

ISBN
974-575-755-1

ขุมปัญญา ของ... ปรีดี พนมยงค์

ครบรอบ ๑๐๐ ปี ชาตกาล
รัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์

ชมปัญญา

ของ...

ปรีดี พนมยงค์

“ชุมปัญญา”

ของ

ปรีดี พนมยงค์

ISBN : 974—575—755—1

จัดพิมพ์เป็นรูปเล่มครั้งที่ ๒

ธันวาคม ๒๕๔๔

จัดพิมพ์โดย

สถาบันวิทยาศาสตร์สังคม (ประเทศไทย)

๑๒๖ หมู่ ๖ ต.สวนใหญ่ ช.บุรีรังสรรค์ อ.พิบูลสงคราม

อ.เมืองนนทบุรี จ.นนทบุรี ๑๑๐๐๐

โทรศัพท์ ๐-๒๕๒๕-๒๒๖๖

โทรสาร ๐-๒๕๒๕-๒๒๖๖

จัดจำหน่ายโดย

สายส่งสุขภาพใจ

๑๔/๓๔๔-๓๕๐ หมู่ ๑๐ พระราม ๒

บางมด จอมทอง กทม. ๑๐๕๐๐

โทรศัพท์ ๐-๒๕๑๕-๖๗๔๗, ๐-๒๕๑๕-๖๕๐๗, ๐-๒๕๑๕-๒๖๒๑

โทรสาร ๐-๒๕๑๕-๗๗๔๔

แบบปก :

สำนักพิมพ์ตาลกุด & โอ.เอ็น.พี.กราฟฟิค

รูปเล่ม/คอมพิวต์

สำนักพิมพ์ตาลกุด

๑๖๑/๖๔ จรัญสนิทวงศ์ ๒๗ (บุปผาสวรรค์)

แขวงบางขุนศรี เขตบางกอกน้อย กรุงเทพฯ ๑๐๗๐๐

โทรศัพท์ & โทรสาร ๐-๒๘๖๖-๖๓๔๒

เพลท :

โอ.เอ็น.พี.กราฟฟิค โทร. ๐-๒๕๓๓๘๗๗๒, ๐-๒๕๘๓๔๑๘๐ Fax. ๐-๒๕๓๓๘๗๗๒

พิมพ์ที่

โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

วัดมหาธาตุ ท่าพระจันทร์ เขตพระนคร กทม. ๑๐๒๐๐

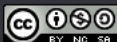

PRIDI-PHOONSUK
ปรีดี - พนมยงค์

www.pridi-phoonsuk.org

ChangeFusion OPENBASE.in.th

เนื้อหาทั้งหมดใน OpenBase ถูกเผยแพร่ภายใต้สัญญาอนุญาต Creative Commons Attribution-NonCommercial-Share Alike 3.0 Unported License ท่านสามารถนำเนื้อหาทุกชิ้นไปใช้และเผยแพร่ต่อได้ โดยต้องอ้างอิงแหล่งที่มา นำมาไปใช้เพื่อการค้า และต้องใช้สัญญาอนุญาตชนิดเดียวกันนี้เมื่อเผยแพร่งานที่ดัดแปลง เว้นแต่จะระบุเป็นอย่างอื่น

คำขึ้นต้น

(ในการพิมพ์รวมเล่มครั้งที่ ๒)

“ขุมปัญญาของปรีดี พนมยงค์” ผมจัดพิมพ์รวมเล่มครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๘ นับมาจนถึงวันนี้ (พ.ศ. ๒๕๕๕) ก็เป็นเวลาร่วม ๑๖ ปี ความเป็นมาของ “ขุมปัญญาของปรีดี พนมยงค์” เป็นประการใดผมได้เขียนชี้แจงไว้แล้วในคำขึ้นต้นฉบับพิมพ์ครั้งแรก

จาก “ขุมปัญญาของปรีดี พนมยงค์” จะบอกให้ท่านผู้อ่านได้รู้ซึ่งถึงความรู้และความคิดทางการเมืองของท่านปรีดี ซึ่งท่านได้ศึกษาค้นคว้ามาอย่างเป็นระบบทั้งกว้างขวางและลุ่มลึก โดยเฉพาะความรู้ปรัชญามาร์กซิสม์

ผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในปรัชญามาร์กซิสม์ขั้นพื้นฐานมาบ้าง หากได้อ่านได้ศึกษา “ขุมปัญญาของปรีดี พนมยงค์” อย่างพินิจ (พิเคราะห์) ไม่ใช่อ่านอย่างฉาบฉวย จะทำให้มีความเข้าใจในปรัชญามาร์กซิสม์ลึกซึ้งยิ่งขึ้น และเป็นการตรวจสอบความรู้ความเข้าใจในปรัชญามาร์กซิสม์ขั้นพื้นฐานของผู้อ่านด้วยว่าตรงตามคำสอนที่แท้จริงของมาร์กซ์หรือไม่

การอ่าน “ขุมปัญญาของปรีดี พนมยงค์” จึงเท่ากับเป็นการสำรวจตัวเอง ซึ่งชาวมาร์กซิสต์ที่แท้จริงพึงปฏิบัติ และจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติ ถ้าไม่ต้องการจะได้ชื่อว่าเป็นฝ่ายจิตธรรมหรือจิตนิยมผู้หนึ่งสร้างประวัติศาสตร์อยู่บนหอคอยงาช้าง เพราะการสร้าง

ประวัติศาสตร์นั้นจะต้องลงมาจากหอคอยงาช้าง จะต้องลงมาร่วมกับประชาชนผู้ทุกข์ยาก อันเป็นประชาชนส่วนใหญ่ของสังคม ซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมากศาล และนับวันแต่จะมีเพิ่มมากขึ้น ๆ ในทุกภาคของประเทศ

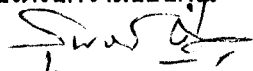
ดังกล่าวกว่ากันว่า การสร้างประวัติศาสตร์จะต้องลงมาจากหอคอยงาช้าง และมาร่วมกับมหาประชาชนผู้ทุกข์ยากอันมีจำนวนมากศาล

ดังนั้น การศึกษาเรียนรู้ปรัชญามาร์กซิสม์และการอ่าน “ขุมปัญญาของปรีดี พนมยงค์” จึงไม่ใช่ศึกษาเรียนรู้และอ่านเพื่อความเป็นผู้คงแก่เรียนหรือพหูสูตที่อยู่นหอคอยงาช้าง

แต่ศึกษาเรียนรู้และอ่านเพื่อเป็นอาวุธร่วมกับมหาประชาชนสร้างประวัติศาสตร์ เพื่อความไพบูลย์แห่งความสุขสมบูรณ์ของมหาประชาชน และสันติภาพชั่วนิรันดร์ และนี่คือความมุ่งหมายของมาร์กซ์ที่ได้เผยแพร่ความคิดของท่านที่เรียกว่า ลัทธิมาร์กซ์ และนี่คือความมุ่งหมายของท่านปรีดี พนมยงค์ ที่พูดและเขียน “ขุมปัญญาของปรีดี พนมยงค์” ออกมาเผยแพร่

ด้วยหวังว่า “ขุมปัญญาของปรีดี พนมยงค์” จะยังประโยชน์ให้แก่ชาวลัทธิมาร์กซ์—ลัทธิเลนิน และผู้มีความคิดก้าวหน้าทั้งหลาย ต่อความคิดในการเปลี่ยนแปลงสังคมไทยไปสู่ความเป็นอารยสังคม ผมจึงได้จัดพิมพ์ขึ้นมาอีกเป็นครั้งที่ ๒ หวังว่าคงจะได้รับการต้อนรับด้วยดีจากผู้ใฝ่ความก้าวหน้าทั้งหลาย

ขอได้รับความขอบคุณ

(สุทจน์ ตำนตระกูล)

คำขึ้นต้น

(ในการพิมพ์เป็นรูปเล่มครั้งแรก)

“ขุมปัญญา” ที่อยู่ในมือของท่าน ณ บัดนี้เป็นบทปาฐกถาของท่านปรีดี พนมยงค์ ที่แสดง ณ ที่ประชุมประจำปีของสมาคมนักเรียนไทยในสหพันธรัฐเยอรมัน เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๗ ภายได้ชื่อเรื่องว่า “การวิเคราะห์สังคมสยามตามกฎหมายธรรมชาติแห่งความขัดแย้งเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง”

ต่อมาท่านได้ปรับปรุงเรียบเรียงปาฐกถาบทนี้ขึ้นใหม่เพื่อความสะดวก โดยยึดถือเค้าโครงที่ปาฐกถา ณ สมาคมแห่งนั้นเป็นหลัก และได้อนุญาตให้ คุณวีระ โอศถานนท์ ผู้อำนวยการนิตยสาร “มหา-ราชฤทธิ์” นำลงเผยแพร่ในนิตยสารฉบับนั้น ตั้งแต่วันที่ ๑๕ - ๒๒ มีนาคม ๒๕๑๘ เป็นลำดับมา จนถึงฉบับวันที่ ๖ - ๑๓ กันยายน ๒๕๑๙ นิตยสารมหาราชฤทธิ์ก็กระทบกับวิกฤตการณ์ทั้งด้านการเมืองและเศรษฐกิจจึงต้องปิดตัวเองลง บทความปาฐกถาของท่านปรีดีฯ ที่นำลงในนิตยสารฉบับนั้นก็ต้องปิดตัวเองตามไปด้วย ทั้ง ๆ ที่ยังนำลงไม่จบบริบูรณ์

บทปาฐกถาของท่านปรีดีฯ บทนี้ เป็นการอธิบายปรัชญาที่ท่านเรียกว่า “สสารธรรมประติการและวิวรรตการ” หรือที่บางสำนักเรียกว่า “วัตถุนิยมวิภาษและวัตถุนิยมประวัติศาสตร์” หรือนัยหนึ่งเป็นการอธิบายความเคลื่อนไหวขัดแย้งเปลี่ยนแปลงของโลก หรือของ

สังคมตามความเป็นจริงที่ปรากฏ เป็นการชี้ให้เห็นต้นเหตุหรือที่มาของการเปลี่ยนแปลงที่ง่ายต่อความเข้าใจของผู้ฟังและผู้อ่าน เพราะท่านอาศัยรูปธรรมที่ประจักษ์ ทั้งในสังคมสยามและสังคมอื่นมายกให้เห็นเป็นตัวอย่าง จึงเป็นการอธิบายปรัชญาสสารธรรมประติการและวิวรรตการ หรือวัตถุนิยมวิภาษและวัตถุนิยมประวัติศาสตร์ อย่างเป็นรูปธรรม ที่มีคุณค่าต่อการศึกษาเรียนรู้ปรัชญาที่เป็นนามธรรม และเรียนรู้สังคมที่เป็นรูปธรรม ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างใหญ่หลวงต่อวิถีชีวิตอันสังคมไทยทั้งในปัจจุบันและอนาคต

นับตั้งแต่บทปาฐกถาบทนี้ปรากฏในหนังสือสารมหาราชภฏเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๘ จวบจนถึงบัดนี้ พ.ศ. ๒๕๒๘ ก็เป็นเวลา ๑๐ ปี และโดยที่ยังไม่เคยได้มีการจัดพิมพ์ขึ้นเป็นรูปเล่มที่สะดวกแก่การเก็บรักษา จึงเป็นที่น่าเสียดายเป็นอย่างยิ่งถ้าเพชรเม็ดงามๆ เช่นนี้ จะถูกฝังอยู่ในดินจนถูกกลืนเลือนและสูญหายไปเป็นที่สุด

ด้วยประการฉะนี้ ผมในนามของสำนักพิมพ์ “สันติธรรม” จึงได้รวบรวมจัดพิมพ์ขึ้นเป็นรูปเล่มภายใต้ชื่อใหม่ว่า “บุมปัญญา” ดังปรากฏอยู่ในมือของท่าน ณ บัดนี้แล้ว

ผมหวังว่าหนังสือเล่มนี้ จะมีประโยชน์แก่ท่านผู้ใคร่ในความรู้อะไร และการอภิวัฒน์สังคมไทยตามที่ท่านปรารถนาตลอดมาชั่วชีวิต เพื่อความผาสุกของมวลราษฎรไทยทั้งหลาย

ขอขอบคุณ

สุพจน์ ด้านตระกูล

พ.ย. ๒๕๒๘

๑

ความหมายของคำว่า “สังคม”, ความหมายของคำว่า “สยาม”, ประโยชน์ของการวิเคราะห์สังคม, กฎที่เป็นหลักนำในการวิเคราะห์สังคม, และจิตใจวิทยาศาสตร์

๑.๑ คำว่า “สังคม” มีความหมายหลายประการ ซึ่งผมได้อธิบายไว้ในบทความว่าด้วยมนุษยสังคมปรัชญาเบื้องต้น ซึ่งคุณมหิตทิพล อัมพุนันท์ อดีตนายกสมาคมของท่าน ได้จัดพิมพ์ขึ้นเป็นครั้งที่ ๒ เมื่อวันที่ ๒ มิถุนายน ปีนี้ ในงานปณศพนายเจียบ อัมพุนันท์ หลายท่านคงได้รับแจกจากคุณมหิตทิพลแล้ว ในบทความที่ผมจะกล่าวถึงวันนี้ ผมจะพูดถึง “สังคม” ตามความหมายในวิชาที่เกี่ยวกับมนุษยชาติคือ “มนุษยสังคม” (Human Society) ซึ่งหมายถึงหมู่หรือกลุ่มของมนุษยชาติที่มีความสัมพันธ์กันอยู่ เพื่อการดำรงชีวิต ไม่ว่ามนุษยชาตินั้นจะพัฒนาอยู่ในระดับใด เมื่อมีสังขารครบถ้วนเป็นมนุษยชาติแล้ว หมู่หรือกลุ่มนั้นก็เรียกเป็นภาษาอังกฤษเป็นคำสั้น ๆ ว่า “Society” ซึ่งถ่ายทอดเป็นคำไทยสั้น ๆ ว่า “สังคม” ต่างกับหมู่หรือกลุ่มสัตว์เดรัจฉานที่เรียกว่า “ฝูง” เช่น ฝูงลิง ฝูงกระบี่ ฝูงช้าง ฝูงม้า ฝูงวัว ฝูงควาย ฯลฯ

“ขุมปัญญา” ของ...ปรีดี พนมยงค์

(ส่วนสัตว์บางชนิดมีความเป็นอยู่ร่วมกันดุจสังคมนิยม เช่น ผึ้ง, มด นั้น ก็เป็นเพียงความเป็นอยู่ของสัตว์นั้น มิใช่เป็น “สังคม” ซึ่งเป็นคำย่อของ “มนุษย์สังคม” เพราะสัตว์มิใช่มนุษย์)

๑.๒ คำว่า “สยาม” เป็นชื่อของประเทศ ที่ประกอบด้วยคนเชื้อชาติไทยและอีกหลายเชื้อชาติ ที่รวมกันเป็นอาณาจักรใหม่ ในดินแดนกลางแห่งแหลมอินโดจีน อันเป็นชื่อที่พระมหากษัตริย์ไทยแต่ปางก่อนได้สืบทอดกันมาหลายศตวรรษ และเป็นที่รู้จักของคนเกือบทั่วโลกในชื่อว่า Siam ชื่อประเทศเพิ่งเปลี่ยนจาก “สยาม” เป็น “ประเทศไทย” เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๒ คือเมื่อ ๓๕ ปีมาแล้วนี่เอง ดังที่ผมได้กล่าวไว้แล้วในบทความเรื่อง “ความเป็นมาของชื่อประเทศสยามกับประเทศไทย” (บางท่านคงจะได้อ่านบทความนั้น และท่านนายกสมาคมได้นำบทความนี้ปิดไว้หน้าห้องประชุมนี้แล้วด้วย) ผมได้คัดค้านคณะรัฐมนตรีถึงการเปลี่ยนชื่อสยามเป็นประเทศไทยในครั้งนั้น แต่ในฐานะรัฐมนตรีต้องรับผิดชอบร่วมกัน ผมจึงต้องรับผิดชอบด้วยการเปลี่ยนชื่อนั้น แต่ก็ได้พยายามที่จะให้มีการเปลี่ยนชื่อกลับเป็นสยามตามเดิม เช่น ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ รัฐบาลที่มีนายทวี บุณยเกตุ เป็นนายกรัฐมนตรี โดยความเห็นชอบของผม ซึ่งขณะนั้นเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ได้ประกาศลงวันที่ ๗ กันยายน ๒๔๘๘ ให้เปลี่ยนชื่อประเทศในภาษาอังกฤษว่า “Siam” และชื่อประชาชนและสัญชาติว่า “Siamese” ต่อมาภายหลังรัฐประหาร ๒๔๙๐ เมื่อมีรัฐธรรมนูญฉบับ ๒๔๙๒ ได้มีการประกาศลงวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๔๙๒ ให้กลับเรียกชื่อประเทศว่า “Thailand” และชื่อประชาชนและสัญชาติว่า “Thai” ซึ่งใช้ต่อมาจนถึงขณะนี้

ชื่อของประเทศที่เปลี่ยนใหม่นั้น แสดงหนักไปในทางที่ถือชื่อประเทศตามเชื้อชาติของคนส่วนมากในอาณาจักรของเรา แต่ในสมัย

“ขุมปัญญา” ของ...ปรีดี พนมยงค์

นี่ท่านทั้งหลายย่อมได้ยินข่าวหนาหูขึ้น ถึงการที่คนบางเชื้อชาติในสยามกำลังต่อสู้เพื่อแยกดินแดนส่วนที่พวกเขาเคยเป็นอีกรัฐหนึ่ง หรืออีกหลายรัฐ ฉะนั้นผมจึงเห็นว่าเราควรระลึกถึงพระปรีชาสามารถของพระมหากษัตริย์แต่ปางก่อน ซึ่งพระองค์ทรงทราบดีว่าอาณาจักรของพระองค์ประกอบด้วยคนหลายเชื้อชาติ พระองค์จึงใช้ชื่อราชอาณาจักรว่า “สยาม” เพื่อสมานสามัคคีของคนเชื้อชาติต่าง ๆ ที่รวมกันอยู่ในอาณาจักรนี้ อันที่จริงพระปรมากิไธยของพระมหากษัตริย์หลายพระองค์ก็มีสร้อยว่า “สยามินทร์ราธิราช” หลายพระองค์ทรงลงพระปรมากิไธยว่า “สยามินทร์” พระมหากษัตริย์องค์ปัจจุบันก็ทรงมีพระปรมากิไธยว่า “พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรรามาธิบดีจักรีนฤเบดินทร์ **สยามินทร์ราธิราช บรมนาถ-บพิตร**” ผมเห็นว่าถ้าจะใช้ชื่อเรื่องว่าวิเคราะห์สังคมไทยจะรวมไปถึงสังคมของคนเชื้อชาติไทย ที่มีอยู่ในหลายประเทศแห่งดินแดนเอเชียใต้ โดยเฉพาะในประเทศจีนมีชนชาติไทยประมาณ ๘ ล้านเศษ ซึ่งมีการปกครองตนเอง เป็นชนชาติหนึ่งต่างหากจากชนชาติอื่นซึ่งเป็นพลเมืองส่วนข้างมากของจีน เราต้องคำนึงถึงว่าถ้าคนเชื้อชาติไทยในดินแดนอื่นถือว่าเขาเป็นคนไทยเดิม ส่วนคนไทยในตอนกลางแหลมอินโดจีนเป็นไทยใหม่ (ซึ่งบางที่เขาเรียกว่า “ไทยบางกอก”) เรื่องก็จะไปกันใหญ่ ฉะนั้นเราควรวิเคราะห์เพียงสังคมสยามเพื่อช่วยกันหาทางรักษาเอกภาพเพียงเท่านั้นไว้ให้ได้ และให้ทุกเชื้อชาติและชนชาติที่ร่วมกันเป็นอาณาจักรสยามอันเดียวกัน มีความเป็นอยู่อย่างผาสุก พ้นจากการถูกกดขี่เบียดเบียน ก็เป็นภาระมากของผู้รักชาติรักประชาธิปไตยอยู่แล้ว

๑.๓ การวิเคราะห์มนุษยสังคมโดยทั่วไป และโดยเฉพาะสังคมที่ผู้วิเคราะห์ประกอบเป็นส่วนหนึ่งนั้น ย่อมเป็นประโยชน์ คือ

“ขุมปัญญา” ของ...ปรีดี พนมยงค์

มนุษย์แต่ละคนมีอาจอยู่โดดเดี่ยวโดยลำพังได้ เพราะในการมีชีวิตอยู่ได้นั้น มนุษย์จำเป็นต้องมีปัจจัยในการดำรงชีพ หรือนัยหนึ่งเรียกว่า “ชีวปัจจัย” ในการมีชีวิตปัจจัยนั้น มนุษย์จำเป็นต้องผลิตชีวปัจจัย แต่มนุษย์โดยลำพังคนเดียวไม่อาจผลิตชีวปัจจัยตามที่ต้องการได้ในทุกกาละ ทุกท้องที่ ทุกสภาพแวดล้อม ในยุคปัจจุบันเราจะเห็นได้ว่ามนุษย์บางคนสามารถผลิตอาหารได้ แต่ผลิตที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรคไม่ได้ บางคนสามารถผลิตที่อยู่อาศัย หรือเครื่องนุ่งห่ม หรือยารักษาโรคได้ แต่ผลิตอาหารไม่ได้ บางคนสามารถใช้แรงงานทางกายหรือทางสมอง แต่ผลิตชีวปัจจัยโดยตรงไม่ได้ บางคนอาศัยอำนาจแห่งสมบัติอันเป็นปัจจัยการผลิต โดยใช้คนที่ไม่มีปัจจัยการผลิต หรือผู้ไร้สมบัติทำงานให้, บางคนเช่นเด็กต้องอาศัยชีวปัจจัยจากบิดามารดา ฯลฯ ดังนั้น มนุษย์จึงต้องมีความสัมพันธ์กันเพื่อได้มาซึ่งชีวปัจจัย

ความสัมพันธ์อาจเป็นโดยวิธีที่บุคคลในสังคมต่างช่วยเหลือร่วมมือซึ่งกันและกันฉันท์พี่น้อง หรือโดยวิธีคนส่วนน้อยจำนวนหนึ่งที่มิอำนาจในสังคมใช้ให้คนส่วนมากในสังคมทำงาน หรือโดยวิธีหว่าต่อผสมผสานระหว่างสองวิธีข้างต้น แม้ในยุคปฐมกาลแห่งมนุษยชาติซึ่งความต้องการชีวปัจจัยไม่มากมายซับซ้อน คือมีความต้องการอาหารเป็นปัจจัยสำคัญ ที่พักอาศัยเพียงที่กระท่อม, เครื่องนุ่งห่มเพียงปิดบังอวัยวะเพศสืบพันธุ์ก็ตาม, แต่โดยสภาพแวดล้อมในยุคนั้นมนุษยชาติก็จำต้องร่วมมือกันต่อสู้ธรรมชาติและป้องกันสัตว์ร้ายที่มีอยู่ตามธรรมชาติ จึงจะสามารถเก็บหาสิ่งทีธรรมชาติสร้างขึ้นไว้มาเป็นชีวปัจจัยดังกล่าว และป้องกันการรบกวนความเป็นอยู่จากสัตว์ร้ายได้

ปัจจุบันนี้ในสังคมที่ยังมิได้บรรลุถึงซึ่งระบบสังคมนิยมสมบูรณ์

“ขุมปัญญา” ของ...ปรีดี พนมยงค์

นั่น ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มชนหรือระหว่างชนชั้นวรรณะและเหล่า
อันดับปลื้มย่อยต่าง ๆ ยังคงมีอยู่ คือ

- (๑) ความขัดแย้งในทางเศรษฐกิจ
- (๒) ความขัดแย้งในทางการเมือง
- (๓) ความขัดแย้งในทางวัฒนธรรมซึ่งหมายถึงทัศนคติด้วย

ความขัดแย้งประการใดประการหนึ่งก็ดี หรือหลายประการ
ดังกล่าวนั้นก็ดี ย่อมนำไปสู่การต่อสู้ระหว่างกลุ่มชนต่าง ๆ หรือที่
เรียกว่าการต่อสู้ระหว่างชนชั้นวรรณะ ซึ่งอาจเป็นการต่อสู้ทางสันติ
หรือถ้าวิธีต่อสู้ทางสันติไม่อาจเป็นไปได้ก็อาจมีการต่อสู้ทางไม่สันติ
เกิดขึ้น การต่อสู้ที่ย่อมกระทบถึงทุก ๆ คนและประเทศชาติเป็น
ส่วนรวม ซึ่งท่านประสบได้ในปัจจุบันนี้และอาจประสบมาแล้วในอดีต
และเนื่องจากสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไม่หยุดยั้ง ทุกคนก็ต้อง
ประสบการต่อสู้ในอนาคต ทุก ๆ คนไม่อาจหลีกเลี่ยงจากการถูก
กระทบกระเทือนจากการต่อสู้ระหว่างชนชั้นวรรณะ ถ้าไม่ถูกกระทบ
โดยตรงก็อาจถูกกระทบกระเทือนโดยปริยาย ฉะนั้นท่านทั้งหลายจะ
อยู่ในชนชั้นวรรณะหรือเหล่าอันดับใด จะประกอบกิจกรรมใดในทาง
เศรษฐกิจ, การเมือง, วัฒนธรรม ซึ่งเป็นกิจกรรมส่วนตัวก็ดี หรือใน
การอุทิศตนรับใช้ประเทศชาติและราษฎรของเราก็ดี ผมก็เห็นสมควร
แล้วที่ท่านปรารถนาวิเคราะห์ คือการแยกแยะสังคมสยามออกเป็น
ส่วน ๆ ประดุจทำการ “กายวิภาค” แห่งสังคมของเรา เพื่อให้รู้ความ
จริง ว่าในสังคมของเรามีชนชั้นวรรณะและเหล่าอันดับปลื้มย่อยอยู่
บนสมมุติฐานทางเศรษฐกิจ, การเมือง, วัฒนธรรม อย่างไร และมีการ
ขัดแย้งกันขนาดไหน และจะนำไปสู่การต่อสู้ระหว่างชนชั้นวรรณะ
เบาแรงขนาดใด

๑.๔ ปัญหาต่อมาว่ามีเราจะอาศัยกฎใดมาเป็นหลักนำในการ

“ขุมปัญญา”
ของ...ปรีดี พนมยงค์

วิเคราะห์สังคม? ท่านนายกฯ เสนอให้ใช้กฎซึ่งท่านเรียกทับศัพท์ภาษาอังกฤษว่า “ไดอาเล็กติคัล มัททรีเรียลลิสม์” (Dialectical Materialism) ซึ่งมีความหมายทางสังคมปรัชญา ผมจึงขอทำความเข้าใจกับท่านทั้งหลายถึงสาระสำคัญของกฎนี้ว่า มีความเป็นมาอย่างไร, ชื่อเต็มของกฎนี้มีอย่างไร, และควรถ่ายทอดเป็นภาษาไทยสยามอย่างไร

๑.๔.๑ ตั้งแต่โบราณกาลเป็นต้นมา ได้มีเมธีมากหลายที่ได้ทำการค้นคว้าเพื่อที่จะรู้กฎของธรรมชาติ เมธีได้เห็นว่าธรรมชาติเป็นอย่างไร ก็นำกฎนั้นมาประยุกต์แก่สภาพความเป็นอยู่กับความเคลื่อนไหวของสังคม การค้นคว้าได้พัฒนาต่อ ๆ กันมาหลายพันปี ต่อมาการศึกษาธรรมชาติได้ก้าวหน้าเป็นระบบวิชาที่เรียกว่า วิทยาศาสตร์ธรรมชาติ นักวิทยาศาสตร์หลายท่านที่แม้มีความเข้าใจในธรรมชาติเป็นอย่างดี แต่เนื่องจากเกาะแน่นอยู่ในตรรกะหรือซากตรรกะแห่งสังคมเก่า ก็ยับยั้งความรู้ทางวิทยาศาสตร์ธรรมชาติไว้เพียงวิชาประเภทนั้น โดยมีได้นำกฎวิทยาศาสตร์ธรรมชาติมาประยุกต์แก่สภาพและความเคลื่อนไหวของสังคม แต่ก็มีเมธีอีกจำพวกหนึ่งที่เห็นว่ากฎวิทยาศาสตร์ธรรมชาตินั้นเป็นลัทธิที่พิสดารได้ จึงได้นำกฎวิทยาศาสตร์ธรรมชาตินั้นมาประยุกต์แก่วิทยาศาสตร์สังคม จึงช่วยให้การวิเคราะห์สังคมเป็นไปตามลัทธิจะ

เพื่อเป็นพื้นฐานแห่งการพิจารณากฎซึ่งท่านนายกฯ ขอให้ผมชี้แจงในการวิเคราะห์สังคม ผมจึงเห็นสมควรกล่าวถึงประวัติแห่งความเป็นมาของกฎนั้นพอสังเขปในข้อต่อ ๆ ไปนี้

๑.๔.๒ ในยุคดึกดำบรรพ์มนุษยชาติยังไม่สามารถวิเคราะห์สิ่งและสภาวะได้ละเอียดถี่ถ้วน จึงสันนิษฐานว่าต้องมีสิ่งหรือสภาวะใดที่มีอิทธิพลนอกเหนือธรรมชาติ ที่ตนไม่สามารถสัมผัสด้วยอวัยวะ

“ขุมปัญญา” ของ...ปรีดี พนมยงค์

สัมผัสได้ ดลบันดาลให้มีสิ่งหรือภาวะทั้งหลายเกิดขึ้น สิ่งที่มีอิทธิพลนั้นเรียกตามภาษาไทยเดิมและเชื่อกันต่อมาว่า “ผี” และถือว่าเงาหรือสิ่งที่คล้ายตัวคนว่าเป็นผี และหลงเชื่อว่าภาพที่ปรากฏในฝันระหว่างนอนหลับว่าเป็นเหตุการณ์จริง ๆ ต่อ ๆ มาก็มียอดผีเกิดขึ้นเพื่อรักษาโรคภัยไข้เจ็บ การเสกเป่าไล่ผี จากความหลงว่ามีผี ก็พัฒนาไปสู่การสันนิษฐานว่ามีภาวะอย่างหนึ่งซึ่งมีอิทธิพลสูงสุดในจักรวาล ซึ่งเรียกตามภาษากรีกโบราณว่า “Idea” ซึ่งภาษาอังกฤษใช้ทับศัพท์ตามนั้น ผมถ่ายทอดคำนี้เป็นภาษาไทยว่า “อภิปญาน” คือเป็นภาวะทางจิต

มนุษย์ดั้งเดิมจึงนำความเข้าใจตามระดับนั้นของตนมาประยุกต์แก่กลุ่มชนหรือสังคมของตน ว่าเป็นไปโดยอิทธิพลของผีและ “อภิปญาน” ซึ่งเป็นสภาวะทางจิตนอกเหนือธรรมชาติ (Metaphysics)

ต่อมามนุษยชาติได้ใช้ความสังเกตสิ่งทั้งหลายตามปรากฏการณ์ทางธรรมชาติได้มากขึ้น ความเชื่อถือสิ่งนอกเหนือธรรมชาติ (Metaphysics) ก็ลดน้อยลงไปตามลำดับ การวิเคราะห์ธรรมชาติก็พัฒนายิ่งขึ้น มนุษยชาติจึงเข้าใจธรรมชาติดีขึ้นตามลำดับ แต่อิทธิพลของสิ่งนอกเหนือธรรมชาติยังคงมีอยู่ซึ่งเป็นมรดกตกทอดมาแต่โบราณกาล ซึ่งเจ้าทาสเจ้าศักดินาและสมุนได้พยายามเหนี่ยวรั้งให้คนนับถือสิ่งนอกเหนือธรรมชาติ เพื่อรักษาและพัฒนาอำนาจของฝ่ายเจ้าทาสและเจ้าศักดินานั้น ดังนั้นแม้มีเมธีหลายท่านได้เริ่มค้นพบกฎธรรมชาติได้บ้าง แต่ก็ได้นำกฎธรรมชาติที่ค้นได้นั้นมาประยุกต์แก่มนุษย์สังคมได้เพียงเท่าที่ไม่ขัดต่ออิทธิพลของสิ่งนอกเหนือธรรมชาติ

๑.๔.๓ ในชมพูทวีปแห่งเอเชียนั้น พระพุทธองค์ได้ทรงค้นพบกฎธรรมชาติ ว่าสิ่งทั้งหลายประกอบด้วยธาตุทั้งสี่ คือ ดิน, น้ำ, ลม,

“ขุมปัญญา” ของ...ปรีดี พนมยงค์

ไฟ ก่อนตรัสรู้ พระองค์ได้ทรงทดลองถือเอาจิต (Mind) เป็นสมมุติฐานตามคติของโยคี โดยทำทุกกรกิริยาทรมานกาย เช่น อดอาหาร เป็นต้น แต่วิธีนั้นก็ไม่สามารถช่วยให้พระองค์ตรัสรู้หรือค้นพบสัจธรรมได้ ในที่สุดพระองค์ก็ทรงตรัสรู้หรือค้นพบว่าสสารเป็นสมมุติฐานของสิ่งทั้งหลาย แล้วก็ทรงเสวยนมโคเป็นกระยาหาร ซึ่งชาวพุทธถือว่าวันนั้นเป็นวันตรัสรู้สัมโพธิญาณ พระองค์ได้ทรงนำกฎธรรมชาติซึ่งพระองค์ทรงค้นพบนั้นมาสั่งสอนเพื่อประยุกต์แก่มนุษยสังคม ได้ทำการเผยแผ่สิ่งที่พระพุทธรองค์ทรงค้นพบในแคว้นมคธและหลายแคว้นในชมพูทวีป แต่โดยที่ชาวอินเดียยังลุ่มหลงในคตินอกเหนือธรรมชาติ และมีทรรศนะทาส คักคินา ฝังอยู่ในสันดาน การเผยแผ่คำสอนของพระพุทธรองค์จึงถูกต่อต้านในอินเดีย

๑.๔.๔ ในดินแดนกรีกโบราณ มีเมธีหลายท่านได้ทำการค้นคว้ากฎธรรมชาติไว้และก้าวหน้าตามลำดับ จนถึงสันนิษฐานว่าจักรวาลประกอบด้วยปริมาณที่รวมกันเข้าโดยบังเอิญ แต่การค้นคว้าของเมธีกรีกต้องสะดุดหยุดลง โดยจักรวรรดิโรมันที่มีอำนาจเหนือดินแดนกรีกได้สั่งยุบสำนักปรัชญากรีก ตั้งแต่ ค.ศ. ๕๒๙ เป็นต้นมา ครั้นแล้วการค้นคว้าธรรมชาติต้องเป็นไปภายในกรอบแห่งศาสนาคริสต์ ซึ่งประยุกต์ศาสนานั้นแก่มนุษยสังคม โดยถือว่ามี “อภิเทวา” (God) เป็นผู้สร้างโลกและมนุษย์ การเคลื่อนไหวของมนุษยสังคมเป็นไปโดยอิทธิฤทธิ์ของอภิเทวา

๑.๔.๕ ตั้งแต่ศตวรรษที่ ๑๔ เป็นต้นมา ได้เกิดขบวนการฟื้นฟูภูมิธรรม (Renaissance) ในแดนอิตาลี อันเป็นขบวนการฟื้นฟูศิลปะและอักษรศาสตร์ของโรมันและกรีกโบราณซึ่งถูกทอดทิ้งมาหลายศตวรรษ ให้กลับฟื้นเป็นแบบฉบับของภูมิธรรมที่จะยึดถือเป็นหลักในการศึกษาและเจริญรอยตามขึ้นมาใหม่ ขบวนการนี้ได้ขยาย

“ขุมปัญญา” ของ...ปริติ พนมยงค์

ตัวในยุโรปตะวันตกในศตวรรษที่ ๑๕ และ ๑๖ และมีอิทธิพลต่อมาจนถึงศตวรรษที่ ๑๗ การอภิวัฒน์ใหญ่ทางธรรมชาติวิทยาโดย “โคเปอร์นิคัส” และ “กาลิเลโอ” ที่ค้นพบว่าโลกเป็นพิภพหนึ่งที่หมุนอยู่รอบดวงอาทิตย์ ได้มีอิทธิพลที่ผลักดันให้ชาวยุโรปตะวันตกหลายคน ที่ทำการค้นคว้าสภาวะของธรรมชาติ ได้สลัดข้อผูกมัดจากการหลงเชื่ออิทธิฤทธิ์ของสิ่งนอกเหนือธรรมชาติ

๑.๔.๖ ต่อมาในศตวรรษที่ ๑๗, ๑๘, และ ๑๙ การศึกษาวิทยาศาสตร์ธรรมชาติได้ก้าวหน้ายิ่งขึ้นตามลำดับ โดยเมธีอังกฤษและฝรั่งเศส อาทิ ฟรานซิส เบคอน (Francis Bacon) ซึ่งเป็นเจ้าศักดินาแห่ง วีรูแลม (Lord of Verulam) เกิด ค.ศ. ๑๕๖๑ ตาย ค.ศ. ๑๖๒๖ ซึ่งมาร์กซ์และเอนเงิลส์ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “La Sainte Famille” ว่า ท่านผู้นี้เห็นว่าวิทยาศาสตร์ธรรมชาติเป็นวิทยาศาสตร์ที่แท้จริง และวิพากษ์สิ่งที่ได้มาจากการสัมผัสนั้นเป็นรากฐานที่สำคัญอันมีศักดิ์ศรีที่สุดของวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ ท่านได้นำกฎธรรมชาติเท่าที่ท่านค้นพบในสมัยนั้น มาประยุกต์แก่มนุษยสังคมที่จะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งประชาธิปไตย

จอห์น ล็อก (John Lock) เกิด ค.ศ. ๑๖๓๒ ตาย ค.ศ. ๑๗๐๔ ซึ่งเห็นว่าความคิดของบุคคลจะต้องเกิดขึ้นจากการสัมผัสทางภาววิสัย ดังนั้นสิ่งที่สัมผัสได้ตามธรรมชาติจึงเป็นสิ่งที่แท้จริง มิใช่สิ่งนอกเหนือธรรมชาติ (เป็นสิ่งที่แท้จริง)

เรอเน เดสการ์ตส์ (Rene Descarts) เกิด ค.ศ. ๑๕๙๐ ตาย ค.ศ. ๑๖๕๐ เห็นว่าสัตว์เดรัจฉานเป็นเครื่องจักรกล คือเป็นวัตถุนิดหนึ่ง ความคิดส่วนนี้ของเดสการ์ตส์เป็นสสารธรรม แต่เดสการ์ตส์เห็นว่ามันุษย์มีวิญญาณซึ่งต่างกับสัตว์เดรัจฉาน ความคิดส่วนนี้ของเดสการ์ตส์จึงเป็นจิตธรรม (Idealism)

“ขุมปัญญา” ของ...ปรีดี พนมยงค์

เดอะ ลามตตรี (De Lamettrie เชื้อเจ้าศักดินา) เกิด ค.ศ. ๑๗๐๙ ตาย ค.ศ. ๑๗๕๑ ได้นำทฤษฎีของเดสการ์ตส์ที่ว่าสัตว์เดรัจฉานเป็นวัตถุกักรกลชนิดหนึ่งมาขยายว่า แม้มนุษยชาติก็เป็นวัตถุกักรกลชนิดหนึ่ง

เดนิส ดิเดอโรต์ (Denis Diderot) เกิด ค.ศ. ๑๗๑๓ ตาย ค.ศ. ๑๗๘๔ เป็นผู้ร่วมกับนักปราชญ์ฝรั่งเศสหลายคน อาทิ อาลองแบร์ตจัดทำสารานุกรม (Encyclopedie) ขึ้นเป็นครั้งแรกในยุโรปตะวันตก นักปราชญ์ฝรั่งเศสเหล่านี้มีฉายาว่า “อองซีโคลเปดิสต์” (Encyclopedistes) ดิเดอโรต์กับสหายซึ่งมีความรู้กว้างขวางในทางวิทยาศาสตร์ธรรมชาติสมัยนั้น เห็นว่า “Matter” (แมทเทอร์) เป็นสมมูลฐานของสิ่งทั้งหลาย ไม่ว่าสิ่งนั้นจะเป็นสิ่งมีชีวิตหรือไม่มีชีวิต ดิเดอโรต์ต้องถูกต่อต้านจากเจ้าศักดินาและเจ้าสมบัติซึ่งเป็นนายทุนสมัยใหม่ที่ขัดขวางทุกวิถีทางที่จะมีให้ทฤษฎีสาร (Materialism) ก้าวหน้าต่อไปได้ เลนินได้กล่าวถึงดิเดอโรต์ว่า เขาค้นคว้าเกือบจะถึง “สสารธรรมประติการ” (Dialectical Materialism) อยู่แล้ว แต่ก็ต้องชะงักลง

๑.๔.๗ เมื่อนักปราชญ์ทางวิทยาศาสตร์ธรรมชาติได้ค้นคว้าธรรมชาติก้าวหน้าขึ้นตามลำดับ ก็ได้มีนักเศรษฐกิจหลายท่านทำการค้นคว้าเพื่อจะพบว่าอะไรคือธรรมชาติของความไพบูรณ์ของประเทศหรือสังคม

ในศตวรรษที่ ๑๘ นั้นเอง ได้มีนักเศรษฐกิจจำนวนหนึ่ง อาทิ เกสเนย์ (Quesnay), โบโด (Baudeau), ตีร์โกต์ (Turgot) ฯลฯ นักเศรษฐศาสตร์เหล่านี้เป็นจำพวกที่เรียกกันว่า “ฟิสิโอคราตส์” (Physiocrates) ซึ่งเห็นว่าที่ดินเป็นธรรมชาติที่แท้จริง ดังนั้นเกษตรกรรมจึงเป็นธรรมชาติที่แท้จริงของความไพบูรณ์ทางเศรษฐกิจ

อาดัม สมิธ (Adam Smith) นักปราชญ์และนักเศรษฐกิจชาว

“ขุมปัญญา” ของ...ปรีดี พนมยงค์

สกอตแลนด์ เห็นว่าธรรมชาติที่แท้จริงแห่งความไพบูรณ์ทางเศรษฐกิจ คือ “แรงงาน” ซึ่งเป็นปัจจัยที่กำหนดคุณค่าของผลิตผลต่าง ๆ เราอาจสังเกตได้ว่าที่ดินเฉย ๆ โดยมีได้มีแรงงานไม่ทำให้เกิดผลผลิต ที่ดินนั้นก็มีใช้ธรรมชาติแห่งความไพบูรณ์ ทรรศนะเรื่องแรงงานของท่านผู้นี้จึงได้รับการยกย่องว่า เป็น “เศรษฐวิทยาแบบฉบับของอังกฤษแห่งคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙”

๑.๔.๘ ในปลายศตวรรษที่ ๑๘ กับต้นศตวรรษที่ ๑๙ นั้น ได้มีนักเศรษฐกิจอังกฤษ เช่น โรเบิร์ต โอเวน (Robert Owen) ได้ทดลองจัดตั้งนิคมอารยไมตรีใหม่ (New Harmony) ขึ้น เพื่อสมาชิกในนิคมประกอบการผลิตร่วมกันและแบ่งปันผลตามความเป็นธรรม แต่ต้องเลิกล้ม

ส่วนในฝรั่งเศส ก็ได้มีนักสังคมนิยมเกิดขึ้นหลายคน เช่น บาเบฟ (Babeuf) ที่เห็นว่าประชาธิปไตยแท้จริงนั้นจะต้องเป็นไปทั้งทางนิติบัญญัติและพฤตินัย มิฉะนั้นคนมีเงินมากก็สามารถใช้สิทธิประชาธิปไตยได้มากกว่าคนมีเงินน้อยหรือคนไร้สมบัติ ดังนั้นจึงต้องให้ปัจจัยการผลิตของสังคมพ้นจากอยู่ในมือของเจ้าสมบัติมาเป็นของสังคม ทรรศนะนิยมของบาเบฟมีอิทธิพลต่อคนยากจนฝรั่งเศส และกรรมกรเยอรมันที่มารบจ้างในฝรั่งเศส ก็ได้อิทธิพลจากทรรศนะของบาเบฟ นอกจากบาเบฟแล้วก็มีนักสังคมนิยมฝรั่งเศสอีกหลายท่าน เช่น ฟูริเออร์ (Fourier) และกาเบต์ (Cabet) ฯลฯ นักปรัชญาสังคมจากหลายประเทศรวมทั้งมาร์กซ์และเอนเงิลส์ก็ได้มาศึกษาทฤษฎีสังคมต่าง ๆ ของฝรั่งเศสที่กรุงปารีส พร้อมทั้งศึกษาทฤษฎีต่อสู้อำนาจของฝรั่งเศส ซึ่งในสมัยนั้นดำเนินอยู่ระหว่างพล้งฝ่ายเก่ากับพล้งฝ่ายประชาธิปไตยของราษฎร

๑.๔.๙ ในราชอาณาจักรปรัสเซียนั้น ได้มีนักปรัชญาหลายคน

“ขุมปัญญา” ของ...ปริติ พนมยงค์

ที่ทำการค้นคว้า เพื่อที่จะรู้สมมุฐานอาการเคลื่อนไหวของมนุษย์สังคม ในต้นศตวรรษที่ ๑๙ นั้น ปรัชญาของ ฟ. เฮเกล (G. W. F. Hegel) ได้รับความนิยมนักศึกษาเยอรมันสมัยนั้น และราชอาณาจักรปรัสเซียได้ยกย่องว่าเป็น “ปรัชญาแบบฉบับเยอรมัน” ถึงขนาดถือว่าเป็น “ราชปรัชญาแห่งราชอาณาจักรปรัสเซีย”

เฮเกล เห็นว่า “จิต” (Mind) เป็นสมมุฐานของสิ่งทั้งหลาย แต่ได้อธิบายการเคลื่อนไหวของจิตว่าเป็นไปโดยวิถีซึ่งท่านเรียกเป็นภาษาเยอรมันว่า “Dialektike” แผลงมาจากคำกรีกโบราณ “Dialektike” ซึ่งมีมูลจากคำ “Dialecgo” แปลว่า “สักัจฉา” คือการพูดโต้แย้งกัน โดยวิถี “ปุจฉา” และ “วิสัชนา” แต่วิถีนี้ได้พัฒนาจนถึงยุคกลางของยุโรป ระหว่าง ค.ศ. ๔๓๖ ถึง ๑๕๕๓ เป็นวิชาตรรกวิทยา ซึ่งปัจจุบันนี้เรียกชื่อใหม่ว่า “โลจิก” (logic) (โปรดดูบทความของผมเรื่องความเป็นอนิจจังของสังคม)

เฮเกล อธิบายวิธีนี้ว่า ดำเนินที่ละขั้น ๆ จากระดับต่ำไปสู่ระดับสูง คือในขั้นแรกเริ่มด้วย “ข้อยืนยัน” (Thesis), และมี “ข้อโต้แย้ง” (Antithesis), ครั้นแล้วข้อยืนยันกับข้อโต้แย้งสมานกันเข้าเป็น “ข้อยืนยันรวม” (Synthesis) ซึ่งเข้าสู่สภาพเป็นข้อยืนยัน (Thesis) ในระดับใหม่ที่สูงขึ้น และมี “ข้อโต้แย้ง” (Antithesis) ครั้นแล้วมี “ข้อยืนยันรวม” (Synthesis) ในระดับใหม่ที่สูงขึ้น วิธีเช่นนี้ดำเนินไปในระดับสูงยิ่ง ๆ ขึ้น อย่างไม่หยุดยั้ง ในสารก็คือการเคลื่อนไหวของจิตประกอบด้วยความขัดแย้งเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง คือมี “ประติการ” อยู่ในสภาวะของจิตที่เป็นสมมุฐานของสิ่งทั้งหลาย ซึ่งดำเนินไปตามวิธีเช่นเดียวกับจิต ระบบปรัชญาของเฮเกลจึงเป็น “จิตธรรมประติการ” เฮเกลได้มีสาณูศิษย์มากมายซึ่งแบ่งออกเป็น ๒ ฝ่าย คือชาวถือว่าจิตเป็นสมมุฐานของสิ่งทั้งหลายตามต้นฉบับของเฮเกล และฝ่ายซ้าย

“ขุมปัญญา” ของ...ปรีดี พนมยงค์

อาทิ คาร์ล มาร์กซ, สเตอร์เนอร์ (Stirner), ลุดวิก ฟอยเออร์แบค (Ludwig Feuerbach), เองเงิลส์ (Engels) ฯลฯ ถือว่าสสารเป็นสมมุติฐานของสิ่งทั้งหลาย แต่ก็ยอมรับกฎประติการว่ามีอยู่ภายในตัวของสสาร

๑.๔.๑๐ ต่อมานักปราชญ์ทางธรรมชาติวิทยา (ซึ่งไม่เกี่ยวกับชนชั้นวรรณะใดโดยเฉพาะ) ได้ทำการค้นพบกฎทางฟิสิกส์, เคมี, ชีววิทยา ที่สำคัญ ๓ ประการ อันเป็นการอภิวัฒน์วิทยาศาสตร์ธรรมชาติแห่งยุคสมัยใหม่ คือ

ประการที่ ๑ ค้นพบว่าสิ่งที่มีชีวิตแรกในโลกนี้คือ “เซลล์” (Cell) ซึ่งเป็นหน่วยจิ๋ว (มองเห็นได้ด้วยกล้องจุลทรรศน์) ประกอบด้วย Protoplasm (น้ำ, Proteins liquids, carbohydrates, เกลืออนินทรีย์ และ ฯลฯ), นิวเคลียส (Nucleus) และเยื่อ (Membrane)

พืชและสัตว์ชาติก็พัฒนามาจาก “เซลล์” ที่ได้รวมกันมากมาย

ประการที่ ๒ พลังงาน (Energy) ก่อขึ้นและเปลี่ยนแปลง ซึ่งจะเป็นทางพลังจักรกลก่ิดี ความร้อนก่ิดี แสงก่ิดี ไฟฟ้าก่ิดี พลังเคมีก่ิดี ฯลฯ นั้น ก็เป็นเพียงการส่้าแดงของความเคลื่อนไหวที่มีอยู่ตามธรรมชาติในสากลจักรวาล (Universal Motion) ซึ่งเปลี่ยนจากสิ่งหนึ่งไปสู่อีกสิ่งหนึ่ง ส่วนหนึ่งสูญไปส่วนใหม่ก็เข้าแทนที่ ผลก็คือวิถีความเคลื่อนไหวของธรรมชาตินั้นเปลี่ยนแปลงอย่างไม่หยุดยั้ง

ประการที่ ๓ “กฎวิวัฒนาการของดาร์วิน” (Darwinian Theory of Evolution) คือพืชและสัตว์รวมทั้งมนุษย์ชาติพัฒนาโดยวิถีวิวัฒนาการ (Evolutionary Method) เป็นเวลาช้านานจากเซลล์ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของสิ่งมีชีวิตนั้น แต่ละชนิดแต่ละประเภทก็มีการต่อสู้เพื่อดำรงชีพ สิ่งใดอ่อนแอหรือไม่เหมาะที่จะดำรงชีพก็เสื่อมสลายไป สิ่งที่มีคุณภาพที่จะทนอยู่ได้ก็งอกงามต่อไป (Survival of the fittest) คือมีการคัดเลือกสิ่งที่ดีตามธรรมชาตินี้ในระดับที่สูงยิ่งขึ้นต่อไป ทำให้มีสิ่งที

“ขุมปัญญา” ของ...ปริติ พนมยงค์

มีชีวิตซึ่งมีคุณภาพดียิ่ง ๆ ขึ้น

๑.๔.๑๑ การค้นพบกฎธรรมชาติ ๓ ประการดังกล่าวข้างต้นนั้น มิเพียงเป็นการก่อวิวัฒนาการใหญ่ทางวิทยาศาสตร์ธรรมชาติเท่านั้น หากนำไปสู่การก่อวิวัฒนาการใหญ่ทางวิทยาศาสตร์สังคมด้วย คือได้มีปรัชญาเมธีหลายท่านได้นำกฎวิทยาศาสตร์ธรรมชาตินั้นมาประยุกต์แก่วิทยาศาสตร์สังคม โดยเห็นว่ารากฐานของมนุษย์สังคมนั้นมิใช่ “อภิญาณ” (Idea) หรือ “จิต” (Mind) รากฐานแท้จริงของมนุษย์สังคมคือสิ่งที่เรียกเป็นภาษาอังกฤษ “Matter” (แมทเทอร์) ตามความหมายทางวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ คือ หมายความว่าถึงสิ่งที่มีอยู่ในสากลจักรวาลซึ่งบุคคลอาจสัมผัสได้ด้วยอวัยวะสัมผัส ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีสภาพเป็นก๊าซ, ของเหลว, ของแข็ง ซึ่งประกอบด้วยอนุภาคของปรมาณูที่เป็นแกน “Nucleus” คือโปรตรอนกับนิวตรอน และมีอิเล็กตรอนอยู่รอบแกน ในวิชาฟิสิกส์สมัยใหม่ถือว่า “แมทเทอร์” กับ “อีเนอร์จี” (Energy) หรือพลังงานนั้น ต่างก็สามารถเปลี่ยนจากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่ง คือ “แมทเทอร์” อาจเปลี่ยนเป็นพลังงาน และพลังงานอาจเปลี่ยนเป็น “แมทเทอร์” (ตามสูตรของไอน์สไตน์)

เองเกลส์ได้อธิบายปรัชญาของท่านว่า “โลกทัศน์ทางแมทีเรียลลิสม์ที่มีต่อธรรมชาตินั้น มิได้หมายความว่าความนอกเหนือไปจากการเข้าใจธรรมชาติตามที่เป็นอย่างใดโดยปราศจากสิ่งนอกเหนือใดๆ เจือปน” ดังนั้น ปรัชญาแมทีเรียลลิสม์สมัยใหม่ที่นำวิทยาศาสตร์ธรรมชาติมาประยุกต์แก่วิทยาศาสตร์สังคม จึงถือเอาแมทเทอร์ (Matter) ตามความหมายทางวิทยาศาสตร์เป็นรากฐาน

ในสมัยที่ผมเป็นนักเรียนมัธยมต้นประมาณเมื่อ ๖๐ ปีที่ผ่านมาแล้ว กระทั่งวาระธรรมการสมัยนั้น แปลคำว่า “แมทเทอร์” ในวิชาวิทยาศาสตร์ว่า “วัตถุ” ต่อมากระทั่งวาระธรรมการเห็นว่าคำนี้ไม่เหมาะ

“ขุมปัญญา”
ของ...ปรีดี พนมยงค์

ที่จะนำแปลคำอังกฤษนั้นตามความหมายทางวิทยาศาสตร์ จึงได้เปลี่ยนใช้คำว่า “สสาร” ซึ่งมีมูลมาจากคำสันสกฤต ซึ่งพจนานุกรมภาษาสันสกฤต - อังกฤษ ของ เซอร์โมเนียร์ วิลเลียม แปลไว้ดังนี้ “SASARA—possessing strenght or energy....” คือ ภาวะที่มีพลังงานหรือพลังงาน

ดังนั้น ผมจึงถ่ายทอดระบบปรัชญา “แมททีเรียลลิสม์” (Materialism) ที่ถือว่ารากฐานของมนุษย์สังคมคือ “แมทเทอร์” ซึ่งนักเรียนเข้าใจกันเป็นส่วนมากแล้วว่าตรงกับคำว่า “สสาร” นั้นว่าปรัชญา “สสารธรรม” การที่ผมถ่ายทอดปัจจัยภาษาอังกฤษ “ism” เป็นภาษาไทยสยามว่า “ธรรม” นั้น ผมเคยชี้แจงไว้ในหนังสือว่าด้วยความเป็นอนิจจังของสังคมแล้วว่า คำว่า “ism” นั้นเป็นปัจจัยที่มีความหมายหลายประการ อาทิ คติ, ธรรม, ทิฐิ, ลัทธิ, พิธี, ลักษณะ, สภาพ, อาการ, ทรรศนะ, ระบบ, กิจ, ทฤษฎี ฯลฯ มิใช่มีความหมายเพียง “นิยม” เท่านั้น โดยเฉพาะปรัชญาที่เป็นระบบนั้นสมควรถ่ายทอดปัจจัยอังกฤษนั้นเป็นภาษาไทยสยามว่า “ธรรม”

๑.๔.๑๒ สสารธรรมสมัยใหม่ที่นำวิทยาศาสตร์ธรรมชาติมาประยุกต์แก่วิทยาศาสตร์สังคมนั้น จึงต่างกับ “วัตถุนิยม” ชนิดต่างๆ ดังต่อไปนี้

(๑) “ไฮโลไฮอิลลิสม์” (Hylozoism) ของปรัชญากรีกบางสำนัก ซึ่งถือว่า “ไฮโล” (Hylo) ซึ่งมาจากศัพท์กรีก “ไฮเล” (hyle) แปลว่า วัตถุ, ไม้ เป็นสิ่งมีชีวิตซึ่งเป็นรากฐานของสิ่งทั้งหลาย

(๒) “เมคานิกส์ แมททีเรียลลิสม์” (Mechanical Materialism) อันเป็นทรรศนะที่เกิดขึ้นในศตวรรษที่ ๑๙ สมัยที่ยังค้นไม่พบถึงกฎธรรมชาติทางฟิสิกส์, เคมี, ชีววิทยา นักปรัชญาจำพวกนี้จึงสันนิษฐานว่า สัตว์เดรัจฉานเป็นเครื่องจักรกลชนิดหนึ่ง ต่อมาก็

“ขุมปัญญา”
ของ...ปรีดี พนมยงค์

สันนิษฐานว่ามนุษย์ชาติก็เป็นเครื่องจักรกลชนิดหนึ่ง (ดูข้อ ๑.๔.๖)

๑.๔.๑๓ ปรัชญาสารธรรมหลายสำนักได้ค้นคว้าเพื่อนำ
กฎวิทยาศาสตร์ว่าด้วย “สสาร” มาประยุกต์แก่วิทยาศาสตร์สังคม

มาร์กซ์และเอนเงิลส์ได้พัฒนาคติธรรมก้าวหน้า ๓ ประการ
ของเมธีแห่งคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ นั้นเป็นพื้นฐาน ประกอบการนำ
วิทยาศาสตร์ธรรมชาติมาประยุกต์แก่วิทยาศาสตร์สังคมตามที่ได้
กล่าวในข้างต้นนี้ คือ

(๑) ปรัชญาแบบฉบับเยอรมันของเฮเกลว่าด้วย “ไดอา-
เล็กติกส์” คือความขัดแย้งภายในสภาวะทั้งหลาย เฮเกลถือว่าจิตเป็น
รากฐาน แต่มาร์กซ์และเอนเงิลส์เห็นว่าสสารเป็นรากฐานตามกฎ
วิทยาศาสตร์ธรรมชาติ ซึ่งมีข้อขัดแย้งระหว่างด้านบวกกับด้านลบ
ภายในตัวของสสาร

(๒) เศรษฐวิทยาแบบฉบับอังกฤษที่ถือว่าแรงงานเป็นบ่อเกิด
แห่งความไพบูลย์

(๓) ลัทธิสังคมนิยมฝรั่งเศสกับทฤษฎีวิวัฒน์ฝรั่งเศส

๑.๔.๑๔ การนำวิทยาศาสตร์ธรรมชาติประยุกต์แก่วิทยา-
ศาสตร์สังคม โดยพัฒนาจากคติธรรม ๓ ประการดังกล่าวนั้น จึง
ประกอบเป็นระบบปรัชญา ซึ่งท่านนายกฯ เขียนเป็นคำไทยสยามว่า
“ไดอาเล็กติกส์ มัททีเรียลิส์ม” (Dialectical Materialism)

กฎนั้นตรงกับภาษาเยอรมัน “Dialektischer Materialismus”
(ไดอาเล็กทิซมูส มาเทรียลลิสมุส) ตรงกับภาษาฝรั่งเศส “Materialisme
Dialectique” (มาเทรียลิสึม ไดอาเล็กติก) ในสาระสำคัญ คือกฎ
ธรรมชาติแห่งความขัดแย้งที่มีอยู่ภายในตัวของสิ่งทั้งหลายที่มีชีวิต
และไม่มีชีวิต รวมทั้งมนุษย์สังคม ความขัดแย้งนั้นเรียกตามมูลศัพท์
สันสกฤตว่า “Pratikara” ผมจึงถ่ายทอดชื่อระบบปรัชญาที่ว่าด้วยกฎ

“ขุมปัญญา” ของ...ปรีดี พนมยงค์

นี้จากภาษาฝรั่งเศสว่าวันตกมาเป็นภาษาไทยว่า “สสารธรรมประติการ”

สาระสำคัญ คือธรรมชาติมี “สสาร” เป็นรากฐาน ดังนั้น มนุษยสังคมก็มีสสารทางสังคมเป็นรากฐาน คือสภาพความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจเป็นรากฐาน ส่วนระบบการเมืองและทรศนะสังคมก็เกิดจากสภาพความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจ

ภายในตัวของสสารตามธรรมชาติมีด้านบวก (Positive) กับ ด้านลบ (Negative) ซึ่งปะทะกันอยู่อย่างไม่หยุดยั้งภายในตัวของสสาร ซึ่งก่อให้เกิดพลังงาน (Energy) อันเป็นพลังทำให้สสารมีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง ดังนั้นภายในตัวของสสารทางสังคม คือ สภาพความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจก็มีด้านบวกกับด้านลบอยู่ภายในตัวของสภาพเศรษฐกิจระหว่างบุคคลภายในสังคมนั้น ๆ คือภายในสังคมที่มีบุคคลมีความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจต่างกัน หรือนัยหนึ่งบุคคลในสังคมหนึ่ง ๆ แยกออกเป็นชนชั้นวรรณะและเหล้าอันดับต่างกัน ความขัดแย้งระหว่างชนชั้นวรรณะและเหล้าอันดับก็ขัดแย้งกัน อันก่อให้เกิดการต่อสู้ระหว่างชนชั้นวรรณะและเหล้าอันดับ แม้ในสังคมปฐมสภารที่ ไม่มีชนชั้นวรรณะหรือในสังคมที่ชนชั้นวรรณะเหล้าอันดับปลาศนาการหมดสิ้นไปแล้ว แต่ความขัดแย้งระหว่างบุคคลก็ยังมีอยู่ ซึ่งมีไปขัดแย้งระหว่างชนชั้นวรรณะ แต่ขัดแย้งในการปฏิบัติที่จะพัฒนาสังคมให้มีความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจดีขึ้น

ดังนั้น การวิเคราะห์สังคมที่มีชนชั้นวรรณะเหล้าอันดับต่างกันทางเศรษฐกิจ ก็ต้องพิจารณาถึงความขัดแย้งและการต่อสู้ระหว่างชนชั้นวรรณะและเหล้าอันดับของสังคมนั้น ๆ

๑.๔.๑๕ ในการนำสสารธรรมประติการ (Dialectical Materialism) มาเป็นหลักวิเคราะห์ถึงความเคลื่อนไหวของสังคมที่เป็นมาแล้วในอดีต, กำลังเป็นอยู่ในปัจจุบัน และที่จะเป็นไปในอนาคตนั้น

“ขุมปัญญา”
ของ...ปรีดี พนมยงค์

เรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า “ฮิสทอริคัล มัททีเรียลลิสม์” (Historical Materialism) ตรงกับภาษาเยอรมันว่า “Historischer Materialismus”, ตรงกับภาษาฝรั่งเศสว่า “History Materialisme”

คำอังกฤษ “History”, เยอรมัน “Historischer” ฝรั่งเศส “Historie” นั้นมีความหมายหลายอย่างสุดแต่จะใช้ในกรณีใด ถ้าใช้ตามความหมายธรรมดาสามัญก็ตรงกับคำไทยสยาม “ประวัติศาสตร์” ซึ่งพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานนิยามไว้ว่า “วิชาว่าด้วยเหตุการณ์ที่เป็นมา, เรื่องราวของประเทศชาติที่เป็นมาที่จัดเป็นหลักฐานไว้” คือเป็นเรื่องของอดีต แต่ในทางสังคมปรัชญานั้นคำฝรั่งดังกล่าวข้างต้นมิได้หมายความว่าเพียงเรื่องที่เป็นมาในอดีตเท่านั้น หากหมายรวมถึงการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เป็นมาแล้วในอดีต, กำลังเป็นอยู่ในปัจจุบัน และจะเป็นไปในอนาคต ผมจึงถ่ายทอดคำฝรั่งดังกล่าวนั้นที่ใช้ในปรัชญาหรือวิทยาศาสตร์สังคมเป็นภาษาไทยว่า “วิวรรตการ” ตามมูลศัพท์ภาษาสันสกฤต “Vivatar” ที่แปลว่าความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง

ปรัชญาทั้งสองส่วนที่จะอาศัยเป็นหลักการวิเคราะห์สังคม นั้นรวมกันเข้ามีชื่อเต็มเป็นภาษาเยอรมันว่า “Dialektischer und Historischer Materialismus” ภาษาอังกฤษว่า “Dialectical and Historical Materialism” และภาษาฝรั่งเศสว่า “Materialisme Dialectique et Historique” ผมถ่ายทอดเป็นศัพท์ไทยว่า

“สสารธรรมประติการและวิวรรตการ”

(โปรดดูหนังสือว่าด้วย ความเป็นอนิจจังของสังคม และหนังสือว่าด้วย ปรัชญาคืออะไร)

เพื่อประโยชน์ของผู้ฟังและผู้ที่จะอ่านบทความนี้ที่ยังไม่คุ้นกับศัพท์ฝรั่งเศสตะวันตก ผมจึงขอเสนอชื่อหัวเรื่องว่า

“ขุมปัญญา”
ของ...ปรีดี พนมยงค์

“การวิเคราะห์สังคมสยาม ตามธรรมชาติแห่งความขัดแย้ง เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง” (สสารธรรมประติการและวิวรรตการ)

ท่านผู้ใดต้องการเรียกกฎดังกล่าวนี้ตามสาระใจความข้างต้นนี้ หรือท่านผู้ใดเห็นว่าเป็นประโยชน์ยาวเยิ่นเย้อ และต้องการเรียกกฎนี้ตามศัพท์ที่ผมเคยเสนอให้กระทัดรัดคือ **“สสารธรรมประติการและวิวรรตการ”** ก็สุดแต่แต่ความสมัครใจ

๑.๔.๑๖ บางคนเข้าใจผิดว่าสสารธรรมประติการเป็นปรัชญาของผู้ที่เป็นสาวกมาร์กซ์ หรือเป็นสมาชิกของพรรคคอมมิวนิสต์โดยเฉพาะ นอกจากนั้นก็ยังยืมพรรคคอมมิวนิสต์บางนิยามที่มีซากทูนผูกขาด ทำตนเป็นนายอากรผูกขาดปรัชญานั้นว่าเป็นของพวกเขาโดยเฉพาะ เนื่องจากยกย่องว่ามาร์กซ์เป็นลัทธิปัญญาตรัสรู้กฎแห่งปรัชญานั้น ซึ่งถ่ายทอดมาให้พวกเขาที่ประจักษ์เป็นทายาทของมาร์กซ์

แต่ท่านทั้งหลายย่อมเห็นได้จากประวัติความเป็นมาของปรัชญาสสารธรรมประติการและวิวรรตการว่า ได้พัฒนาต่อมาจากคตินิยมที่ก้าวหน้าหลายประการและจากวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ ซึ่งนักปราชญ์หลายท่านได้ค้นพบก่อนสมัยมาร์กซ์ - เองเกลส์ ดังที่ผมกล่าวมาแล้ว

แม้ว่ามาร์กซ์กับเองเกลส์จะมีบทบาทต่อมาในการพัฒนาคตินิยมที่ก้าวหน้า และในการนำกฎวิทยาศาสตร์มาประยุกต์แก่วิทยาศาสตร์สังคม แต่ท่านทั้งสองก็มิใช่ลัทธิปัญญาตรัสรู้วิทยาศาสตร์ธรรมชาติและกฎวิทยาศาสตร์สังคมแล้ว **“สร้าง”** กฎนั้นขึ้นเอง เพราะกฎนั้นมีอยู่ตามธรรมชาติซึ่งนักวิทยาศาสตร์รวมทั้งมาร์กซ์กับเองเกลส์เป็นเพียงแต่ **“ค้นพบ”** กฎนั้น เสนินได้กล่าวในปาฐกถาต่อเยาวชนรัสเซียเมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ค.ศ. ๑๙๒๐ มีใจความตอนหนึ่งว่า แม้มาร์กซ์จะเป็นอัจฉริยะบุคคลแต่ลัทธิของมาร์กซ์เป็นผลที่เกิด

“ขุมปัญญา” ของ...ปริติ พนมยงค์

จากยอดสรุปของวิชาที่มนุษยชาติสะสมมา อีกตอนหนึ่งเลนินกล่าว มีใจความว่า **วัฒนธรรม** (คติธรรม) ของชนชั้นผู้ไร้สมบัตินั้นมิใช่เรื่องที่เกิดขึ้นโดยไม่มีใครรู้ว่ามีมาจากไหน มิใช่เป็นเรื่องที่นิมิตขึ้น โดยบุคคลที่อ้างตนเองว่าเป็นนักวิชาการทางวัฒนธรรม (คติธรรม) ของชนชั้นไร้สมบัติ นั้นเป็นเรื่องที่เหลวไหล วัฒนธรรม (คติธรรม) ของชนชั้นผู้ไร้สมบัติย่อมเป็นผลจากการพัฒนาตามธรรมชาติของขุมสรรพวิชา ซึ่งมนุษยชาติได้สะสมภายใต้แอกของสังคมทุนนิยม สังคมเจ้าที่ดินและสังคมขุนนางอำมาตย์ ฯลฯ

ตั้งแต่สมัยที่มาร์กซ์กับเองเงิลส์ยังมีชีวิตอยู่ ท่านทั้งสองได้ทำการต่อสู้กับนักวิทยาศาสตร์สังคมต่างๆ ในการตีความสสารธรรม-ประติการและวิวัตนาการ ภายหลังท่านทั้งสองวายชนม์แล้ว สาวกแตกแยกออกเป็นหลายนิกายต่างกัน ทั้งการตีความทางทฤษฎีและในการนำทฤษฎีไปประยุกต์แก่สังคมต่างๆ อาทิ นิกายของเลนิน, นิกายของทรอตสกี ฯลฯ ครั้นเมื่อเลนินวายชนม์แล้วนิกายของสตาลินก็มีการต่อสู้กับนิกายต่างๆ อาทิ นิกายทรอตสกี, นิกายนอกคอกต่างๆ เช่น อนาร์โค-ซินดิคาลิสม์ (Anaco Syndicalism) ในปัจจุบันนี้การแตกแยกในการตีความและการนำปรัชญานั้นไปประยุกต์แก่สังคมต่างๆ ก็ปรากฏว่ามีอยู่ภายในประเทศแห่งค่ายสังคมนิยมและประเทศนอกค่ายสังคมนิยม เราควรสังเกตว่าความแตกแยกในประเทศใดๆ แห่งค่ายสังคมนั้น นิกายของฝ่ายใดซึ่งเป็นฝ่ายกุมอำนาจรัฐ คนในประเทศนั้นๆ ก็ต้องเชื่อฟังนิกายของฝ่ายที่มีอำนาจรัฐ ส่วนการแตกแยกในประเทศนอกค่ายสังคมนิยม ซึ่งยังไม่มีนิกายใดได้อำนาจรัฐนั้น กลุ่มชนใดเห็นว่าการเห็นของฝ่ายตนถูกต้องกับหลักปรัชญาสสารธรรมประติการและวิวัตนาการ และในการนำปรัชญานั้นมาประยุกต์แก่สภาพของสังคม กลุ่มชนนั้นก็จัดตั้งเป็นนิกาย โดยไม่ยอม

“ขุมปัญญา” ของ...ปรีดี พนมยงค์

ขึ้นแก่นิกายที่ตนเห็นว่าไม่ถูกต้อง หลายท่านที่อยู่ในสหพันธรัฐเยอรมัน ย่อมสังเกตเห็นได้เองว่า มีหลายพรรคที่อ้างว่านับถือปรัชญาที่กล่าวถึงนั้นซึ่งตั้งตนเป็นเอกเทศ บางพวกเห็นว่าส่วนข้างมากของพรรคหนึ่งไม่ถูกต้อง ก็ต้องปลีกตนแยกออกมาตั้งเป็นพรรคโดยเอกเทศ ในฝรั่งเศสก็มีพรรคและองค์การเอกเทศมากหลายที่ไม่ยอมขึ้นต่อพรรคคอมมิวนิสต์ฝรั่งเศสโดยไม่เกรงขามว่า พรรคหลังนี้จะมีอำนาจทำอะไรแก่ตนได้ (ผมได้กล่าวถึงพรรคและองค์การต่างๆ เหล่านี้ไว้ในปาฐกถาต่อที่ชุมนุมในฝรั่งเศสที่เมืองตูร์ส์เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๗ แล้ว)

ผมเห็นว่าการที่ท่านนายกสมาคมนักเรียนไทยในสหพันธรัฐเยอรมัน ได้เสนอให้นำกฎสารธรรมประติการเป็นหลักในการวิเคราะห์สังคมสยามนั้น มิใช่ที่ท่านเป็นสาวกของนิกายใด ๆ หากท่านเห็นว่าการแห่งปรัชญานี้เป็นไปตามกฎวิทยาศาสตร์ธรรมชาติซึ่งประยุกต์แก่วิทยาศาสตร์สังคม ดังนั้นผู้ใดที่ต้องการสัจจะแห่งกายวิภาคของสังคมก็ย่อมอาศัยกฎวิทยาศาสตร์ทำการวิเคราะห์สังคมได้ แต่เนื่องจากสภาพความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจและการเมืองของบุคคล ได้ก่อให้เกิดมีจิตใจหรือทรรศนะตามสภาพความเป็นอยู่ของตน ซึ่งกีดขวางมิให้บุคคลนั้น ๆ มีจิตใจทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Spirit) ได้ แม้สภาพความเป็นอยู่ดังกล่าวของบุคคลใดจะเปลี่ยนแปลงไป เช่น ได้เปลี่ยนความเป็นอยู่จากการเป็นทาสและข้าศึกดิณามาเป็นผู้มีทุนน้อย, นายทุนชั้นกลาง, นายทุนสมัยใหม่หรือเป็นกรรมกรสมัยใหม่ แต่ทางทรรศนะหรือจิตใจตามระบบเก่ายังเป็นมรดกตกค้าง ที่บุคคลบางจำพวกยังเกาะแน่นอยู่ในนิสัยจึงยังใช้จิตใจตามซากทรรศนะเก่านั้น

อนึ่ง ท่านทั้งหลายย่อมเห็นจากที่ผมกล่าวไว้ข้างต้นแล้วว่า นักปราชญ์ตั้งแต่โบราณกาล ซึ่งแม้จะมีอคติลำเอียงเข้าข้างชนชั้น

“ขุมปัญญา”
ของ...ปรีดี พนมยงค์

วรรณคดีโดยเฉพาะ ได้ใช้จิตใจที่ไม่ใช่วิทยาศาสตร์ (Unscientific Spirit) หลายประการในการวิเคราะห์ธรรมชาติและสังคม จิตใจที่ไม่ใช่วิทยาศาสตร์ยังมีอิทธิพลตกค้างอยู่ มิใช่ตกค้างอยู่ในบุคคลที่ยังไม่เข้าใจวิทยาศาสตร์ธรรมชาติเท่านั้น หากตกค้างอยู่ในบุคคลบางจำพวกที่อ้างว่านิกายของตนเป็นวิทยาศาสตร์อีกด้วย

ฉะนั้น เพื่อที่จะนำกุสสารธรรมประติการๆ มาวิเคราะห์สังคมสยาม จึงจำเป็นที่ผู้วิเคราะห์จะต้องกำจัดซากแห่งจิตใจที่ไม่ใช่วิทยาศาสตร์ (Unscientific Spirit) ให้หมดไป และพึงใช้จิตใจวิทยาศาสตร์ (Scientific Spirit) ให้ครบถ้วนทั้งในทางวิทยาศาสตร์ธรรมชาติและวิทยาศาสตร์สังคม ซึ่งผมจะได้กล่าวในบทต่อไป

๒

การใช้จิตใจวิทยาศาสตร์ (Scientific Spirit) ตามระบบ
ปรัชญาสารธรรม กับการใช้จิตใจไม่ใช่วิทยาศาสตร์ (Unscientific
Spirit) ตามระบบปรัชญาจิตธรรม ในการวิเคราะห์ธรรมชาติและ
มนุษย์สังคม

๒.๑ ปรัชญามีหลายลัทธิและนิกายปลีกย่อย ถ้าจะจัดเข้า
เป็นประเภทใหญ่ก็มี ๒ ประเภท คือ “สารธรรม” กับ “จิตธรรม” ฝ่าย
สารธรรมวิเคราะห์ธรรมชาติตามปรากฏการณ์ที่ประจักษ์ ซึ่งพิสูจน์
ได้โดยอวัยวะสัมผัสคือ กาย, หู, ตา, จมูก, ลิ้น แม้ในการวิเคราะห์
สาร ต้องใช้เครื่องมือที่ประณีตที่สุด แต่ผลแห่งการค้นพบจะเป็นลัทธิ
ก็พิสูจน์ได้จากอวัยวะสัมผัสดังกล่าวแล้ว เช่น พลังงานนิวเคลียร์
ก็พิสูจน์ได้จากการที่นักปราชญ์นำพลังงานนั้นมาทำเป็นลูกระเบิดนิวเคลียร์
และเป็นพลังกำเนิดไฟฟ้าที่ใช้ในทางสันติ นักวิทยาศาสตร์ที่ค้นคว้า
เพื่อค้นพบกฎธรรมชาติก็ต้องใช้จิตใจวิทยาศาสตร์ (Scientific Spirit)
ดังนั้น ผู้นำกฎวิทยาศาสตร์ธรรมชาติมาประยุกต์แก่วิทยาศาสตร์

“ขุมปัญญา” ของ...ปรีดี พนมยงค์

สังคมตามปรัชญาสสารธรรมนั้น ก็จำเป็นต้องใช้จิตใจวิทยาศาสตร์โดยไม่อยู่ภายใต้อิทธิพลของซากจิตใจไม่ใช่วิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นมรดกตกทอดมา

ส่วนฝ่ายจิตธรรม ซึ่งถือว่าจิตเป็นสมุฏฐานของสรรพสิ่งทั้งหลายนั้นก็ต้องอาศัยวิถีทางจิตวิเคราะห์มนุษยสังคม ซึ่งต่างกับวิธีวิทยาศาสตร์ดังกล่าวในวรรคก่อน จึงเข้าลักษณะเป็นจิตใจไม่ใช่วิทยาศาสตร์ (Unscientific Spirit)

๒.๒ จิตใจวิทยาศาสตร์ประกอบด้วยจิตใจ ๖ ประการ คือ

ประการที่ ๑ จิตใจสังเกต พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายของคำว่า “วิทยาศาสตร์” ไว้ว่า “ความรู้ที่ได้โดยการสังเกตและค้นคว้าจากประจักษ์ทางธรรมชาติแล้วจัดเข้าเป็นระเบียบ” นักวิทยาศาสตร์ตั้งแต่โบราณกาลมามีจิตใจสังเกตปรากฏการณ์ธรรมชาติ ว่าสิ่งนั้น ๆ มีลักษณะแท้จริงอย่างไร ประกอบเป็นส่วน ๆ ได้อย่างไร มีอะไรเป็นสมุฏฐาน มีอาการเคลื่อนไหวอย่างไร มีใช้รับเอาการวิเคราะห์ของสังคมอื่นมาวิเคราะห์สังคมสยาม โดยไม่สังเกตให้ละเอียดถี่ถ้วนตามสภาพท้องถิ่น, กาลสมัย

ประการที่ ๒ จิตใจมาตรการ คือเมื่อจิตใจสังเกตแล้วต้องมี “จิตใจมาตรการ” มิฉะนั้นเป็นการสังเกตที่เลื่อนลอย

มาตรการคือการกำหนดให้รู้ถึงขนาด ปริมาณ และคุณภาพของสิ่งต่าง ๆ จึงสามารถเปรียบเทียบได้ของความเหมือนกันและแตกต่างกัน ทั้งทางปริมาณ สถานที่ กาละ การศึกษาเบื้องต้นของวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ เช่น ฟิสิกส์ เคมี ชีววิทยา ก็เริ่มต้นจากมาตรการคือต้องรู้จักมาตราชั่ง ตวง วัด เด็กที่น่ารักน่าเอ็นดูแสดงความนึกคิดโดยผู้ใหญ่มิได้สอนนั้น เพราะตามธรรมชาติของมนุษย์ตั้งแต่แรกเกิดนั้นเด็กมีความสามารถในการสังเกตปริมาณ ว่าสิ่งใหญ่ต่างกับสิ่งเล็ก

“ขุมปัญญา”

ของ...ปรีดี พนมยงค์

ของมากต่างกับของน้อย เวลาช้าต่างกับเวลาเร็ว ถ้าเด็กโตขึ้นเอาจริง เอาจริงในมาตรการ เด็กก็เข้าถึงวิทยาศาสตร์ดีขึ้น ผู้วิเคราะห์สังคม สยามต้องใช้มาตรการเปรียบเทียบสภาพของสังคมว่าเหมือนและต่าง กับสังคมอื่น ๆ ตามสถานการณ์, ท้องที่, กาลสมัยอย่างไรบ้าง มิใช่ ว่าสังคมอื่นมีอย่างไรก็เข้าใจว่าสังคมสยามต้องมีอย่างนั้น

ประการที่ ๓ จิตใจค้นคว้าหาหลักฐานและเหตุผล และใช้
ความคิดทางตรรกวิทยา

แม้ผู้ที่ไม่เคยเรียนตรรกวิทยาก็สามารถใช้ความคิดทาง ตรรกวิทยาได้ คือใช้สามัญสำนึก (Commonsense) อันเป็นตรรกวิทยา เบื้องต้นของมนุษยชาติ เพื่อพิสูจน์ความจริง แทนที่จะเชื่อคำบอกเล่า โดยไม่ค้นคว้าหาหลักฐานและเหตุผลแห่งความจริง

ประการที่ ๔ จิตใจปราศจากอคติ คือการไม่ลำเอียงตาม ทัศนนะอัตวิสัย หรือตามฐานะแห่งชนชั้นวรรณะของตน เพราะการ ลำเอียงเป็น “มายา” ที่พรางรูปธรรมที่ประจักษ์ ทำให้สังเกตไม่ชัด ทำให้ใช้มาตรการบกพร่อง ทำให้ขาดการพิเคราะห์หรือวิจารณ์ความ ถูกต้องและความผิดพลาด

ประการที่ ๕ จิตใจวิจารณ์ (Critical Spirit) และจิตใจวิจารณ์
ตนเอง (Self—critical Spirit)

(ก) จิตใจวิจารณ์ (Critical Spirit) คือจิตใจที่แสวงหาความ คิดโดยพินิจพิเคราะห์อย่างเข้มงวดละเอียดถี่ถ้วน ในปรากฏการณ์ซึ่ง ประจักษ์แก่ตนเอง และได้ยินได้ฟังได้อ่านได้รับบอกเล่าจากผู้อื่นแล้ว วินิจฉัยด้วยจิตใจสังเกต, จิตใจมาตรการ, จิตใจค้นคว้าหาหลักฐาน และเหตุผลและการใช้ความคิดทางตรรกวิทยา, จิตใจปราศจากอคติ ดังได้กล่าวมาแล้ว ๔ ประการนั้น

(ข) จิตใจวิจารณ์ตนเอง (Self—critical Spirit) คือการสำรวจ

“ขุมปัญญา” ของ...ปรีดี พนมยงค์

ความคิด และการปฏิบัติตนเองเป็นประจำว่าได้ความคิดและการปฏิบัติผิดพลาดไปอย่างไรบ้าง โดยนำเอาจิตใจวิจารณ์ดังกล่าวในข้อ ก. ข้างบนนั้นมาประยุกต์แก่ตนเอง ฉะนั้น จึงต้องรับฟังการวิจารณ์ของผู้ที่มีจิตใจวิจารณ์ประกอบการพิจารณาตนเอง แล้วแก้ไขความผิดพลาดบกพร่อง เพื่อความคิดและการกระทำที่ดีขึ้น เพื่อบรรลุสัจจะ

ประการที่ ๖ จิตใจที่มีความคิดเป็นระเบียบ คือ การสังเกต, การใช้มาตรการ, การค้นคว้าหาหลักฐานและเหตุผล, การปราศจากอคติ, การวิจารณ์และวิจารณ์ตนเอง ต้องเป็นไปตามจิตใจที่มีความคิดเป็นระเบียบไม่ระส่ำระสาย แต่มิใช่การตื้อรันด้วยมิจฉาสติหรือมิจฉาทิฐิ

๒.๓ “จิตใจไม่ใช่วิทยาศาสตร์” (Unscientific Spirit) แห่งจิตธรรมและซากจิตธรรม มีหลายประการ ซึ่งผมขอกล่าวประการที่สำคัญไว้พอเป็นอุทาหรณ์ดังต่อไปนี้

“ศรัทธานุสติ” (Fideism) คือ การตั้งต้นจากทรรศนะเชื่อมั่นศรัทธา (Faith) ว่าระบบปรัชญาหรือนิกายปรัชญาใดถูกต้องแน่แท้แล้วเชื่อฟังอย่างหลับหูหลับตา (Blind Obedience) จึงต่างกับจิตใจวิทยาศาสตร์ ดังกล่าวมาแล้ว ศรัทธานุสติ เป็นเรื่องที่นักปรัชญาจิตธรรมได้เพาะขึ้นตั้งแต่โบราณกาล ที่จะให้มีผู้เชื่อตามคติของเมธีฝ่ายนั้นว่ามีผีหรืออภิภูณเป็นสมุฏฐานของสิ่งทั้งหลาย เพราะเมธีฝ่ายนั้นไม่อาจพิสูจน์โดยอวัยวะสัมผัสว่าสิ่งนั้น ๆ มีตัวตนอย่างไร จึงต้องให้สาวกตั้งทรรศนะเชื่อมั่นก่อนว่ามีผีหรืออภิภูณ

เมธีในสมัยต่อมาจากโบราณกาล ซึ่งไม่อาจพิสูจน์ปรัชญาหรือนิกายปรัชญาของตนโดยวิธีวิทยาศาสตร์ได้ ก็ใช้วิธีให้สาวกตั้งทรรศนะมีศรัทธานุสติเชื่อมั่นในปรัชญา หรือนิกายปรัชญานั้นขึ้นมาก่อน

“ขุมปัญญา” ของ...ปรีดี พนมยงค์

แม้การค้นพบกฎวิทยาศาสตร์ธรรมชาติและการประยุกต์นั้น แก่วิทยาศาสตร์สังคมจะได้พัฒนาก้าวหน้ามากในยุคปัจจุบัน แต่หากแห่งวิธีศรัทธาอนุสติกียังมีตกค้างอยู่ ซึ่งบางลัทธิบางนิกายที่อ้างว่าเป็น สสารธรรมที่สุด ได้ใช้วิธีให้สาวกใช้จิตใจไม่ใช่วิทยาศาสตร์ (Unscientific Spirit) นั้น อาทิ ลัทธิ “อนาร์โค-ซินдикаลิสม์” (Anarcho—Syndicalism) ซึ่งนายหลี่ลีซานได้นำมาเผยแพร่ในประเทศจีนและในบางประเทศนั้น ได้ใช้วิธีให้สาวกของเขาตั้งพรรคนะเชื่อมั่นในประเทศใดประเทศหนึ่ง เป็นประเทศนำ ที่สาวกต้องเชื่ออย่างหลับหูหลับตา ประเทศนำวิเคราะห์ สังคมของตนไว้อย่างใดสาวกก็วิเคราะห์สังคมของตน โดยปรับสภาพ เข้ากับสภาพของสังคมประเทศนำ โดยไม่ใช่จิตใจวิทยาศาสตร์วิเคราะห์ ว่าสังคมของประเทศนำกับสังคมของตน มีสัญลักษณ์พิเศษแตกต่างกันตามสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นและกาลสมัยอย่างใด การอภิวัฒน์ ใหญ่ทางวัฒนธรรมของชนชั้นผู้ไร้สมบัติจีน ได้ต่อต้านชากพรรคนะ ซึ่งนายหลี่ลีซานและนายหลิวเซาฉีได้เพาะไว้ในประเทศจีน อาทิ ในเรื่อง “ประชาธิปไตยรวมศูนย์” (Democratic Centralism) โดยถือว่าเมื่อ องค์การนำสั่ง หรือเคยทำมาอย่างไรแล้ว แม้นตนเห็นว่าผิดพลาดก็ไม่ ต้องทักท้วง คือคงทำตามอย่างหลับหูหลับตา บทนำของหนังสือพิมพ์ เหมินหมินรีเป่า ฉบับ ๑๖ มิถุนายน ค.ศ. ๑๙๖๗ กล่าวว่า การอภิวัฒน์ วัฒนธรรมได้ยกระดับสูงขึ้นต่อหลักการ ภายใต้ชื่อว่า “ศิโรราบอย่าง ข้าไพร่” ต้องไม่ทำต่อไปอีกแล้ว ในการเชื่ออย่างหลับหูหลับตาซึ่งคำสั่ง ที่มาจากเบื้องบนจะเป็นเสียงข้างมาก หากจะต้องตรึงตรองและตั้ง ปัญหาว่าเหตุใด และจะเชื่อก็ต่อเมื่อคำสั่งนั้นสมานกับประโยชน์ รากฐานของชนชั้นผู้ไร้สมบัติ... เราไม่อาจต่อสู้การศิโรราบโดยวิธีของ พวกอนาธิปไตย... การศิโรราบนั้นในสาระเป็นอย่างเดียวกับอนาธิปไตย (คำนี้หมายถึงพวก “อนาร์โค-ซินдикаลิสม์”)

“ขุมปัญญา” ของ...ปรีดี พนมยงค์

๒.๔ จิตใจวิภาษ (Eristic Spirit) ซึ่งเมธีกรีกโบราณจำพวกที่เรียกว่า “โสฟิสตีส” (Sophistes) เห็นว่าสัจจะไม่มีในโลกนี้ เพราะบุคคลย่อมคิดเห็นต่าง ๆ กัน ฉะนั้นสาวกก็ต้องมีจิตใจ “วิภาษ” (Eristic Spirit) และใช้วิธีวิภาษ (Eristic) คือการใช้วาทศิลป์ปะโต้แย้งฝ่ายตรงข้าม ผู้ใดมีกรรมดีกว่าก็ได้ชัยชนะ โดยไม่ต้องคำนึงว่าผลแห่งการนั้นเป็นสัจจะหรือเป็นเท็จตามภาววิสัยที่เป็นจริง วิธี “อีริสติก” นี้ ตรงกับที่เรียกตามภาษาสันสกฤตว่า “วิภาษ” (วิภาษ) ซึ่งตรงกับวิธีโต้ว่าที่ผู้ใดมีกรรมดีในการโต้ว่าก็เป็นวีรบุรุษ ซึ่งพวกที่บูชาวีรบุรุษ (Herowarship) นับถือและนิยมนว่าเป็นคนเก่งกาจและเชื่อฟัง แม้ผู้ใดมีกรรมดีในการโต้ว่าที่จะสร้างสรรค์ปั้นแต่งเรื่องขึ้น ผู้นับถือก็เชื่อฟัง ดังจะเห็นได้จากการณรงค์เลือกตั้งผู้แทนราษฎร ซึ่งยังมีผู้นิยมบุคคลที่ด่าเก่ง แม้คำด่านั้นจะเป็นการใส่ความผู้อื่น แต่เมื่อผู้ใดมีกรรมดีกลายเป็นวีรบุรุษในทางใช้กรรมแล้ว ผู้ที่ได้ฟังก็ยอมเชื่อโดยไม่สอบสวนความจริงทางภาววิสัย คือเกิดมีจิตใจไม่ใช่วิทยาศาสตร์ (Unscientific Spirit) ทั้งฝ่ายผู้พูดและผู้ฟัง

จิตใจ “วิภาษ” จึงต่างกับจิตใจที่จะแสวงหาสัจจะตามวิธีของสำนักซีโนแห่งอีเลีย (Zeno of Elea) ที่สอนให้สานุศิษย์ใช้วิธี “ธรรมสากัจฉา” (Dialektike) โดยการ “ปุจฉา” กับ “วิสัชนา” ซึ่งได้พัฒนาต่อ ๆ มาเป็นวิธี “ประติการ” ดังที่นักปราชญ์ฝ่ายสสารธรรม-ประติการผู้หนึ่งได้กล่าวไว้

(โปรดดูคำอธิบายในหนังสือว่าด้วย ความเป็นอนิจจังของสังคัม)

๓

*สังคมกายวิภาค (Social Anatomy) เกี่ยวกับมนุษย์สังคม
โดยทั่วไปและสังคมสยามโดยเฉพาะ*

๓.๑ การวิเคราะห์คือการแยกออกเป็นส่วน ๆ

ในทางวิทยาศาสตร์ธรรมชาตินั้นการวิเคราะห์สิ่งมีชีวิต
เรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า “Anatomy” ถ้ายทอดเป็นคำไทยสยามว่า
“กายวิภาค”

สังคมซึ่งมนุษย์สัมพันธ์กันอยู่นั้นมีสภาพเป็นอินทรีย์ คือเป็น
กายทางสังคม (Social Organism) ซึ่งประกอบด้วยเศรษฐกิจที่เป็น
รากฐานทางสสารของสังคม, ระบบการเมืองซึ่งเป็นโครงสร้างเบื้อง
บนจากรากฐานเศรษฐกิจ, วรรณะทางสังคมเปรียบประดุจเป็น
ภาวะทางจิต ซึ่งมนุษย์ถือเป็นหลักฐานในการปฏิบัติทางสังคม

การวิเคราะห์สังคมคือการแยกกายสังคมออกเป็นส่วน ๆ
ฉะนั้นผมจึงเรียกการพิจารณาดังกล่าวนั้นว่า “สังคมกายวิภาค” และ
ขอเรียกเป็นศัพท์อังกฤษว่า “Social Anatomy”

“ขุมปัญญา” ของ...ปรีดี พนมยงค์

๓.๒ วิทยาศาสตร์ธรรมชาติซึ่งพัฒนาอย่างไม่หยุดยั้งนั้น ได้กระทำกายวิภาคอวัยวะของมนุษย์ คือด้านสสารแห่งกายของมนุษย์ สามารถวิจัยอวัยวะส่วนใหญ่ส่วนน้อยส่วนที่ประณีตที่สุดเกี่ยวพันกันอย่างไรที่ทำให้มนุษย์เคลื่อนไหว

การศึกษาถึงจิต (Mind) ของมนุษย์ ซึ่งแต่ก่อนอยู่ใต้อิทธิพลของปรัชญาจิตธรรมและวัตถุนิยมจักรกล (Mechanical Materialism) นั้น ก็ได้เปลี่ยนแปลงไปตามวิทยาศาสตร์ธรรมชาติยิ่ง ๆ ขึ้น ปัจจุบันวิชาซึ่งเรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า “Psychology” ซึ่งมีผู้แปลเป็นภาษาไทยสยามว่า “จิตวิทยา” นั้น ก็ได้พัฒนาเป็นวิชาสาขาหนึ่งแห่งวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ คือแทนที่จะหมายความว่าตามมูลศัพท์เดิมว่า “วิชาว่าด้วยวิญญาณ (Psyche) ของมนุษย์” ตามทฤษฎะจิตนิยมหรือจิตธรรม (Idealism) ซึ่งบางคนยังถืออยู่เช่นนั้น ก็ได้เปลี่ยนความหมายเป็น “วิชาว่าด้วยการเข้าใจมนุษย์” ในลักษณะที่มีสภาพเป็นสิ่งที่มีชีวิต สามารถมีความรู้สึก, ความนึกคิด (Thought) และจิตสำนึก (Consciousness) ในการนี้จิตวิทยาสมัยใหม่ ได้อาศัยกายวิภาคทางวิทยาศาสตร์ธรรมชาติเป็นหลัก ประกอบการศึกษาความประพฤติ (Behavior) ของสัตว์ชาติและมนุษย์ชาติที่เหมือนกัน ในส่วนที่มนุษย์ชาติมีลักษณะส่วนหนึ่งอย่างสัตว์ชาติที่พัฒนาต่ำกว่ามนุษย์ชาติ มนุษย์ชาติจึงมีการเคลื่อนไหวอย่างหนึ่งโดยอัตโนมัติ ปราศจากจิตสำนึก อาทิ สัญชาตญาณ (Instinct), การสะท้อนต่อประสาท (Reflex), ความเคยชิน (Habitude) และลักษณะอีกส่วนหนึ่งที่มนุษย์พัฒนาสูงกว่าสัตว์ชาติอื่นทั้งหลาย คือการสัมผัสสภาพความเป็นอยู่ที่ทำให้มนุษย์มีภาวะทางจิต (State of Mind) คือ ความนึกคิด (Thought) และจิตสำนึก (Consciousness) ซึ่งสัตว์ชาติที่พัฒนาต่ำกว่ามนุษย์ชาติมีอาจมีภาวะทางจิตเช่นนั้นได้

“ขุมปัญญา”
ของ...ปรีดี พนมยงค์

การค้นพบโดยวิทยาศาสตร์ธรรมชาติที่พัฒนาต่อมาจากสมัยก่อน และจะพัฒนาต่อไปอย่างไม่หยุดยั้งนั้น เป็นประโยชน์แก่เราที่จะอาศัยเป็นหลักนำมาประยุกต์แก้สังคมกายวิภาค จึงขอให้ท่านทั้งหลายหาโอกาสศึกษาวิชานั้น เพื่อประกอบเป็นพื้นฐานในการทำสังคมกายวิภาคของมนุษย์โดยทั่วไปและของสังคมสยาม หรือสังคมอื่นใดอันจะเป็นประโยชน์แก่เรา ที่จะอาศัยเป็นหลักนำในการปฏิบัติ อาทิ ความจริงปรากฏว่า บุคคลจำนวนไม่น้อยซึ่งมีความเป็นอยู่ในชนชั้นที่ถูกกดขี่เบียดเบียน แต่กลับเห็นดีเห็นชอบเข้าข้างผู้กดขี่เบียดเบียนในทางตรงกันข้าม มีบุคคลที่อยู่ในชนชั้นกดขี่เบียดเบียนแต่สละชนชั้นของตน โดยยืนหยัดฝ่ายชนชั้นที่ถูกกดขี่เบียดเบียน เช่น พระพุทธองค์ซึ่งอยู่ในวรรณะกษัตริย์ แต่ได้สละวรรณะของพระองค์ ได้ทรงบรรพชาเป็นภิกษุเข้าสู่วรรณะไร้อำนาจแล้วบำเพ็ญพระองค์เพื่อช่วยมนุษย์ที่ตกทุกข์ได้ยาก, พระเยซูซึ่งอยู่ในชนชั้นช่างฝีมือ (ช่างไม้) ซึ่งมีฐานะเป็นคนชนชั้นกลางอันดับต่ำ แต่พระองค์ก็สละวรรณะที่ดีกว่าผู้ไร้สมบัติและสละพระชนม์เพื่อช่วยมนุษย์ที่ตกทุกข์ได้ยาก, พระมะหะหมัด ซึ่งอยู่ในวรรณะเศรฐฐี (ภรรยาเป็นแม่หม้ายเศรฐฐี) แต่พระองค์ก็มีได้เอาสมบัติเสพลีสุขส่วนพระองค์ หากได้ทำการแจกแก่มนุษย์ที่ตกทุกข์ได้ยากจนเกือบหมดสิ้น, มาร์กซ์เป็นลูกทนายผู้มีอันจะกิน แต่ท่านได้สละชนชั้นเจ้าสมบัติ มายืนหยัดในชนชั้นผู้ไร้สมบัติ, เองเกลส์ เป็นลูกของเจ้าของโรงทอผ้าใหญ่ในเยอรมัน เมื่อบิดาตายแล้วท่านรับมรดกเป็นผู้ถือหุ้นใหญ่คนหนึ่งของโรงงานทอผ้าใหญ่แห่งหนึ่งในแมนเชสเตอร์ประเทศอังกฤษ แต่ท่านได้สละชนชั้นเจ้าสมบัติ โดยขายหุ้นเอาเงินมาใช้จ่ายร่วมกับมาร์กซ์ ค้นคว้าสารธรรมประติการและวิวรรตการเพื่อประยุกต์แก่ชนชั้นคนงาน, เมธีอีกมากมาย ซึ่งอยู่ในชนชั้นเจ้าสมบัติ, ชนชั้นนายทุนกลาง, ผู้มีทุนน้อย, แต่ได้สละชนชั้นของตนมายืนหยัด

“ขุมปัญญา” ของ...ปรีดี พนมยงค์

ฝ่ายชนชั้นผู้ไร้สมบัติ

ผมเคยได้ถามสาวกของหลี่ลี่ซานคนหนึ่ง ซึ่งเคยเข้ามาอยู่ในสยามก่อน เหม่าเจ๋อตุง เป็นประธานพรรคคอมมิวนิสต์จีนใน ค.ศ. ๑๙๓๕ ว่าเขามีความเป็นอยู่อย่างชนชั้นผู้มั่งคั่งน้อย (Petibourgeois) แต่เขาอ้างว่ายืนหยัดในชนชั้นกรรมกรนั้นได้อย่างไร คนนั้นตอบว่าจริงอยู่เขามีใช้กรรมกร แต่เขาคิดอย่างกรรมกร ผมเห็นว่าถ้าเขายืนหยัดในชนชั้นกรรมกรโดยวิธีดังนั้นก็เป็นวิถีทางจิตนิยมหรือจิตธรรม ซึ่งขัดกับที่มาร์กซีกกล่าวว่า ความเป็นอยู่ทางสังคมของมนุษย์กำหนดจิตสำนึกของมนุษย์ บางคนอ้างว่าแม้นมีใช้กรรมกรแต่เป็นปัญญาชนของชนชั้นกรรมกร ความคิดนี้ก็ขัดต่อสาระของคำสั่งสอนที่เลนินให้ไว้แก่เยาวชนโซเวียตเมื่อ ค.ศ. ๑๙๒๐ ประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่งเหม่าเจ๋อตุงก็ได้เตือนอยู่เสมอว่า ปัญญาของมวลราษฎรนั้นประเสริฐยิ่งกว่าปัญญาของผู้ศึกษาแต่ทฤษฎีจากนักวิชาการใด ๆ ดังนั้นผู้มีปัญญาจะต้องศึกษาจากมวลราษฎร มิใช่ตั้งตนเป็นครูอาจารย์ของมวลราษฎร อนึ่ง มิใช่ว่ากรรมกรจำนวน ๒-๓ คน จะยกย่องว่าผู้ใดเป็นปัญญาชนของกรรมกร แต่ถ้าหาก “ชนชั้นกรรมกร” รับรองว่าผู้ใดเป็นปัญญาชนของชนชั้นกรรมกร ผู้นั้นจึงมีฐานะเช่นนั้นได้ เหม่าเจ๋อตุงได้วิจารณ์ลักษณะของบุคคลบางคนและบางจำพวกสำคัญตนผิด ว่ามีปัญญาว่าคนอื่น จึงนำไปสู่ความทะนงตน และมีลักษณะเป็น “วีรบุรุษในตัวของตนเอง” (Individual Hero) อันเป็นภาวะทางจิต (State of Mind) ชนิดหนึ่ง

การสละชนชั้นกตัญญูเบียดเบียนมายืนหยัดในชนชั้นที่ถูกกดขี่เบียดเบียนโดยวิธีสสารธรรมนั้น ผมได้กล่าวไว้ในหนังสือว่าด้วย “ความเป็นอนิจจังของสังคม” ขอให้ท่านพิจารณาหนังสือเล่มนั้น

ผมเห็นว่าการพิชิตกายวิภาคของภาวะทางจิตใญ่ทางวิทยาศาสตร์ดังกล่าวแล้วนั้น จะช่วยให้เราเข้าใจถึงระดับต่าง ๆ แห่ง

“ขุมปัญญา” ของ...ปรีดี พนมยงค์

สภาวะของจิต ทั้งในส่วนที่บุคคลยังไม่บรรลุขั้นจิตสำนึกหรือสัมปัญญา และในส่วนที่จิตสำนึกพัฒนาในระดับสูง สามารถสละจิตสำนึกจาก ขนชั้นขุติริตเบียดเบียนแล้วยืนหยัดอยู่ฝ่ายขนชั้นที่ถูกกดขี่เบียดเบียน

คำสอนของเมธีผู้ใดเป็นวิทยาศาสตร์นั้นก็จะต้องพิสูจน์โดย หลักวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ ซึ่งประยุกต์แก่วิทยาศาสตร์สังคม

๓.๓ สังคมประกอบขึ้นด้วยมนุษย์ ซึ่งมีลักษณะทั่วไปเหมือนกัน แต่ปัจจุบันนี้มนุษย์ชาติได้แยกกันอยู่เป็นหลายสังคมชาติ (National Society) ที่แต่ละสังคมครอบครองดินแดนส่วนหนึ่งของโลก สังคม ชาติหนึ่ง ๆ มีกายทางสังคม (Social Organism) โดยเฉพาะ จึงมี ลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกันตามสภาพ, ท้องที่, กาลสมัย

“ชาติ” (Nation) ยังคงมีอยู่

ท่านที่จะไปยังประเทศของชาติอื่น ไม่ว่าประเทศแห่งค่าย สังคมนิยมหรือประเทศนอกค่ายสังคมนิยม แต่ละประเทศนั้นก็เรียกร้องให้ท่านแสดงเอกสารเดินทางที่มีข้อความปรากฏชัดเจนว่าท่าน เป็นคนสัญชาติ (Nationality) ใด ท่านจะอยู่ในประเทศใดดังกล่าวก็นั้น ต้องขอใบอนุญาตมีถิ่นที่อยู่ แสดงว่าท่านเป็นสัญชาติใด

การที่บางคนและบางเชื้อชาติมีความนึกคิดว่าตนไม่มีชาตินั้น ก็เนื่องจากเหตุดังต่อไปนี้

(๑) จิตสำนึกทางสสารธรรม คือจิตสำนึกที่เกิดจากสภาพ ความเป็นอยู่ทางสังคมที่บุคคลใดประสบแก่ตนเอง ว่าตนถูกถอน สัญชาติและไม่มีสัญชาติใดที่จะยอมรับว่าบุคคลนั้นเป็นคนของชาตินั้น ก็เป็นธรรมดาที่บุคคลนั้นเกิดจิตสำนึกว่าตนไม่มีชาติ

ส่วนบุคคลแห่งบางเชื้อชาติ ซึ่งเดิมเคยมีชาติของตน แต่ภายหลังชาติของตนถูกลบล้างไปจากดินแดนที่พวกตนครองอยู่ อันเป็น

“ขุมปัญญา”

ของ...ปรีดี พนมยงค์

ลักษณะสำคัญอย่างหนึ่งแห่งลักษณะความเป็น “ชาติ” เช่น คนเชื้อชาติยิวซึ่งเดิมเคยมีชาติครอบครองดินแดนปาเลสไตน์ ต่อมาใน ค.ศ. ๗๐ จักรพรรดิ (Emperor) ตีตุส แห่งจักรวรรดินิยม (Empire) โรมันได้เข้ายึดครองปาเลสไตน์ขับไล่คนยิวจากดินแดนนั้น คนยิวจึงพากันอพยพไปอาศัยดินแดนของชาติอื่น ๆ ลักษณะแห่งความเป็น “ชาติ” (Nation) ของคนยิวก็หมดสิ้นไป คนยิวไปอาศัยในดินแดนของชาติใดก็ถูกคนของชาตินั้นรังเกียจเดียดฉันท์ โดยไม่ยอมให้คนยิวเป็นคนสัญชาตินั้น ๆ อีกทั้งคนยิวยังยึดมั่นประเพณีตามศาสนาและวัฒนธรรมยิวตามสัจคมเดิมของตนสภาพของคนยิวจึงเป็นแต่เพียงกลุ่มเผ่าพันธุ์ (Ethnic Group) หรือเป็น “เชื้อชาติ” (Race) ชนิดหนึ่งที่ไม่มีลักษณะเป็นชาติ สภาพความเป็นอยู่ทางสังคมเช่นนั้นจึงก่อให้เกิดจิตสำนึกว่าตน “ไม่มีสัญชาติ !”

ภายหลังที่ทรรชนะประชาธิปไตยเกิดขึ้นในยุโรป โดยเฉพาะภายหลังปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ หลายประเทศยุโรปได้ให้สิทธิทางนิตินัยแก่คนยิวที่เกิดในประเทศนั้น ๆ เป็นคนสัญชาติของประเทศนั้น ๆ ได้ แต่โดยทางพฤตินัยนั้นมีคนจำนวนไม่น้อยของชาตินั้น ๆ ยังมีความรังเกียจเดียดฉันท์คนเชื้อชาติยิว เช่น มาร์กซ์ที่มีกำเนิดเป็นคนเชื้อชาติยิว แม้บิดาของท่านได้เลิกลัทธิศาสนาและวัฒนธรรมยิว แล้วนับถือศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ และถือวัฒนธรรมอย่างคนเยอรมัน แต่คนเยอรมันจำนวนไม่น้อยก็รังเกียจท่าน ส่วนคนเชื้อชาติยิวอีกจำนวนหนึ่งก็มีได้ภักดีต่อชาติที่ตนมีสัญชาติ หากตนมุ่งภักดีต่อคนเชื้อชาติเดียวกันเป็นใหญ่ ฉะนั้นรัฐบาลของประเทศ เช่น เยอรมันนาซีที่รังเกียจยิว จึงได้มีการทำลายคนยิวในลักษณะเป็นเชื้อชาติ โดยมีได้จำแนกเป็นยิวที่ภักดีต่อชาติเยอรมัน ในสมัยสตาลินและสืบทอดมาจนทุกวันนี้ คนยิวในสหภาพโซเวียตก็ยังถูกรัฐบาลรังเกียจเดียดฉันท์และไม่ไว้วางใจในความภักดีของคนยิวต่อสหภาพโซเวียต ในทาง

“ขุมปัญญา” ของ...ปรีดี พนมยงค์

ทฤษฎีสตาลินวิจารณ์ไว้ว่า กลุ่มชนเชื้อชาติยิวที่อาศัยอยู่ในดินแดนของชาติอื่น ไม่เข้าลักษณะแห่งความเป็น “ชาติ” (Nation) ซึ่งตรงต่อจิตสำนึกของคนยิวส่วนมากดังกล่าวนั้น

(๒) ความสำนึกทาง จิตธรรม หรือ จิตนิยม ของบางคนและบางจำพวกที่แม้ตนมิได้ถูกถอนสัญชาติ หรือมิใช่เป็นคนเชื้อชาติ แต่ตนนึกคิดว่า “ไม่มีชาติ” เช่น หลี่สี่ซาน ซึ่งเป็นคนจีน ชาติจีนยังคงมีอยู่ และตนเองก็รักษาความมีสัญชาติจีนอยู่ หากสั่งสอนให้สาธุศิษย์ในประเทศจีนและในบางประเทศถือคติ “ไม่มีชาติ” โดยอ้างว่ามาร์กซ์สอนไว้ว่า “กรรมกรไม่มีชาติ” ฉะนั้นเราจึงต้องพิจารณาว่ามาร์กซ์สอนไว้เช่นนั้นหรือไม่

แถลงการณ์พรรคคอมมิวนิสต์ซึ่งมาร์กซ์กับเอนเกลส์ได้ร่างขึ้นใน ค.ศ. ๑๘๔๗ และพิมพ์ครั้งแรกใน ค.ศ. ๑๘๔๘ นั้น ได้จัดทำขึ้นเป็นต้นฉบับ ๖ ภาษา คือ อังกฤษ, ฝรั่งเศส, เยอรมัน, อิตาลี, เพลมิกซ์ และเดนิช (เดนมาร์ก) พรรคคอมมิวนิสต์จีนก่อนสมัยเหมาเจ๋อตงเป็นประธาน (ก่อน ค.ศ. ๑๙๓๕) ได้เคยแปลเป็นภาษาจีนไว้ และได้มีผู้อาศัยคำแปลภาษาจีนเป็นภาษาไทยอีกทอดหนึ่ง ต่อมาเมื่อ ค.ศ. ๑๙๗๔ (พ.ศ. ๒๕๑๗) สำนักพิมพ์ภาษาต่างประเทศ ณ กรุงปักกิ่ง ได้แปลเป็นภาษาไทย ผู้พิมพ์แถลงไว้ว่า ภาษาไทยนี้แปลจาก “สรณิพนธ์มาร์กซ์และเอนเกลส์” เล่ม ๑ ฉบับภาษาจีน ผู้แปลได้ชี้แจงว่า “ได้เทียบกับภาษาอังกฤษและบางแห่งได้เทียบกับฉบับภาษาเยอรมันด้วย”

ปัญหาเบื้องต้นที่เราควรสังเกต คือ ผู้แปลสามารถเทียบต้นฉบับภาษาอังกฤษกับเยอรมันได้ แต่เหตุใดไม่แปลเป็นภาษาไทยจากต้นฉบับภาษาอังกฤษหรือเยอรมันโดยตรง แทนที่จะอ้อมค้อมแปลเป็นภาษาไทยจากคำแปลภาษาจีน ผมไม่สามารถวิจารณ์คำแปลภาษาจีน แต่วิจารณ์คำแปลฉบับภาษาไทยของสำนักพิมพ์นั้นว่า

“ขุมปัญญา”
ของ...ปรีดี พนมยงค์

ไม่ตรงกับฉบับภาษาอังกฤษและภาษาเยอรมัน ซึ่งผู้แปลแจ้งว่าได้เปรียบกันแล้ว โดยเฉพาะประเด็นสำคัญที่อ้างกันว่ามาร์กซ์สอนไว้ว่า กรรมกรไม่มีชาติ และการเข้าใจกันว่าลัทธิ “International” คือลัทธิไม่มีชาติ

ในหน้าต้นของแถลงการณ์ฉบับภาษาอังกฤษมีความว่า

“To this end, Communists of various nationalities have assembled in London, and sketched the following manifesto, to be published in the English, French, German, Italian, Flemish, and Danish languages”

สำนักพิมพ์ภาษาต่างประเทศ กรุงปักกิ่ง แปลว่า

“ด้วยวัตถุประสงค์ดังกล่าวนี้นี้ ชาวพรรคคอมมิวนิสต์ประเทศต่างๆ จึงได้มาประชุมกันที่ลอนดอน และร่างแถลงการณ์ประกาศต่อทั่วโลกเป็นภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมัน อิตาลี เบลเยียม และเดนมาร์ก ดังต่อไปนี้”

ผมไม่คัดค้านคำแปลตอนอื่นของวรรคนี้นี้ แต่ไม่เห็นด้วยเฉพาะคำว่า “nationalities” ซึ่งสำนักพิมพ์นั้นแปลว่า “ประเทศ” เพราะทำให้คนไทยที่ไม่อาจเทียบต้นฉบับภาษาอังกฤษได้เข้าใจผิดว่า “ไม่มีชาติ” คงมีแต่ประเทศ คำอังกฤษนั้นไม่มีทางจะแปลว่า “ประเทศ” ได้ เพราะคนที่รู้ภาษาอังกฤษพอประมาณก็เข้าใจได้ว่า คำอังกฤษนั้นหมายถึงคนของ “ชาติ” ต่าง ๆ คือยังมี “ชาติ” อยู่

ท่านรู้ภาษาเยอรมันก็ขอให้เทียบฉบับภาษาเยอรมันที่มีความว่า

Zu diesem Zweck haben sich Kommunisten der verschiedensten Nationalitaet in London versammelt und das folgende Manifest entworfen, das in englischer, franzoesischer, deutscher, italienischer, flaemischer und dachnischer Sprache

“ขุมปัญญา”
ของ...ปรีดี พนมยงค์

veroeffentlicht wird.

ท่านก็จะเห็นว่า ฉบับภาษาเยอรมันใช้คำว่า “Nationalitaet” ตรงกันกับคำอังกฤษ “Nationalities” ถ้าหากฉบับภาษาเยอรมันต้องการให้หมายถึง “ประเทศ” โดยมีให้มีความหมายระลึกถึงความมีชาติแล้วก็จะต้องใช้คำว่า “Land”

อีกตอนหนึ่งซึ่งบางคนชอบอ้างประโยคต้นของวรรคที่มาร์กซ์ กล่าวถึงเรื่องของชาติแล้วก็ถือเป็นคำขวัญว่า “คนงานไม่มีชาติ” โดยผู้อ้างมิได้อ้างความเต็มทั้งวรรค ผมจึงขอให้ท่านดูต้นฉบับภาษาอังกฤษของวรรคนั้นที่มีความว่า

The working man have no country. We can not take from them what they have not got. Since the proletariat must first of all acquire political supremacy, must rise to be the leading class of the nation, must constitute itself the nation, it is, so far, itself national, though not in the bourgeois sense of the word:

สำนักพิมพ์ฯ นั้นแปลเป็นภาษาไทยว่า

“กรรมกรไม่มีปิตุภูมิ จะลิดรอนสิ่งที่พวกเขาไม่มีนั้นไม่ได้ เพราะว่าชนกรรมาชีพก่อนอื่นจะต้องได้การปกครองทางการเมือง จะต้องเขยิบขึ้นไปเป็นชนชั้นของประชาชาติ จัดตั้งตนเองขึ้นเป็นประชาชาติ จะนั้นชนกรรมาชีพเองในระยะชั่วคราวยังเป็นของประชาชาติ แม้คำที่ว่า “ของประชาชาติ” ในที่นี้ต่างกันอย่างสิ้นเชิงกับที่ชนชั้นนายทุนเข้าใจก็ตาม”

ผมไม่เห็นด้วยในการแปลคำ “Country” ว่า “ปิตุภูมิ” เพราะคำอังกฤษนั้นคนไทยที่รู้ภาษาอังกฤษบ้างเล็กน้อยก็ย่อมรู้ว่า หมายถึง “ประเทศ” แต่ผู้แปลกลับแปลว่า “ปิตุภูมิ” เพื่อแสดงตามความในประโยคต้นแห่งวรรคนั้นว่า “กรรมกรไม่มีปิตุภูมิ” แต่ในวรรคภาษา

“ขุมปัญญา”
ของ...ปริติ พนมยงค์

อังกฤษที่ผมอ้างไว้ก่อนข้างต้นนั้น ผู้แปลเป็นไทยกลับแปลคำว่า “Nationalities” ว่า “ประเทศ” ส่วนคำว่า “Nation” ซึ่งคนไทยที่รู้ภาษาอังกฤษก็รู้กันมาช้านานแล้วว่าหมายถึง “ชาติ” แต่ผู้แปลนิยมแปลตามคำแปลของท่านผู้หนึ่งซึ่งเมื่อประมาณ ๔๐ ปีมาแล้ว แปลชื่อหนังสือพิมพ์ของท่าน “The Nation” ว่า “ประชาชาติ” ผู้แปลจะแปลดังนั้นโดยบริสุทธิ์ใจ ผมก็ไม่ขัดข้อง แต่ถ้าประสงค์จะให้คำว่า “ชาติ” ลงเลื่อนไป ผมก็ต้องตั้งข้อสังเกตไว้ คำว่า “So-Far” ผู้แปล ๆ เป็นไทยว่า “ในระยะชั่วคราว” ซึ่งในภาษาไทยคำว่า “ชั่วคราว” หมายถึงระยะเวลาสั้น แต่การที่ชนชั้นคนงานได้จัดตั้งตนเองขึ้นเป็น “Nation” นั้น หมายถึงการเป็นชนชั้นนำของ “Nation” ซึ่งจะต้องใช้เวลาช้านานหลายชั่วคน คือจนกว่าสังคมจะบรรลุถึงซึ่งสังคมคอมมิวนิสต์ที่ชนชั้นต่าง ๆ รวมทั้งชนชั้นคนงานเหือดหายไป (Wither Away) จึงนับว่าเป็นเวลาช้านานหลายร้อยหลายพันปี คำว่า “So Far” ในที่นั้นหมายถึง “To that Extent” คือตราบเท่าที่ยังมีชนชั้นคนงานเป็นผู้นำอยู่ คำว่า “Nation” ผู้แปล ๆ เป็นไทยว่า “ของประชาชาติ” ซึ่งแม้จะเป็นการแปลตามตัวก็ตาม แต่ในสาระของความหมาย ดูคล้ายจะออกห่างจากความหมายของการเป็น “ชนชาติ”

ต้นฉบับภาษาเยอรมันมีความว่า

“Die Arbeiter haben kein Vaterland. Man kann ihnen nicht nehmen, was sie nicht haben. Indem das Proletariat zunächst die politische Herrschaft erobern, sich zur nationalen Klasse erheben, sich selbst als Nation konstituieren muss, ist es selbst noch national, wenn auch keineswegs im Sinne der Bourgeoisie”

คำว่า “Vaterland” แปลเป็นไทยได้ว่า “บิดุภูมิ” แต่กรรมกร

“ขุมปัญญา” ของ...ปรีดี พนมยงค์

อังกฤษกับอีก ๔ ชาตินี้ที่ประชุมกันร่างแถลงฯ นั้นจะเข้าใจอย่างไรเป็นเรื่องหนึ่ง เพราะภายหลังประกาศแถลงการณ์เป็นเวลากว่า ๑๐๐ ปีแล้วจนถึงขณะนี้ ขนชั้นคนงานของประเทศนั้น ๆ ยังถือว่ามิชาติและปิฎกภูมิของตน แม้แต่ขนชั้นคนงานจีนที่เป็นขนชั้นนำจีนก็ยังเคารพต่อการมีชาติและปิฎกภูมิของเขา เหม่าเจ๋อตุง ได้กล่าวไว้ว่า “เราเป็นนักระหว่างชาติ (Internationalist) และเป็นผู้รักปิฎกภูมิ (Patriot)” คนงานไทยที่เคยไปในงานฉลองวันชาติจีนก็สังเกตเห็นได้เองว่า วันนั้น ๑ ตุลาคม มีการชักธงชาติจีนขึ้นสู่ยอดเสาที่บริเวณสี่เหลี่ยมจตุรัสเทียนอันเหมิน แตรวงบรรเลงเพลงชาติจีน ผู้ที่ไม่เคยไปร่วมฉลองงานนั้น แต่ได้ฟังวิทยุปักกิ่งก็จะได้ยินผู้กระจายเสียงพรรณนาถึงความเป็นไปในงานนั้น และจะได้ยินเขากล่าวถึง “ธงชาติจีน” และ “เพลงชาติ” มิใช่ “ธงประชาชาติจีน, ธงปิฎกภูมิจีน, เพลงประชาราชนจีน, เพลงปิฎกภูมิจีน” เราควรสังเกตว่า ขนชั้นกรรมกรจีนเป็นขนชั้นนำมาหลายปีแล้ว ชาติจีนหรือปิฎกภูมิจีนก็ยังมิอยู่ ฉะนั้นมิใช่ “ในระบอบชั่วคราว” คือระยะเวลาสั้น ๆ ขนชั้นกรรมกรจีนจะเป็นขนชั้นนำต่อไปอีกช้านานหลายชั่วคนจนกว่าจะถึงสังคมคอมมิวนิสต์ ซึ่งขนชั้นจะเหือดหายไปจนหมดสิ้นตามทฤษฎีของมาร์กซ์

(๓) “**พรรคชนไม่มีชาติ**” ของผู้ที่รับอิทธิพลจากลัทธิอนาธิปไตย (Anarchism อนาธิสม) และจากลัทธิ “**อนาร์โค—ซินดิคาลิสม์**” (Anarcho—Syndicalism)

ลัทธิอนาธิปไตยถือว่าบุคคลต้องมีเสรีภาพ ที่จะทำการตามอำเภอใจได้อย่างเต็มที่ ฉะนั้นจึงเห็นว่าไม่ต้องมี “**รัฐ**” (State) และไม่มี “**รัฐบาล**” (Government) ที่จะบังคับมนุษย์ มนุษย์ทั้งหลายในโลกก็ต้องแยกกันเป็นกลุ่มหรือสมาคม ซึ่งสมานกันโดยความสมัครใจในการผลิตปัจจัยในการดำรงชีพ ดังนั้นจึง “**ไม่มีชาติ**” “**ไม่มีปิฎกภูมิ**”

“ขุมปัญญา” ของ...ปรีดี พนมยงค์

ลัทธิอนาธิปไตยแตกต่างกับมาร์กซ์หลายประการ ซึ่งมาร์กซ์กับสาธุศิษย์ได้ต่อสู้ทรรศนะของลัทธิอนาธิปไตยตลอดมา

ในบั้นปลายแห่งศตวรรษที่ ๑๙ ได้มีลัทธิซินдикаลิสม์ (Syndicalism) เกิดขึ้นในยุโรปตะวันตก ซึ่งเรียกร้องให้กรรมกรอุตสาหกรรมจัดตั้งเป็นหน่วยอิสระต่าง ๆ ขึ้น เพื่อสมานระหว่างกันในการล้มระบบทุน ลัทธินี้มีความเห็นคล้ายกับลัทธิอนาธิปไตยที่ว่า “รัฐ” (State) และรัฐบาลเป็นเครื่องมือแห่งการกดขี่ ฉะนั้นถ้าหากล้มระบบทุนได้แล้ว องค์การกรรมกรก็เข้าควบคุมและบริหารการผลิตของสังคม คำอังกฤษ “Syndicalism” (ซินдикаลิสม์) ถ่ายทอดมาจากคำฝรั่งเศส “Syndicalisme” ซึ่งเดิมหมายความว่า ลัทธิสหภาพแรงงาน (Unionism) จึงทำให้ผู้เข้าใจสับสนปะปนกับลัทธิมาร์กซ์ที่ถือว่า “ชนชั้นผู้ไร้สมบัติ” (Proletariat) หรือชนชั้นคนงาน (Working Class) จะต้องเป็น “ชนชั้นนำ” ในการอภิวัฒน์ต่อสู้ระบบทุน

ต่อมาในศตวรรษที่ ๒๐ ได้มีลัทธิ “อนาโค—ซินдикаลิสม์” เกิดขึ้น คือเอาทรรศนะอนาร์คิสต์ (อนาธิปไตย) ผสมเข้ากับทรรศนะซินдикаลิสม์ ลัทธินี้มีอิทธิพลที่ทำให้สาวกส่วนหนึ่งของลัทธิมาร์กซ์ยู่ยงเหียง โดยเข้าใจผิดว่าถ้าถือกรรมกรเป็นผู้นำแล้ว กรรมกรก็ต้องไม่มีชาติหรือไม่มีปิตุภูมิ โดยที่มาร์กซ์กับเองเกลส์วายชนม์ไปก่อนแล้ว เลนินจึงโจมตีลัทธิอนาร์โค—ซินдикаลิสม์ต่อมา ซึ่งมีบทความกล่าวไว้ว่า “ชาติยังคงมีอยู่อีกช้านาน, ช้านาน, มาก” (เลนินใช้คำว่า “Long” (ช้านาน) ซ้ำกัน ๒ ครั้งว่า “Long, Long” เลนินวายชนม์แล้ว สตาลินก็โจมตีลัทธิอนาร์โค—ซินдикаลิสม์ต่อมาอย่างแรง

ส่วนบุคคลใดที่มีความนึกคิดทางจิตนิยมว่า ไม่มีชาติ ดังที่ผมนกล่าวใน(๒) บุคคลนั้นก็รับเอาทรรศนะอนาร์โค—ซินдикаลิสม์ได้ง่าย เช่น นายหลี่ลี่ซาน อดีตหัวหน้าพรรคคอมมิวนิสต์จีนก่อนเหมาเจ๋อตุง

“ขุมปัญญา”
ของ...ปรีดี พนมยงค์

(ก่อน ค.ศ. ๑๙๓๕) ได้ไปอาศัยอยู่ในสหภาพโซเวียต ภายหลังจากที่เขาถูก
ออกจากตำแหน่งหัวหน้าพรรคดังกล่าว เขาก็ยังนิยมชมชอบตามแนวทาง
ที่เขาได้รับอิทธิพลจากลัทธิอนาร์โค-ซินติกาλισต์ ซึ่งเป็นพันธมิตร
ของกลุ่มกรรมกรฝ่ายค้านตามแนวทางของทรอตสกี นายหลี่ลีซาน
ถูกสตาลินสั่งจับไปขังไว้ เมื่อนายหลี่ลีซานรับแก้ไขพรรคชนะผิดแล้ว
เขาก็ได้รับการปล่อยตัวแล้วทำงานในสำนักพิมพ์ภาษาต่างประเทศ
ของโซเวียต ต่อมาก็กลับประเทศจีน ได้รับตำแหน่งเป็นรัฐมนตรีใน
กระทรวงกรรมกร และถูกปลดตำแหน่งต่ำลงทุกทีแล้วก็พ้นจากกระทรวง
กรรมกร นายหลี่ฯ อาจแก้ไขพรรคชนะผิดของตนเองโดยเฉพาะ แต่
นายหลี่ฯ มิได้แจ้งให้สาธุศิษย์ในประเทศจีนและในบางประเทศที่รับ
อิทธิพลมาจากเขานั้นแก้ไขพรรคชนะผิดด้วย ส่วนนายหลิวเซาจิได้เขียน
บทความหลายเรื่องเกี่ยวกับพรรคชนะเอียงขวา เอียงซ้าย ก็เพียงแต่
กล่าวว่า นายหลี่ฯ มีพรรคชนะเอียงซ้ายเท่านั้น และว่านายหลี่ฯ ได้แก้ไข
พรรคชนะเอียงซ้ายแล้ว นายหลิวฯ มิได้ชี้ให้ชัดว่า นายหลี่ฯ ไม่เพียงแต่
เอียงซ้ายธรรมดา หากนายหลี่ฯ มีพรรคชนะตามแนวทางอนาร์โค-
ซินติกาλισต์ จึงทำให้ผู้อ่านเข้าใจว่านายหลี่ฯ เป็นนักมาร์กซิสต์แต่
เอียงซ้าย และนายหลี่ฯ ก็ได้แก้ไขแล้ว การอภิวัฒน์ใหญ่ทางวัฒนธรรม
ของชนชั้นผู้ไร้สมบัติจีน จึงได้ทำการต่อสู้นายหลี่ลีซาน ซึ่งพรรคชนะ
อนาร์โค-ซินติกาλισต์ของเขายังฝังอยู่ในสาธุศิษย์และผู้เจริญรอยตาม
บทความของหนังสือพิมพ์ “เหรินหมินยี้เป้า” ฉบับ ๑๖ มิถุนายน ๑๙๖๗
ที่ผมอ้างไว้ในข้อ ๒.๓ ก็แสดงให้เห็นอย่างหนึ่งว่า การอภิวัฒน์ใหญ่ทาง
วัฒนธรรมนั้นได้ต่อสู้พรรคชนะอนาธิปไตยและพรรคชนะ “อนาร์โค-
ซินติกาλισต์” ซึ่งขัดต่อลัทธิมาร์กซ์-เลนินและความคิดเหมาเจ๋อตุง

นอกจากบทความของหนังสือพิมพ์ฉบับที่อ้างถึงนั้นแล้ว ก็ยังมี
อีกหลายบทความของเหมาเจ๋อตุง ที่แสดงถึงว่าชาติยังคงมีอยู่ เช่น คำกล่าว

“ขุมปัญญา”
ของ...ปรีดี พนมยงค์

ที่ว่า “เราเป็นนักระหว่างชาติและเป็นผู้รักปิตุภูมิ” (ดูข้อ ๓.๓ (๒))

ทุก ๆ สังคม เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงตามกฎธรรมชาติกฎเดียวกัน คือกฎสสารธรรมประติการและวิวรรตการ ดังที่ผมได้กล่าวไว้ในบทที่ ๑ ซึ่งผมขอสรุปสาระสำคัญอีกครั้งหนึ่งว่า

(๑) สังคมเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอย่างไม่หยุดยั้ง ไม่มีระบบสังคมใดหนึ่งอยู่กับที่

(๒) การที่สสารเคลื่อนไหวก็เพราะมี “ประติการ” คือความขัดแย้งระหว่างด้านบวก (Positive) กับด้านลบ (Negative) ที่มีอยู่ภายในตัวของสสาร สังคมเคลื่อนไหวก็เพราะมี “ประติการ” คือความขัดแย้งระหว่างด้านบวกกับด้านลบที่มีอยู่ภายในสังคม “ประติการ” ภายในสังคม คือ

(ก) ความขัดแย้งระหว่างระบบเศรษฐกิจกับระบอบการเมือง และกับทรรศนะทางสังคมวัฒนธรรม

(ข) ความขัดแย้งภายในระบบเศรษฐกิจ, ภายในระบอบการเมือง และภายในทรรศนะทางสังคมและวัฒนธรรม

(ค) แต่เราจะต้องคำนึงว่าสังคมหนึ่ง ๆ มีลักษณะเฉพาะซึ่ง “ไม่เป็นเหตุเดือดดาลที่จะยับยั้งการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงระบบสังคม” แต่ “มีอิทธิพลทำให้การเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงทางสังคมดำเนินไปเร็วหรือช้าต่างกันระหว่างสังคมต่างๆ”

๓.๓.๑ ขอให้ท่านระลึกความทรงจำถอยหลังเพียง ๑๐ ปีที่ล่วงมานี้ ท่านก็ย่อมสังเกตได้ว่าระบอบเผด็จการทหารในสยามได้เปลี่ยนแปลงมาแล้วหลายอย่าง จนกระทั่งถึงวันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ต่อจากนั้นมาระบบสังคมก็ได้เปลี่ยนแปลงเป็นกึ่งเผด็จการบ้าง แล้วเป็นระบบปกครองตามรัฐธรรมนูญที่ผสมผสานระหว่างระบบศักดินากับระบบทุน ตามรัฐธรรมนูญฉบับ ๒๕๑๘ ถ้าท่านศึกษาตามหลักฐาน

“ขุมปัญญา”
ของ...ปรีดี พนมยงค์

ที่ประจักษ์ ซึ่งบุคคลที่มีอายุอยู่ก่อนวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ สัมผัสได้ ท่านก็ย่อมทราบว่เมื่อก่อนวันนั้น ระบบสังคมสยามเป็นระบบศักดินาผสมกับระบบทุน ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงมีพระราชอำนาจสมบูรณ์ญาสิทธิราชย์ ครั้นแล้วระบบสังคมสยามได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นระบอบราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญที่เป็นประชาธิปไตยก้าวหน้าบางระยะ ที่ถอยหลังเข้าคลองบางระยะ ที่เป็นระบอบเผด็จการทหารบางระยะ ถ้าท่านศึกษาประวัติศาสตร์ถอยหลังขึ้นไปอีกก็จะทราบได้ว่าสังคมสยามได้ผ่านระบบปฐมสหการ (Primitive Communal System) ระบบทาส, ระบบศักดินา, มาแล้ว

ถ้าท่านที่อยู่ในดินแดนเยอรมันพิจารณาเหตุการณ์ประเทศนี้ถอยหลังขึ้นไปเพียง ๖๐ ปีเท่านั้น คือก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๑ ท่านก็จะทราบได้ว่าในประเทศเยอรมันได้มีระบบสังคมใดบ้างที่นิ่งคงอยู่กับที่ แต่ตรงกันข้ามท่านจะเห็นว่าได้มีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงดังปรากฏว่เมื่อก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๑ ประเทศเยอรมันได้มีระบอบการปกครองกึ่งประชาธิปไตยแบบตะวันตก ซึ่งมีประมุขเป็นพระจักรพรรดิ (Emperor) หรือเยอรมันเรียกว่า “Kaiser” (นักนิรุกติศาสตร์บางท่านว่า คำนี้แผลงมาจากคำ แองโกลแซกซอน “Casare” ซึ่งแผลงมาจากคำลาติน “Cae Sar” อันเป็นนามสกุลของจักรพรรดิ (Emperor) โรมันคนแรก ทรงมีพระราชอำนาจและอิทธิพลต่อระบบเศรษฐกิจและระบอบการเมืองของเยอรมันโดยตรงหรือโดยทางปริยาย ต่อมาในปลายสงครามโลกครั้งที่ ๑ เยอรมันได้เปลี่ยนระบอบการเมืองเป็นระบอบสาธารณรัฐประชาธิปไตยแบบตะวันตก ภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับ “ไวมาร์” (Weima) ค.ศ. ๑๙๑๙ แต่ระบอบสาธารณรัฐดังกล่าวที่ได้ชัยชนะต่อระบอบราชาธิปไตยก็ไม่อาจตั้งคงอยู่กับที่ คือ

“ขุมปัญญา” ของ...ปรีดี พนมยงค์

ใน ค.ศ. ๑๙๓๓ ระบบสังคมเยอรมันก็ได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นระบอบเผด็จการนาซี ระบอบเผด็จการนาซีนั่นเองก็ไม่ว่าจะตั้งคงอยู่กับที่ได้ตลอดไป คือใน ค.ศ. ๑๙๔๕ ประเทศเยอรมันได้แพ้สงครามและถูกฝ่ายสัมพันธมิตรยึดครองดินแดนไว้ทั้งหมด ระบอบนาซีก็ถึงแก่อวสานต่อมาใน ค.ศ. ๑๙๔๙ ดินแดนเยอรมันก็แบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือ ส่วนตะวันออก จัดตั้งเป็นสาธารณรัฐประชาธิปไตยเยอรมัน ซึ่งมีระบบประเภทเศรษฐกิจสังคมนิยมและมีระบอบการเมืองเป็นลักษณะประชาธิปไตยแผนใหม่ ส่วนดินแดนเยอรมันตะวันตกนั้นได้จัดตั้งเป็นสหรัษฎเยอรมันซึ่งดำเนินระบบเศรษฐกิจตามระบอบนายทุนสมัยใหม่ และมีระบอบการเมืองประชาธิปไตยแบบยุโรปตะวันตก

ท่านที่อยู่ในประเทศใด ถ้าศึกษาประวัติของประเทศนั้น ท่านก็ย่อมทราบว่าระบบสังคมใด ๆ ของประเทศอื่นใดนั้น มิได้นิ่งคงอยู่กับที่ คือมีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอย่างไม่หยุดยั้ง

๓.๓.๒ ท่านทั้งหลายย่อมได้ยินชื่อของระบบสังคมนิยมต่าง ๆ คือ ระบบปฐมสหการ (Primitive Communal System) ระบบทาส ระบบศักดินา ระบบทุนนิยม ระบบนายทุนอำมาตย์ ระบบจักรวรรดินิยม ระบบสังคมนิยม ระบบคอมมิวนิสต์ ระบอบประชาธิปไตยชนิดต่าง ๆ เช่น ประชาธิปไตยปฐมกาล (Primitive Democracy) สมบูรณาญาสิทธิราชย์ ประชาธิปไตยแผนเก่า (Old Democracy) ประชาธิปไตยแผนใหม่ (New Democracy) ระบอบเผด็จการชนิดต่าง ๆ ฯลฯ

เพื่อประโยชน์แก่การพิจารณาความขัดแย้งระหว่างระบบเศรษฐกิจที่เป็นรากฐานของสังคมกับระบอบการเมือง ซึ่งเป็นโครงสร้างเบื้องบนของสังคม จึงสมควรจำแนกระบบสังคมเท่าที่รู้จักกันมาในประวัติศาสตร์จนถึงปัจจุบันนี้ว่า ระบบใดเป็นระบบความสัมพันธ์การผลิต (Relations of Production) ทางเศรษฐกิจใด และ

“ขุมปัญญา” ของ...ปรีดี พนมยงค์

ระบอบใดเป็นระบอบการเมืองที่ตั้งอยู่บนรากฐานเศรษฐกิจใด

สสารธรรมิก ซึ่งใช้จิตใจวิทยาศาสตร์ (Scientific Spirit) พิจารณาปรากฏการณ์ที่เห็นจากตัวอักษรที่เมธีวิทยาศาสตร์สังคมเขียนไว้ในบทความ ก็ไม่อาจเข้าใจผิดได้ว่าการที่บทความของเมธีนั้นกล่าวถึงประเภทพื้นฐานสำคัญต่าง ๆ แห่งระบบสังคมต่าง ๆ นั้น ท่านได้แสดงตัวอักษรพิเศษ หรือมีเครื่องหมายกำกับไว้ให้สะดุดตาเพื่อผู้อ่านใช้ความระมัดระวัง เช่น บทความของสตาลินที่กล่าวถึงประเภทพื้นฐานสำคัญแห่งความสัมพันธ์การผลิตทางเศรษฐกิจว่า เท่าที่รู้กันมาในประวัติศาสตร์จนถึงปัจจุบันนี้มี ๕ ประเภทพื้นฐานสำคัญ คือ ระบบปฐมสหการ ทาส, ศักดินา, ทุนนิยม, สังคมนิยม, นั้น คำที่หมายถึง “พื้นฐานสำคัญ” ในฉบับภาษาอังกฤษใช้คำว่า “Main Types” โดยพิมพ์คำว่า “Main” เป็นตัวอิตาลิก (Italic) หรือตัวเอียงเพื่อแตกต่างกับตัวอักษรอื่นในประโยคเดียวกัน ในฉบับภาษาจีนซึ่งผมขอออกสำเนียงไทยว่า “หวู่จ่งจีเปิ่น” นั้น คำว่า “จีเปิ่น” ก็ได้มีเครื่องหมาย ๒ จุดไว้ข้างล่างของอักษร ฉะนั้นผู้ถ่ายทอดบทความนั้นโดยแปลเป็นภาษาไทยหรือสอนเป็นภาษาไทย จากฉบับภาษาอังกฤษก็ดี ฉบับภาษาจีนก็ดี ก็ต้องระมัดระวังที่จะใช้เครื่องหมายอย่างใด เพื่อมิให้ผู้อ่านผู้รับคำสอนที่ไม่รู้ภาษาต่างประเทศนั้นเกิดความเข้าใจผิดว่าระบบสังคมมีแต่เพียง ๕ ชนิดเท่านั้น มิฉะนั้นจะนำไปสู่ความเข้าใจผิดหลายประการ เช่น เข้าใจผิดว่าในระยะหัวต่อระหว่างระบบเศรษฐกิจเก่ากับใหม่นั้น ไม่มีระบบเก่าเหลืออยู่คู่เคียงกับระบบใหม่ ความเข้าใจผิดนั้นเป็นเหตุทำให้ผู้เข้าใจผิดไม่คำนึงถึงสภาพความจริงของทุก ๆ สังคมที่เป็นมาแล้วในอดีต ที่กำลังเป็นอยู่ในปัจจุบัน และที่จะเป็นไปในอนาคตอีกระยะหนึ่ง จนกว่าระบบเก่าจะสลายไปหมดสิ้นซากทั้งซากเศรษฐกิจ, ซากระบอบการเมือง และซากทรรศนคติกับ

“ขุมปัญญา” ของ...ปรีดี พนมยงค์

วัฒนธรรม ผู้เข้าใจผิดก็จะไม่สนใจพอเพียงถึงซากตักค่างของระบบเก่าที่จะยังคงมีเหลืออยู่อีกช้านานมาก ซึ่งเป็นการต้านทานความก้าวหน้าของระบบใหม่ การอภิวัฒน์ใหญ่วัฒนธรรมของชนชั้นผู้ไร้สมบัติ จึงได้แสดงขัดแย้งถึงซากทุนนิยมที่ตกค้างอยู่ในระบบสังคมนิยม และการต่อต้านนายหลินเปียวกับพรรคสังคมนิยมก็แสดงว่ามีซากทาส ซากศักดินาตกค้างอยู่ในประเทศจีน ซึ่งแม้เข้าสู่สังคมนิยมทางนิตินัยแล้ว แต่ทางพฤตินัยระบบนั้นยังไม่สมบูรณ์ ซึ่งเป็นลักษณะของสังคมนิยมชนิดหนึ่ง นอกจากนี้ก็เกิดเข้าใจผิดว่าเมื่อสตาลินกล่าวถึงการเปลี่ยนความสัมพันธ์การผลิตทางเศรษฐกิจ จากระบบพื้นฐานสำคัญหนึ่งมาสู่ระบบพื้นฐานสำคัญอีกระบบหนึ่งนั้น แล้วสันนิษฐานเอาเองว่าการเปลี่ยนความสัมพันธ์การผลิตเป็นสิ่งที่กำหนดลักษณะของสิ่งที่เรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า “Revolution” (อ่านว่า เรฟโวลูชั่น) ภาษาจีน “เก๋อมิ่ง” ซึ่งบางคนใช้คำไทยว่า “ปฏิวัติ” (ผมเสนอ ใช้คำว่า “อภิวัฒน์”) ผมจะได้กล่าวถึงพรรคคนที่แตกต่างกันในเรื่องนี้ระหว่างบางสำนักกับพรรคของมาร์กซ์ เลนิน สตาลิน เหม่าเจ๋ตุง ต่อไป

๓.๓.๓ โดยที่ระบบเศรษฐกิจเป็นรากฐานของสังคม และระบอบการเมืองเป็นโครงสร้างเบื้องบนของระบบเศรษฐกิจ ฉะนั้นเราอาจจำแนกประเภทต่าง ๆ ของระบบสังคมจากรากฐานเศรษฐกิจ และจำแนกประเภทระบอบการเมือง โดยมองให้ถึงรากฐานเศรษฐกิจ หมายความว่าเมื่อเราเห็นระบบเศรษฐกิจใด เราก็มองถึงระบอบการเมือง และถ้าเราเห็นระบอบการเมืองใด เราก็มองถึงระบบเศรษฐกิจที่เป็นรากฐาน เพราะรากฐานกับโครงสร้างเบื้องบนเกี่ยวพันกัน

(๑) ระบบความสัมพันธ์การผลิตทางเศรษฐกิจ จำแนกออกเป็นประเภทพื้นฐานสำคัญ คือ ปฐมสหการ, ทาส, ศักดินา, ทุนนิยม, สังคมนิยม (ระบบคอมมิวนิสต์เป็นเรื่องของอนาคตอีกหลายชั่วคน) ประเภท

“ขุมปัญญา” ของ...ปรีดี พนมยงค์

หนึ่ง ๆ ก็มีหลายชนิดปลีกย่อย แม้สังคมนิยมนั้นเองก็มีหลายชนิด อนึ่ง ในระยะหัวต่อระหว่างระบบเศรษฐกิจหนึ่งกับอีกระบบหนึ่งนั้น คือมีระบบเศรษฐกิจเก่าผสมกับใหม่ อันมีสภาพเป็นระบบเศรษฐกิจชนิดหนึ่ง

(๒) **ระบบความสัมพันธ์ทางการเมือง** จำแนกออกเป็นประเภทพื้นฐานสำคัญ คือ ประชาธิปไตยปฐมกาล ซึ่งเป็นโครงสร้างเบื้องต้นของระบบเศรษฐกิจสหการ, ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ซึ่งเป็นโครงสร้างเบื้องต้นของระบบเศรษฐกิจทาสและศักดินา, ระบอบประชาธิปไตยแผนเก่าซึ่งเป็นโครงสร้างเบื้องต้นของระบบเศรษฐกิจทุนนิยม ส่วนระบอบการเมืองที่เป็นโครงสร้างเบื้องต้นของระบบเศรษฐกิจสังคมนิยมตามต้นฉบับเดิมของมาร์กซ์นั้นคือ **“ระบอบเผด็จการของชนชั้นผู้ไร้สมบัติ”** (Dictatorship of The Proletariat) นั้นเหมาะเจาะตึงได้มีความคิดให้ใช้ระบอบเผด็จการประชาธิปไตยของราษฎร (Peoples Democratic Dictatorship) ซึ่งเป็นประชาธิปไตยแผนใหม่ (New Democracy) ในระยะหัวต่อระหว่างระบบทุนนิยมกับสังคมนิยม ภายหลังที่ระยะหัวต่อสิ้นไปแล้ว โดยสังคมเข้าสู่ระบบสังคมนิยมจึงใช้ **“ระบอบเผด็จการของชนชั้นผู้ไร้สมบัติ”** ส่วนผู้นำโซเวียตภายหลังสมัยสตาลินมีความคิดว่า เมื่อสังคมเข้าสู่ระบบสังคมนิยมแล้ว รัฐ (State) ของทุนนิยมก็เปลี่ยนเป็น **“รัฐของปวงชน”** ระบอบการเมืองจึงเป็นประชาธิปไตยของปวงชน พรรคคอมมิวนิสต์จีนและบางพรรคคอมมิวนิสต์นอกประเทศจีน ได้ร่วมกับจีนคัดค้านและโจมตีความเห็นนอกตำราของผู้นำโซเวียต

(๓) ปัญหาที่ทวนทั้งหลายคงจะสนใจเกี่ยวกับสังคมนิยมในเรื่องระบอบการเมืองนั้นมีอย่างหนึ่งคือ ระบอบเผด็จการฟาสซิสต์, นาซี, ทหาร, นั้น ว่าเป็นโครงสร้างเบื้องต้นของระบบเศรษฐกิจใด ไม่มีตำราใดวิจัยไว้โดยเฉพาะ แต่เราก็ควรมองดูว่าระบอบเผด็จการ

“ขุมปัญญา” ของ...ปรีดี พนมยงค์

เช่นนั้นแสดงว่าเผด็จการเพื่อระบบเศรษฐกิจใด ระบบเผด็จการที่มีนามดังกล่าวนั้นแสดงว่าตั้งอยู่บนรากฐานเศรษฐกิจทาส, คักตินา, ทุนนิยม ผสมกัน เพราะเหตุที่มีทรศณะและการปฏิบัติเช่นเดียวกันกับระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ และนำเอาวิธีการของระบบสมบูรณาฯ มาใช้แก่ระบบทุนด้วย

๓.๓.๔ บางสำนักได้มีทรศณะว่า การเปลี่ยนความสัมพันธ์การผลิตทางเศรษฐกิจจากระบบประเภทพื้นฐานสำคัญ (อ. Main Types, จ. ห่วงจ้งจี้เป็น) คือจากระบบปฐมสหการมาเป็นระบบทาส จากระบบทาสมาเป็นระบบคักตินา จากระบบคักตินามาเป็นระบบทุน จากระบบทุนมาเป็นระบบสังคมนิยมเท่านั้น เป็นสิ่งกำหนดลักษณะของการกระทำที่เรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า “Revolution” (อ่านว่า เรฟโวลูชั่น) ภาษาจีน “เก๋อมิ่ง” ซึ่งมีผู้ใช้คำไทยว่า “ปฏิวัติ” (ผมเสนอใช้คำไทยว่า “อภิวรรณ”)

(๑) คณะราษฎรมิได้ใช้ศัพท์ “ปฏิวัติ” เรียกการกระทำของตนเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ หากเรียกว่า “การเปลี่ยนแปลงการปกครอง” และเรียกสมาชิกคณะราษฎรว่า “ผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง” ตามภาษาไทยที่สามัญชนเข้าใจได้ แต่เมื่อคนชั้นหลังวิจารณ์ลักษณะของสิ่งที่เรียกว่า “ปฏิวัติ” ผมก็เห็นว่าจำเป็นต้องชี้แจงประวัติของคำไทยนี้เพื่อประกอบการพิจารณาของท่านทั้งหลายว่า เมื่อก่อน พ.ศ. ๒๔๗๕ นั้น การกระทำที่ภาษาฝรั่งเรียกว่า “Revolution” นั้นคนไทยสยามใช้วลีต่างๆ เพื่อถ่ายทอดคำนั้นตามทรศณะของชนชั้น เช่น เรียกว่า การกบฏ, การกำเริบ ฯลฯ ต่อมาพระปกเกล้าใช้คำว่า “พลิกแผ่นดิน”

ภายหลังเปลี่ยนระบบสังคมสยาม พ.ศ. ๒๔๗๕ แล้ว กรมหมื่นนราธิปฯ เมื่อครั้งดำรงอิสริยยศ “หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร” อาจารย์มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ ได้ทรงคิดคำว่า “ปฏิวัติ” เพื่อ

“ขุมปัญญา” ของ...ปรีดี พนมยงค์

ถ่ายทอดคำฝรั่ง “Revolution” พระองค์ได้แสดงปาฐกถาที่มหาวิทยาลัยนั้น แสดงลักษณะของ “ปฏิวัติ” ว่าเป็นการเปลี่ยนหลักมูล และทรงวินิจฉัยว่าการเปลี่ยนระบบสังคมเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นการเปลี่ยนหลักมูล ซึ่งพระองค์ถือว่าเป็น “ปฏิวัติ” ต่อจากนั้นก็มิได้ใส่ใจลักษณะปฏิวัติตามที่พระองค์ให้ไว้

ครั้นต่อมาภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ได้มีผู้ให้ลักษณะปฏิวัติตามทฤษฎีของบางนิยายว่า ต้องมีการเปลี่ยนความสัมพันธ์การผลิต ซึ่งเป็นทฤษฎีต่างกับกรรมหมิ่นนราธิปา ผู้คิดศัพท์ “ปฏิวัติ” และต่างกับทฤษฎีของมาร์กซ์ เองเกลส์ เลนิน สตาลิน และต่างจากความคิดเหมาเจ็ดตุ่ง

ถ้าเราสมมุติว่าทฤษฎีของสำนักที่ถือว่า การเปลี่ยนความสัมพันธ์การผลิตเป็นสิ่งกำหนดลักษณะของการที่เรียกว่า “ปฏิวัติ” นั้นถูกต้องในทางทฤษฎี แต่สำนักนั้นมิได้นำทฤษฎีของตนประยุกต์แก่การเปลี่ยนระบบสังคมจีน ซึ่งนำโดยซุนยัตเซน เมื่อ ค.ศ. ๑๙๑๑ ซึ่งเป็นเพียงแต่ได้เปลี่ยนระบอบปกครองของพระเจ้าจักรพรรดิ (หวงตี, Emperor) มาเป็นระบอบสาธารณรัฐ แต่มิได้เปลี่ยนความสัมพันธ์การผลิต ระบบเศรษฐกิจศักดินาระหว่างเจ้าที่ดินกับชาวนา และมิได้เปลี่ยนความสัมพันธ์ทุนนิยมระหว่างนายทุนจีนกับผู้ไร้สมบัติจีน และมิได้เปลี่ยนความสัมพันธ์ระหว่างทุนจักรวรรดินิยม (Imperialism) กับราษฎรจีน ทั้งนี้จนกระทั่งถึงการสถาปนาสาธารณรัฐจีนใน ค.ศ. ๑๙๔๙ แต่สำนักนั้นก็ยอมถือว่าการเปลี่ยนระบบสังคมจีน นำโดยซุนยัตเซน เป็นสิ่งที่สำนักนั้นใช้คำว่า “ปฏิวัติ” แต่ถ้าเกี่ยวกับกรณีของสยามแล้ว สำนักนั้นวินิจฉัยการเปลี่ยนระบบสังคมสยามเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ ว่า “ไม่ใช่ปฏิวัติ” คือมองทางด้านที่ยังมีสถาบันพระมหากษัตริย์แม้ยังอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ แต่ไม่มองด้านการเปลี่ยนความสัมพันธ์

“ขุมปัญญา”

ของ...ปรีดี พนมยงค์

การผลิตให้ต้องเห็นว่า ได้เปลี่ยนจากการที่พระมหากษัตริย์เป็นเจ้าของแผ่นดินทั่วราชอาณาจักรมาเป็นของปวงชน ซึ่งมีอำนาจสูงสุดในแผ่นดิน (อธิปไตย) และเปลี่ยนความสัมพันธ์ส่วนหนึ่งระหว่างเจ้าที่ดินกับชาวนา โดยกฎหมายห้ามยึดทรัพย์สินของกสิกร ได้ตัดสินสิทธิเจ้าของนาไม้ให้ยึดเครื่องมือ, ข้าวกิน, ข้าวปลูกของชาวนา ซึ่งต่างกับเจ้าที่ดินจีนก่อนสถาปนาสาธารณรัฐของราษฎรจีน ซึ่งมีอำนาจยึดที่ดินกับทรัพย์สินโดยพลการ และเอาตัวลูกเมียชาวนามาเป็นคนใช้งานแทนหนี้สินของชาวนาได้ และไม่ยอมพิจารณาเปลี่ยนความสัมพันธ์การผลิตระหว่างทุนจักรวรรดินิยมกับราษฎร สยามได้ยกเลิกสิทธิพิเศษทางเศรษฐกิจที่จักรวรรดินิยมมีอำนาจผูกขาดวิสาหกิจเศรษฐกิจ เช่น ยาสูบ และสิทธิพิเศษทางศุลกากร กับสิทธิพิเศษทางศาล ฯลฯ

บทความของสตาลิน เรื่องสสารธรรมประติการและวิวัตนาการ ตอนที่กล่าวถึงการเปลี่ยน (Change) และพัฒนา (Development) แห่ง “พลังการผลิต” (Productive Forces) ของสังคมนั้น สตาลินได้ชี้แจงว่า “ความสัมพันธ์การผลิตของมนุษย์ (Relations of Production) หรือความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ (Economic Relation) ของมนุษย์ก็ได้เปลี่ยนและพัฒนาไปด้วย” ในวรรคต่อมาสตาลินจึงได้กล่าวว่า “ห้าประเภทพื้นฐานสำคัญของความสัมพันธ์การผลิตที่รู้จักกันมาในประวัติศาสตร์ คือ ปฐมสหการ, ทาส, ศักดินา, ทุนนิยม, สังคมนิยม” ผมขอให้สสารธรรมมิกสังเกตว่า ในการกล่าวถึงการเปลี่ยนและพัฒนาความสัมพันธ์การผลิตทางเศรษฐกิจนั้น สตาลินมิได้กล่าวว่าการนั้นเป็นสิ่งที่กำหนดลักษณะของสิ่งที่บางสำนักเรียกว่า “ปฏิวัติ”

ในบทความเดียวกันของสตาลินที่ผมอ้างข้างบนนั้น มีความตอนที่สตาลินกล่าวถึงสสารธรรมประติการ (Dialectical Materialism)

“ขุมปัญญา”
ของ...ปรีดี พนมยงค์

ที่อธิบายถึงความต่างกันระหว่างปรัชญานั้นกับปรัชญานอกเหนือธรรมชาติ (Mataphysics) ว่าสสารธรรมประติการถือว่าปรากฏการณ์ทั้งหลายเกี่ยวข้องกัน ฉะนั้น จึงต้องพิจารณาถึงสภาพที่ก่อให้เกิดระบบสังคม หรือขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม สตาลินได้ยกตัวอย่างไว้ชัดเจนว่า “การเรียกร้องสาธารณรัฐประชาธิปไตยเจ้าสมบัติเมื่อระบบพระเจ้าซาร์และสังคมเจ้าสมบัติดำรงอยู่ เช่น ในรัสเซียเมื่อ ค.ศ. ๑๙๐๕ นั้น เป็นที่เข้าใจได้ดีทีเดียว คือเป็นการเรียกร้องทางอภิวัดน์ที่เหมาะสม (Proper Revolutionary Demand) เพราะขณะนั้นสาธารณรัฐประชาธิปไตยหมายถึงก้าวหนึ่งที่ก้าวหน้า (A Step Forward)” สตาลินกล่าวว่าทุก ๆ สิ่งขึ้นอยู่กับสภาพ (Conditions), เวลา (Time), และท้องที่ (Place)

ในบทความว่าด้วยปัญหาเลนิน (Problem of Leninism) สตาลินกล่าวถึงลักษณะของ “Revolution” ว่าการเปลี่ยนแปลงที่ก้าวหน้าสู่การกู้อิสรภาพของราษฎรเป็น “ก้าวทางปฏิวัติ (อภิวัดน์)” สตาลินอ้างว่ามาร์กซ์สนับสนุนขบวนการกู้อิสรภาพแห่งชาติของชาวโปแลนด์และฮังการีใน (เมื่อทศวรรษที่ ๔ แห่งศตวรรษที่ ๑๙) เพราะขบวนการทั้งสองมีลักษณะเป็น “ปฏิวัติ” ในการต่อสู้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ สตาลินกล่าวว่า “ลักษณะของการปฏิวัติ” (อภิวัดน์) (Revolutionary Character) ของขบวนการกู้อิสรภาพแห่งชาติ ภายใต้การกดขี่ของจักรวรรดินิยม นั้น ไม่จำเป็นต้องมีนโยบายปฏิวัติ (Revolutionary Program) หรือนโยบายสาธารณรัฐ (Republican Program) หรือรากฐานประชาธิปไตย (Democratic Basic) สตาลินยกตัวอย่างว่า การต่อสู้ของกษัตริย์ (เอมร์) แห่งอาฟกานิสถานเพื่อเอกราชของชาติ เป็นการต่อสู้ทางปฏิวัติ (อภิวัดน์) (Revolutionary Stuggle) แม้กษัตริย์กับสาวกมีพรรคพระราชานิธิปไตย การต่อสู้ของพ่อค้าและเจ้าสมบัติอียิปต์

“ขุมปัญญา”
ของ...ปรีดี พนมยงค์

เพื่อเอกราชแห่งชาติ เป็นการต่อสู้ทางปฏิวัติ (อภิวัฒน์) (Revolutionary Struggle) แม้คนอียิปต์เหล่านี้จะต่อต้านสังคมนิยม ฯลฯ คำอธิบายของ สตาลินตรงกับที่เลนินให้ลักษณะของ **“ปฏิวัติ”** (อภิวัฒน์) (Revolution) ไว้ในหนังสือรวบรวมบทความหลายเรื่องของเลนิน

คำนำของ มาร์กซ์ เองเงิลส์ ที่พิมพ์ไว้ในหนังสือแถลงการณ์ พรรคคอมมิวนิสต์ ฉบับภาษายุโรปต่างๆ ปรากฏว่าท่านทั้งสองใช้คำว่า **“Revolution”** (หรือคำยุโรปอื่นที่เทียบกันได้) เพื่อเรียกถึงการ เปลี่ยนระบบสังคมแม้ในทางการเมือง เช่น เรียกว่า **“Revolution of February”** ใน ค.ศ. ๑๘๔๘ ซึ่งโค่นพระเจ้าหลุยส์ฟิลิปส์ที่ ๑ แล้ว สถาปนาสาธารณรัฐฝรั่งเศสครั้งที่ ๒ ซึ่งไม่มีการเปลี่ยนความสัมพันธ์ การผลิตทางเศรษฐกิจศักดินา—ทุนนิยมมาเป็นสังคมนิยม คำแปล ฉบับไทย ซึ่งสำนักพิมพ์กรุงปักกิ่งได้แปลประโยคนั้นว่า **“การปฏิวัติ เดือนกุมภาพันธ์”**

ฉะนั้น ทรรศนะที่ว่า การเปลี่ยนความสัมพันธ์การผลิตเป็น สิ่งกำหนดลักษณะของการที่เรียกว่า **“ปฏิวัติ”** (อภิวัฒน์) จึงขัดต่อ ทรรศนะของมาร์กซ์ เองเงิลส์ เลนิน สตาลิน เหมาะเจตุด และขัดต่อ ความหมายของกรรมหมื่นนราธิปฯ ซึ่งเป็นผู้ตั้งศัพท์ไทยนั้น

(๒) เพื่อที่จะถือว่าการเปลี่ยนแปลงระบบสังคมสยามเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ มิใช่สิ่งที่สำนันั้นถือเป็น **“ปฏิวัติ”** สำนันั้นให้เหตุผล อีกอย่างหนึ่งว่า การเปลี่ยนระบบสังคมครั้งนั้นเป็นเพียง **“รัฐประหาร”** ผมจึงต้องขอชี้แจงต่อสาธารณชนกว่า คำว่า **“รัฐประหาร”** เป็นศัพท์ที่ กรรมหมื่นนราธิปฯ คิดขึ้นในคราวเดียวกับคำว่า **“ปฏิวัติ”** เพื่อถ่ายทอด คำฝรั่งเศส **“Coup D'etat”** ซึ่งตามตัวแปลว่า **“เขกสับกระแทกอำนาจรัฐ”** ซึ่งพระองค์ถ่ายทอดเป็นภาษาไทยว่า **“รัฐประหาร”** ได้อย่างเหมาะสม พระองค์วินิจฉัยไว้ว่าการเปลี่ยนระบบสังคมเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ **ไม่ใช่**

“ขุมปัญญา” ของ...ปรีดี พนมยงค์

รัฐประหาร' แต่เป็นการปฏิวัติ รัฐประหาร หมายถึง “วิธีการ” หรือ Method ในการยึดอำนาจรัฐ วิธีการรัฐประหารมิใช่แสดงลักษณะโดยลำพังวิธีนั้นว่า จะเป็นหรือไม่เป็น “ปฏิวัติ” (อภิวัตน์) คือต้องพิจารณาว่าวิธีการนั้นได้เปลี่ยนระบบสังคมให้ก้าวหน้าหรือดิ่งสังคมให้ถอยหลังเข้าคลอง ซึ่งจะต้องวินิจฉัยแต่ละกรณี เช่น รัฐประหาร ๘ พ.ย. ๒๔๙๐ ดิ่งสังคมให้ถอยหลังเข้าคลองก็เป็น “ปฏิกริยา” รัฐประหารในอเมริกาได้บางประเทศเป็นปฏิกริยา, ใน ค.ศ. ๑๙๔๗ คอมมิวนิสต์รุมานิวยอร์กรัฐประหาร โดยเอาทหาร ๑ กองพันล้อมวังพระเจ้าไมเคิล บังคับให้พระองค์สละราชสมบัติ แล้วสถาปนาระบอบประชาธิปไตยของราษฎร (แผนใหม่) ขึ้น คอมมิวนิสต์ต่างๆ ในค่ายและนอกค่ายสังคมนิยมก็ถือว่าเป็นสิ่งที่เรียกว่า “ปฏิวัติ” ใน ค.ศ. ๑๙๔๘ คอมมิวนิสต์เชโกฯ ใช้วิธีรัฐประหารยึดอำนาจรัฐที่กรุงปรากได้แล้ว คอมมิวนิสต์ในค่ายและนอกค่ายสังคมนิยม ก็ถือว่าเป็นสิ่งที่เรียกว่า “ปฏิวัติ” การเปลี่ยนระบอบการเมืองสยามเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ ซึ่งแม้เข้าลักษณะ “ปฏิวัติ” (อภิวัตน์) ดังที่ผมกล่าวข้างบนนั้น โดยใช้วิธีรัฐประหารยึดอำนาจรัฐ แต่บางสำนักกลับถือเอา “วิธีการ” ยึดอำนาจรัฐเป็นเหตุอีกอย่างหนึ่งว่าไม่ใช่สิ่งที่เรียกว่า “ปฏิวัติ”

ส่วนวิธีได้อำนาจรัฐโดยสงครามภายใน “Civil War” นั้นก็มีใช่ “ปฏิวัติ” เสมอไป เช่น สงครามภายในของสเปน นำโดยฟรองโกนั้นเป็นสงครามปฏิกริยา สงครามภายในของชาติอื่นๆ ก็ต้องพิจารณาตามลักษณะปฏิวัติ (อภิวัตน์) แต่ละกรณี เช่น สงครามภายในนำโดยพรรคคอมมิวนิสต์จีนเป็นสงครามปฏิวัติ (อภิวัตน์)

วิธีได้อำนาจรัฐซึ่งบอลเชวิค ภายใต้การนำของเลนิน เมื่อ ค.ศ. ๑๙๑๗ โดยใช้กรรมกรกับขบวนการจำนวนหนึ่ง และทหารเพียง

“ขุมปัญญา”
ของ...ปรีดี พนมยงค์

๗ กองร้อยเข้ายึดอำนาจรัฐสำเร็จ ภายในเวลาเช้าของวันที่ ๒๕ ตุลาคม ค.ศ. ๑๙๑๗ (ตามปฏิทินเกรกอเรียนตรงกับปฏิทินเกรโกเรียนวันที่ ๗ พ.ย. ๑๙๑๗) นั้น คอมมิวนิสต์ทั่วโลกถือว่าเป็น “ปฏิวัติยิ่งใหญ่แห่งเดือนตุลาคม” (Great October Revolution) วิสัยทัศน์อำนาจของบอลเชวิคนั้นใช้กำลังไม่มาก และได้ทำการโดยจับพลัน คล้ายการทำรัฐประหาร แต่เรียกว่าเป็น “วิป্লุกขึ้นต่อสู้” (Insurrection)

(๓) ผมชอบชมเชยบางท่านที่มีลักษณะของสสารธรรมิก ใช้จิตใจวิทยาศาสตร์ในการวิจารณ์ตนเอง เมื่อปรากฏว่าท่านเข้าใจผิดตามทฤษฎีของสำนักใด ๆ แล้วท่านก็ได้แก้ไขทฤษฎีของท่านให้ถูกต้อง แต่บางท่านที่เกิดศรัทธาฟิเดอสม (Fideism) ต่อทฤษฎีที่ผิดแล้วก็ยากที่จะแก้ไขได้ เช่น มีบางท่านได้มาพบผมที่ปารีส ยังถือทฤษฎีของสำนักนั้นเป็นคำขวัญ และใช้จิตวินิจฉัยว่าการเปลี่ยนระบอบสังคมสยามเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ ไม่ใช่สิ่งที่เรียกว่า “ปฏิวัติ” แต่เป็น “รัฐประหาร” ฉะนั้นจึงเป็นการจำเป็นที่ผมจะต้องชี้แจงยืดยาวตามความข้างบนนั้น เพื่อประโยชน์แก่ผู้ประสงค์ใช้ความคิดทางสสารธรรม และจิตใจวิทยาศาสตร์ในการวิจัยลักษณะของปฏิวัติ (Revolution), (อภิวัฒน์)

(๔) ผมได้กล่าวไว้ในบทความของผมเรื่อง “การถ่ายทอดศัพท์ต่างประเทศเป็นศัพท์ไทยสยาม” มีใจความตอนหนึ่งว่า ภาษาของมนุษย์ใช้พูดและขีดเขียนเพื่อแสดงถึงความคิดเพื่อให้มนุษย์ร่วมสังคมเดียวกันเข้าใจ ภาษาของมนุษย์ปฐมกาลที่อยู่เป็นสังคมครอบครัวเป็นภาษาดั้งเดิมของมนุษยชาติ เมื่อสังคมครอบครัวพัฒนาเป็นสังคมเผ่าพันธุ์แยกย้ายไปอยู่ในท้องที่ต่างกัน ภาษาก็พัฒนาไปตามสภาพ

“ชุมปัญญา” ของ...ปรีดี พนมยงค์

และท้องที่ซึ่งก่อให้เกิดแตกต่างระหว่างสังคมเผ่าพันธุ์ ต่อมาสังคมเผ่าพันธุ์ได้พัฒนาไปเป็นสังคมชาติ คำของภาษาก็มีมากขึ้นและแตกต่างกันในระหว่างสังคมชาติอื่น ๆ ต่อมาสังคมชาติต่าง ๆ มีความสัมพันธ์ระหว่างกันยิ่งขึ้น ก็ต้องมีภาษาอันเป็นสัญญาณระหว่างชาติมาในขณะนี้สังคมชาติหนึ่งมีภาษาไม่พอที่จะใช้เป็นสัญญาณกับสังคมชาติอื่น ๆ ก็รับเอาภาษาของสังคมอื่นมาปนใช้เป็นภาษาของตนเองด้วย เช่น สังคมสยามได้รับเอาภาษาสันสกฤต—บาลีเป็นส่วนหนึ่งของภาษาไทยสยาม สังคมจีนที่มีภาษาสมบูรณ์สำหรับความสัมพันธ์ในระบบทาส, คักดินา, แต่เมื่อระบบทุนสมัยใหม่ได้เกิดขึ้นภายในสังคมจีนอีกทั้งได้มีพรรคชนะสังคมนิยมได้แพร่เข้ามา สังคมจีนก็จำเป็นต้องมีภาษาเพิ่มขึ้นกว่าแต่ก่อน ในขั้นแรกคนจีนใช้วิธีทับศัพท์ต่างประเทศ โดยเอาอักษรจีนที่อ่านออกเสียงใกล้เคียงกับคำต่างประเทศนั้น ๆ เช่น คำฝรั่งเศส “Proletariat” ซึ่งคนฝรั่งเศสออกเสียงว่า “โพรเลตารียาต” นั้น ใช้ทับศัพท์ด้วยอักษรจีนอ่านออกเสียงว่า “ผู้ หลอ เลียะ ทะเลียะ ยา” ต่อมาคนจีนใช้วิธีถือเอาสาระที่เป็นความหมายของคำต่างประเทศ แล้วตั้งเป็นศัพท์ภาษาจีนขึ้นมาใหม่ว่า “อู่ ฉ่าน เจีย จี” ซึ่งตรงกับภาษาไทยว่า “ชนชั้นผู้ไร้สมบัติ”

คำที่สังคมชาติหนึ่งใช้เพื่อถ่ายทอดภาษาของอีกสังคมชาติหนึ่งนั้น ก็มีรากฐานมาจากภาษาเดิมแห่งสังคมเผ่าพันธุ์ที่พัฒนาต่อมาเป็นสังคมชาติ ดังนั้นความหมายเดิมของคำแห่งเผ่าพันธุ์, เชื้อชาติ, ชาติ จึงยังมีอิทธิพลเหลืออยู่มากบ้างน้อยบ้างสุดแท้แต่ความเคยชินที่เป็นมรดกตกทอดมา เหมาะเจ้าตุงได้กล่าวไว้ในปาฐกถาครั้งหนึ่งที่เมืองเยนอาณบอกให้คอมมิวนิสต์จีนเรียนภาษาต่างประเทศ เพื่อให้รู้ความหมายของภาษาต่างประเทศ ซึ่งถ่ายทอดมาเป็นภาษาจีนใหม่ ถ้าผู้ใดทำตามคำสอนนั้นก็จะทราบความหมายแท้จริงของคำจีนใหม่

“ขุมปัญญา”
ของ...ปรีดี พนมยงค์

ที่แสดงถึงความหมายแห่งคำต่างประเทศ ซึ่งภาษาจีนใหม่ได้ถ่ายทอดมา จึงละทิ้งซากอิทธิพลของความหมายแห่งคำจีนเก่าได้

โดยเฉพาะคำอังกฤษ “Revolution” นั้นแผลงมาจากคำฝรั่งเศสเก่า “Revolution” ซึ่งแผลงมาจากคำลาติน “Revolution” ต่อมาพัฒนาเป็นภาษาฝรั่งเศสปัจจุบัน “Revolution” ภาษาเยอรมัน ซึ่งส่วนหนึ่งใช้ภาษาลาตินเป็นมูลศัพท์ ก็ใช้คำว่า “Revolution” เช่นเดียวกัน แต่ถ้าหมายถึงการเปลี่ยนอย่างรุนแรงพลิกแผ่นดิน ซึ่งภาษาฝรั่งเศสเรียกการนั้นว่า “Bouleversement” อังกฤษ “Upheaval” เยอรมันใช้คำว่า “Umwaelzung”

ขุนยัดเซนได้นำเอาคำจีนเก่า “เก๋อมิ่ง” (คนแต่จิวออกสำเนียงว่า “เก็กเหม็ง”) มาใช้เรียกการเปลี่ยนระบอบสังคมจีนภายใต้การนำของท่านผู้นี้ คำจีนเก่า “เก๋อมิ่ง” นั้นแปลตามมูลศัพท์ว่า “การตัดชีวิต” โดยนัยคือการเปลี่ยนด้วยวิธีรุนแรงกล่มทลายระบบเก่า ซึ่งวิธีเปลี่ยนเช่นนี้ เทียบได้กับวิธีเปลี่ยนตามที่เยอรมันเรียกว่า “Umwaelzung” อังกฤษ “Upheaval” ฝรั่งเศส “Bouleversement” แต่ขุนยัดเซนได้ใช้คำว่า “เก๋อมิ่ง” เพื่อหมายถึงสิ่งที่ชาวยุโรปเรียกว่า “Revolution” ตามความหมายในทางเปลี่ยนระบบสังคมจีน ต่อมาชาวมาร์กซิสต์จีนใช้คำว่า “เก๋อมิ่ง” เพื่อถ่ายทอดคำที่มาร์กซ์—เอ็งเกลส์—เลนิน—สตาลินเรียกว่า “Revolution” แต่เหมาเจ๋อตงได้สอนไว้ให้คอมมิวนิสต์จีนต้องเรียนภาษาต่างประเทศเพื่อรู้ความหมายของศัพท์ต่างประเทศ ซึ่งภาษาจีนใหม่ได้ถ่ายทอดมา ฉะนั้นผู้ที่อาศัยคำจีน “เก๋อมิ่ง” เป็นหลักในการอธิบายความหมายของสิ่งที่เรียกว่า “ปฏิวัติ” (อภิวัฒน์) จึงต้องอาศัยความหมายที่แท้จริงของคำว่า “Revolution” มิฉะนั้นอิทธิพลของมูลศัพท์จีนเก่าก็จะเหลืออยู่ ซึ่งนำ

“ขุมปัญญา”
ของ...ปรีดี พนมยงค์

ไปสู่การเข้าใจผิดว่าเป็นการเปลี่ยนความสัมพันธ์การผลิตทางเศรษฐกิจจากประเภทพื้นฐานสำคัญ

คำว่า “Revolution” นั้น นอกจากความหมายแสดงถึงลักษณะของการเปลี่ยนระบบสังคมดังได้กล่าวใน (๑) (๒) (๓) ข้างบนนั้นแล้ว ก็ยังมีความหมายอีกหลายอย่าง อาทิ การหมุนของอินทรีรอบแกนหรือรอบอักษะ, การหมุนของดวงดาวและพิภพ, การเปลี่ยนอย่างถอนรากของสิ่งต่าง ๆ, การเปลี่ยนอย่างรุนแรงของสภาวะทางสังคม ฯลฯ

ตามความหมาย “การเปลี่ยนอย่างรุนแรงของสภาวะทางสังคม” คำว่า “Revolution” จึงต่างจากคำว่า “Evolution” (เอฟโวลูชั่น) คือการเปลี่ยนแปลงที่ค่อยดำเนินไป

ดังนั้นวิถีแห่งการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจึงมี ๒ ชนิด คือ ชนิดหนึ่ง วิธีที่เรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า “Evolutionary Method” ซึ่งผมถ่ายทอดเป็นศัพท์ไทยสยามว่า “วิถีวิวัฒน์” และอีกชนิดหนึ่งคือ “Revolutionary Method” ซึ่งผมถ่ายทอดเป็นศัพท์ไทยสยามว่า “วิถีก้าววัฒน์”

(ก) วิถีวิวัฒน์ คือการเปลี่ยนแปลงที่สภาวะใหม่ของสังคมที่ได้ดำเนินกิจกรรมประจำวันไปโดยความสำนึกตามธรรมชาติเอง และทำให้สภาวะเก่าเปลี่ยนแปลงทางปริมาณจำนวนเล็ก ๆ น้อย ๆ แต่เมื่อรวมกันเข้าได้จำนวนการเปลี่ยนแปลงมาก ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงระบบเก่าทั้งระบบ เช่น การเปลี่ยนแปลงระบบทาสในสังคมสยามที่เป็นไปตามวิถีวิวัฒน์ทีละเล็ก ๆ น้อย ๆ ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นต้น

“ขุมปัญญา” ของ...ปริติ พนมยงค์

มา (ดูตามกฎหมายตราสามดวง) และต่อมาในกรุงรัตนโกสินทร์ โดยเฉพาะในรัชสมัยรัชกาลที่ ๕ ในที่สุดเป็นการเปลี่ยนแปลงระบบ ทาสทั้งระบบทางนิตินัย

(ข) วิถีวิวัฒน์ คือการเปลี่ยนแปลงที่สภาวะใหม่ของสังคม ได้ประสานกันเข้า ใช้กำลังรุนแรงโค่นล้มระบบเก่าที่ล้าหลังให้สำเร็จ ไปโดยการกระทำขูดเคียวหรือฉับพลัน แทนที่จะเปลี่ยนทีละเล็กละน้อย อย่างวิถีวิวัฒน์

๓.๔. สสารธรรมประติการถือว่า **“ปรากฏการณ์ทั้งหลาย เกี่ยวข้องระหว่างกัน”** (Inter—Connection) โดยสภาพ (Conditions), กาละ (Times), และท้องที่ (Place) ดังนั้นเราจึงต้องระลึกอยู่เสมอ ถึงกว่าด้วย **“ปฏิภานระหว่างกัน”** (Inter—Action) ระหว่าง ระบบเศรษฐกิจ, ระบบการเมือง, วรรณคดีทางสังคมและวัฒนธรรม, และกว่าด้วยซากเก่าที่ตกค้างทำการได้ระบบสังคมใหม่

(๑) แม้ว่าระบบเศรษฐกิจเป็นรากฐานของระบบการเมือง ซึ่งเป็นโครงสร้างเบื้องต้นของสังคมและวรรณคดีทางสังคมกับ วัฒนธรรม แต่ระบบการเมืองที่เกิดขึ้นจากรากฐานเศรษฐกิจก็มี อิทธิพลสะท้อนกลับไปยังรากฐานเศรษฐกิจ ส่วนวรรณคดีทางสังคม กับวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นมาจากรากฐานเศรษฐกิจกับการเมือง ก็มีอิทธิพล สะท้อนกลับไปยังรากฐานเศรษฐกิจและการเมือง เช่น ระบบการเมือง ประชาธิปไตยแผนเก่า (Old Democracy) ซึ่งเกิดจากรากฐานเศรษฐกิจ ทุนนิยม ก็มีอิทธิพลสะท้อนไปยังระบบเศรษฐกิจนั้น คือทำให้ระบบ ทุนนิยมพัฒนาต่อไปจนถึงขีดไม่สามารถพัฒนาต่อไปได้ วรรณคดี และวัฒนธรรมซึ่งเกิดจากรากฐานเศรษฐกิจทุนนิยมและระบบ ประชาธิปไตยแผนเก่า ก็มีอิทธิพลไปยังระบบการเมืองและระบบ

“ขุมปัญญา”

ของ...ปรีดี พนมยงค์

เศรษฐกิจทุนนิยม คือเป็นหลักนำไปสู่คคลประพฤติ (Behavior) และปฏิบัติเพื่อรักษาและพัฒนาระบบการเมืองและระบบทุนนิยมนั้น

(๒) ระบบสังคมเก่ามิได้สูญหายไปทันใดเมื่อเกิดระบบสังคมใหม่ขึ้น เมธีบางท่านเปรียบประดุจว่าระบบสังคมใหม่เกิดขึ้นจากมดลูกของสังคมเก่า ชากสังคมเก่าจึงตกค้างอยู่มากในระบะหัวต่อระหว่างระบบสังคมเก่ากับระบบสังคมใหม่ และจะตกค้างอยู่อีกน้อยบ้างมากบ้างในสังคมใหม่—สุดแต่ความเคยชิน (Habitude) ที่บุคคลเคยปฏิบัติ และเป็นมรดกตกทอดมาฝังอยู่ในสันดานมากน้อยต่าง ๆ กัน

เราไม่ควรมองดูความสลายของระบบเก่าเพียงแต่ทางนิตินัยเท่านั้น คือต้องมองดูทางพฤตินัยประกอบด้วย การเปลี่ยนระบบสังคมซึ่งแม้ทำโดยวิถิวิวัฒน์ซึ่งสามารถเลิกล้มระบบเก่าได้ทางนิตินัย คือการเขียนคำสั่งเลิกระบบเก่า และสถาปนาระบบใหม่ขึ้นก็ดี แต่โดยที่มีบุคคลจำนวนหนึ่งเคยชินต่อความประพฤติตามระบบเก่ามาช้านาน ระบบเก่าจึงยังคงมีปฏิกิริยาได้ระบบสังคมใหม่

ในบรรดาชากเก่าทั้ง ๓ ชนิด คือ ชากระบบเศรษฐกิจเก่า, ชากระบอบการเมืองเก่า, ชากทรรศนะทางสังคมและวัฒนธรรมเก่านั้น ชากทรรศนะทางสังคมและวัฒนธรรม (ซึ่งบางท่านเรียกว่า “Culture” หรือวัฒนธรรม) เป็นชากที่ติดอยู่ในสันดานของมนุษย์นานที่สุด ชากระบบทาสตกค้างอยู่ในระบบศักดินา ชากทาสและชากศักดินาตกค้างอยู่ในระบบทุน แม้สังคมจีนปัจจุบันที่เข้าสู่ระบบสังคมนิยมทางนิตินัยแล้ว แต่ก็ต้องทำการต่อสู้ชากทรรศนะและวัฒนธรรมทุนนิยม และทาส—ศักดินา อีกทั้งไม่นานมานี้ก็มีการต่อสู้ลัทธิขงจื้อ ซึ่งทรรศนะและวัฒนธรรมศักดินาที่มีชากทาสเจือปนอยู่ด้วย โดยมีการต่อสู้ชาก เช่นว่านี้โดยวิถิวิวัฒน์ ซึ่งค่อย ๆ ดำเนินมาแต่ไม่ได้ผลสมกับที่สังคมจีนได้เปลี่ยนระบบเศรษฐกิจและการเมืองเก่ามาเป็นการเมืองใหม่

“ขุมปัญญา”
ของ...ปรีดี พนมยงค์

ฉะนั้นสังคมจีนจึงจำเป็นต้องมี “การปฏิวัติใหญ่ทางวัฒนธรรมของชนชั้นผู้ไร้สมบัติ” (หวู ฉ่าน เจีย จี เหวิน หว่า ต้า เก๋อมีง) (Great Cultural Revolution of the Proletariat) ซึ่งได้ผลในประเทศจีน แต่ในบางประเทศที่ซากเก่านั้นเผยแพร่มาก อิทธิพลของซากเก่านั้นก็ยังคงมีเหลืออยู่

ผมขอให้ท่านทั้งหลายศึกษาวิทยาศาสตร์จิตวิทยาสมัยใหม่ ดังที่ผมอ้างไว้ในข้อ ๓.๑.๒. เพื่อท่านจะได้พิจารณาถึงอิทธิพลแห่งความเคยชิน (Habitude) ที่มีต่อความเคลื่อนไหวของมนุษย์

๓.๔.๑ การเปลี่ยนแปลงระบบสังคมเริ่มต้นจากการเปลี่ยนแปลง “พลังการผลิต” (Productive Forces) คือในการที่มนุษย์ดำรงชีพอยู่ได้ก็โดยมีของกินของใช้ คือปัจจัยในการดำรงชีพ มนุษย์ก็ต้องมีการผลิตปัจจัยนั้นขึ้น ในการผลิตปัจจัยนั้นก็ต้องมี “พลังการผลิต” ซึ่งประกอบด้วยเครื่องมือการผลิต (Instruments of Production) และ “บุคคลที่สามารถทำและใช้เครื่องมือการผลิต”

(๑) นับตั้งแต่มีมนุษย์ขึ้นมาในโลกนี้ มนุษย์ได้พัฒนา “พลังการผลิต” ให้ได้ผลผลิตดีขึ้นอย่างไม่หยุดยั้ง เครื่องหินอย่างหยาบได้พัฒนาเป็นเครื่องมือหินที่ประณีต ต่อมาสามารถทำเครื่องมือโลหะ, เครื่องมือไม้และเครื่องมือวัตถุต่าง ๆ, เครื่องมือหัตถกรรม, เครื่องมือจักรกลที่ใช้พลังงาน (Energy) ต่าง ๆ อันเป็นการทุ่มแรงคน และสามารถใช้พลังงานนิวเคลียร์ถึงขณะนี้ เมื่อพลังการผลิตเปลี่ยนแปลงไป “ความสัมพันธ์การผลิตทางเศรษฐกิจ” คือระบบเศรษฐกิจก็ต้องเปลี่ยนให้สอดคล้องกัน มิฉะนั้นการผลิตก็ไม่ได้ผลและก่อให้เกิดวิกฤตการณ์ (Crisis) ทางเศรษฐกิจขึ้น ทำให้มนุษย์ส่วนมากในสังคมได้รับความอึดอัดขัดสน เช่น เมื่อได้เกิดเครื่องมือจักรกลที่ใช้กำลังไอน้ำ

“ขุมปัญญา” ของ...ปรีดี พนมยงค์

ขึ้นในปลายศตวรรษที่ ๑๙ แต่สังคมไทยยังมีการสัมพันธ์การผลิตศักดินาอย่างระบบเจ้ากับข้าไพร่ วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจก็เกิดขึ้นในสังคมนั้น ในปัจจุบันนี้ที่เครื่องมือการผลิตของมนุษยชาติได้ก้าวหน้าไปไกลมาก จนสามารถใช้พลังงานนิวเคลียร์เป็นพลังงานในการผลิตชีวปัจจัย ถ้าสังคมใดไม่เปลี่ยนระบบให้สอดคล้องกับการพัฒนาของพลังการผลิต วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจก็เกิดขึ้น ทำให้มนุษย์ส่วนมากได้รับความอดัดขัดสนแสนสาหัส จะมีก็แต่คนส่วนน้อยเท่านั้นที่ได้รับประโยชน์ ถ้าเป็นสังคมที่ล่าหลังมาก โดยยังมีความสัมพันธ์การผลิตแบบศักดินาและซากทาสอยู่ วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจก็ยิ่งร้ายกาจยิ่งกว่าสังคมทุนนิยมที่พัฒนา

(๒) การเปลี่ยนความสัมพันธ์การผลิตทางเศรษฐกิจ คือระบบเศรษฐกิจ เพื่อให้สมานกับพลังการผลิตนั้น เป็นไป ๒ วิธี (Method) ดังที่ผมได้กล่าวในข้อ ๓.๓.๔ (๔) คือวิถีวิวัฒน์ หรือวิถีกวิวัฒน์

ในเรื่องนี้เราต้องสังเกตว่า พลังการผลิตได้เปลี่ยนแปลงขึ้นก่อนแล้วความสัมพันธ์การผลิตของสังคมจึงตามมา แต่ในระยะหัวต่อระหว่างความสัมพันธ์เก่ากับใหม่นั้น ระบบเศรษฐกิจเก่ายังตกค้างอยู่ ถ้าหากพลังของระบบเก่าพยายามปรับตัวให้เข้ากับพลังการผลิตใหม่ การเปลี่ยนความสัมพันธ์การผลิตทางเศรษฐกิจใหม่ก็ดำเนินไปตามวิถีวิวัฒน์ เช่น การเปลี่ยนระบบทาสเป็นระบบศักดินาในสยามได้ดำเนินมาโดยวิถีวิวัฒน์ ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา (ดุฎกนมาตราชสามดวง) ตลอดมาจนถึงรัชกาลที่ ๕ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งได้โปรดแก้ไขให้สิทธิแก่ทาสโดยกฎหมายหลายฉบับ ครั้นถึง ร.ศ. ๑๒๔ (พ.ศ. ๒๔๔๘) ก็ได้เลิกระบบทาสทางนิตินัย แต่ในทางพฤตินัยซากทรรคนะและวัฒนธรรมทาสที่ฝังอยู่ในสันดานของบุคคลบางจำพวกยังตกค้างอยู่จนถึงปัจจุบันนี้

“ขุมปัญญา” ของ...ปรีดี พนมยงค์

ถ้าพลังของระบบเศรษฐกิจเก่าไม่ยอมปรับเปลี่ยนตัวเองให้เข้ากับพลังการผลิตใหม่ พลังแห่งระบบเศรษฐกิจเก่าที่ตื้อรั้นหน่วงเหนี่ยวระบบของตนไว้จนล่าช้าเกินควร พลังของระบบเศรษฐกิจเก่าก็มีลักษณะเป็น **ปฏิกิริยา** (Reaction) คือเป็นการโต้กริยา (Action) ของพลังการผลิตใหม่ที่เกิดขึ้น ผลที่ได้กันระหว่างกริยากับปฏิกิริยา ทำให้เกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจอย่างอาการหนัก ทำให้มนุษย์ส่วนมากในสังคมต้องอดคัดัดสน เมื่อมวลราษฎรอดรันทดต่อไปไม่ได้จึงใช้วิถีอภิวัดณ์ทำการล้มเปลี่ยนระบบสัมพันธเก่าที่ปฏิกิริยา เพื่อสถาปนาระบบสัมพันธใหม่ให้สอดคล้องกับการพัฒนาของพลังการผลิตใหม่

ส่วนยุทธวิธีของวิถีวิวัฒน์และยุทธวิธีอภิวัดณ์นั้นก็ต้องเป็นไปตามความเหมาะสมแก่สภาพ, กาละ, ท้องที่ของแต่ละสังคม แม้ว่าสังคมอาฟกานิสถานและสังคมอียิปต์ (สมัยก่อน ค.ศ. ๑๙๕๒) เป็นประเทศที่มีพื้นฐาน “สังคมกึ่งศักดินา, กึ่งเมืองขึ้น” ด้วยกันก็ตาม แต่ก็มีสภาพอันเป็นลักษณะพิเศษเฉพาะสังคมนั้น ๆ ฉะนั้น เอมีร์ (กษัตริย์อาฟกานิสถาน) จึงใช้ยุทธวิธีอภิวัดณ์ต่อสู้จักรวรรดินิยมอังกฤษ ซึ่งต่างกับยุทธวิธีของเจ้าสมบัติฟอคำอียิปต์ที่ต่อสู้จักรวรรดินิยมอังกฤษ ฯลฯ ฉะนั้น สสารธรรมิกจึงไม่ควรชี้เอาตามใจชอบของตนว่า ต้องใช้วิธีนั้นวิธีนี้จึงจะเป็นยุทธวิธีอภิวัดณ์ เลนินได้กล่าวไว้ในบทความเมื่อเดือนตุลาคม ค.ศ. ๑๙๐๖ มีความตอนหนึ่งว่า “การวินิจฉัยปัญหาต่างหากจากการพิจารณาสถานการณ์แห่งวิวรรตการตามรูปธรรมที่เป็นจริงนั้น เป็นการไม่รู้ (Be Ignorant) สสารธรรมประวัติการเบื้องต้นอย่างคร่าวๆ” อีกตอนหนึ่งว่า “การพยายามตอบว่าเอาหรือไม่เอาวิธีนั้นวิธีนี้ต่อปัญหาว่าจะใช้วิธีใดในการต่อสู้ โดยปราศจากการสำรวจรายละเอียดของสถานการณ์ที่ประจักษ์ แห่งการเคลื่อนไหวของการพัฒนาขึ้นหนึ่งๆ นั้น หมายความว่า การละทิ้งจุดยืนหยัดมาร์กซิสต์”

“ขุมปัญญา”

ของ...ปรีดี พนมยงค์

อีกตอนหนึ่งว่า “วิกฤตการณ์ (Crisis) ที่มาถึงนั้น จะนำมาซึ่งแบบ การต่อสู้ใหม่ ซึ่งขณะนี้เราไม่อาจทำนายล่วงหน้าได้” หมายความว่า ยุทธวิธีที่มนุษย์ไม่เคยทำมาแต่ก่อน อาจเป็นยุทธวิธีใหม่ที่เหมาะสม แก่สถานการณ์ก็ได้

ในบทความเรื่อง “คอมมิวนิสต์ปีกซ้าย ความคิดระส่ำระสาย อย่างเด็กไร้เดียงสา” (Left—Wing Communism An, Infantile Disorder) เลนินกล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า “ทุกคนย่อมเห็นด้วยว่า กองทัพที่ไม่ ฝึกฝนให้สามารถใช้ศาสตราวุธทุกชนิดและวิถีทางรบทุกชนิด ซึ่งศัตรูมี หรืออาจมีได้นั้น กองทัพนั้นก็ประพัตติตนอย่างไม่ฉลาด หรือกระทั่ง เป็นท่วงท่าอาชญากรรมด้วย การตั้งว่านี้ย่อมนำมาประยุกต์แก่ การเมืองได้ด้วยยิ่งกว่าการทหารเสียอีก ในทางการเมืองยิ่งเป็นการ ลำบากที่จะคาดการณ์ล่วงหน้าว่าวิถีการรบใดจะปฏิบัติที่เป็นประโยชน์ ต่อเรา ภายใต้สถานการณ์ที่จะมีขึ้นภายหน้า นอกจากเราสามารถรู้จัก ใช้ทุกวิถีทางรบแล้วไซ้ เราก็จะเสียหายร้ายแรง และเสียหายเด็ดขาด เสมอไป และพ่ายแพ้เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ของชนชั้นอื่น ซึ่งนอกเหนือจากการควบคุมของเรา อันทำให้แบบแห่งการต่อสู้ซึ่งเรา มีจุดอ่อนโดยเฉพาะนั้นขึ้นมาอยู่แนวหน้า แต่อย่างไรก็ตาม ถ้าเรา สามารถรู้จักใช้ทุกวิถีทางการรบ ชัยชนะก็จะเป็นของเราแน่นอน เพราะ เราเป็นตัวแทนของชนชั้นอภิวุฒน์แท้จริง (Really Revolutionary Class) ทั้งนี้แม้สภาพแวดล้อมจะไม่อำนวยให้เราใช้ศาสตราวุธที่ร้ายแรงที่สุด ต่อศัตรู คือศาสตราวุธที่ทำลายศัตรูให้พินาศจับพลัน นัก “ปฏิวัติ” ที่ไม่ สันทัดจัดเจนนั่นคิดอยู่เสมอว่า วิธีต่อสู้ที่ถูกต้องตามกฎหมาย (Legal Method of Struggle) นั้นเป็นเรื่อง “ฉวยโอกาส” (Opportunist) เพราะ เรื่องนี้ชนชั้นเจ้าสมบัติ (โดยเฉพาะไม่ใช่ยามอภิวุฒน์) ได้หลอกลวง และทำให้คนงานหลงเชื่อว่าวิถีต่อสู้ที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมายนั้น เป็น

“ขุมปัญญา”
ของ...ปรีดี พนมยงค์

เรื่องที่เรียกว่า “ปฏิวัติ” แต่ทว่าความคิดเช่นนั้นไม่ถูกต้อง สิ่งที่ต้องการคือพรรคและผู้นำเป็นนักฉวยโอกาส (Opportunist) และเป็นผู้ทรยศ (Traitor) “ต่อชนชั้นคนงาน...” อีกตอนหนึ่งมีความว่า “นักปฏิวัติที่ไม่สามารถสมานแบบการต่อสู้ที่ไม่ถูกกฎหมายให้เข้ากับทุกๆ แบบแห่งการต่อสู้ที่ถูกกฎหมายได้นั้น เป็น “นักปฏิวัติที่ไร้คุณค่าจริงๆ” (Poor Revolutionaries in Deed) ไม่ยากเลยที่จะเป็น “นักปฏิวัติ” เมื่อ “การปฏิวัติ” ได้เกิดขึ้นแล้วและบรรลุขั้นสูง ในเมื่อทุกคนเข้าร่วม “การปฏิวัติ” เพราะถูกชักพาให้เข้ามา หรือเพราะเป็นสมัยนิยม (Fashion) และบางครั้งก็เพื่อตำแหน่งหน้าที่”

๓.๔.๒ ในการประยุกต์กฎแห่งความเคลื่อนไหวของมนุษยสังคมโดยทั่วไปเกี่ยวกับวิถีสมาสนระหว่างระบบเศรษฐกิจกับการเมืองของสังคมสยามนั้น ผมได้พรรณนาข้อเท็จจริงของประวัติศาสตร์ไว้ในปาฐกถาเมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๕๑๗ โดยนำเอาเรื่องที่ผมกล่าวไว้ในหนังสือว่าด้วยความเป็นอนิจจังของสังคม, ประชาธิปไตยและรัฐธรรมนูญเบื้องต้นกับการร่างรัฐธรรมนูญ ฯลฯ ขอให้ท่านผู้สนใจดูหนังสือและบทความนั้นๆ

ต่อไปนี้จะกล่าวเฉพาะประเด็นวิถีสมาสน ระหว่างพลังการผลิตกับระบบเศรษฐกิจและการเมืองของสังคมสยาม

๑. บางท่านกล่าวว่า การเปลี่ยนระบบสังคมสยามเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นการเปลี่ยนในที่ว่างเปล่า คือไม่มีอะไรเป็นรากฐาน ทั้งนี้ก็เพราะท่านที่กล่าวนั้นมิได้มองถึงประวัติเศรษฐกิจสยาม แม้ท่านจะไม่ได้มองย้อนขึ้นไปถึง ๑๐๐ ปี แต่จะศึกษาเพียงประวัติเศรษฐกิจสยาม ๕๐ ปีเท่านั้น ท่านผู้นั้นก็จะไม่เห็นที่ว่างเปล่าในมโนภาพของท่าน

ผมขอให้หนังสือ นักศึกษา นักเรียน และท่านผู้สนใจในปัญหา

“ขุมปัญญา” ของ...ปรีดี พนมยงค์

ของชาติ โปรดศึกษาประวัติเศรษฐกิจของสยามอย่างน้อยเพียง ๕๐ ปี คือเริ่มตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๖๘ ก็ได้ ในการนี้ท่านอาจค้นดูจากสถิติของทางราชการเองว่าเศรษฐกิจได้ตกต่ำตลอดมาถึงก่อนวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ นั้น ราคาข้าวเปลือกที่ชาวนาเคยขายข้าวเปลือกได้ตามค่าของเงินตราในสมัยนั้น (ซึ่งไม่ใช่เงินเฟ้อที่มีปริมาณเพิ่มขึ้น แต่ค่าของเงินตราลดลง) ได้ลดลงตลอดมา ทำให้ชาวนาซึ่งเป็น “กระดูกสันหลังของชาติ” ได้รับความอึดอัดขัดสน หนี้สินล้นพ้นตัว เกษตรกรอื่นๆ อาทิ ชาวไร่ ชาวนา ชาวป่าไม้ ฯลฯ ขยายผลผลิตได้ ราคาตกต่ำมาก

รัฐบาลสยามมีรายได้ไม่พอรายจ่าย จึงต้องลดงบประมาณรายจ่ายขนาดใหญ่ ซึ่งท่านที่มีชีวิตอยู่ในขณะนั้นและยังมีชีวิตถึงขณะนี้ คงจำกันได้ถึงคำพังเพยที่ใช้กันอยู่ในสมัยนั้นว่า “ดุลยภาพ” คือ ข้าราชการจำนวนไม่น้อยต้องถูกปลดจากราชการ เพื่อรัฐบาลจะได้ตัดทอนรายจ่ายเพื่อให้มีดุลยภาพกับรายได้

นอกจากท่านผู้อ่านบทความนี้คงคิดว่าหาหลักฐานทางประวัติเศรษฐกิจสยามด้วยตนเองแล้ว ผมขอให้ท่านศึกษาหาความรู้จากมวลราชฎร ที่เราต้องเคารพว่ามีปัญญาสูงกว่าปัญญาชนและนักวิชาการทางทฤษฎีทั้งหลาย ราชฎรหลายคนที่ประสบพบเห็นสภาพเศรษฐกิจเมื่อก่อน พ.ศ. ๒๔๗๕ ยังมีชีวิตอยู่ในปัจจุบันนี้ จะให้ความรู้ในข้อเท็จจริงทางประวัติเศรษฐกิจสยามได้ (ยกเว้นผู้อยู่ในชนชั้นเจ้าทาส, คักคินา, เจ้าสมบัติ หลายคนที่กำลังเอียงเข้าข้างชนชั้นของตน) ว่าในภาคเหนือ, ภาคอีสาน, ภาคตะวันออก, ภาคใต้ นั้น นาข้าวต้องทิ้งไว้กร้างขนาดไหน โดยเฉพาะสวนยางพาราในภาคใต้ นั้น เจ้าของต้องทิ้งไว้ให้กร้างเพราะขายยางได้ราคาตกต่ำมาก จนไม่คุ้มค่าแรงกรีดยาง เหมือนแร่ขนาดเล็กจำนวนมากต้องหยุดชะงัก หาดใหญ่

“ขุมปัญญา” ของ...ปรีดี พนมยงค์

ที่เป็นศูนย์การค้าสำคัญแห่งหนึ่งของยางพาราและดีบุกนั้น เคยเป็นตลาดที่คึกคัก แต่เมื่อชาวสวนยางพารา ชาวขุดแร่ร้อนแร่ต้องอัตคัด ผิดเคือง หาดใหญ่ก็เปลี่ยนสภาพเกือบจะเป็นเมืองร้าง แตกต่างกับผู้ที่เคยไปอยู่หรือเคยไปเห็นหาดใหญ่เมื่อก่อนนั้น ย่านตลาดในเมือง และชนบททุก ๆ ภาคก็ซบเซา อันเป็นการแสดงโฉมหน้าของ “วิกฤตการณ์” (Crisis) ทางเศรษฐกิจสมัยนั้น

(๒) บางท่านให้ความเห็นว่าวิกฤตการณ์ในสมัยนั้นเป็นวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจในโลกที่แพร่เข้ามาในสยาม ความเห็นนี้ถูกต้องเพียงส่วนหนึ่ง ซึ่งเกี่ยวกับเศรษฐกิจระหว่างจักรวรรดินิยมกับสยาม แต่เราจะต้องวิเคราะห์ถึงเหตุที่เป็นรากฐานแห่งวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจภายในสังคมจักรวรรดินิยม และภายในสังคมสยาม

(ก) วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจในโลกสมัยก่อน พ.ศ. ๒๔๗๕ นั้น มีรากฐานมาจากความสัมพันธ์การผลิตเศรษฐกิจ หรือนัยหนึ่งระบบเศรษฐกิจขัดแย้งกับการพัฒนาของพลังการผลิต (Productive Forces) คือในประเทศทุนนิยมที่พัฒนาเป็น “จักรวรรดินิยม” (Imperialism) ภาษาจีนเรียกว่า “ตู่กั๋วจู่อี้” ไม่ใช่ “หวงตู่จู่อี้” หรือจักรพรรดินิยม นั้น พลังการผลิตซึ่งประกอบด้วย (๑) เครื่องมือการผลิต (Instruments of Production) ได้พัฒนามากทั้งในทางคุณภาพและปริมาณ จนประกอบขึ้นได้เป็นโรงงาน และวิสาหกิจใหญ่โตมหึมา (๒) บุคคลที่สามารถทำและใช้เครื่องมือ นั้น คือคนงาน ก็ได้พัฒนาทางคุณภาพและปริมาณด้วย

แต่ระบบเศรษฐกิจของประเทศจักรวรรดินิยม ยังคงรักษาความสัมพันธ์การผลิตทุนนิยมไว้ คือมีคนจำนวนน้อยซึ่งเป็นเจ้า

“ขุมปัญญา” ของ...ปรีดี พนมยงค์

สมบัติหรือนายทุนสมัยใหม่ เป็นเจ้าของเครื่องมือการผลิตของสังคม และอาศัยการเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตนั้น ใช้คนส่วนมากที่เป็นลูกจ้างให้ทำงาน ซึ่งต้องถูกกดขี่เบียดเบียน ได้ค่าจ้างน้อย ไม่คุ้มแก่แรงงานที่ต้องทำโดยความเหนื่อยยาก ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมนั้นจึงขัดแย้งกับลูกจ้างแรงงาน คือบุคคลที่สามารถทำและใช้เครื่องมือการผลิต ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญอันหนึ่งของ “พลังการผลิต” เพราะลูกจ้างที่ถูกกดขี่เบียดเบียนย่อมไม่มีกำลังใจพอที่จะทำงานให้แก่คนจำนวนน้อยที่เป็นเจ้าของซึ่งได้กำไรเป็นของตนโดยเฉพาะ ผลผลิตจึงได้น้อยกว่าที่ควรจะได้ วิกฤตการณ์เศรษฐกิจจึงเกิดขึ้น ทำให้ราษฎรส่วนมากอดคัดขัดสน แม้ว่าสมัยนั้นปรากฏว่าในบางประเทศ เช่น ในอเมริกาใต้ นักการค้าที่กักตุนกาแฟไว้มากต้องเอากาแฟเผาหรือโยนทิ้งทะเล ซึ่งดูประหนึ่งว่ากาแฟมีปริมาณมากกว่าความต้องการของโลก แต่อันที่จริงนักการค้านั้นต้องการทำให้กาแฟในตลาดมีปริมาณน้อยลงเพื่อขายกาแฟได้ราคาเพิ่มขึ้น ตามกฎการค้า เรื่องเสนอกับสนอง (Demand and Supply) ของสินค้า คือเมื่อมีความต้องการมากแต่ปริมาณมีน้อย สินค้านั้นก็มียาราคาเพิ่มขึ้น การที่นักการค้าทำเช่นนั้นมิใช่เป็นเรื่องของการแก้วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจของสังคม หากเป็นการแก้วิกฤตการณ์เศรษฐกิจของนักการค้า ซึ่งเป็นคนจำนวนน้อยของสังคมโดยเฉพาะเท่านั้น ฉะนั้นคนงานในประเทศทุนนิยมต่างๆ จึงได้เรียกร้องให้แก่ไขวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจของสังคม โดยให้เปลี่ยนระบบทุนนิยม มาเป็นระบบที่ให้สังคมเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต ซึ่งกรรมกรและมวลราษฎรผู้ออกแรงทำงานเป็นส่วนสำคัญประกอบเป็นพลังการผลิตนั้น มีส่วนเป็นเจ้าของเครื่องมือการผลิตที่ใหญ่โตมโหฬาร ทั้งนี้เป็นคำเรียกร้องทางสังคมนิยมตามสภาพท้องที่กาลสมัยของแต่ละสังคม

“ขุมปัญญา” ของ...ปรีดี พนมยงค์

นักเศรษฐกิจบางท่านให้ความเห็นว่า การที่จะให้เครื่องมือการผลิตคืออุตสาหกรรมและวิสาหกิจเป็นของสังคมนั้น ก็จะทำให้วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจทรุดหนักยิ่งขึ้น เพราะไม่มีเอกชนเป็นเจ้าของ จึงไม่มีใครมีกำลังใจทำงาน ความเห็นเช่นว่านั้นมองจากด้านกำลังใจของเจ้าสมบัติ ซึ่งเป็นคนจำนวนน้อยของสังคมเท่านั้น มิได้มองถึงกำลังใจของคนงาน ซึ่งเป็นองค์ประกอบของพลังการผลิตนั้นว่า เมื่อต้องถูกเอกชนคนส่วนน้อยที่เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตเบียดเบียนค่าแห่งแรงงานของตนไปเช่นนั้นจะเสียกำลังใจ อันเป็นเหตุให้ไม่ได้ผลิตผลเพียงพอ

ฝ่ายเจ้าสมบัติ (Bourgeois) หรือนายทุนสมัยใหม่ (Modern Capitalist) ใช้วิธีผ่อนผันให้ตามคำเรียกร้องของลูกจ้างบ้าง ซึ่งบางท่านในปัจจุบันนี้เรียกวิธีการนี้ว่า “สังคมนิยมอ่อนๆ” นั้น ก็ได้ผลบ้างเล็กน้อยๆ เปรียบประดุจแก้โรคอาการหนักโดยวิธีเอา “น้ำมันหม่อง” ทาผิวหนังพอให้ระบับความปวดได้ชั่วคราวเดียว วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจของสังคมดังที่กล่าวข้างบนนั้น อาการหนักมาก การใช้วิธีการ “สังคมนิยมอ่อนๆ” จึงไม่อาจแก้ไขได้

ข. ส่วนสังคมสยามนั้นระบบเศรษฐกิจศักดินาที่ได้เลิกเศรษฐกิจทาสโดยนิตินัยแล้ว ได้เผชิญกับการพัฒนาของระบบทุนนิยมสมัยใหม่ที่เกิดขึ้นโดยประเทศทุนนิยม (ก่อนพัฒนาเป็นจักรวรรดินิยม “Imperialism”) คือเมื่อกลางศตวรรษที่ ๑๙ สยามจำต้องให้ทุนนิยมนานาชาติมีสิทธิพิเศษในทางเศรษฐกิจและการเมือง ตามสนธิสัญญาไม่เสมอภาค (Unequal Treaties) แต่ความสัมพันธ์เศรษฐกิจแบบเจ้าศักดินากับข้าไฟร์ก็ยังคงมีอยู่ เกี่ยวกับราษฎรส่วนที่เป็นชาวนาประเทศทุนนิยมอาศัยสนธิสัญญาไม่เสมอภาคที่ให้สิทธิพิเศษทางศุลกากร เสียภาษีสินค้าขาเข้าในอัตราร้อยละ ๓ ซึ่งทำให้สยามต้อง

“ขุมปัญญา” ของ...ปรีดี พนมยงค์

คงเป็นประเทศเกษตรกรรม โดยประเทศทุนนิยมเป็นผู้ผลิตสินค้ามาขาย แทนที่สยามจะมีอุตสาหกรรมใหญ่ของตนเอง แต่อย่างไรก็ตาม เครื่องมือการผลิตใหม่ เช่น เครื่องจักรกลที่ใช้กำลังไอน้ำ ไฟฟ้า ก็ได้เกิดขึ้น เป็นโรงสี, โรงเลื่อย, อุปกรณ์การขนส่งและการคมนาคม ฯลฯ และพัฒนาไปตามการพัฒนาของระบบทุนนิยม

เมื่อระบบทุนนิยมได้พัฒนาถึงขีดสูงสุดเป็น “จักรวรรดินิยม” เริ่มตั้งแต่ ค.ศ. ๑๘๙๘ (พ.ศ. ๒๔๔๑) คือตั้งแต่สงครามระหว่าง ส.ร.อ. กับสเปน เป็นต้นมา (ดูปาฐกถาของผมนักเรียนไทยในฝรั่งเศสเมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๗) นั้น ก็ได้้นำเครื่องมือการผลิตที่ใช้จักรกลที่มีคุณภาพและปริมาณมากขึ้นมาสู่สยาม เพิ่มขึ้นกว่าสมัยก่อนที่ยังไม่เป็นจักรวรรดินิยม แต่ความสัมพันธ์การผลิตแบบศักดินาในสยามก็ยังคงอยู่ จึงขัดแย้งกับการพัฒนาของพลังการผลิตทุนนิยม และต้องถูกวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจของจักรวรรดินิยมตามไปด้วย

(๓) ปรปักษ์สำคัญของสยามสมัยก่อน พ.ศ. ๒๔๗๕ นั้นคือ

(ก) จักรวรรดินิยม ๑๓ ขาติ ที่มีอำนาจและอิทธิพลทางเศรษฐกิจและการเมืองเหนือสยาม อันเป็นปรปักษ์ของมวลราชฎรไทยสยามเป็นส่วนรวม จักรวรรดินิยมเหล่านั้นนิยมระบบประมุขรัฐต่าง ๆ กัน เช่น อเมริกันไม่นิยมจักรพรรดิ (Emperor) โดยนิยมระบบประธานาธิบดี ฝรั่งเศสขณะทำสัญญาไม่เสมอภาคกับสยามในรัชกาลที่ ๔ นั้น นิยมจักรพรรดิ คือจักรพรรดินโปเลียนที่ ๓ แต่ใน ค.ศ. ๑๘๔๐ ได้ล้มระบบจักรพรรดิ โดยสถาปนาระบบประธานาธิบดี ต่อมาจนปัจจุบันนี้ อังกฤษนิยมระบบราชาธิบัติ (King, Queen) ซึ่งต่อมาทรงมีอิสริยยศเพิ่มขึ้นเป็นจักรพรรดิแห่งอินเดีย (Empress, Emperor of India) ต่อมาอินเดียเป็นเอกราชแล้ว พระราชาธิบัติ

“ขุมปัญญา”
ของ...ปรีดี พนมยงค์

อังกฤษก็หมดตำแหน่งจักรพรรดิแห่งอินเดีย ญี่ปุ่นยังคงนิยมจักรพรรดิจนถึงปัจจุบันนี้ ฯลฯ

การที่ผมเรียกว่า “จักรวรรดินิยม” นั้น หมายถึงประเทศแห่งระบบทุนที่พัฒนาถึงขีดสูงสุด เป็นทุนผูกขาด ทำการยึดเอาประเทศอื่นมาอยู่ใต้อำนาจอิทธิพล เพื่อเอาวัตถุดิบและเพื่อประโยชน์เศรษฐกิจแห่งระบบทุนนั้น (ดูความละเอียดในปาฐกถาของผมในงานชุมนุมนักเรียนไทยในฝรั่งเศสเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๗) จึงทำให้ประเทศทุนนิยมที่พัฒนานั้นมี “จักรวรรดิ” เหนือชาติที่อยู่ใต้อำนาจและอิทธิพล จึงต่างกับการขัดแย้งกันตามระบบศักดินาโบราณระหว่างผู้นิยมระบบราชากับผู้นิยมระบบจักรพรรดิ

ในบรรดาจักรวรรดินิยมสมัยนั้น จักรวรรดินิยมอังกฤษมีอำนาจทางเศรษฐกิจยิ่งกว่าจักรวรรดินิยมใด ๆ เงินตราสยามผูกพันกับเงินปอนด์สเตอร์ลิง ในสยามธนาคารอังกฤษมีสาขาใหญ่ ๓ สาขา ฝรั่งเศสมีเพียง ๑ สาขา อเมริกั้นกับญี่ปุ่นยังไม่มีธนาคาร (เงินที่ไม่ใช่จักรวรรดินิยมมีธนาคารขนาดกลางและขนาดเล็กประมาณ ๓ ธนาคาร) เหมือนแร่ ป่าไม้ วิสาหกิจ ฯลฯ จำนวนมากอยู่ในกำมือของอังกฤษ จักรวรรดินิยมอื่น ๆ เป็นอันดับรอง ส่วนจักรวรรดินิยมอเมริกั้นมีวิสาหกิจเดียว ใช้เงินทุนไม่เกิน ๑ ล้านเหรียญทำการขายสินค้าอเมริกัน ส่วนโรงสีข้าวซึ่งอเมริกันเป็นคนแรกที่ตั้งขึ้นในรัชกาลที่ ๔ สมัยที่อเมริกายังเป็นทุนนิยมธรรมดา โดยยังมีได้พัฒนาเป็นจักรวรรดินิยมนั้นได้เลิกล้มไป โดยมีผู้จำลองโรงสีข้าวอเมริกันตั้งขึ้นและขยายเป็นโรงสีใหญ่ขึ้นอย่างแพร่หลายจนถึงปัจจุบันนี้ ซึ่งท่านทั้งหลายควรศึกษาถึงประวัติโรงสีข้าวในสยามว่า ตกมาอยู่ในกำมือของผู้ใดบ้างฐานะของจักรวรรดินิยมอเมริกันเหนือสยามสมัยนั้นจึงต่างกับสมัยปัจจุบัน ซึ่งจักรวรรดินิยมอเมริกั้นมีอำนาจและอิทธิพลยิ่งกว่า

“ขุมปัญญา”
ของ...ปรีดี พนมยงค์

จักรวรรดินิยมใด ๆ

ประเทศจีนสมัยก่อน พ.ศ. ๒๔๗๕ นั้น นอกจากจักรวรรดินิยม อังกฤษ, รัสเซีย, ฝรั่งเศส, ญี่ปุ่น, โปรตุเกส เอาดินแดนหลายส่วนของจีนเป็นเมืองขึ้นแล้วโดยตรง จักรวรรดินิยมเหล่านั้นยังมีอำนาจครองดินแดนหลายแห่งในประเทศจีน เป็นเขตที่เรียกว่า “เขตเช่า” (Concession) ซึ่งจักรวรรดินิยมปกครองเหมือนเป็นอาณานิคมของตน โดยมีทหาร, ตำรวจ, ศาล ของจักรวรรดินิยม ส่วนดินแดนจีนนอกเขตเช่านั้น จักรวรรดินิยมหลายชาติ มีสิทธิพิเศษในทางเศรษฐกิจ, ศุลกากร, ศาล ส่วนธนาคารและวิสาหกิจจำนวนมากตกอยู่ในกำมือของอังกฤษ, ญี่ปุ่น, อเมริกัน เป็นส่วนข้างมากกว่าจักรวรรดินิยมอื่น ๆ

ท่านที่สนใจตัวอย่างของจีนก็ควรศึกษาประวัติศาสตร์จีน ซึ่งท่านจะทราบได้ว่า สมัยนั้นคอมมิวนิสต์จีนใช้คำขวัญต่อสู้จักรวรรดินิยมญี่ปุ่น เป็นปณิธานสำคัญยิ่งกว่าจักรวรรดินิยมอื่น ๆ ทั้งนี้ก็ไปตามสภาพและกาละของจีนสมัยนั้นที่จักรวรรดินิยมญี่ปุ่นเป็นผู้รุกรานสำคัญทำนองเดียวกับราษฎรเวียดนาม, เขมร, ลาว ไนอินโดจีนที่ถือว่า จักรวรรดินิยมฝรั่งเศสเป็นปณิธานสำคัญสมัยนั้น แต่เมื่อได้ชัยชนะต่อจักรวรรดินิยมฝรั่งเศสแล้ว จักรวรรดินิยมอเมริกันเข้ามามีอำนาจราษฎรไนอินโดจีนก็ต่อสู้จักรวรรดินิยมอเมริกัน ไม่ปรากฏว่ามีผู้ใดเป็นอริบุญชูที่สามารถรู้ล่วงหน้าได้ตั้งแต่ก่อน พ.ศ. ๒๔๗๕ ว่า จักรวรรดินิยมอเมริกันจะเข้ามาแทนที่จักรวรรดินิยมฝรั่งเศสไนอินโดจีน

วิธีต่อสู้จักรวรรดินิยมนั้น ก็ต้องสุดแท้แต่ความเหมาะสมแก่สภาพท้องที่, กาละ ของแต่ละสังคม

คณะราษฎรใช้วิธีถือปฏิวัติสมานกับวิธีปฏิวัติ คือเห็นว่า ฐานที่รองรับอำนาจจักรวรรดินิยมคือระบบศักดินา จึงใช้วิธีถือปฏิวัติ (Revolutionary Method) ทำรัฐประหารปฏิวัติ (Revolutionary

“ขุมปัญญา”
ของ...ปรีดี พนมยงค์

Coup D' Etat) ล้มระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ซึ่งมีรากฐานเศรษฐกิจศักดินาและทุนนิยมสมุนจักรวรรดินิยม เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ นั้น สำเร็จแล้วจึงใช้วิธีวิวัฒน์ (Evolutionary Method) บอกเลิกสนธิสัญญาไม่เสมอภาคกับจักรวรรดินิยมนานาชาติ ซึ่งมีผลงานเป็นที่ประจักษ์ในประวัติศาสตร์แล้ว มิใช่แต่ว่าการต่อสู้ระบบสมบูรณาฯ มีจำกัดเพียงการต่อสู้กับระบบเศรษฐกิจศักดินาเท่านั้น แต่คณะราษฎรถือว่าต้องต่อสู้ระบบจักรวรรดินิยมด้วย หากแต่วิธิต่อสู้้นั้นจะใช้กำลังอาวุธปะทะจักรวรรดินิยมก่อน หรือปะทะระบบปฏิกริยาสยามก่อน คณะราษฎรเห็นว่าจักรวรรดินิยมเปรียบประดุจคนนั่งบนเสลี่ยง (เกี้ยว) ระบบเศรษฐกิจและระบอบการเมืองปฏิกริยาสยามเปรียบประดุจคนแบกเสลี่ยง ถ้าคนแบกเสลี่ยงล้มไปไซ้ร คนนั่งเสลี่ยงก็ต้องตกจากเสลี่ยง

(ข) ระบอบการเมืองสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ซึ่งเป็นโครงสร้างเบื้องต้นของระบบเศรษฐกิจศักดินา (ผสมด้วยซากทาส) และของระบบทุนนิยมสมุนจักรวรรดินิยม

ระบอบสมบูรณาฯ มีบทบาททางประวัติศาสตร์สยามในการที่ได้ยกเลิกระบบทาสทางนิตินัย และได้ดำเนินตามวิธีวิวัฒน์ (Evolutionary Method) ในการปรับปรุงระเบียบบริหารหลายประการตามแนวทางทุนนิยม แต่วิธีวิวัฒน์เช่นนั้นไม่อาจแก้วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจของสยามได้ ฉะนั้นเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ คณะราษฎรจึงได้ใช้วิธีวิวัฒน์ โดยการทำรัฐประหารอภิวัฒน์ ยึดอำนาจรัฐ (State Authority) สำเร็จแล้วกราบบังคมทูลพระปกเกล้าฯ ขอพระราชทานธรรมนูญการปกครองแผ่นดิน (ชั่วคราว) ฉบับที่ ๒๗ มิถุนายน และต่อมาสภาผู้แทนราษฎรโดยความเห็นชอบของพระปกเกล้าฯ ได้ร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ เสร็จแล้วโปรดเกล้าฯ ให้ใช้เป็นรัฐธรรมนูญ

“ขุมปัญญา”
ของ...ปรีดี พนมยงค์

ฉบับ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕

โดยที่คณะราษฎรได้ประกาศหลัก ๖ ประการเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ นั้น แสดงให้เห็นว่าปรารณาดำเนินวิธีให้สยามมีเอกราชสมบูรณ์ทั้งทางเศรษฐกิจ การเมือง รวมทั้งการศาล **อีกทั้งได้แสดงให้เห็นว่าปรารณาแกระบบเศรษฐกิจเก่าให้ดำเนินไปตามสาระแห่งแนวทางสังคมนิยม** ฉะนั้นเมื่อได้มีระบอบการเมืองใหม่ที่ให้เสรีภาพในการเลือกถือลัทธิเศรษฐกิจและการเมือง ผมจึงได้เสนอเค้าโครงการเศรษฐกิจต่อรัฐบาล เพื่อแก้ไขวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ โดยให้จัดตั้งสหกรณ์ครบรูป อันเป็น **“สหกรณ์สังคมนิยม”** (Socialist Co—operative) ที่จะนำไปสู่ **“สังคมนิยมของราษฎร”** (People’s Socialism) ซึ่งต่างกับ **“สหกรณ์ทุนนิยม”** (Capitalist Co—operative)

ฝ่ายพลั้งแห่งระบอบเก่าที่ตกค้างอยู่ในรัฐบาลสยามสมัยนั้น ได้ทำการต่อต้านเค้าโครงการเศรษฐกิจสหกรณ์สังคมนิยม ฝ่ายนั้นจึงใช้วิธีรัฐประหารโต้ถวิลวัฒน์ (Counter Revolutionary Coup D’Etat) โดยเป็นผู้รับผิดชอบเสนอพระมหากษัตริย์ให้ทรงลงพระปรมาภิไธย ประกาศปิดสภาผู้แทนราษฎร และงดใช้รัฐธรรมนูญบางมาตราออกกฎหมายคอมมิวนิสต์ ซึ่งห้ามการนับถือลัทธิใด ๆ ที่ฝ่ายนั้นเขียนขึ้น โดยถือว่าลัทธิสังคมนิยมทุกชนิดเป็นคอมมิวนิสต์ ฝ่ายปฏิกริยาจึงใช้วิธีปกครองโดยพระราชกฤษฎีกา สยามจึงถอยหลังไปสู่ระบอบการเมืองเผด็จการทาสและศักดินา ซึ่งไม่สมานกับพลังการผลิตที่พัฒนา

ในวันที่ ๒๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๖ พลังระบบใหม่ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกส่วนมากของคณะราษฎร กับผู้สมัครใจร่วมด้วยอีกจำนวนหนึ่ง ได้ใช้วิธีรัฐประหารถวิลวัฒน์ทำการยึดอำนาจรัฐคืน แล้วขอพระราชทานให้พระมหากษัตริย์ทรงประกาศเปิดสภาผู้แทนราษฎร และใช้รัฐธรรมนูญฉบับ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕ พระมหากษัตริย์

“ขุมปัญญา”
ของ...ปรีดี พนมยงค์

โปรดเกล้าฯ พระราชทาน แต่ได้ทรงสงวนไว้ว่าให้กฎหมายคอมมิวนิสต์ใช้ต่อไป

ในเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๖ นายทหารหัวเมืองส่วนหนึ่ง กับชาวกาสซาคัคคีตนาอีกส่วนหนึ่ง ภายใต้การนำของพระองค์เจ้าบวรเดช ได้ใช้กำลังทหารจากหัวเมืองก่อ “สงครามโต้กั๊กฉวน” (Counter Revolutionary War) ขึ้น โดยยกกำลังมาประชิดพระนคร ฝ่ายรัฐบาลซึ่งพระยาพหลฯ เป็นนายกรัฐมนตรีได้ทำการต่อสู้ได้ชัยชนะแล้วได้ใช้วิธีวิวัฒน์เพื่อสมานระบอบการเมืองกับรากฐานเศรษฐกิจที่กำลังพัฒนา ซึ่งจะกล่าวใน (๔) ต่อไป

(๔) ภายหลังที่ขบวนการโต้กั๊กฉวนดังกล่าวใน (๓) พ่ายแพ้ใน พ.ศ. ๒๔๗๖ แล้ว รัฐบาลของคณะราษฎรได้ใช้วิธีวิวัฒน์ เพื่อสมานระบอบการเมืองกับรากฐานเศรษฐกิจที่กำลังพัฒนาดังต่อไปนี้

(ก) ส่วนที่เกี่ยวกับจักรวรรดินานาชาตินั้น คณะราษฎรใช้วิธีเจรจายกเลิกสนธิสัญญาไม่เสมอภาค โดยทำสนธิสัญญาใหม่บนรากฐานแห่งความเสมอภาค ทั้งในทางเศรษฐกิจและการเมือง อันเป็นผลช่วยให้สยามมีเอกราชและอธิปไตยสมบูรณ์

เพื่อที่สยามมีความอิสระในทางปฏิบัติเศรษฐกิจ รัฐบาลของคณะราษฎรจึงได้เลิกวิธีที่ทำมาสมัยก่อน คือการเอาเงินปอนด์สเตอร์ลิงเป็นทุนสำรองเงินตรา นั้น เปลี่ยนเป็นเอาทองคำจำนวนหนึ่งเป็นทุนสำรองเงินตราสยาม ทองคำนั้นยังมีอยู่ที่ห้องนิรภัยกระทรวงการคลัง จนปัจจุบันนี้ ทองคำซึ่งกระทรวงการคลัง ชื้อมาสมัยนั้นราคาออนซ์ (ประมาณ ๓๖ กรัม) ละ ๓๕ เหรียญ ส.ร.อ. บัดนี้ (พ.ศ. ๒๕๑๘) มีราคาออนซ์ละ ๑๘๐ เหรียญ ส.ร.อ. คือสูงขึ้นกว่า ๕ เท่าของราคาที่ยุคสมัยนั้น

ฉะนั้น เมื่อได้ทำสนธิสัญญาเสมอภาคกับจักรวรรดินิยม

“ขุมปัญญา”

ของ...ปรีดี พนมยงค์

อเมริกัน, อังกฤษ, ญี่ปุ่น, ฝรั่งเศส และชาติอื่นๆ ตั้งแต่ ค.ศ. ๑๙๓๗ (พ.ศ. ๒๔๘๐) เป็นต้นมาจนถึงวันที่ ๗ ธันวาคม ค.ศ. ๑๙๔๑ (พ.ศ. ๒๔๘๔) ซึ่งเป็นวันที่สยามถูกจักรวรรดินิยมรุกรานนั้น ความเป็นอยู่ของคนไทยสยามซึ่งเป็นสิ่งกำหนดจิตสำนึกนั้น จึงไม่ทำให้คนไทยเห็นว่าจักรวรรดินิยมใดเป็นปรปักษ์ (ก่อน ๗ ธันวาคม ๒๔) จิตสำนึกของคนไทยสมัยนั้นจึงต่างกับจิตสำนึกของคนชาติอื่นซึ่งถูกจักรวรรดินิยมยึดครองหรือรุกราน เช่น คนจีนที่ขณะนั้นถูกจักรวรรดินิยมญี่ปุ่นรุกรานก็มีจิตสำนึกว่าจักรวรรดินิยมญี่ปุ่นเป็นศัตรูหมายเลขหนึ่ง จักรวรรดินิยมอังกฤษหมายเลข ๒ จักรวรรดินิยมอเมริกันหมายเลข ๓ และจักรวรรดินิยมอื่น ๆ ที่มีสิทธิพิเศษเหนือประเทศจีนเป็นอันดับรองต่อไป

ข. ส่วนที่เกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจและระบบทุนนิยมภายในประเทศนั้น รัฐบาลของคณะราษฎรได้ปรับปรุงภาษีอากรให้เป็นธรรม โดยยกเลิกภาษีรัชชูปการที่เป็นซากเงินบรรณาการที่เรียกตามภาษาสามัญว่า “เงินส่วย” และภาษีที่นาและภาษีสวนผลไม้ซึ่งเป็นซากของระบบศักดินา และได้ใช้วิธีเก็บภาษีตามหลักใครมีเงินมากเสียมาก ใครใช้จ่ายมากเสียมาก ซึ่งเป็นธรรมแก่ราษฎรเป็นส่วนรวมและแก่ชาวนา ซึ่งเป็นพลเมื่อส่วนข้างมากของสยาม ชาวนาและเกษตรกร เช่น ชาวนาสวนยางพารา ชาวไร่ชาวนาสวนชนิดอื่น ๆ มีรายได้เพิ่มขึ้นจากการขายผลิตผล ตามค่าของเงินตราที่มีเสถียรภาพสมัยนั้นอย่างไร ท่านผู้อ่านก็อาจสอบสวนหาหลักฐานจากสถิติและข้อเท็จจริงเอามาวิเคราะห์ให้เห็นลัทธิจะได้

ส่วนที่เกี่ยวกับกรรมกรซึ่งบางท่านที่อ้างว่าอยู่ฝ่ายกรรมกรสมัยนี้ ขอบกล่าวดำเนินตามสูตรสำเร็จว่า ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นต้นมา การครองชีพของกรรมกรไม่ดีขึ้นนั้น ก็เป็นคำอ้างที่ตรงกับสูตรสำเร็จ

“ขุมปัญญา”
ของ...ปรีดี พนมยงค์

ของชาวก๊กคินา ที่อ้างว่าตั้งแต่สมัย พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นต้นมา การครองชีพของราษฎรไม่ดีขึ้นกว่าสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์

ผู้ยืนหยัดแท้จริงและองค์การแท้จริงของชนชั้นกรรมกรที่ต้องการทำแนวร่วมอันกว้างใหญ่ รวมทั้งแนวร่วมกับสมาชิกคณะราษฎรและทายาทส่วนที่เคยมีบทบาทรับใช้กรรมกรนั้น ก็ยอมไม่ใช้สูตรสำเร็จนั้นถือว่า สมาชิกคณะราษฎรทั้งหมดเป็นศัตรูของชนชั้นกรรมกร คือในการวิเคราะห์คณะอื่นนั้นต้องใช้จิตวิทยาศาสตร์วิเคราะห์ โดยจำแนกส่วนต่าง ๆ ของคณะนั้นตามหลักสังคมกายวิภาค (Social Anatomy) ภาชิตของไทยก็มีมาตั้งแต่สมัยโบราณกาลว่า ให้รู้จักแยกเพื่อนกับศัตรูให้ถูกต้อง

สำหรับผู้สนใจในตัวอย่างของจีนนั้น ถ้าศึกษาแท้จริงก็คงทราบได้ว่าเหมาเจ๋อตุงมิได้โจมตีคณะก๊วะมินตั้งทั้งหมด หากท่านแยกแยะก๊วะมินตั้งส่วนอกวิวัฒน์ออกจากก๊วะมินตั้งปฏิกริยา ก๊วะมินตั้งอกวิวัฒน์เรียกเป็นภาษาจีนว่า “เก๋อมิ่ง ก๊วะมินตั้ง” ภาษาอังกฤษ “Revolutionary Kuo Min Tang” ซึ่งเหมาเจ๋อตุงได้ทำความสำเร็จในการทำแนวร่วมอันเป็นพลังสำคัญส่วนหนึ่งของขบวนการอกวิวัฒน์ราษฎรจีน

แต่ว่านายหลี่ลี่ชาน อดีตหัวหน้าพรรคก่อนเหมาเจ๋อตุงนั้น เมื่อ ค.ศ. ๑๙๒๑ เขาเคยศึกษาในฝรั่งเศสที่วิทยาลัยที่เมือง “มอนตาจีส์” (Montagis) โดยเรียนถึงเวลาและทำงานที่โรงงานถึงเวลา สมัยนั้น ลัทธิ “อนาร์โค-ซินติกาลิสม์” แพร่หลายเข้าไปในหลายโรงงานทำให้กรรมกรที่เข้าใจตนเองว่าเป็นคอมมิวนิสต์ แต่รับเอาอิทธิพลของลัทธิอนาร์โค-ซินติกาลิสม์ จึงถือว่านอกจากกรรมกรแล้ว บุคคลอื่นเป็นนายทุน ซึ่งเป็นปรปักษ์ของกรรมกร นายหลี่ลี่ชานกับอิทธิพลลัทธินี้มาดำเนินการในประเทศจีน และส่งสาวกไปเผยแพร่ในบางประเทศ

“ขุมปัญญา”
ของ...ปรีดี พนมยงค์

นอกประเทศจีน นายหลี่ชาน ไม่อาจทำแนวร่วมกับมวลราษฎรอันกว้างใหญ่ได้ จึงทำให้พรรคฟ่ายยัปเหียน ท่านซึ่งศึกษาอยู่ในเยอรมัน และในยุโรปตะวันตกย่อมสังเกตได้ว่า องค์การกรรมกรของประเทศนั้น ๆ ที่ดำเนินเป็นวิธีการอย่าง อนาร์โค—ซินдикаลิสมนั้น แม้จะตั้งมากกว่า ๕๐ ปีแล้ว ก็ไม่สามารถทำแนวร่วมอันกว้างใหญ่ได้จนถึงปัจจุบันนี้ ฉะนั้นผู้ที่สนใจในตัวอย่างของจีนก็ต้องเลือกเอาวิธีทำแนวร่วมของเหมาเจ๋อตุง หรือจะเลือกวิธีอนาร์โค—ซินдикаลิสม์ ซึ่งนายหลี่ชานดำเนินการล้มเหลวแล้ว ส่วนท่านที่อาศัยภาษีของไทย และวิธีวิทยาศาสตร์สังคมก็ขอให้ปฏิบัติในการนั้น ผมขอให้ท่านมีความซื่อสัตย์แท้จริงต่อชนชั้นกรรมกร โดยขอให้ค้นคว้าศึกษาประวัติของขบวนการกรรมกร เอาความจริงมาแสดงให้กรรมกรรุ่นปัจจุบันทราบ โดยปราศจากอคติ อันจะเป็นประโยชน์แก่กรรมกรที่จะดำเนินบทบาทที่เป็นชนชั้นนำได้ดียิ่งขึ้น

ในการศึกษาประวัติของสหภาพกรรมกรในสยามนั้น ท่านทั้งหลายอาจสอบถามข้อเท็จจริงจากผู้ที่เป็นรุ่นหนุ่มในสมัย พ.ศ. ๒๔๗๕ ซึ่งยังมีชีวิตอยู่ในขณะนี้ ท่านก็จะได้ความจริงว่า สมัย พ.ศ. ๒๔๗๕ และสมัยต่อมาจนถึงรัฐประหาร ๘ พ.ย. ๒๔๙๐ นั้น กรรมกรสมัยนั้นต่างกับสมัยปัจจุบัน

สมัยนั้นกรรมกรในสยามที่เป็นลูกจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม และวิสาหกิจเอกชนนั้น ส่วนมากเป็นกรรมกรจีน แต่กรรมกรไทยนั้นมีจำนวนน้อยกว่ากรรมกรจีนมาก กรรมกรไทยทำงานในรัฐวิสาหกิจของรัฐหรือในวิสาหกิจสัมปทาน ซึ่งบังคับไว้ว่าให้ผู้รับสัมปทานใช้กรรมกรไทย คณะราษฎรได้ปรับอัตราและค่าจ้างของกรรมกรไทยในวิสาหกิจที่ได้ต่ำกว่าอัตราข้าราชการชั้นจัตวาให้ได้ค่าจ้างเท่ากับชั้นจัตวา ส่วนกรรมกรจีนนั้นไม่มีองค์การกรรมกรจีนใดเอาเป็นธุระ หาก

“ขุมปัญญา” ของ...ปรีดี พนมยงค์

ปล่อยให้เจ้าของวิสาหกิจจีนชุดรัตนกรจีน แม้กระนั้นกรรมกรจีนหลายคนก็ประหยัค่าจ้างได้เปลี่ยนเป็นนายทุนน้อย นายทุนกลาง นายทุนใหญ่หลายคน เรื่องนี้เราต้องรับความจริงว่า ขณะที่กรรมกรจีนเข้ามาเมืองไทยครั้งแรกรวมทั้งบรรพบุรุษผมนั้นเป็นคนยากจน มิฉะนั้นก็คงไม่มาจากเมืองจีน เมื่อไม่มีองค์การกรรมกรจีนเอาเป็นธุระ จึงมีครั้งหนึ่งใน พ.ศ. ๒๔๗๗ ที่กรรมกรจีนแห่งโรงสีข้าวในกรุงเทพฯ ขอความช่วยเหลือจากสมาคมกรรมกรไทย ซึ่งสมาชิกส่วนมากเป็นกรรมกรรกร้าง กรรมกรช่างแสง กรรมกรรถไฟรับบรรจุภัณฑ์หุงต้มให้ จึงเป็นผลให้กรรมกรจีนได้ค่าจ้างเพิ่มขึ้น ขณะนั้นผมเป็นรัฐมนตรีมหาดไทย ก็ได้ให้ความสนับสนุนแก่กรรมกรจีน อีกครั้งหนึ่งใน พ.ศ. ๒๔๘๔ ขณะที่ผมเป็นนายกรัฐมนตรี ก็ได้ให้ความสนับสนุนกรรมกรไทยและกรรมกรจีน ที่เรียกร้องค่าจ้างเพิ่มขึ้น กรรมกรไทย—จีนสมัยนั้นที่ยังมีชีวิตอยู่คงจำได้

นอกจากกรรมกรจีนถูกเจ้าของโรงงานกดขี่แล้ว ยังถูก “อั้งยี่” คือสมาคมลับจีนรีดไถแบ่งเอาค่าจ้างของกรรมกรจีนไปส่วนหนึ่ง คณะราษฎรได้ปราบปรามอั้งยี่จนราบคาบไปหมดสิ้นก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ ต่อจากนั้นมากรรมกรก็ได้ถูกอั้งยี่รีดไถ ดังนี้ ท่านที่มีเชื้อชาติไทยก็ดี เชื้อชาติจีนก็ดี เมื่อได้ทราบประวัติเช่นนี้แล้วก็ย่อมเห็นว่ากรรมกรจีนมีความเป็นอยู่ดีขึ้น ไม่ต้องจ่ายค่ารีดไถให้แก่อั้งยี่

อย่างไรก็ตาม ระบอบการเมืองตามรัฐธรรมนูญฉบับ ๒๔๘๕ ได้ให้สิทธิประชาธิปไตยเต็มที่ในการตั้งพรรคการเมืองและสมาคม อีกทั้งได้มีผู้โฆษณาในตอนหลัง ๆ นี้ว่า การที่กรรมกรได้มีโอกาสฉลองวันกรรมกรสากล (๑ พฤษภาคม) ได้เป็นครั้งแรกในเมืองไทยเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๔ นั้น เพราะองค์การหนึ่งของกรรมกรบีบบังคับให้รัฐบาลสมัยนั้นยอมอนุญาต สามัญชนที่เชื่อเช่นนั้นก็คงเชื่อต่อไปได้ว่าองค์การ

“ขุมปัญญา” ของ...ปรีดี พนมยงค์

กรรมกรนั้นมีอำนาจอิทธิพลมาก แต่เหตุใดไม่ช่วยกรรมกรดำเนินบีบบังคับรัฐบาลให้กรรมกรมีความเป็นอยู่ดีขึ้น กรรมกรแท้จริงย่อมรู้ว่าฝ่ายผมมิได้คัดค้านเลย หากสนับสนุนคำเรียกร้องที่เป็นธรรมของกรรมกรจีนดังกล่าวข้างบนนั้น ถ้าการครองชีพของกรรมกรตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๕ ถึงรัฐประหาร ๘ พ.ย. ๒๔๙๐ ไม่ได้ขึ้นสูงกว่าก่อนเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ ผมก็ไม่ปฏิเสธความรับผิดชอบ แต่ก็ขอให้ผู้ที่ยื่นหยัดฝ่ายกรรมกรวิจารณ์องค์การกรรมกรสมัยนั้นว่า ได้ปฏิบัติเพื่อกรรมกรตามที่องค์การมีสิทธิประชาธิปไตย ที่ได้รับโดยรัฐธรรมนูญฉบับ ๒๔๗๕ และ ๒๔๘๙ นั้นเพียงใดบ้าง อันจะเป็นความดีที่ทำให้กรรมกรปัจจุบันเห็นว่า องค์การนั้น ๆ ได้ปฏิบัติการวิพากษ์วิจารณ์ตนเองสมดังที่เป็นองค์การแท้จริงของกรรมกร ทั้งนี้ผมไม่ขัดขวางในการที่ท่านจะวิพากษ์วิจารณ์ผมและผู้อื่น หากผมขอให้ใช้หลักวิพากษ์วิจารณ์ให้ครบถ้วน คือวิพากษ์วิจารณ์ตนเองด้วย

ผมหวังว่ากรรมกรแท้จริงคงแยก “กาละ” (Time) ได้ถูกต้องถึงสภาพของกรรมกรระหว่าง พ.ศ. ๒๔๗๕ ถึง พ.ศ. ๒๔๙๐ ดังได้กล่าวแล้ว ซึ่งต่างกับสภาพกรรมกรภายหลังรัฐประหาร ๒๔๙๐ จนถึงปัจจุบันนี้

เมื่อวันที่ ๗ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ (ค.ศ. ๑๙๔๑) จักรวรรดินิยม (Imperialism) ญี่ปุ่น ซึ่งนิยมจักรพรรดิ (Emperor) ญี่ปุ่นได้โจมตีเพิร์ล ฮาร์เบอร์ (เกาะฮาวาย) ของจักรวรรดินิยมอเมริกันแล้วญี่ปุ่นได้แผ่สงครามมายังจีน และหลายประเทศ รวมทั้งได้ส่งกองทัพของจักรพรรดิฮิโรฮิโตะ (Emperor Hirohito) รุกรานและยึดดินแดนสยาม

จอมพล ป. พิบูลสงคราม ถือว่าจักรวรรดินิยมอเมริกันเป็นศัตรู และถือว่าจักรวรรดินิยมญี่ปุ่นเป็นมิตร แต่ราษฎรไทยเป็นจำนวนมากถือว่าจักรวรรดินิยมอเมริกั้นกับอังกฤษเป็นมิตร ดังนั้นคนไทยใน

“ขุมปัญญา” ของ...ปรีดี พนมยงค์

อังกฤษ, อเมริกัน และคนไทยภายในสยามจึงได้จัดตั้งขบวนการเสรีไทยขึ้น เพื่อต่อสู้จักรวรรดินิยมญี่ปุ่นผู้รุกราน ในการนั้นจึงได้ร่วมมือกับจักรวรรดินิยมอเมริกันกับอังกฤษและรัฐบาลจีนขณะนั้น ซึ่งจีนคณะชาติและจีนคอมมิวนิสต์ในประเทศจีนร่วมกันยกให้เจียงไคเช็คเป็นประมุขของจีน

ต่อมาปรากฏจากเอกสารของจีน และของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยว่า เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ (ค.ศ. ๑๙๔๒) คือภายหลังญี่ปุ่นรุกรานสยามแล้วประมาณ ๑ ปี พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยได้ตั้งขึ้น

ความเป็นอยู่ของราษฎรไทยสมัยนั้น ซึ่งเป็นสิ่งกำหนดจิตสำนึกของราษฎรนั้น ทำให้ราษฎรไทยส่วนมากเห็นว่า จักรวรรดินิยมญี่ปุ่นเป็นศัตรูหมายเลข ๑ และเห็นว่าจักรวรรดินิยมอเมริกันเป็นมิตรที่จะต้องร่วมมือด้วยในการต่อสู้ญี่ปุ่นผู้รุกราน แม้ราษฎรจีนส่วนมากสมัยนั้นก็มีจิตสำนึกเช่นเดียวกับราษฎรไทยส่วนมาก ไม่ปรากฏว่ามีอัจฉริยบุรุษใดคาดการณ์ล่วงหน้า ว่าจักรวรรดินิยมอเมริกันจะกลายเป็นศัตรูสำคัญภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ และที่เป็นอยู่ในสยามปัจจุบันนี้ ซึ่งมีบางท่านเอาจิตสำนึกจากความเป็นอยู่ปัจจุบันย้อนไปวินิจฉัยจิตสำนึกของราษฎรไทยสมัยก่อน

ในการที่สยามถูกกองทัพญี่ปุ่นที่นิยมจักรพรรดิ (Emperor) รุกรานนั้น ทำให้เกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ ราษฎรได้รับความอึดอัดขัดสนอย่างแสนสาหัส

ขบวนการเสรีไทย ใช้วิธีต่อสู้ทางอาวุธต่อจักรวรรดินิยมญี่ปุ่น อันเป็นการทำ “สงครามอภิวัฒน์” (Revolutionary War) ส่วนความขัดแย้งภายในระหว่างคนไทยด้วยกันเองนั้น เราสามารถทำแนวร่วมอันกว้างใหญ่ของมวลราษฎร รวมทั้งบุคคลหลายคนแห่งชนชั้นเจ้า

“ขุมปัญญา”

ของ...ปรีดี พนมยงค์

สมบัติ และผู้รักชาติทั้งหลาย ที่ไม่ใช่สมุนจักรวรรดินิยมญี่ปุ่น เราจึงสามารถต่อสู้ศัตรูร่วมกัน คือจักรวรรดินิยมญี่ปุ่น

กรรมกรแท้จริงในปัจจุบันนี้ ที่ต้องการทำแนวร่วมกับสมาชิก ขบวนการเสรีไทยนั้น ย่อมไม่ทำการใดๆ ที่จะถือเอาผลงานของ ขบวนการเสรีไทยว่าเป็นของพวกตนโดยเฉพาะ และไม่ใช่วิธีการ ทำให้เขายวชนเข้าใจผิด

ในการที่ขบวนการเสรีไทยร่วมมือกับจักรวรรดินิยมอเมริกัน ต่อสู้จักรวรรดินิยมญี่ปุ่นซึ่งเป็นศัตรูร่วมกัน โดยเฉพาะเรื่องที่จักรวรรดินิยมอเมริกันได้มอบภาระให้ โอ.เอส.เอส. (O.S.S.) เป็นเจ้าหน้าที่ติดต่อและขนส่งอาวุธให้ขบวนการเสรีไทยและจีน ซึ่งจีนคอมมิวนิสต์ในประเทศจีน สมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ ก็ได้ร่วมกับ โอ.เอส.เอส. นอกจากหลักฐานเอกสารแล้วก็มีรูปถ่ายปรากฏอยู่ในหนังสือชื่อ O.S.S. ของ R. Harris Smith หน้า ๒๖๔ ที่ถ่าย ณ เมืองเยนอาาน เมื่อ ค.ศ. ๑๙๔๔ (พ.ศ. ๒๔๘๗) ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ ปรากฏว่ามีภาพเหมาเจ๋อตุง ในแผ่นรูปเดียวกันกับคณะนายทหารอเมริกัน แห่ง โอ.เอส.เอส. หนึ่งในหนังสือหน้านั้นหน้า ๓๓๓ ได้มีรูปถ่ายของโฮจิมินห์และโวเวียนเจียบ (หย่าบ) กับคณะทหารอเมริกันแห่ง โอ.เอส.เอส. ที่ป่าแห่งหนึ่งใน เวียดนามเหนือ ทั้งนี้เราไม่ควรทึกทักว่า เหมาเจ๋อตุงและโฮจิมินห์ที่ร่วมมือกับ โอ.เอส.เอส. เป็น ซี.ไอ.เอ. เพราะเสรีสงครามแล้ว โอ.เอส.เอส. เลิกไป เจ้าหน้าที่ส่วนหนึ่งของ โอ.เอส.เอส. เดิม และคนอเมริกันที่ไม่เคยสังกัด โอ.เอส.เอส. ตั้งเป็นองค์การ ซี.ไอ.เอ. ขึ้นใหม่อีกองค์การหนึ่ง ผมขอให้สังเกตว่าคนจีนและคนไทยที่เคยร่วมกับ โอ.เอส.เอส. ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ นั้น มีเพียงจำนวนน้อยเท่านั้นที่ทำงานให้แก่ ซี.ไอ.เอ. ซึ่งเป็นองค์การที่ตั้งขึ้นใหม่ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ฉะนั้นจึงไม่สมควรที่ผู้ใดจะใส่ความว่าขบวนการ

“ขุมปัญญา”
ของ...ปรีดี พนมยงค์

เสรีไทยเป็นสายของ ซี.ไอ.เอ.

ผมหวังว่าผู้ยืนหยัดฝ่ายกรรมกรอย่างแท้จริง และองค์การแท้จริงของกรรมกรซึ่งเป็นชนชั้นนำ ที่ต้องการแนวร่วมกับอดีตสมาชิกเสรีไทยและทนายทนั่น ควรคำนึงถึงสังขธรรมตามที่ผมกล่าวข้างบนนี้ด้วย และขอให้ระมัดระวังผู้ที่เป็นสายลับของ ซี.ไอ.เอ. ที่แฝงตัวอยู่ในขบวนการของกรรมกร ทำการหลอกลวงให้กรรมกรบางส่วนหลงเชื่อในการไล่ความขบวนการเสรีไทย และไล่ความผู้ที่เคยมีบทบาทรับใช้หรือช่วยเหลือกรรมกร อันเป็นวิธีการที่ ซี.ไอ.เอ. ประสงค์ทำลายแนวร่วมอันกว้างใหญ่ของกรรมกร

(๖) เมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ (ค.ศ. ๑๙๔๕) (Imperialism) ญ่ปุ่นโดยความเห็นชอบของจักรพรรดิฮิโรฮิโต (Emperor Hirohito) ได้ยอมแพ้แก่สัมพันธมิตร ผมในฐานะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ได้ประกาศในพระปรมาภิไธยของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวว่า การประกาศสงครามซึ่งรัฐบาลสยาม (ป. พิบูลสงคราม) ได้กระทำเมื่อ ๒๕ มกราคม ค.ศ. ๑๙๔๒ (พ.ศ. ๒๔๘๕) กับบริเตนใหญ่และสหรัฐอเมริกาเป็นโมฆะ

จักรวรรดินิยมอเมริกันได้รับรองการเป็นโมฆะของการประกาศสงครามนั้น (ตามที่ตกลงกันไว้ก่อนกับขบวนการเสรีไทยเป็นการลับ) รัฐบาลอเมริกันได้ส่งผู้แทนมากรุงเทพฯ สถาปนาความสัมพันธ์การทูตตามที่เป็นอยู่ก่อนที่ญ่ปุ่นโจมตีเพิร์ล ฮาเบอร์

จักรวรรดินิยมอังกฤษยังไม่ยอมรับการเป็นโมฆะนั้น โดยเรียกร้องให้สยามต้องปฏิบัติตามคำเรียกร้อง ๒๑ ข้อ ซึ่งต่อมาเปลี่ยนเป็น “สัญญาสมบูรณแบบ” ให้สยามชดเชยค่าเสียหายให้แก่วิสาหกิจของอังกฤษและให้ชาวแกอังกฤษ ๑ ล้าน ๘ แสนต้น ต่อมาลดลง ๑ ล้าน ๕ แสนต้น อันเป็นเหตุทำให้ชาวที่คนไทยบริโภคเกิดอึดอัดขาดแคลน

“ขุมปัญญา” ของ...ปรีดี พนมยงค์

ความเป็นอยู่ทางสังคมเช่นนั้น ท่านที่เป็นคนไทยจะเกิดสำนึกว่าจักรวรรดินิยมใดเป็นศัตรูหมายเลข ๑ ของสังคมไทยสยาม

แม้ท่านที่เป็นคนจีน แต่ศึกษาประวัติศาสตร์จีนเพียง ๓๐ ปีเท่านั้น คือเริ่มตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๘ (ค.ศ. ๑๙๔๕) ท่านก็ย่อมรู้ว่าคอมมิวนิสต์จีนยังมีได้ใช้คำขวัญให้ต่อสู้จักรวรรดินิยมอเมริกันเหมาเจ๋อตงกับโจวเอินไหลเดินทางไปนครจุงกิง เพื่อเจรจาระงับสงครามภายในระหว่างจีนก๊กมินตั๋งกับคอมมิวนิสต์ แต่ก็ไม่ตกลงกัน รัฐบาลของจักรวรรดินิยมอเมริกันได้ส่งนายพลมาร์ชาลมาเป็นผู้ไกล่เกลี่ย การเจรจาระหว่างคณะผู้แทนคอมมิวนิสต์จีนซึ่งโจวเอินไหลเป็นหัวหน้าฝ่ายหนึ่ง กับผู้แทนก๊กมินตั๋งอีกฝ่ายหนึ่ง ได้ดำเนินการต่อมาที่กรุงนานกิงจนถึงมกราคม ค.ศ. ๑๙๔๖ (พ.ศ. ๒๔๘๙)

ส่วนในสยามนั้น เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๙ (ค.ศ. ๑๙๔๖) สยามได้มีระบอบการเมืองประชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญฉบับ ๙ พ.ค. ๒๔๘๙ ซึ่งให้สิทธิประชาธิปไตยแก่ราษฎรในการเลือกหลักการเมืองใดๆ และในการตั้งพรรคการเมืองได้ทุกพรรค รวมทั้งพรรคคอมมิวนิสต์ ทั้งนี้เพื่อให้ระบอบการเมืองสยามสมานกับพลังการผลิต และความสัมพันธ์การผลิตทุนนิยมที่เป็นอยู่ในขณะนั้น และที่กำลังพัฒนาต่อไป เพื่อเข้าสู่แนวทางสังคมนิยมโดยวิถีวิวัฒน์ แต่ในวันที่ ๘ พ.ย. ๒๔๙๐ ฝ่ายปฏิกิริยา (Reactionaries) ได้ทำรัฐประหารปฏิริยา (Reactionary Coup D'Etat) ล้มระบอบการเมืองรัฐธรรมนูญ ๒๔๘๙ และสถาปนาระบอบการเมืองปฏิกิริยา ตามรัฐธรรมนูญ ๙ พ.ย. ๒๔๙๐ (มีฉายาว่า “ฉบับใต้ตุ่ม”) ซึ่งต่อมาเป็นแม่บทของรัฐธรรมนูญฉบับ ๒๔๙๒

คอมมิวนิสต์จีนขณะนั้นโดยทั่วไปก็ยังไม่รู้ว่าจักรวรรดินิยมอเมริกันเป็นศัตรูหมายเลข ๑ ต่อมาในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. ๑๙๔๖ ฝ่ายจีนก๊กมินตั๋ง โดยความช่วยเหลือของจักรวรรดินิยมอเมริกัน ได้

“ขุมปัญญา”

ของ...ปรีดี พนมยงค์

เปิดฉากทำสงครามภายใน โดยยกกองทัพไปปราบจีนคอมมิวนิสต์ คอมมิวนิสต์จีนจึงแถลงเปิดเผยว่า จักรวรรดินิยมอเมริกันเป็นตัวการสำคัญของศัตรูแห่งชาติจีน และคอมมิวนิสต์จีนได้ต่อสู้กับกองทัพของรัฐบาลกั๋วหมินต๋งโดยตรง มิได้มีการปะทะกับกองทัพทหารอเมริกันจนกระทั่งสถาปนาสาธารณรัฐของราษฎรจีนใน ค.ศ. ๑๙๔๙ (พ.ศ. ๒๔๙๒)

ฉะนั้น ก่อนรัฐประหาร ๙ พ.ย. ๒๔๙๐ ความเป็นอยู่ทางสังคมของคนไทยสยามทั่วไปจึงมิได้ก่อให้เกิดจิตสำนึกว่าจักรวรรดินิยมอเมริกันเป็นปรปักษ์หมายเลข ๑ ถ้าท่านผู้ใดอ้างว่ามีจิตสำนึกตั้งแต่สมัยนั้นแล้วว่า จักรวรรดินิยมอเมริกันเป็นปรปักษ์สำคัญของสยาม ท่านผู้นั้นก็ถือจิตสำนึกตามสังคมอื่น จิตสำนึกของคนไทยสยามในสมัยนั้นต่างกับสภาพปัจจุบันที่คนไทยเห็นว่าจักรวรรดินิยมอเมริกันเป็นปรปักษ์สำคัญ แต่ผู้ใช้จิตใจวิทยาศาสตร์ไม่ควรเอาจิตสำนึกปัจจุบันเป็นหลักวินิจฉัยย้อนไปถึงจิตสำนึกของคนไทยสมัยก่อน ซึ่งมีความเป็นอยู่ต่างกัน

ดังนั้น ปรปักษ์ของสยามนั้น คือชากระบอบเศรษฐกิจศักดินา และระบบทุนนิยมที่ขัดแย้งกับการพัฒนาของพลังการผลิต ซึ่งยังไม่มีโอกาสสมานระบอบการเมืองให้เข้ากับรากฐานเศรษฐกิจที่กำลังพัฒนาได้ เพราะมีเวลาเพียง ๑ ปีเศษเท่านั้น

(๗) ภายหลังรัฐประหาร ๙ พ.ย. ๒๔๙๐ จนถึง ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ได้มีระบอบการเมืองตามรัฐธรรมนูญปฏิกริยาและระบอบการเมืองเผด็จการนาซีฟาสซิสต์หลายฉบับ ซึ่งตั้งอยู่บนรากฐานแห่งความสัมพันธ์การผลิตแบบ ทาส, ศักดินา, ทุนนิยม และสมุน จักรวรรดินิยม วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจของสังคมสยามจึงทรุดหนักลง จะมีก็แต่คนจำนวนน้อยที่ได้เสวยสุขสำราญจากรบอบการเมืองนั้น

“ขุมปัญญา” ของ...ปรีดี พนมยงค์

ทั้งนี้แสดงว่าระบอบการเมืองดังกล่าวนั้น ไม่สมานกับพลังการผลิต และความล้ม鈍การผลิตที่กำลังพัฒนาก้าวหน้า เพื่อหลุดพ้นจากระบบเศรษฐกิจซากทาส, ซากศักดินา, ทุนนิยมที่พัฒนาเป็นทุนผูกขาด และเป็นสมุนจักรวรรดินิยม

ปรปักษ์สำคัญของสยามในระบอบดังกล่าวนี้คือ

ก. จักรวรรดินิยมอเมริกัน ซึ่งคนไทยในสยามเริ่มจะเกิดสำนึกครั้งแรกใน พ.ศ. ๒๔๙๔ (ค.ศ. ๑๙๕๑) ซึ่งรัฐบาลปฏิกริยาสมัยนั้นทำสัญญากับ ส.ร.อ. ในความช่วยเหลือทางการทหาร และค่อย ๆ มีจิตสำนึกตามลำดับแห่งความเป็นอยู่ที่ตนประสบเอง ที่เห็นได้ว่าจักรวรรดินิยมอเมริกันส่งทหารมายังสยามหลายหมื่นคน ใช้สยามเป็นฐานทัพกรรณประเทศเพื่อนบ้านในอินโดจีน หลึงไทยหลายแสนคนต้องเป็นโสเภณีเพื่อบำเรอทหารอเมริกัน วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจของ ส.ร.อ. ส่งผลสะท้อนมายังสยาม วิกฤตการณ์เศรษฐกิจของสยามทรุดหนักลงในส่วนที่เกี่ยวกับราษฎรทั่วไป ฯลฯ จะมีก็แต่คนจำนวนน้อยที่ได้ส่วยความโพล่งจากจักรวรรดินิยมอเมริกัน ฉะนั้น จักรวรรดินิยมอเมริกาจึงเป็นปรปักษ์สำคัญของชาติไทยสยาม

ปัญหาจึงเกิดขึ้นว่า ในการต่อสู้เพื่อให้จักรวรรดินิยมอเมริกันหมดอำนาจและอิทธิพลเหนือสยามนั้น องค์การกรรมกรจะใช้วิถีทางวิวัฒน์หรือปฏิวัติชนิดใด จึงจะเข้าลักษณะที่บางท่านเรียกว่า “ปฏิวัติ” ถ้าท่านเหล่านั้นเห็นว่าวิถีทางที่คณะราษฎรเคยใช้ในการต่อสู้จักรวรรดินิยม นานาชาติดังกล่าวมาแล้วนั้น ไม่ใช่สิ่งที่บางท่านเรียกว่า “ปฏิวัติ” แต่ก็ไม่ปรากฏว่ามีองค์การใดใช้กำลังอาวุธต่อสู้จักรวรรดินิยมอเมริกันโดยตรง หากปรากฏว่ามีการต่อสู้ทางอาวุธกับกำลังของรัฐบาลปฏิกริยาสยาม ดังที่ท่านทั้งหลายทราบอยู่แล้ว ซึ่งต่างกับราษฎร

“ขุมปัญญา” ของ...ปรีดี พนมยงค์

เวียดนาม, ลาว, เขมร ที่ใช้อาวุธต่อสู้จักรวรรดินิยมอเมริกันโดยตรง

ข. ระบบเศรษฐกิจปฏิกริยา คือระบบเศรษฐกิจซากทาส, ซากศักดินา ทุนนิยมที่พัฒนาเป็นทุนผูกขาดและเป็นสมุนจักรวรรดินิยมอเมริกันและญี่ปุ่น

เมื่อวันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ราษฎรไทยผู้รักชาติ ภายใต้การนำของนิสิต, นักเรียน, นักศึกษา จึงได้ใช้ “วิถีกวิวัฒน์” (Revolutionary Method) ทำการต่อสู้รัฐบาลปฏิกริยาสำเร็จก้าวแรก โดยนายฯ ถนอม และรองนายกรัฐมนตรี ประภาส ต้องออกจากตำแหน่ง

วิรชน ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ มีเจตนารมณ์เพื่อได้ระบอบประชาธิปไตยสมบูรณ์ทั้งในทางนิติบัญญัติและพฤตินัย อันจะส่งผลสะท้อนไปยังระบบเศรษฐกิจเพื่อแก้วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจได้

เจตนารมณ์ของวิรชนนั้นไม่ประสบผลสำเร็จ เพราะระบอบการเมืองตามรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. ๒๕๑๗ ได้จำกัดวิถีทางที่จะแก้วิกฤตการณ์เศรษฐกิจ ดังจะกล่าวต่อไปใน (๘)

(๘) รัฐบาลนายสัญญา ธรรมศักดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรีต่อจากจอมพล ถนอม—ประภาส ได้ตั้งคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญโดยยึดหลักรัฐธรรมนูญฉบับ ๒๔๙๒ ซึ่งสืบมาจากรัฐธรรมนูญ (ฉบับได้ตุ้ม) พ.ศ. ๒๔๙๐ เป็นแม่บท เมื่อร่างเสร็จแล้วเสนอสภานิติบัญญัติซึ่งเมื่อพิจารณาแก้ไขบ้างแล้วทูลเกล้าฯ ถวาย เพื่อทรงลงพระปรมาภิไธยประกาศใช้เป็นรัฐธรรมนูญฉบับ ๒๕๑๗ แต่ได้มีพระราชกระแสมายังประธานสภานิติบัญญัติว่า พระองค์ไม่ทรงเห็นด้วยหลายประการ

ระบอบการเมืองตามรัฐธรรมนูญฉบับ ๒๕๑๗ (ซึ่งแก้ไขขาดมาตราภายในเวลา ๒ เดือน) นั้น ได้รักษารากฐานเศรษฐกิจซากทาส, ซากศักดินา, ทุนนิยมที่พัฒนาเป็นทุนผูกขาดและสมุนจักรวรรดินิยม

“ขุมปัญญา”
ของ...ปรีดี พนมยงค์

ไว้อย่างหวงแหนที่สุด จนถึงกับคิดกันไม่ให้สิทธิประชาธิปไตยแก่ราษฎรในการเลือกถือสิทธิเศรษฐกิจและการเมืองอย่างอื่น ซึ่งปิดช่องทางที่จะให้ความสัมพันธ์การผลิตทางเศรษฐกิจสมานกับพลังการผลิตที่กำลังพัฒนาก้าวหน้า วิฤตการณ์ทางเศรษฐกิจจึงทรุดหนักลง ทำให้ราษฎรส่วนมากอดคัดขัดสนยิ่งขึ้น ซึ่งกรรมกร, ชาวนา, ผู้มีทุนน้อย, นายทุนรักชาติประชาธิปไตย ประสบแก่ตนเองแล้ว จะมีก็แต่คนจำนวนน้อยที่ฉวยโอกาสจากชัยชนะของวีรชน ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ไปเป็นประโยชน์ของตนกับพวกพ้อง

วิฤตการณ์เศรษฐกิจที่สยามประสบอยู่อย่างหนักในปัจจุบันนี้และในอนาคตของระบบรัฐธรรมนูญ ฉบับ ๒๕๑๗ นั้น จะแก้ไขโดยวิถีวิวัฒน์หรืออภิวัฒน์ ก็เป็นเรื่องของราษฎรที่รักชาติประชาธิปไตย จะวินิจฉัยตามสภาพท้องที่ กาละ ของสังคมสยาม ในการนี้ผู้ฉวยโอกาสจากชัยชนะของวีรชน ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ จะต้องรับผิดชอบในผลใด ๆ ที่เกิดขึ้น

๕

ประวัติการระหว่างชนชั้นวรรณะ

๔.๑.๑ การที่สังคมเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงตามที่ผมได้กล่าวในบทที่ ๓ ข้างต้นนี้ ก็เพราะมี “ประวัติการ” คือความขัดแย้งระหว่างมนุษย์ที่มีความเป็นอยู่ต่างกันในระบบเศรษฐกิจ การเมือง และทรรศนคติ รวมทั้งวัฒนธรรม (ซึ่งในทางวิทยาศาสตร์สังคมถือว่าเป็นระบบวัฒนธรรม (Cultural System))

ปัจจุบันนี้ความขัดแย้งระหว่างชนชั้นได้เป็นประเด็นสำคัญที่ขึ้นมาอยู่แนวหน้าแห่งความเคลื่อนไหว ฉะนั้นผมจึงได้แยกกล่าวเป็นบทที่ ๕ นี้เป็นส่วนหนึ่งของ “สังคมกายวิภาค” ต่อมาจากบทก่อนๆ เพื่อประกอบการศึกษาค้นคว้าของท่านทั้งหลาย ที่ใช้ความประณีตในการวิเคราะห์ชนชั้นวรรณะในทางทฤษฎี, ในการนำทฤษฎีมาประยุกต์แก่สังคมสยาม และในการประยุกต์แก่บุคคลต่างๆ รวมทั้งตัวผู้ประยุกต์เองด้วย

๔.๑.๒ หลายคนเข้าใจว่ามาร์กซ์เป็นผู้ค้นพบทฤษฎีแห่งการต่อสู้ระหว่างชนชั้น แม้พวกจิตนิยมที่อ้างตนเป็นคอมมิวนิสต์ซึ่งมีลักษณะเป็นคอมมิวนิสต์จิตนิยม (Idealist Communist) สมัยกลาง

“ขุมปัญญา” ของ...ปรีดี พนมยงค์

ศตวรรษที่ ๑๙ ก็เข้าใจเช่นนั้น เนื่องจากอ่านแถลงการณ์ของมาร์กซ์ที่เขียนขึ้นเมื่อ ค.ศ. ๑๘๔๗ พิมพ์เมื่อ ค.ศ. ๑๘๔๘ ซึ่งมาร์กซ์ตั้งต้นประโยคว่า “ประวัติศาสตร์ของบรรดาสังคมที่เป็นมาถึงปัจจุบันนี้ คือประวัติศาสตร์แห่งการต่อสู้ระหว่างชนชั้น”

แต่ทว่าใน ค.ศ. ๑๘๕๒ มาร์กซ์ได้เขียนจดหมายถึงโยเซฟ ไวเดอไมเออร์ (Joseph Weydemeyer) นักอภิวัดน์คอมมิวนิสต์เยอรมันคนหนึ่งซึ่งเป็นสหายของท่านว่า “เกียรตินิยมมิใช่ของฉันในการค้นพบชนชั้นในสังคมสมัยใหม่ หรือการต่อสู้ระหว่างชนชั้น เป็นเวลาช้านานก่อนฉันแล้วที่นักประวัติศาสตร์เจ้าสมบัติ ได้พรรณนาถึงการพัฒนาทางประวัติศาสตร์แห่งการต่อสู้ระหว่างชนชั้น และนักเศรษฐกิจเจ้าสมบัติได้พรรณนากายวิภาคทางเศรษฐกิจของชนชั้น เรื่องที่ฉันได้ทำใหม่คือการพิสูจน์ว่า (๑) การดำรงอยู่ซึ่งชนชั้นต่างๆ นั้น ขึ้นอยู่กับวิวัฒนาการแห่งการพัฒนาทางการผลิตระดับหนึ่งๆ โดยเฉพาะ (๒) การต่อสู้ระหว่างชนชั้นย่อมจำเป็นนำไปสู่ระบอบเผด็จการของชนชั้นผู้ไร้สมบัติ (๓) ระบอบเผด็จการนั้นเป็นเพียงระยะหัวต่อระหว่างการยกเลิกชนชั้นกับสังคมที่ไม่มีชนชั้น”

เมื่อความปรากฏจากปากของมาร์กซ์เอง ที่แสดงว่าท่านมิใช่ลัทธิปัญญาตรัสรู้เรื่องการต่อสู้ระหว่างชนชั้นก่อนผู้อื่นแล้ว การศึกษาทฤษฎีว่าด้วยชนชั้นก็ควรปฏิบัติตามที่เลนินสอนเยาวยุโรปรัสเซียไว้เมื่อ ค.ศ. ๑๙๒๐ ว่า อย่าศึกษาโดยวิธีถือตาม “สูตรสำเร็จ” หากต้องศึกษาเรื่องที่สังคมเก่าได้คิดค้นไว้ซึ่งลัทธิมาร์กซ์ได้พัฒนามา

ฉะนั้น ผู้รักชาติประชาธิปไตยชาวไทยสยามที่ต้องการศึกษามโนทัศน์ของมาร์กซ์ที่เขียนไว้เป็นหลักทั่วไปในเรื่องดังกล่าวแล้ว ผู้ศึกษาก็จะต้องค้นคว้าถึงเรื่องชนชั้นที่คนไทยสยามได้จำแนกชนชั้นไว้ด้วย และศึกษาตัวอย่างของสังคมอื่นว่ามีลักษณะเหมือนกันหรือต่างกับสยาม

“ขุมปัญญา”
ของ...ปรีดี พนมยงค์

เพื่อเลือกคัดเอาแต่สิ่งที่เหมาะสมแก่สยาม ตามสภาพและกาละ

(๑) ในการศึกษาบทความเกี่ยวกับทฤษฎีชนชั้นของมาร์กซ์ และเองเกลส์นั้น ท่านทั้งหลายย่อมทราบอยู่แล้วว่าเมธีทั้งสองได้เขียนไว้เป็นภาษาต่างประเทศ

ในแถลงการณ์พรรคคอมมิวนิสต์ที่ร่างขึ้นใน ค.ศ. ๑๘๔๗ พิมพ์ครั้งแรกเมื่อ ค.ศ. ๑๘๔๘ นั้น เมธีทั้งสองได้กล่าวไว้ในคำปรารภว่ากรรมกรหลายชาติได้มาชุมนุมกันที่กรุงลอนดอน แล้วได้ทำคำแถลงการณ์นั้นเป็นต้นฉบับ ๖ ภาษา คือ เยอรมัน, อังกฤษ, ฝรั่งเศส, อิตาลี, เพลมิก, เดนิช (เดนมาร์ก) ฉะนั้น ท่านผู้ใดสามารถเข้าใจภาษาหนึ่งภาษาใดแห่งภาษาต้นฉบับนั้น ก็สามารถเข้าใจความหมายของแถลงการณ์นั้นได้โดยตรง ประจักษ์วิธีที่พุทธศาสนิกศึกษาตามต้นฉบับพระไตรปิฎกอันเป็นคำสั่งสอนจากพระโอษฐ์ของพระพุทธองค์

แต่ท่านที่ไม่อาจเข้าใจภาษาอันเป็นต้นฉบับนั้น ก็จำเป็นต้องอาศัยฉบับที่ผู้ปรารภนาติได้แปลจากภาษาหนึ่งภาษาใดของต้นฉบับ

ขอให้ท่านทั้งหลายสังเกตว่า มีหลายคำที่เป็นศัพท์ที่มีความหมายเฉพาะซึ่งมีประวัติพัฒนามาโดยเฉพาะ ฉะนั้นนักปรัชญาเอเชียผู้หนึ่งได้เตือนผู้แปลว่า ต้องใช้ความปราณีตในการแปลระบบปรัชญาใดๆ เพราะถ้าแปลศัพท์ที่มีความหมายเฉพาะผิดไปแม้แต่คำเดียว ก็ทำให้ผู้อ่านเข้าใจผิดในระบบปรัชญานั้นทั้งระบบก็เป็นไปได้ ท่านทั้งหลายย่อมเห็นได้ตามกล่าวไว้ในข้อ ๓.๒.๑ ว่าการแปลคำว่า “Nationality” ว่า “ประเทศ” และคำแปลคำ “Country” ว่า “ปิตุภูมิ” แห่งคำแถลงการณ์ของมาร์กซ์ผิดไปคำเดียวหรือสองคำเท่านั้น ก็ทำให้ผู้อ่านเข้าใจผิดว่า “ลัทธิระหว่างชาติ” (Internationalism) เป็นลัทธิ “ไม่มีชาติ” อันนำไปสู่ความเข้าใจผิดหลายประการ อาทิผู้มีใจเข้าใจผิดว่ากรรมกรไทยจะไป

“ขุมปัญญา”

ของ...ปรีดี พนมยงค์

ทำงานในประเทศใดแห่งค่ายสังคมนิยมก็จะได้งานทำ และได้รับความนับถือว่าเป็นกรรมกรของประเทศนั้น ๆ เอง แต่เมื่อกรรมกรไทยบางคน ที่หลงเชื่อเช่นนั้นได้ไปทำงานทำในประเทศนั้น ๆ ที่เข้าใจทฤษฎีระหว่างชาติอย่างถูกต้อง ก็ไม่ให้งานทำอย่างกรรมกรแห่งชาติของประเทศนั้น ยิ่งกว่านั้นมิได้เข้าใจผิดถือเอาเมืองหลวงของประเทศหนึ่งเป็นเมืองหลวงของทวีปหรือของโลก จนถึงขนาดที่ถือว่าถ้าเมืองหลวงนั้นจะกล่าวหรือทำอะไร ผู้ที่เข้าใจผิดในทฤษฎีก็กล่าวและทำตาม โดยไม่คิดว่า คำกล่าวและการกระทำนั้นเป็นเรื่องเฉพาะของเมืองหลวงนั้น อันเป็นวิธีการของนายพลลีซาน อดีตหัวหน้าพรรคคอมมิวนิสต์จีน (ก่อนเหมาเจ๋อตง) ได้สั่งสอนสาธุศิษย์ที่มีซากทาส, ซากศักดิ์นา ที่ติดนิสัยยอมเป็นทาสข้าไพร่ของเจ้าทาส เจ้าศักดิ์นา ผลก็คือ เป็นคนทำให้ชาติของผู้ที่หลงเชื่อทฤษฎีลีซานนั้นเป็นอาณานิคมชนิดหนึ่ง แต่เหมาเจ๋อตงได้คัดค้านแนวทางลีซานและหลิวเซาฉี โดยท่านถือว่าชาติใหญ่ชาติเล็กต้องเสมอภาคกัน และคัดค้านการที่คนจีนต้องกล่าวต้องทำอะไรโซเวียตทุกอย่าง ประดุจจีนเป็นเมืองขึ้นหรืออาณานิคมของโซเวียต ท่านจึงคัดค้านลัทธิซึ่งเรียกว่า “Social Imperialism” ที่บางกลุ่มได้แปลว่า “สังคมนักรพรดินิยม”

โดยท่านเองดังกล่าวข้างต้นนั้น การเข้าใจผิดหรือการแปลผิดคำศัพท์สำคัญคำเดียวที่มีความหมายเฉพาะ ที่ใช้ในตำราต้นฉบับของเมธีว่าด้วยการต่อสู้ระหว่างชนชั้นนั้น อาจทำให้มีการวิเคราะห์ชนชั้นและอันดับต่าง ๆ ของชนชั้นผิดทฤษฎีของเมธี และผิดจากความจริงเกี่ยวกับจิตสำนึกของบุคคลที่มีต่อ “ความรักชาติ” (Patriotism) ซึ่งชนชั้นและอันดับต่าง ๆ มีต่อชาติ (Nation) หรือปิตุภูมิของตน ซึ่งยิ่งหย่อนกว่ากันตามสภาพแห่งความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจและการเมืองของชนชั้นอันดับต่าง ๆ และตามสภาพแห่งระบบวัฒนธรรมซึ่งแต่ละ

“ขุมปัญญา”

ของ...ปรีดี พนมยงค์

บุคคลยังมีความรู้สึกเห็นแก่ตัว (Egoist) ตามสภาพความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจและการเมือง หรือมีข้อยกเว้นที่บางคนมีความรู้สึกที่พัฒนาในทางเห็นแก่ผู้อื่น (Altruist) จึงมีความรักชาติร่วมกับบุคคลส่วนมากในสังคม ซึ่งเป็นชนชั้นต่าง ๆ ที่ถูกกดขี่เบียดเบียน ความเข้าใจผิดดังกล่าวก่อให้เกิดความเสียหายแก่ชนชั้นกรรมกรที่จะจัดแนวรวมอันกว้างใหญ่กับมวลราษฎรแห่งชนชั้นต่าง ๆ ตามอันดับที่ถูกต้อง

(๒) ต้องนำทฤษฎีชนชั้นมาประยุกต์ด้วยความเป็นธรรมแก่ทุกเชื้อชาติ การประยุกต์โดยลำเอียงเข้าข้างเชื้อชาติใด การถือว่าเรื่องที่สังคมเดิมของเชื้อชาติใดกระทำเป็นเรื่องที่ถูกต้องเสมอไป โดยไม่จำแนกว่าเรื่องนั้นเป็นทรรศนะของชนชั้นหรือชาชนชั้นใด เช่น ไม่จำแนกทรรศนะของลัทธิชาวนาและศาสนาซึ่งที่ผุดออกจากทรรศนะหมาเจ็ดตุ้งที่ถูกต้องตามลัทธิมาร์กซ์—เลนินกิตินั้น แสดงว่าผู้ปฏิบัติเช่นนั้นทั้งจุดยืนหยุดในทฤษฎีแห่งการต่อสู้ระหว่างชนชั้น แล้วยืนหยุดในเชื้อชาติ อันจะทำให้คนเชื้อชาติต่าง ๆ ที่บริสุทธิ์มิได้รู้เห็นด้วยนั้น ต้องพลอยได้รับความเสียหาย ดังปรากฏในบางประเทศแห่งเอเชียอาคเนย์

ท่านที่อยู่ในประเทศเยอรมันย่อมรู้ว่าลัทธินาซีถือว่า คนเชื้อชาติอารยัน (Aryan) ซึ่งเป็นพวกนาซีคิดว่าคนเยอรมันเป็นเชื้อชาติสายนั้น ซึ่งเป็นเชื้อชาติที่วิเศษกว่าเชื้อชาติอื่น ๆ จึงได้ทำการต่อสูระหว่างเชื้อชาติเยอรมันกับเชื้อชาติยิว แม้ว่าภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ รัฐบาลประชาธิปไตยเยอรมันได้รับการกวาดล้างเพื่อถอนรากทรรศนะนาซี (Denazification) ซึ่งได้ผลบ้าง แต่ปัจจุบันนี้ซากของลัทธินาซีก็ยังมีเหลืออยู่และแฝงในชื่ออื่น ซึ่งจัดตั้งเป็นพรรคการเมืองอีกชื่อหนึ่งแล้วมีชัยในการเลือกตั้งบางท้องถิ่น อันทำให้มีความวิตกในบรรดานักประชาธิปไตยเยอรมันว่า ลัทธินาซีกำลังจะฟื้นตัวขึ้นมาอีก

“ขุมปัญญา” ของ...ปรีดี พนมยงค์

ท่านอาจจะได้ยินว่า ลัทธิฟาสซิสต์อิตาลีก็ได้มีการฟื้นตัวในนามของชื่ออื่น ซึ่งเป็นที่วิตกแก่นักประชาธิปไตยอิตาลี

ในสยามได้มีลัทธิคลั่งเชื้อชาติ (Chauvinists) ซึ่งจำลองลัทธินาซีและฟาสซิสต์เรื่องเชื้อชาตินั้นมาปฏิบัติ ท่านที่อยู่ในสยามตั้งแต่ก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ ย่อมจำได้ดีว่า การต่อสู้ระหว่างเชื้อชาติได้ทำให้เกิดการกระทบกระเทือน และบาดหมางระหว่างเชื้อชาติอย่างไร แม้ว่าบางรัฐบาลสยามภายหลังสงครามได้กำจัดลัทธินาซีและฟาสซิสต์ในสยามไปแล้ว แต่ซากของทรศะนั้นนั้นก็ยังคงเหลืออยู่ ท่านจะสังเกตได้ว่าในการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรในครั้งที่แล้วมานั้น ก็ได้มีซากทรศะนั้นนาซีและฟาสซิสต์ได้เข้าแข่งขันโดยแฝงในชื่ออื่น ซึ่งได้รับเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎรมีจำนวนหนึ่ง ฉะนั้น ผมจึงขอร้องท่านทั้งหลายว่าอย่าประมาทซากทรศะนั้นเหล่านี้ และอย่าทำการใด ๆ ที่จะทำให้ซากเหล่านี้ถือเป็นข้ออ้างในการฟื้นฟูการต่อสู้ระหว่างเชื้อชาติขึ้นมาอีก อันจะทำให้ผู้บริสุทธิ์ของเชื้อชาติต่าง ๆ ต้องพลอยเดือดร้อนด้วย

(๓) ทรศณะของหลี่ลีซานและหลิวเช่าฉีทำให้ถือว่าทุกสิ่งทุกอย่างขึ้นต่อชนชั้น รวมทั้งภาษาก็ให้ถือว่าเป็นเรื่องของชนชั้นนั้น ผิดจากคำสอนของสตาลินที่ได้วินิจฉัยไว้ตั้งแต่หลายปีก่อนที่ท่านวายชนม์แล้ว ว่าต้องเข้าใจโครงสร้างเบื้องต้น (Superstructure) แห่งรากฐานเศรษฐกิจของสังคมให้ถูกต้อง ว่าหมายถึงสถาบันการเมืองของสังคมและทรศณะของสังคมที่สอดคล้องกับชนชั้นใดชนชั้นหนึ่ง ส่วนภาษานั้นมิได้เกี่ยวกับชนชั้นใดโดยเฉพาะ ดังปรากฏตามคำชี้แจงของสตาลินดังต่อไปนี้

“...ภาษามีสถานะแตกต่างอย่างสิ้นเชิง กับโครงสร้างเบื้องต้น ภาษามิได้เป็นผลิตผลของรากฐานอันใดอันหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นรากฐาน

“ขุมปัญญา”
ของ...ปรีดี พนมยงค์

ใหม่หรือเก่า และไม่ว่าจะเป็นรากฐานของสังคมใด แต่ที่ว่าภาษานั้น เป็นผลิตผลของกาลเวลาทั้งหมดแห่งประวัติศาสตร์ของสังคม และ ประวัติศาสตร์ของรากฐานทั้งหลาย ซึ่งได้ดำเนินมาเป็นเวลาหลาย ศตวรรษ ภาษามิได้ถูกสร้างขึ้นโดยชนชั้นใดชนชั้นหนึ่งโดยเฉพาะ แต่ ถูกสร้างขึ้นโดยส่วนรวมในสังคม โดยทุกชนชั้นวรรณะในสังคมและ โดยความพยายามของมนุษยชนหลายร้อยชั่วอายุคน ภาษามิได้ สร้างขึ้นมาเพื่อสนองความต้องการของชนชั้นใดชนชั้นหนึ่งโดยเฉพาะ แต่ทว่าเพื่อสนองความต้องการของสังคมเป็นส่วนรวมของทุกชนชั้น วรรณะในสังคม กล่าวอย่างกระชับก็คือภาษาได้รับการสร้างขึ้นมาใน ฐานะเป็นภาษาอันหนึ่งอันเดียวสำหรับสังคม เป็นภาษาร่วมกันของ มวลสมาชิกในสังคม เป็นภาษาร่วมกันของมวลราษฎร ด้วยเหตุนี้ บทบาทอันเป็นหน้าที่ของภาษาในฐานะเป็นปัจจัยหรือสื่อแห่งการติดต่อ เกี่ยวพันกันระหว่างประชาชน จึงมิใช่เป็นไปเพื่อรับใช้ประโยชน์ชนชั้นหนึ่ง และทำลายประโยชน์อีกชนชั้นหนึ่งแต่เป็นไปเพื่อรับใช้ส่วนรวมของสังคม และทุกชนชั้นในสังคมโดยเท่าเทียมกันหมด...”

คำอธิบายของสตาลินดังกล่าวข้างบนนั้น นอกจากถูกต้อง ทางทฤษฎีแล้ว ยังเป็นการถูกต้องทางปฏิบัติ คือผู้ใดกลุ่มใดสร้าง ภาษาเพื่อชนชั้นผู้ไร้สมบัติ (Proletariat) หรือชนชั้นกรรมกร (Working Class) โดยเฉพาะนั้น ผู้ไร้สมบัติหรือกรรมกร ก็ไม่อาจจะใช้ภาษา เฉพาะนั้นในการติดต่อกับมวลราษฎรอันกว้างใหญ่ไพศาลได้ ซึ่งจะทำให้ แนวร่วมของชนชั้นนำนั้นต้องแคบลง แทนที่จะกว้างใหญ่ สตาลิน จึงเรียกร้องให้ผู้เข้าใจผิดแก้ไขทัศนคติของตนให้ถูกต้อง ซึ่งเป็นคำ เรียกร้องที่ตรงกับคำสอนของมาร์กซ์—เลนิน ที่ให้สามัญวิพากษ์ วิเคราะห์ตนเอง (Self-criticism) และฟังความเห็นที่มีผู้วิพากษ์วิจารณ์ (Criticism) เพื่อแก้ไขความผิดพลาดบกพร่องของตน และให้ถือว่า

“ขุมปัญญา” ของ...ปรีดี พนมยงค์

การตั้งว่านี่เป็นสิ่งพิสูจน์ว่า ผู้นั้นรับใช้ชนชั้นผู้ไร้สมบัติหรือชนชั้นกรรมกรและมวลราษฎรจริงจังหรือไม่ เพราะถ้าความผิดพลาดเล็กน้อยก็แก้ไม่ได้แล้ว การทำงานใหญ่กว่าต่อไปซึ่งต้องผิดพลาดมากขึ้นเป็นธรรมดา นั้น ก็ไม่อาจแก้ไขให้เป็นผลดีแก่ขบวนการของชนชั้นกรรมกรและมวลราษฎรฝ่ายที่ถูกกดขี่เบียดเบียนได้ เช่น ศัพท์ใดที่คิดขึ้นผิดพลาดไปนั้น ผู้ไร้สมบัติหรือกรรมกรที่แท้จริง ย่อมแก้ไขได้ยิ่งกว่าบุคคลในชนชั้นศักดินาและในชนชั้นเจ้าสมบัติ (Bourgeoisie) แต่บางคนในชนชั้นศักดินาและในชนชั้นเจ้าสมบัติ ก็เคยแก้ไขความผิดพลาดในเรื่องภาษาที่ไม่เกี่ยวกับชนชั้น เช่น รัชกาลที่ ๖ นั้นเดิมได้ทรงถ่ายทอดคำ “United State of America” ว่า “สหปาสีรัฐอเมริกา” แต่เมื่อมีผู้เสนอว่าให้ใช้คำว่า “สหรัฐอเมริกา” เพื่อมิให้เยิ่นเย้อ พระองค์ก็ทรงยอมแก้ไขใช้คำว่า “สหรัฐอเมริกา” มาจนถึงปัจจุบันนี้ อาจารย์บางท่านที่โรงเรียนกฎหมาย กระทรวงยุติธรรมสมัยเก่า ซึ่งมีบรรดาศักดิ์ “พระยา” เคยใช้ศัพท์กฎหมายที่ไม่เหมาะสม เมื่อมีผู้ทักท้วงก็ยอมแก้ไข เช่น คำว่า “ละเมิด” ที่ใช้ในประมวลกฎหมายแพ่งๆ นั้น เดิมใช้คำว่า “ประทุษร้ายส่วนแพ่ง” ต่อมาเมื่อมีผู้ทักท้วงก็เปลี่ยนเป็น “ผิดสิทธิ” ซึ่งใช้อยู่พักหนึ่ง ต่อมาเมื่อมีผู้ทักท้วงก็เปลี่ยนเป็น “ละเมิด” โดยท่านที่มีบรรดาศักดิ์พระยานั้นมิได้มีทิวี่ว่าคำนั้นเป็นภาษาชนชั้นของท่านโดยเฉพาะ

๔.๑.๓ คำแถลงการณ์ๆ ของมาร์กซ์ฉบับที่ผมอ้างแล้ว ซึ่งชาวมาร์กซิสต์ถือว่าเป็นแม่บทแห่งทฤษฎีการต่อสู้ระหว่างชนชั้นนั้น มาร์กซ์มิได้กล่าวเพียงแต่การต่อสู้ระหว่างชนชั้นที่เกิดจากระบบทุนนิยมสมัยใหม่เท่านั้น หากท่านได้พิจารณาถึงการต่อสู้ระหว่างชนชั้นต่างๆ ของยุโรปตะวันตกที่มีอยู่ในสังคมทาสโรมัน ในสังคมศักดินายุโรป ครั้นแล้วท่านจึงกล่าวถึง ๒ ชนชั้นใหญ่ที่เกิดขึ้นจากระบบทุนสมัยใหม่ ที่ขัดแย้งหรือประตักการระหว่างกัน

“ขุมปัญญา”
ของ...ปรีดี พนมยงค์

(๑) ๒ ขนชั้นใหญ่ที่เกิดขึ้นใหม่ตามระบบทุนนิยม คือ

(ก) ขนชั้นของนายทุนชนิด (Species) ซึ่งมาร์กซ์—เอนเงิลส์ เรียกตามศัพท์ฝรั่งเศส “Bourgeoisie” ออกสำเนียงว่า “**บัวร์ชัวซี**”

(ข) ขนชั้นของคณงานชนิด (Species) ซึ่งมาร์กซ์—เอนเงิลส์ เรียกตามศัพท์ฝรั่งเศส “Proletariat” ออกสำเนียงว่า “**โพรเลตารียาต**”

ต้นฉบับภาษาแห่งชาติของกรรมกร ๖ ชาติ ซึ่งประมูร่าง แลลงการณ์ฯ ที่กรุงลอนดอนเมื่อ ค.ศ. ๑๘๔๗ ก็ได้ใช้ทับศัพท์ ฝรั่งเศสนั้น เพราะถือว่าเป็นศัพท์ที่แสดงถึง “ชนิด” (Species) ของ นายทุนชนิดหนึ่ง และของคณงานชนิดหนึ่งตามระบบทุนนิยมสมัยใหม่ อันเป็นศัพท์ที่มีความหมายเฉพาะ

ใน ค.ศ. ๑๘๘๘ เอนเงิลส์ได้ให้ความหมายของชนิด (Species) ขนชั้นนายทุนซึ่งเรียกว่า “**บัวร์ชัวซี**” และชนิด (Species) ของขนชั้น คณงานที่เรียกว่า “**โพรเลตารียาต**” ไว้ดังต่อไปนี้

(ก) “**บัวร์ชัวซี**” หมายถึง ขนชั้นนายทุนสมัยใหม่เจ้าของปัจจัย การผลิตของสังคม และเป็นผู้ใช้แรงงานที่มีค่าจ้าง”

(“By bourgeoisie is meant the class of modern capitalists, owners of the means of social production and employers of wigelabour”)

(ข) “**โพรเลตารียาต**” หมายถึงขนชั้นคณงาน (กรรมกร) สมัย ใหม่ ซึ่งไม่มีปัจจัยการผลิตของตนเอง จึงจำต้องขายพลังแรงงานของ ตนเพื่อดำรงชีพ”

(“By proletariat (is meant) the class of modern wigelabour who, having no means of production of their owm, are reduced to selling their labour power in order to live”)

(๒) ท่านผู้ใดใช้สามัญวิสัยสังเกต ซึ่งเป็นการใช้จิตใจวิทยาศาสตร์

“ขุมปัญญา”

ของ...ปรีดี พนมยงค์

ตามธรรมชาตินั้น ท่านก็สังเกตได้ว่าชนชั้นของนายทุนสมัยใหม่ที่เรียกว่า “**บัวร์ชัว**” นั้นเป็นเพียงชนชั้นของนายทุน “**ชนิด**” หนึ่งเท่านั้น ในบรรดาชนชั้น “**ประเภท**” นายทุน และท่านก็สังเกตได้ด้วยว่า ชนชั้นคนงาน (กรรมกร) สมัยใหม่ที่เรียกว่า “**โพรเลตารียาต**” เป็นเพียงชนชั้นของคนงาน (กรรมกร) “**ชนิด**” หนึ่งเท่านั้น ในบรรดาชนชั้น “**ประเภท**” คนงาน (กรรมกร) “**ชนิด**” ต่างๆ ดังกล่าวนี้นี้ ย่อมมีลักษณะพิเศษโดยเฉพาะแตกต่างกับ “**ชนิด**” อื่นๆ ในประเภทเดียวกัน

ส่วนท่านที่เผยแพร่วิธีต่อสู้ระหว่างชนชั้น โดยอ้างว่าวิธีของท่านเป็นวิทยาศาสตร์นั้น ก็คงจะได้อาศัยวิทยาศาสตร์ธรรมชาติเป็นพื้นฐาน ให้มีจิตใจวิทยาศาสตร์ (Scientific Spirit) ทำความเข้าใจในปัญหาเรื่องชนชั้น คือ

(ก) ในทางชีววิทยา (Biology) ได้จำแนกพืชและสัตว์ที่มีลักษณะทั่วไปคล้ายกันออกเป็น “**ตระกูล**” (Family) ตระกูลหนึ่งๆ จำแนกออกเป็น “**ประเภทหนึ่งๆ**” (Genus) ประเภทหนึ่งๆ จำแนกออกเป็น “**ชนิดปลีกย่อย**” (Sub Species) ซึ่งมีลักษณะโดยเฉพาะของตระกูล ประเภท ชนิด ชนิดปลีกย่อยต่างๆ กัน

ในทางวิทยาศาสตร์สังคมที่เกี่ยวกับชนชั้นนั้น จำพวกใหญ่เทียบได้กับสิ่งที่ชีววิทยาเรียกว่า “**ตระกูล**” (Family) คือจำพวกหนึ่งเป็นชนชั้นที่กดขี่เบียดเบียนผู้ออกแรงทำงาน (ฝรั่งเศส Exploiteurs) อีกจำพวกหนึ่งเป็นชนชั้นของผู้ออกแรงงานที่ถูกกดขี่เบียดเบียน (ฝรั่งเศส Exploites)

ชนชั้นจำพวกใหญ่หนึ่งๆ ก็แบ่งออกเป็นประเภท (Genus) ต่างๆ ชนชั้นประเภทหนึ่งๆ จำแนกออกเป็นชนชั้น “**ชนิด**” (Species) ต่างๆ ชนชั้นชนิดต่างๆ จำแนกออกเป็น Sub-species ต่างๆ

ดังนั้น ภาษาที่ใช้ในทางวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ จึงมี “ศัพท์

“ขุมปัญญา”
ของ...ปรีดี พนมยงค์

แสดงประเภท” (Generic Term) ที่แสดงถึงประเภทของพืชและสัตว์ และ “ศัพท์แสดงชนิด” (Specific Term) ที่แสดงถึงลักษณะเฉพาะของชนิดหนึ่ง ๆ แห่งพืชและสัตว์ที่แตกต่างกับชนิดอื่น ๆ

ในทางวิทยาศาสตร์สังคมเกี่ยวกับชนชั้นก็มี (Generic Term) ที่แสดงประเภทชนชั้น และมี “ศัพท์แสดงชนิด” เช่น ประเภทชนชั้นนายทุน ประเภทชนชั้นคนงาน (กรรมกร) และมี “ศัพท์แสดงชนิด” (Specific Term) ที่แสดงถึงชนชั้นชนิดต่าง ๆ ที่มีลักษณะเฉพาะ

(ข) บางท่านกล่าวว่า ผู้ใดจะใช้ศัพท์เรียกชื่อของชนชั้นใดอย่างใดตามพอใจนั้น ผมเห็นว่าเป็นคำกล่าวที่ไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้เป็นคติในการพิจารณาปัญหาชนชั้นตามหลักสสารธรรมประติการและวิวรรตการ ซึ่งเป็นสังคมปรัชญาวิทยาศาสตร์ เพราะศัพท์ที่ใช้ นั้นแสดงถึงสาระสำคัญแห่งลักษณะของประเภทและชนิดต่าง ๆ ของชนชั้นหนึ่งที่แตกต่างกัน ซึ่งจะช่วยให้นักชนชั้นผู้ไร้มติหรือชนชั้นกรรมกร ซึ่งเป็นชนชั้นนำ เห็นชัดแจ้งว่าชนชั้นชนิดใดเป็นปฏิปักษ์สำคัญ และชนชั้นใดสามารถเป็นพันธมิตร เพื่อจัดตั้งแนวร่วมอันกว้างใหญ่ตามสภาพท้องที่ และระยะหนึ่ง ๆ ของวิวรรตการทางสังคม

บางท่านเห็นว่าในระยะที่ต้องต่อสู้กับฝ่ายปฏิกริยานั้น ควรยับยั้งการขัดแย้งเรื่องศัพท์ที่ใช้เรียกชื่อชนชั้นไว้ ความเห็นนี้ไม่ตรงกับที่เลนินปฏิบัติ คือ ขณะที่เลนินอาศัยอยู่ในสวิตเซอร์แลนด์นั้น เมื่อถึงฤดูใบไม้ร่วง ค.ศ. ๑๙๑๖ คือก่อนที่อภิวินน์รัสเซียประมาณ ๓ เดือน ก่อนเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๙๑๗ จะเกิดขึ้น หรือประมาณ ๑๑ เดือน ก่อนที่การอภิวัฒน์ใหญ่เดือนตุลาคม ค.ศ. ๑๙๑๗ จะเกิดขึ้น เลนินเห็นว่าไม่อาจระงับการต่อต้านพวกที่ท่านเรียกว่า “สังคมนิยมเชื้อชาติ” (Social Chauvinism) คือพวกที่ถือเชื้อชาติของตนเป็นใหญ่ (Chauvinism) ที่แฝงอยู่ภายในลัทธิคอมมิวนิสต์ ท่านถือว่าพรรคชนชั้นของพวกนี้

“ขุมปัญญา” ของ...ปรีดี พนมยงค์

เป็นรูปชนิดหนึ่งของ “ลัทธิถือตามโอกาส” (Opportunism) ฉะนั้น ท่านจึงเขียนบทความเรื่อง “อิมพีเรียลิสม์กับการแตกแยกในสังคมนิยม” เปิดโปงพวกนั้น โดยท่านเริ่มต้นปัญหาที่ต้องนิยามคำว่า “อิมพีเรียลิสม์” ให้แน่ชัดโดยสมบูรณ์ที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ (We must begin with as precise and full a definition of imperialism as Possible) ท่านอธิบายว่า “อิมพีเรียลิสม์” เป็นวิวรรตการขั้นหนึ่งโดยเฉพาะของระบบทุนนิยม ซึ่งมีลักษณะเฉพาะ ๓ ประการ คือ (๑) ระบบทุนผูกขาด (Monopoly Capitalism) (๒) ระบบทุนกาฝากเกาะกินหรือกำลังเสื่อม (Parasitic or Decaying Capitalism) (๓) ระบบทุนที่กำลังจะตาย (Moribund Capitalism) ท่านได้อธิบายถึงลักษณะผูกขาดของระบบทุนไว้ ๕ ประการ ซึ่งผมจะได้กล่าวในตอนที่ว่าด้วยชนชั้นเจ้าสมบัติที่พัฒนาถึงขีดสูงสุดเป็นเจ้าสมบัติบรมนานาภาพ หรือเจ้าสมบัติจักรวรรดินิยม ท่านผู้ใดได้อ่านบทความของเลนินหรือคำแปลต้นฉบับเป็นภาษาจีนโดยพรรคคอมมิวนิสต์จีนก็จะเห็นได้ว่าอิมพีเรียลิสม์เป็นเรื่องของ “ทุน” ที่พัฒนามีอำนาจและยึดครองแหล่งวัตถุดิบของดินแดนอื่น มิได้เกี่ยวกับการนิยมตำแหน่งจักรพรรดิหรือจักรพัตราธิราชตามระบบศักดินา ฉะนั้นปัญหาเรื่องศัพท์ที่จะใช้จึงเป็นปัญหาสำคัญในสาระที่ชนชั้นไร้มันต์หรือชนชั้นกรรมกรจะได้มองเห็นชัดว่าปักษ์สำคัญของตนคืออะไร และชนชั้นใดที่อาจจะเป็นพันธมิตรแห่งแนวร่วมอันกว้างใหญ่ ดังที่ผมกล่าวแล้วข้างบนนั้น

(๓) เมื่อท่านทั้งหลายได้ทราบว่ ภาษามีศัพท์แสดงประเภท (Generic Term) และศัพท์แสดงชนิด (Specific Term) แล้วท่านก็สามารถพิจารณาได้ถึงประเภทและชนชั้นชนิดต่าง ๆ คือ

(ก) ประเภท (Genus) ของชนชั้นนายทุนสมัยเก่า จำแนกออกเป็นชนชั้น “ชนิด” ต่าง ๆ ซึ่งมี “ศัพท์แสดงชนิด” (Specific Term)

“ขุมปัญญา”
ของ...ปรีดี พนมยงค์

โดยเฉพาะ เช่น การแบ่งวรรณะของอินเดียสมัยพุทธกาลได้เข้ามาสู่สยามหลายศตวรรษแล้วนั้น มีศัพท์แสดงชนิดไว้โดยเฉพาะคือ “จักรพรรดิ” (Emperor) หรือ “จักรพรรดราธิราช” (Emperor of Emperors) เป็นนายทุนสูงสุดสมัยเก่าที่มีอำนาจและอิทธิพลเหนือหลายสังคม ราชาธิบดีเป็นนายทุนสูงสุดสมัยเก่าแห่งสังคมของตน และมีอำนาจเหนือบางสังคมที่เป็นเมืองขึ้น หรือที่ต้องส่งบรรณาการ ส่วนนายทุนที่รองจากจักรพรรดิและราชาธิบดีนั้นก็ยังมีศัพท์แสดงชนิดไว้คือ “เศรษฐี” ซึ่งเป็นผู้มั่งมีเงินมาก และเป็นพระสหายของพระราช “คหบดี” เป็นผู้มั่งมีเงินขนาดกลาง ซึ่งมีเคหสถานครอบครอง, “กฏุมพี” เป็นผู้มั่งมีเงินน้อย ซึ่งทำการค้าเมล็ดพืชในชนบท และให้ชาวชนบทกู้เงินสามัญชนไทยใช้ควบกับคำว่า “ไพร่” เป็น “ไพร่กฏุมพี” โดยมีได้ใช้ในความหมายของผู้มั่งมี เพราะมีคำว่า “เศรษฐี” ที่แสดงชนิดนี้โดยเฉพาะ และมีได้ใช้ในความหมายของผู้มีเงินขนาดกลาง เพราะมีคำว่า “คหบดี” ที่แสดงชนิดนี้โดยเฉพาะ

(ข) ประเภท (Genus) นายทุนสมัยใหม่ “ буржуазия ” จำแนกออกเป็นชนิดต่าง ๆ ซึ่งมี “ศัพท์แสดงชนิด” เช่น ขนชั้นเจ้าสมบัติซึ่งยังมิได้พัฒนาถึงขีดสูงสุดนั้น คงเรียกตามศัพท์แสดงประเภทว่า “ буржуазия ” ขนชั้นเจ้าสมบัติที่พัฒนาจนถึงขีดสูงสุดนั้นลัทธิมาร์กซ์—เลนินเรียกว่า “อิมพีเรียลลีสต์ บуржуазия” (Imperialism Bourgeoisie) เจ้าสมบัติที่ร่ำรวยโดยอาศัยตำแหน่งหน้าที่ในทางทุจริต เรียกว่า “เจ้าสมบัติอำมาตย์” (Bureaucraite Bourgeoisie) และมีขนชั้นนายทุนที่อยู่ระหว่าง “ буржуазия ” กับ “โพรเลตารียาต” ซึ่งมีศัพท์เฉพาะที่มาร์กซ์เรียกว่า “ชนชั้นกลาง” (Middle Class), ขนชั้นผู้มั่งมีทุนน้อยหรือเจ้าสมบัติน้อย (Petty—Bourgeois Class) ฯลฯ

(ค) ประเภท (Genus) ขนชั้นคนงานสมัยเก่าจำแนกออกเป็น

“ชุมชนปัญญา”
ของ...ปรีดี พนมยงค์

ชนิด (Species) ต่าง ๆ คือ ชนชั้นทาส, ชนชั้นไพร่, ชนชั้นลูกจ้างที่ทำงานอย่างป่าวของนายทุนศักดินา

(ง) ประเภท (Genus) ชนชั้นคนงานสมัยใหม่ ซึ่งภาษาไทยเรียกว่า กรรมกร หมายความว่า “คนงานที่ไม่ใช่ทาสและมีใช่ป่าวไพร่” ภาษาเยอรมันเรียกประเภทนี้ว่า “Arbeiter” อังกฤษ “Worker” หรือ “Labourer” ฝรั่งเศส “Travailleur” “Ouvrier”

คำว่า “ชนชั้นกรรมกร” จึงเป็นศัพท์แสดงประเภท (Generic Term) ของคนงานสมัยใหม่โดยทั่วไป

ในทฤษฎีมาร์กซ์—เลนิน ได้จำแนกชนชั้นกรรมกรออกเป็น “ชนิด” (Species) คือกรรมกรชนิดที่เข้าลักษณะเป็น “โพรเลตารียาต” (ชนชั้นผู้ไร้สมบัติ, จีน หู ฉ่าน เจียจี้) ชนชั้นกรรมกรที่ไม่เข้าลักษณะเป็น “โพรเลตารียาต” (อ. Non—proletarian Toiler) (ผ. Travailleur Non—proletarian), กรรมกรกึ่งผู้ไร้สมบัติ (Semi—proletariat)

ส่วนพวกหากินในทางทุจริต ในทางผิดศีลธรรม อาทิ พวกแมงดา (ฝรั่งเศสเรียกว่า “Maquerany”) พวกหัวหน้าช่องโสเภณี, พวกนักเลงการพนัน, พวกฉ้อโกง, พวกรับจ้างฝ่ายปฏิบัติการเขียนหนังสือบิดเบือน ฯลฯ นั้น มาร์กซ์เรียกเป็นภาษาเยอรมันว่า “ลุมเพนโพรเลตารียาต” (Lumpenproletariat) ซึ่งท่านถือว่าเป็น “เศษขยะของสังคม” (Social Scum) ซึ่งเป็น “ชนชั้นอันตราย” (Dangerous Class) ที่พร้อมที่จะรับสินบนของปฏิบัติการ ฉะนั้น ท่านจึงได้ระวังพวกนี้ที่จะแฝงเข้าอยู่ในขบวนการของ “โพรเลตารียาต” (ชนชั้นผู้ไร้สมบัติ)

(ผมจะได้กล่าวรายละเอียดของชนิดต่าง ๆ แห่งชนชั้นนายทุนสมัยใหม่ในข้อ ๔.๑.๔ และกรรมกรสมัยใหม่ในข้อ ๔.๑.๕)

๔.๑.๔ ประวัติความเป็นมาและการพัฒนาของชนชั้นเจ้า

“ชุมชนนิยม” ของ...ปรีดี พนมยงค์

สมบัติ (บุรุษวิ) โดยสังเขปดังต่อไปนี้

(๑) ในหนังสือของผม ว่าด้วยความเป็นอนิจจังของสังคม (พิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. ๒๕๐๐) มีความตอนหนึ่งดังต่อไปนี้

“...วิทยาศาสตร์ทางสังคมนิยมไว้ว่า บุรุษวิได้แก่นายทุนสมัยใหม่ ซึ่งเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตของสังคมฯ ดังนั้นถ้าจะเทียบคิดกับฮินดูเรื่องวรรณะแล้ว “บุรุษวิ” ก็น่าจะได้แก่วรรณะ “เศรษฐี” แต่ “บุรุษวิ” นั้นในชนชั้นเดิมเป็นพ่อค้าซึ่งได้รับสัมปทานจากเจ้าศักดินาให้ปกครองบุรี ซึ่งเป็นปฐมกาลแห่งการปกครองเทศบาล แต่ต่อมาพวกนี้ได้สะสมสมบัติไว้มากแล้วทำการสู่เจ้าศักดินา ซึ่งทำให้เจ้าศักดินาหมดอำนาจไป แล้วตนเองก็ขึ้นครองสังคมแทน ซึ่งเท่ากับเป็นเจ้าของดินหนึ่ง คือ เจ้าปัจจัยการผลิตของสังคม ซึ่งเป็นสมบัติของสังคม ข้าพเจ้าจึงเรียก บุรุษวิ ว่า “เจ้าสมบัติ”...”

ปาฐกถาของผมในงานชุมนุมนักเรียนไทยในฝรั่งเศส เมื่อกรกฎาคม ๒๕๑๗ มีความตอนหนึ่งดังต่อไปนี้

“...ต่อมาในปลายสมัยยุคกลางของยุโรปตะวันตก คือเมื่อประมาณคริสต์ศตวรรษที่ ๑๓ (ประมาณ ๗๐๐ ปีมาแล้ว) ได้มีบุคคลจำพวกที่ออกสำเนียงตามภาษาฝรั่งเศสว่า “บุรุษวิ” เขียนเป็นอักษรฝรั่งเศสว่า “Bourgeois” คือพ่อค้าและผู้ประกอบหัตถกรรมที่อยู่ในย่านตลาดการค้า ซึ่งเรียกว่า “บุร์ก” เขียนเป็นภาษาฝรั่งเศสว่า “Bourg” คำนี้เทียบได้กับคำไทยว่า “บุรี” ฉะนั้น “บุรุษวิ” เทียบได้กับคำไทยว่า “ชาวบุรี” ได้เป็นผู้เริ่มแรกในการจัดตั้งเป็นขบวนการต่อต้านเผด็จการศักดินาซึ่งปกครองท้องที่ ชาวบุรีได้รวมกำลังกันเป็นองค์การร่วมที่เรียกเป็นภาษาฝรั่งเศสว่า “คอมมูน” (Commune) ซึ่งแผลงมาจากคำลาติน “Communis” อันเป็นองค์การที่ชาวบุรีผนึกกำลังกันเพื่อป้องกันผลประโยชน์ของตน และต่อสู้เจ้าศักดินาท้องที่ เพื่อมีอิสระในการปกครอง

“ขุมปัญญา” ของ...ปรีดี พนมยงค์

ท้องที่ของตนเอง ออกต่างหากจากเผด็จการของเจ้าศักดินาท้องที่ แต่
ยังยอมขึ้นตรงต่อพระราชาธิบดีซึ่งเป็นประมุขสูงสุดของรัฐ การต่อสู้นั้น
ใช้วิธีต่อต้านต่อต้านไม่ยอมอ่อนข้อให้เจ้าศักดินาท้องที่ การต่อสู้ได้ใช้
เวลายาวนาน ชาวบุรีจึงได้รับสัมปทานจากพระราชาธิบดีให้มีสิทธิปกครอง
ท้องถิ่นของตนเอง อันเป็นประวัติของระบบเทศบาลในฝรั่งเศสและใน
หลายประเทศของยุโรปตะวันตก

ชาวบุรีก็หมดสภาพเป็นข้าไพร่ของเจ้าศักดินาแห่งท้องที่ โดย
พระราชาธิบดีรับรองให้มีฐานะที่ ๓ ของสังคม คือเป็นฐานันดรถด
ลงมาจากขุนนางบรรพชิต — และขุนนางฆราวาส คือมีสภาพเป็น
ชนชั้นกลางระหว่างฐานันดรสูงกับผู้ไร้สมบัติ (Proletariat) ซึ่งยังคงมี
ฐานะเป็นข้าไพร่ของศักดินาท้องถิ่น กล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือชาวบุรีมี
ฐานะเป็นนายทุนชั้นกลาง ต่อมาชาวบุรีได้พัฒนาเครื่องมือหัตถกรรม
ให้มีสมรรถภาพดีขึ้นตามลำดับ ได้ขยายการค้ากว้างขึ้นตามลำดับ สะสม
สมบัติเป็นทุนได้มากขึ้น และเมื่อได้เกิดมีผู้ประดิษฐ์เครื่องมือใช้พลังไอน้ำ
ในปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ ชาวบุรีก็อาศัยทุนอันเป็นที่สะสมไว้นั้น
เป็นเจ้าของอุตสาหกรรมและวิสาหกิจสมัยใหม่ สภาพของชาวบุรีซึ่ง
เดิมเป็นเพียงนายทุนชั้นกลาง จึงได้พัฒนาเปลี่ยนแปลงเป็นนายทุน
ใหญ่สมัยใหม่

ผมถือว่าสาระสำคัญที่นายทุนสมัยใหม่เป็นเจ้าของปัจจัยการ
ผลิตของสังคม จึงได้ถ่ายทอดคำที่เรียกชนชั้นนี้ว่า “บูร์จัวซี” นั้นเป็น
ภาษาไทยว่า “ชนชั้นเจ้าสมบัติ”

เดิมผมได้คิดว่าจะใช้คำว่า “ธนาสารบดิ” โดยถือว่าปัจจัยการ
ผลิตนั้นเป็นทรัพย์สินสมบัติที่เป็นแก่นสาร ต่อมาผมได้เปลี่ยนใหม่ โดย
เห็นว่า “สมบัติ” นั้น ภาษาไทยแผลงมาจากมูลศัพท์บาลี สันสกฤต
“สมปตติ” แปลว่าเงินทองของมีค่า เมื่อเติมคำว่า “เจ้า” ไว้ข้างหน้า

“ขุมปัญญา” ของ...ปรีดี พนมยงค์

เป็น “เจ้าสมบัติ” แล้ว ก็พอจะแสดงว่านายทุนชนิด (Species) นี้มีลักษณะเฉพาะ ซึ่งแสดงว่าเป็น “เจ้า” ชนิดหนึ่ง คือ “เจ้าสมบัติ” ซึ่งเมื่อได้ทำลาย “เจ้าศักดินา” แล้วก็เป็น “เจ้า” ของสังคมทุนนิยม โดยใช้สมบัติกดขี่เบียดเบียนกรรมกรสมัยใหม่

อย่างไรก็ตาม ท่านผู้ใดเห็นคำว่า “ชนชั้นเจ้าสมบัติ” ไม่เหมาะสม ผมก็ไม่มีทฤษฎีที่จะยืนยัน เพราะภาษาไม่เกี่ยวกับชนชั้น หากควรถือความถูกต้องของภาษาแห่งสังคม จึงขอให้ท่านพิจารณาคำอื่นที่ผมกล่าวไว้ในบทความและปาฐกถา ฯลฯ อาทิ “เศรษฐกิจสมัยใหม่” “นายทุนใหญ่สมัยใหม่”

ส่วนคำว่า “กฎหมาย” นั้น เคยให้ข้อสังเกตไว้ก่อนแล้วว่า สามัญชนคนไทยทั่วไปใช้ควบกับคำว่า “ไพร่” เป็น “ไพร่กฎหมาย” คือ เป็นผู้มีความรู้ต่ำกว่าคหบดีและเศรษฐี

อนึ่ง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๗ มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ได้บรรจุวิชา “ลัทธิเศรษฐกิจ” ไว้เป็นครั้งแรก ในหลักสูตรปริญญาตรี ศาสตราจารย์อัลดเจสสันเป็นผู้สอน โดยทำคำสอนเป็นภาษาอังกฤษ และนายทวี ตเวทิกุล บรรยายเป็นภาษาไทย นายทวีฯ ได้มาปรึกษาผมว่า คำว่า “Capitalism” มิใช่เป็นเรื่องของทุนธรรมา จึงขอให้ผมคิดศัพท์ไทยให้ ผมจึงคิดเป็นศัพท์ไทยว่า “ธนานุภาพ” โดยคำนึงว่าเป็นทุนที่มีธนานุภาพ ผมคิดว่าถ้านักศึกษารุ่นแรกของมหาวิทยาลัยนั้นทบทวนคำสอนที่พิมพ์ไว้ครั้งกระนั้นก็คงจะจำได้ว่า คำบรรยายนั้นใช้คำว่า “ธนานุภาพ” เพื่อหมายถึงคำอังกฤษ “Capitalism”

(๒) ลัทธิสังคมนิยมชนิดต่าง ๆ และลัทธิอนาธิปัตย์ (Anarchism) รวมทั้งลัทธิ “อนาร์โค-ซินдикаลิสม์” มีพรรคชนะต่าง ๆ กันในการต่อสู้ระหว่างชนชั้น บางลัทธิมีพรรคชนะต่อสู้ผู้มีทุนทุกชนิด ซึ่งขัดต่อลัทธิมาร์กซ์ดังที่ผมได้อ้างไว้ในข้อ ๔.๑.๒ ซึ่งมาร์กซ์ได้กล่าวไว้

“ขุมปัญญา” ของ...ปรีดี พนมยงค์

ว่าการดำรงอยู่ซึ่งชนชั้นต่าง ๆ นั้นขึ้นอยู่กับวิวัฒนาการแห่งการพัฒนาทางการผลิตระดับหนึ่ง ๆ โดยเฉพาะ หมายความว่าต้องพิจารณาตามสภาพท้องที่ กาละของแต่ละสังคม ว่าสภาพแห่งการผลิตทางเศรษฐกิจได้พัฒนาอยู่ระดับใด ก็ต้องพิจารณาฐานะของชนชั้นต่าง ๆ ตามระดับนั้น ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ชนชั้นจากหลักสสารธรรมประติการและวิวัฒนาการ ดังนั้นมาร์กซ์จึงพิจารณาบทบาทของชนชั้นศักดินาที่ก้าวหน้ากว่าระบบทาส และโดยเฉพาะชนชั้นเจ้าสมบัตินั้นมาร์กซ์ได้กล่าวว่า “ชนชั้นเจ้าสมบัติได้เคยมีบทบาทอภิวุฒนสำคัญอย่างยิ่งในประวัติศาสตร์ (The bourgeoisie has played a most revolutionary role in history) แต่เมื่อชนชั้นเจ้าสมบัติได้ครองอำนาจแล้วได้พัฒนาระบบทุนของตน โดยรวบรวมการผลิตทางสังคมไว้อยู่ในกำมือของพวกเขา ซึ่งเป็นคนจำนวนน้อยทำการขูดรีดเบียดเบียนชนชั้นผู้ไร้สมบัติ และเมื่อระบบทุนสมัยใหม่ได้พัฒนายิ่งขึ้นเท่าใด ก็ทำให้คนชนชั้นกลาง (Middle Class), ชนชั้นผู้มีทุนน้อย (Petty Bouageois Class) ต้องถูกแข่งขันยิ่งขึ้น ซึ่งจะตกเป็นผู้ไร้สมบัติ ชาวานาซึ่งมีลักษณะเป็นผู้มีทุนน้อยก็จะประสบชะตากรรมนั้น คนส่วนมากของสังคมก็ได้รับความอัดคัดขัดสน”

ในแถลงการณ์ของมาร์กซ์ จึงได้กล่าวถึงชนชั้นต่าง ๆ ที่อยู่ระหว่างชนชั้นเจ้าสมบัติกับชนชั้นผู้ไร้สมบัติ ชนชั้นระหว่างกลางเหล่านี้มิได้หมดไปในเวลาเร็ววัน ซึ่งเราจะทราบได้ว่า ตั้งแต่ ค.ศ. ๑๘๔๘ มาจนถึงปัจจุบันก็เป็นเวลากว่า ๑๒๐ ปีแล้ว ประเทศฝ่ายตะวันตกที่อุตสาหกรรมและวิสาหกิจสมัยใหม่ได้พัฒนาไปไกลมาก และมีผู้ไร้สมบัติและกรรมกรสมัยใหม่เป็นจำนวนไม่น้อยก็ตาม แต่ชนชั้นกลางผู้มีทุนน้อยและชาวานาก็ยังประกอบเป็นพลเมืองส่วนข้างมากของสังคม ฉะนั้นเราจึงควรพิจารณาชนชั้นต่าง ๆ ตามสภาพท้องที่ กาละ ของแต่ละสังคม และต้องพิจารณาถึงพรรคชนของบุคคลที่เกิดจากฐานะแห่งชนชั้นต่าง ๆ

“ขุมปัญญา”
ของ...ปรีดี พนมยงค์

ประกอบการพิจารณา ในการกำหนดปรักษ์สำคัญ และในการจัดตั้ง
แนวร่วมอันกว้างใหญ่ของชนชั้นผู้ไร้สมบัติซึ่งเป็นชนชั้นนำ

ท่านที่อ่านแถลงการณ์ฯ ของมาร์กซ์ ค.ศ. ๑๘๔๘ ย่อม
สังเกตได้ว่า แม้มาร์กซ์ได้กล่าวถึงความเลวร้ายของชนชั้นเจ้าสมบัติไว้
มากมายก็ตาม แต่ในบทที่ ๔ ที่ว่าด้วยท่วงท่าของพรรคคอมมิวนิสต์
ที่มีต่อพรรคฝ่ายค้านต่าง ๆ นั้นมีบทตอนหนึ่งว่า

“ชาวคอมมิวนิสต์มุ่งความสนใจอย่างสำคัญไปยังเยอรมัน
(ค.ศ. ๑๘๔๘) เพราะประเทศนั้นกำลังถึงวันก่อนหน้าอภิวินิจฉัยเจ้าสมบัติ
(Bourgeois Revolution) ซึ่งดำเนินภายใต้เงื่อนไขที่กำหนดมากมายของ
อารยธรรมยุโรป พร้อมด้วยชนชั้นผู้ไร้สมบัติที่ก้าวหน้ากว่าที่เคยเป็นอยู่
ในอังกฤษเมื่อศตวรรษที่ ๑๗ ในฝรั่งเศสเมื่อศตวรรษที่ ๑๘ และ
เพราะเหตุที่การอภิวินิจฉัยเจ้าสมบัติในเยอรมันนี้จะเป็นการเบิกทาง
ให้การอภิวินิจฉัยของชนชั้นผู้ไร้สมบัติตามมาทันได้”

ดังนั้น จึงเห็นได้ว่ามาร์กซ์มิได้ปฏิเสธคุณประโยชน์ของการ
อภิวินิจฉัยเจ้าสมบัติต่อระบบศักดินา เองเกลส์ซึ่งเคยเป็นทหารปรัสเซีย
ได้เข้าร่วมในการอภิวินิจฉัยเจ้าสมบัติเยอรมัน ใน ค.ศ. ๑๘๔๘ พรรค
ของลัทธิมาร์กซ์ จึงต่างกับพรรคของนายหลีสี่ล้านกับพวก ซึ่งได้
รับอิทธิพลจากลัทธิอนาร์โค—ซินติกาลิสม์ และมีซากพรรค
ศักดินาและพรรคชนผูกขาดตามแนวทางทุนนิยม ที่ต้องการผูกขาด
การอภิวินิจฉัยเฉพาะพวกของตนเท่านั้น และปฏิเสธบทบาทของการ
อภิวินิจฉัยเจ้าสมบัติและการอภิวินิจฉัยใด ๆ ที่กลุ่มของตนมิได้เป็นผู้นำ

ส่วนเหมาเจ๋อตงนั้นได้เข้าร่วมในการอภิวินิจฉัยเจ้าสมบัติจีน
นำโดยซุนยัตเซ็น คือได้สมัครเป็นพลทหารแห่งกองทัพอภิวินิจฉัยที่ตั้ง
ขึ้นในเดือนตุลาคม ค.ศ. ๑๙๑๑ จนกระทั่งปลดเป็นกองหนุนใน ค.ศ.
๑๙๑๒ การที่ท่านนับถือซุนยัตเซ็นนั้น มิใช่ท่านถือตามพรรค

“ขุมปัญญา”
ของ...ปรีดี พนมยงค์

เชื้อชาติฮั่น (เชื้อชาติของคนจีนส่วนมาก) ที่ต่อสู้เชื้อชาติมานจู (เชื้อชาติของจักรพรรดิจีนสมัยนั้น) ท่านเห็นว่าการอภิวัฒน์เจ้าสมบัติจีนครั้งกระนั้นเป็นการเบิกทางให้แก่การอภิวัฒน์ของราษฎรจีน

(๓) ขนชั้นเจ้าสมบัติได้พัฒนาระบบทุนสมัยใหม่ภายในประเทศของตน และได้หาตลาดและแหล่งวัตถุดิบจากประเทศด้อยพัฒนาในเอเชีย อาฟริกา อเมริกา ลาติน โดยวิธีการรุกรานยึดเอาดินแดนหลายประเทศแห่งทวีปดังกล่าวนั้นเป็นเมืองขึ้น (อาณานิคม Colony) หรือเมืองในอารักขา (Protectorat) หรือบังคับให้หลายประเทศจำต้องยอมให้ประเทศแห่งชนชั้นเจ้าสมบัตินิยมสิทธิพิเศษและมีอิทธิพลทางเศรษฐกิจ ทางการเมือง ทางการศาล ฯลฯ คือเป็นการสถาปนาจักรวรรดินิยม (Empire) ของประเทศแห่งระบบทุนสมัยใหม่ ซึ่งไม่ปรารถนาที่จะให้ประมุขแห่งรัฐของตนเป็น “จักรพรรดิ” (Emperor) หรือ “จักรพัทธราชา” (Emperor of Emperors) ตามระบบศักดินาโบราณ หากชนชั้นเจ้าสมบัตินั้นจะมีอำนาจและอิทธิพลในทางเศรษฐกิจทุนนิยมสมัยใหม่ที่เป็นพื้นฐานในทางการเมืองซึ่งเป็นโครงสร้างเบื้องต้น และในทางทรรศนคติทุนนิยมสมัยใหม่ซึ่งมีอิทธิพลย้อนกลับไปยังรากฐานเศรษฐกิจและการเมือง ความปรากฏในประวัติศาสตร์ว่าชนชั้นเจ้าสมบัติได้ทำลายระบอบนิยมจักรพรรดิในประเทศของตนเอง เช่น การล้มจักรพรรดินโปเลียน เป็นต้น ส่วนสมเด็จพระบรมราชินีนาถวิกตอเรียแห่งอังกฤษนั้น ขึ้นครองราชย์เมื่อ ค.ศ. ๑๘๓๗ ต่อมาอีก ๓๙ ปี คือใน ค.ศ. ๑๘๗๖ จึงทรงดำรงอิสริยยศเป็นจักรพรรดินี (Empress) แห่งอินเดีย จนกระทั่งอินเดียได้เอกราชแล้ว พระราชาธิบดีอังกฤษจึงไม่ดำรงอิสริยยศเป็นจักรพรรดิ (Emperor) ของอินเดียหรือของประเทศใดเลย

ผมเห็นว่าการที่ชนชั้นผู้ไร้สมบัติซึ่งเป็นชนชั้นนำจะถือเอาชนชั้น

“ขุมปัญญา”
ของ...ปริติ พนมยงค์

ของนายทุนสมัยใหม่ชนิด (Speceis) ไต เป็นปรปักษ์นั้น ก็จำต้องทำความเข้าใจลักษณะของชนชั้นชนิดนั้นให้ชัดแจ้ง โดยเฉพาะในยุคที่ระบบทุนนิยมของบางประเทศได้พัฒนาถึงขีดสูงสุด เป็นบรมธนาภาพมีอำนาจและอิทธิพลเหนือประเทศด้อยพัฒนาและกำลังพัฒนานั้น ชนชั้นนำของประเทศชนิดหลังนี้รวมทั้งสยาม ก็จำต้องเข้าใจลักษณะของระบบทุนนิยมที่เรียกว่า “อิมพีเรียลลิสม์” (Imperialism จีนเรียกว่า “ตี้ กั๊วะ จู่ อี้”) นั้นให้ชัดแจ้ง และศัพท์ไทยที่จะถ่ายทอดคำฝรั่งและคำจีน ก็ต้องเป็นคำที่ไม่ทำให้ผู้อ่านเข้าใจผิด ประเพณีภาษานายทุนเก่าและชนิดอื่น ๆ ของประเพณีทุนสมัยใหม่ มิฉะนั้นก็จะตีเป้าหมายสำคัญพลาดไป ผมจึงเห็นด้วยกับเลนินที่กล่าวไว้ในฤดูใบไม้ร่วง ค.ศ. ๑๙๑๖ ตามที่ผมอ้างในข้อ ๔.๑.๓ (๒) ว่าจะต้องนิยามคำว่า “อิมพีเรียลลิสม์” ให้ถูกต้องที่สุด ครั้นแล้วเราจะต้องหาใช้ศัพท์ไทยถ่ายทอดให้ตรงกับสาระสำคัญ

(ก) ใน ค.ศ. ๑๘๓๖ (สมัยพระเจ้าหลุยส์ฟิลิปที่ ๑ แห่งสายอนุชาของราชวงศ์บูร์บอง ซึ่งดำรงอิสริยยศเพียงเป็นพระราชาธิบดี “Roi” “King”) มีผู้เฝ้าคำว่า “Isme” (อิสเม) เป็นปัจจัยต่อท้ายคำว่า “Empire” เป็น “Imperialisme” แล้วคนอังกฤษแปลเป็น “อิมพีเรียลลิสม์” (Imperialism) หมายถึง “นโยบายและการปฏิบัติของชาติหนึ่งที่ยึดเอาชาติอื่นมาอยู่ใต้อำนาจเศรษฐกิจหรือการเมือง หรือทั้งสองอย่าง คือ เอาเป็นอาณานิคม หรือกึ่งอาณานิคม หรืออยู่ใต้อิทธิพล” ซึ่งเป็นการแผ่จักรวรรดิ (Empire) ตามระบบทุนนิยมสมัยใหม่ มิใช่เป็นการแผ่จักรวรรดิตามระบบศักดินาโบราณ

ในขั้นแรกคนไทยและคนจีน ซึ่งได้ศึกษาดาราที่เขียนเป็นภาษาต่างประเทศนั้น เมื่อเห็นศัพท์ที่มีความหมายเฉพาะใช้วิธีเขียนอักษรไทยหรืออักษรจีน ออกสำเนียงใกล้เคียงกับศัพท์นั้น ดังที่ผม

“ขุมปัญญา”
ของ...ปรีดี พนมยงค์

เคยกล่าวถึงคำว่า “บูรชั้วซี” และ “โปรเลตารียาด์” มาแล้ว คำว่า “Imperialism” นั้น คนไทยก็เขียนเป็นอักษรไทยว่า “อิมพีเรียลลิสม์” คนจีนก็เขียนเป็นอักษรจีนออกเสียงใกล้เคียงกัน เพราะเป็นศัพท์ที่มีความหมายเฉพาะของระบบทุนสมัยใหม่ชนิด (Speceis) หนึ่ง

ต่อมาจีนได้ตั้งศัพท์จีนขึ้นใหม่คำหนึ่งว่า “ตี้กั๊วะจู้” เพื่อถ่ายทอดคำว่า “อิมพีเรียลลิสม์” “ตี้กั๊วะ” แปลว่า อาณาเขตอันกว้างใหญ่ที่ตรงกับภาษาไทยว่า “จักรวรรดิ” “จู้” แปลว่า ลัทธิหรือนิยม “ตี้กั๊วะจู้” จึงตรงกับภาษาไทยว่า “จักรวรรดินิยม” จีนที่ตั้งศัพท์นั้นขึ้นนั้นได้พิจารณาถึงสาระของคำ “อิมพีเรียลลิสม์” ที่หมายถึงการแผ่จักรวรรดินิยมตามระบบทุนสมัยใหม่ ดังนั้นจีนจึงไม่ถ่ายทอดคำนั้นด้วยคำว่า “หวงตี้” ซึ่งแปลว่า “จักรพรรดิ” ตามการแผ่จักรวรรดิสมัยโบราณ

ส่วนภาษาไทยนั้น แม้ว่าคำไทยที่มีมูลจากบาลีสันสกฤตจะแผลงตัว “ว” และ “พ” เป็น “ว” ได้ก็ตาม แต่ก็มิชอบยกเว้นที่คำใดใช้ในความหมายอย่างหนึ่งแล้ว ก็ไม่อาจแผลงอักษรนั้นได้ เช่น คำว่า “วินัย” นั้น คนไทยใช้ในความหมายว่าการอยู่ในระเบียบแบบแผน ไม่ได้ใช้ว่า “พินัย” อันมีความหมายผิดไป เพราะคนไทยใช้คำว่า “พินัย” ในความหมายเฉพาะว่า เงินค่าปรับเป็นภาคหลวง

ท่านที่นิยมปรัชญาสสารธรรมวิวรรตการ หรือที่บางท่านเรียกว่า วัตถุนิยมประวัติศาสตร์ ก็ตินั้น ย่อมศึกษาประวัติศาสตร์โดยอ่านหนังสือพงศาวดารสยามประกอบ ท่านก็ย่อมจะอ่านพบว่าในสมัยกรุงศรีอยุธยา นั้น พระมหากษัตริย์องค์หนึ่งมีพระนามว่า “สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ” ซึ่งแสดงว่าคนไทยได้ใช้คำว่า “จักรพรรดิ” เพื่อหมายถึงบุคคลที่เป็นประมุขของรัฐ โดยมิได้หมายถึงจักรวรรดิหรืออาณาเขตอันกว้างใหญ่ที่จักรพรรดินั้นครอบครอง ต่อมาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ก็ใช้คำว่า “จักรพรรดิ” ตามความหมายที่สืบมาจาก

“ขุมปัญญา”
ของ...ปรีดี พนมยงค์

สมัยอยุธยา จะเห็นได้ว่าพระอนูชาของรัชกาลที่ ๕ องค์หนึ่งมีพระนามว่า “กรมพระจักรพรรดิพงศ์” ผมเห็นว่าบรรพบุรุษของไทยได้พัฒนาภาษาไทยให้ก้าวหน้ากว่ามูลศัพท์บาลีสันสกฤตแล้ว โดยแยกคำตามมูลศัพท์นั้นออกเป็นหลายคำเพื่อมีความหมายเฉพาะของแต่ละคำ เช่น คำว่า “จักรพรรดิ” และ “จักรวรรดิ” ฯลฯ

ฉะนั้น เป็นหน้าที่ของเราที่ชนรุ่นหลังจะได้รักษา และพัฒนาความก้าวหน้าทางภาษาไทยของบรรพบุรุษไว้โดยที่มีให้ถอยหลังกลับไป ส่วนท่านผู้ใดจะอาศัยตำราภาษาจีนเป็นหลักนั้น ก็ย่อมสังเกตได้ว่าจีนได้พัฒนาภาษาจีนแล้วในการถ่ายทอดคำว่า “อิมพีเรียลลิสม์” เป็น “ตี๋กั๊วะจู้ฉี” ตามที่ผมอ้างข้างบนนั้น

(ข) ในฤดูใบไม้ร่วง ค.ศ. ๑๙๑๖ เลนินได้ให้คำนิยามคำว่า “อิมพีเรียลลิสม์” (Imperialism) ดังที่ผมได้กล่าวในข้อ ๔.๑.๓ (๒) แล้วว่า ระบบทุนนิยมของบางประเทศได้พัฒนาถึงขีดสูงสุดเป็นระบบทุนนิยมผูกขาด

เลนินกล่าวไว้ว่า “มาร์กซ์หรือเองเงิลส์ไม่มีชีวิตอยู่ที่จะเห็นยุคจักรวรรดินิยมของระบบทุนนิยมแห่งโลก ซึ่งมีได้เริ่มต้นขึ้นก่อน ค.ศ. ๑๘๙๘-๑๙๐๐” (Neither Marx nor Engels lived to see the imperialist epoch of word capitalism which began not earlier than 1898 - 1900) เลนินชี้แจงว่า จักรวรรดินิยมในฐานะเป็นระบบทุนนิยมระยะสูงสุด ได้พัฒนาเต็มที่ในอเมริกา, ยุโรป และต่อมาในเอเชียนั้น ตั้งต้นด้วยสงครามระหว่างสหรัฐอเมริกากับสเปน ค.ศ. ๑๘๙๘ สงครามอังกฤษกับโบเออร์ (อาฟริกาใต้) ค.ศ. ๑๙๐๐-๑๙๐๒ สงครามระหว่างญี่ปุ่นกับรัสเซีย ค.ศ. ๑๙๐๔-๑๙๐๕ วิกฤตการณ์เศรษฐกิจในยุโรป ค.ศ. ๑๙๐๐

เลนินอธิบายว่า “การผูกขาดเข้าแทนที่การแข่งขันโดยเสรีนั้น

“ขุมปัญญา” ของ...ปรีดี พนมยงค์

เป็นสาระสำคัญของจักรวรรดินิยม” การผูกขาดของระบบทุนนิยมชนิดจักรวรรดินิยมนั้น แสดงออกโดยรูปแบบ ๕ ประการ คือ

ประการที่ ๑ องค์การรวมทุนซึ่งเป็นรูปแบบชนิดที่เรียกว่า คาร์เทล, ซินดิเกท, ทรัสต์ การรวมศูนย์แห่งการผลิต ซึ่งเป็นผลให้นายทุนสมานกันทำการผูกขาด

ประการที่ ๒ ธนาคารใหญ่สี่หรือห้าธนาคาร มีฐานะผูกขาดเศรษฐกิจในอเมริกา, ฝรั่งเศส, เยอรมัน, (อังกฤษ ญี่ปุ่น ฯลฯ)

ประการที่ ๓ การยึดเอาแหล่งวัตถุดิบของคณาธิปไตยการเงิน

ประการที่ ๔ การแบ่งปันเศรษฐกิจระหว่างประเทศโดยกลุ่มทุนผูกขาด

ประการที่ ๕ การแบ่งดินแดนในโลกในปัจจุบันนี้ เปลี่ยนเป็นอาณานิคมแบบใหม่ คือจักรวรรดินิยมมีอำนาจหรืออิทธิพลเหนือประเทศอื่น ๆ

(ค) ตามที่กล่าวมาแล้วข้างบนนั้น ท่านผู้อ่านย่อมเห็นได้ว่า คำว่า “อิมพีเรียลลิซึม” นั้น ใช้ในความหมายของระบบทุนนิยมที่พัฒนาถึงขีดสูงสุดเป็นทุนผูกขาดมีพละานุภาพมาก คือเป็น “บรมณานุภาพ” ส่วนจินเคยถ่ายทอดคำฝรั่งนี้ว่า “ดีก็วะจู้อี้” อยู่แล้วก็ใช้คำนี้ต่อมา ซึ่งไม่ผิดความหมายที่บรมณานุภาพแห่งระบบทุนสมัยใหม่ที่เอาชาติอื่นเป็นอาณานิคมหรือกึ่งอาณานิคม อันเป็นการครอบครอง “จักรวรรดิ” (Empire) ซึ่งหมายถึงอาณาเขตอันกว้างใหญ่ที่ตกอยู่ภายใต้อำนาจและอิทธิพลของระบบทุนนิยมสมัยใหม่ที่พัฒนาสูงสุด

ในภาษาไทยผมเห็นว่า เราถ่ายทอดคำนี้ว่า “จักรวรรดินิยม” ก็พอได้ความหมายตามสาระ ที่สยามต้องตกอยู่ในอำนาจและอิทธิพลของระบบทุนนิยมสมัยใหม่ต่างประเทศ แต่ถ้าจะถ่ายทอดคำฝรั่งนั้น

“ชุมปัญญา”
ของ...ปริติ พนมยงค์

ให้ได้ความรวมถึงระบบทุนนิยมสมัยใหม่ ที่พัฒนาสูงสุด เป็นทุนผูกขาดในประเทศด้วยแล้ว ก็น่าจะใช้คำว่า **“บรมชนาภาพ”**

(ง) ดังนั้นภายหลัง ค.ศ. ๑๘๙๘ จึงได้มีชนชั้นเจ้าสมบัติขึ้นใหม่อีกชนิด (Species) หนึ่ง ซึ่งเลนินเรียกว่า **“ชนชั้นเจ้าสมบัติจักรวรรดินิยม”** หรือ **“ชนชั้นเจ้าสมบัติบรมชนาภาพ”** (Imperialist Bourgeoisie) ซึ่งต่างกับชนชั้นเจ้าสมบัติที่เป็นเพียงนายทุนสมัยใหม่ที่ยังไม่พัฒนาถึงขีดสูงสุดดังกล่าวนี้

(๔) นายหลี่ชาน อดีตหัวหน้าพรรคคอมมิวนิสต์จีน (ก่อนเหมาเจ๋อตง) มิได้สั่งสอนสาธุศิษย์ให้เข้าใจลักษณะของชนชั้นเจ้าสมบัติจักรวรรดินิยมว่าแตกต่างกับเจ้าสมบัติที่ยังไม่เข้าลักษณะนั้น

ส่วนเหมาเจ๋อตงได้เข้าใจลักษณะของชนชั้นเจ้าสมบัติชนิด (Species) ทั้งสองนั้นว่าต่างกัน ฉะนั้นจึงได้เรียกชนชั้นเจ้าสมบัติจีนที่ยังไม่มีลักษณะเป็นชนชั้นจักรวรรดินิยมนั้นว่า **“ชนชั้นเจ้าสมบัติแห่งชาติ”** (National Bourgeoisie) คือนายทุนสมัยใหม่จีนที่เป็นเจ้าของอุตสาหกรรม และวิสาหกรรมและวิสาหกิจสมัยใหม่ ซึ่งกดขี่ขูดรีดกรรมกรสมัยใหม่ที่เป็นลูกจ้างของตน แต่ตนเองก็ถูกแข่งขันโดยชนชั้นเจ้าสมบัติจักรวรรดินิยม หรือโดยประเทศที่ระบบทุนนิยมพัฒนาถึงขีดสูงสุดเป็นจักรวรรดินิยม ฉะนั้นชนชั้นเจ้าสมบัติแห่งชาติจีน ซึ่งไม่ใช่สมุนจักรวรรดินิยม จึงมีประโยชน์ร่วมกับมวลราษฎรจีนในการต่อสู้จักรวรรดินิยม

แต่เจ้าสมบัติที่เป็นคนสัญชาติของประเทศใดร่วมมือหรือเป็นสมุนของจักรวรรดินิยม เจ้าสมบัติชนิดนั้นก็เป็นการปักษ์ของราษฎรประเทศนั้น

(๕) เจ้าศักดินาซึ่งเป็นนายทุนยิ่งใหญ่สมัยเก่าของหลายประเทศนั้น ได้เปลี่ยนแปลงตนเข้าร่วมทุนกับชนชั้นเจ้าสมบัติซึ่งเป็น

“ขุมปัญญา”

ของ...ปรีดี พนมยงค์

นายทุนสมัยใหม่ ปรากฏว่าเจ้าศักดินาหลายประเทศมีหุ้นเป็นจำนวนมากในหลายอุตสาหกรรมและวิสาหกิจสมัยใหม่ โดยชำระค่าหุ้นเป็นที่ดินบ้าง, เป็นเงินสดบ้าง เป็นหุ้นที่ไม่ต้องชำระทรัพย์สินหรือที่เรียกกันตามภาษาสามัญว่า “หุ้นลม” อันมีคุณูปการในทางอิทธิพลให้แก่อุตสาหกรรมและวิสาหกิจของชนชั้นเจ้าสมบัติ เจ้าศักดินาชนิดนี้ก็กลายเป็นชนชั้นเจ้าสมบัติด้วย และพัฒนาไปตามการพัฒนาของชนชั้นเจ้าสมบัติ คือเมื่อชนชั้นเจ้าสมบัติพัฒนาเป็นชนชั้นเจ้าสมบัติจักรวรรดินิยม เจ้าศักดินาเหล่านั้นก็พัฒนาเป็นชนชั้นเจ้าสมบัติจักรวรรดินิยมด้วย

ส่วนระบบพระเจ้าซาร์แห่งรัสเซีย นั้น เลนินและสตาลินเรียกว่า “ระบบจักรวรรดินิยมศักดินาแสนยานุภาพทางทหาร” (Militarist Feuda imperialism) ซึ่งเป็นระบบจักรวรรดินิยมใหม่ผสมเกาชนิด (Species) หนึ่งคือ พระเจ้าซาร์เป็นเจ้าศักดินาสถูสูงสุดของรัสเซียและเหนือหลายชาติที่อยู่ภายใต้จักรวรรดิของพระองค์ รวมและให้ความสนับสนุนทุนต่างประเทศเข้ามาขูดรีดเศรษฐกิจภายในประเทศ และพระองค์มีกองทัพบกประกอบด้วยทหารหลายล้านคน ที่เสียเลือดเนื้อป้องกันผลประโยชน์ของเจ้าสมบัติต่างประเทศ

(๖) ในบางประเทศเจ้าหน้าที่ของรัฐจำนวนหนึ่ง ใช้อำนาจหน้าที่ในทางทุจริตฉ้อราษฎร์บังหลวง และรับสินบนจากเจ้าสมบัติ และจากนายทุนชนิดต่าง ๆ เป็นเหตุให้เจ้าหน้าที่รัฐชนิดนั้นร่ำรวยมากเกินกว่ารายได้ตามปกติที่ตนได้รับจากเงินเดือนและค่าจ้างของรัฐ เจ้าหน้าที่ของรัฐชนิดนี้เป็นบุคคลในชนชั้นเจ้าสมบัติชนิดหนึ่งเรียกว่า “ชนชั้นเจ้าสมบัติอำมาตย์” (Bureaucratic Bourgeoisie)

ท่านที่อ่านบทความของเหมาเจ๋อตุง ว่าด้วยระบบเผด็จการประชาธิปไตยของราษฎร ท่านก็จะพบคำที่เหมาเจ๋อตุงเรียกเจ้าสมบัติ

“ขุมปัญญา”
ของ...ปรีดี พนมยงค์

ชนิดที่กล่าวถึงซึ่งแปลเป็นไทยว่า “ชนชั้นเจ้าสมบัติอำมาตย์” (หรือบางคนแปลว่า “ชนชั้นนายทุนอำมาตย์”) ซึ่งจีนถือว่าเป็นศัตรูของราชวงศ์จีน ขอให้สังเกตว่าเหมาเจ๋อตงมิได้ว่าอำมาตย์ทุจริตนี้เป็น “นายทุนขุนศึก” (จีนผ่าชื่อเป็นเจีย) เพราะอำมาตย์ทุจริต “ขุนศึก” นั้นอย่างหนึ่ง กับอำมาตย์ทุจริตที่ไม่ใช่ “ขุนศึก” อีกอย่างหนึ่ง เพราะชนชั้นเจ้าสมบัติอำมาตย์นั้น มีทั้งเจ้าหน้าที่ทุจริตซึ่งเป็นทหารและซึ่งเป็นพลเรือน

อันที่จริง “จุ่นฝ่า” หรือ “ขุนศึก” นั้น เป็นเรื่องของจีนโดยเฉพาะซึ่งสืบมาจากจีนสมัยเก่า คือ

ในประเทศจีนโบราณเคยมีหลายรัฐแยกย้ายเป็นอิสระ ประมุขรัฐนั้นเรียกตามสำเนียงแต้จิ๋วว่า “อ๋อง” ภาษากลาง “หวง” ซึ่งเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตของสังคมศักดินาแห่งเขตแคว้นของตน อ๋องเหล่านี้ได้ต่อสู้ระหว่างกันเพื่อแย่งชิงความเป็นใหญ่ ผู้ใดมีอำนาจเหนืออ๋องอื่นก็ตั้งตนเป็นผู้ที่สำเนียงแต้จิ๋วเรียกว่า “ฮ้องเต้” สำเนียงกลาง “หวงตี้” ที่ไทยแปลว่า “จักรพรรดิ” มาช้านานแล้ว แต่ “อ๋อง” ก็ยังมีอำนาจในเขตของตนในการปกครอง, การคลัง, การทหาร คือมีอำนาจมากเท่ากับกษัตริย์เมืองขึ้น ซึ่งตามลัทธิขงจื้อต้องภักดีต่อ “ฮ้องเต้” นั้น

ภายหลังอภิวัฒน์ขุนยัดเซ็น ค.ศ. ๑๙๐๐ แล้ว หลายเขตประเทศจีนอยู่ภายใต้อำนาจของผู้บัญชาการทหารต่าง ๆ ต่อ ๆ มา นายทหารเหล่านี้ก็ตั้งตนตามเยี่ยงของ “อ๋อง” เหนือเขตที่ตนครอบครอง คือ ใช้อำนาจเด็ดขาดในการปกครอง เก็บภาษี ออกธนบัตร มีกองทัพของตนเองโดยเฉพาะบางเขต เช่น กวางตุ้ง ก็มีทั้งกองทัพบก เรือ อากาศ กองทัพต่าง ๆ นั้นมีเครื่องหมายของตนโดยเฉพาะ แตกต่างกับกองทัพของรัฐบาลจีนกลาง เช่น กองทัพบางเขตแห่งมณฑลซิงเกียง ทหารใช้เครื่องแบบคล้าย ๆ ทหารโซเวียต จีนจึงเรียกผู้บัญชาการ

“ขุมปัญญา”
ของ...ปรีดี พนมยงค์

ทหารเขตต่าง ๆ นั้นว่า “จุ่นฝ่า” ที่แปลว่า “ขุนศึก” อันเป็นสัญลักษณ์พิเศษเฉพาะของจีน ส่วนเจียงไคเช็คที่แม้เป็นนายพลพิเศษมีอำนาจเต็มปกครองประเทศจีน ตามระบบเผด็จการนั้น จีนมิได้เรียกเจียงไคเช็คว่า “จุ่นฝ่า” หรือ “ขุนศึก” ส่วนผู้ปกครองตามระบบนาซี ระบบฟาสซิสต์ ระบบเผด็จการทหารนั้น จีนเรียกตามชนิดของระบบเผด็จการนั้น ๆ

ฉะนั้น ในการนำตัวอย่างของจีนมาประยุกต์แก่สังคมสยาม ก็ไม่ควรเอาเรื่องที่เป็นลักษณะเฉพาะของจีนมาตั้งเป็นหลัก เพื่อปรับสังคมสยามให้เข้ากับสังคมจีน ซึ่งเหมาเจ๋อตุงไม่ได้ประสงค์ให้เป็นเช่นนั้น

(๗) ในแถลงการณ์ฯ ของมาร์กซ์ ค.ศ. ๑๘๔๘ ได้กล่าวถึงชนชั้นต่าง ๆ ที่อยู่ระหว่างชนชั้นผู้ไร้สมบัติ (ซึ่งยังเป็นพลเมืองส่วนมากของสังคมต่าง ๆ กระทั่งปัจจุบันนี้) คือ

(ก) ชนชั้นกลาง (Middle Class) หมายถึงคนมีทุนขนาดกลาง ซึ่งมีจิตสำนึกมากน้อยต่าง ๆ กันในการต่อสู้ชนชั้นบัวร์วัวซี (เจ้าสมบัติ) และในการที่ตนกดขี่เบียดเบียนคนงานของตน

แต่ “ชนชั้นกลางอันดับต่ำ” (Lower Middle Class) นั้น มาร์กซ์มีทรรศนะว่า เป็นชนชั้นต่อสู้นายทุนใหญ่สมัยใหม่ (Modern Capitalist Class) เพื่อป้องกันตนเองมิให้สลายไปในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของชนชั้นกลาง ท่านกล่าวต่อไปว่า ชนชั้นกลางชนิดนี้มีโชภวิวัฒน์แต่เป็นจารัตินิยม เพราะพยายามดิ้นกงล้อประวัติศาสตร์ให้ถอยหลัง ถ้าหากชนชั้นชนิดนี้โชภวิวัฒน์ก็เพราะเขากำลังตกเข้าสู่ชนชั้นผู้ไร้สมบัติ ดังนั้นเขาจึงมิใช่ป้องกันประโยชน์ปัจจุบันของเขา แต่ป้องกันประโยชน์ในอนาคต เขาจึงอาจสละการยืดยัดเดิมของตนมายืนหยัดในจุดยืนของชนชั้นผู้ไร้สมบัติ ทั้งนี้เป็นคำอธิบายทางสสารธรรมของมาร์กซ์ที่

“ขุมปัญญา”
ของ...ปรีดี พนมยงค์

แสดงว่าสำนึกของชนชั้นนี้ เกิดขึ้นได้จากความเป็นอยู่ที่จะมาถึงตน ในอนาคตอันใกล้ ซึ่งทำให้เขามายืนหยัดในชนชั้นผู้ไร้สมบัติเพื่อต่อสู้กับชนชั้นเจ้าสมบัติ

(ข) ชนชั้นผู้มีทุนน้อย (Petty Bourgeois Class) นั้น มาร์กซกล่าวว่า ในประเทศที่อารยธรรมสมัยใหม่ได้พัฒนาเต็มที่ (Fully Developed) นั้น ชนชั้นใหม่ได้เกิดขึ้น คือชนชั้นผู้มีทุนน้อยซึ่งเป็นชนชั้นที่ขึ้น ๆ ลง ๆ ระหว่างชนชั้นเจ้าสมบัติกับชนชั้นผู้ไร้สมบัติ และประกอบตนเป็นอุปกรณของสังคมเจ้าสมบัติ แต่บุคคลส่วนหนึ่งแห่งชนชั้นนี้ถูกผลักดันให้ตกเข้าอยู่ในชั้นผู้ไร้สมบัติ เนื่องจากการแข่งขันและการพัฒนาของอุตสาหกรรมสมัยใหม่ ซึ่งเขามองเห็นว่าเวลาเข้าใกล้มาแล้วที่อันดับแห่งชนชั้นของเขาจะสลายไปในสังคมสมัยใหม่ ดังนั้นจิตสำนึกของคนในชนชั้นนี้เกิดขึ้นได้จากเขามองเห็นความเป็นอยู่ ที่จะมาถึงตนในอนาคตอันใกล้ ซึ่งทำให้เขาอาจสละชนชั้นเดิมมายืนหยัดในชนชั้นผู้ไร้สมบัติ มิใช่ว่าเขานึกทางจิตนิยม (จิตธรรม) ว่าเป็นกรรมกร

(๙) ประเภทชนชั้นเจ้าของที่ดิน และประเภทชนชั้นชาวนา

เมื่อเกิดระบบทุนนิยมขึ้นแล้ว ชนชั้นเจ้าของที่ดินส่วนหนึ่ง และชนชั้นชาวนาส่วนหนึ่ง แห่งระบบเศรษฐกิจศักดินาได้เปลี่ยนจากความสัมพันธ์ตามระบบศักดินา มาเป็นความสัมพันธ์ตามระบบทุนนิยมสมัยใหม่ แต่อีกส่วนหนึ่งยังคงอยู่ในสภาพแห่งความสัมพันธ์ตามระบบศักดินา หรือกำลังพัฒนาไปสู่ระบบทุนนิยม หรือข้ามไปสู่ระยะหัวต่อระหว่างระบบทุนนิยมกับสังคมนิยม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระดับแห่งการพัฒนาหลังการผลิตตามสภาพ, ท้องที่, กาลสมัย ของแต่ละสังคม

ท่านที่ศึกษาถึงการเปลี่ยนระบบเศรษฐกิจของสังคมหนึ่งมาสู่

“ขุมปัญญา”

ของ...ปรีดี พนมยงค์

ระบบเศรษฐกิจที่ก้าวหน้ากว่านั้น ย่อมระลึกกฎสำคัญได้ว่า พลังการผลิต (เครื่องมือการผลิตและคนที่สามารถทำและสามารถใช้เครื่องมือการผลิต) นั้น เป็นสิ่งที่กำหนดให้ระบบเศรษฐกิจทาสต้องเปลี่ยนเป็นระบบศักดินา และระบบศักดินาเปลี่ยนมาเป็นระบบทุนนิยม ฯลฯ

การพิจารณาประเภทและชนิดของเจ้าของที่ดินกับประเภทและชนชั้นชาวนา จึงต้องถือตามระดับการพัฒนาแห่งพลังการผลิตตามสภาพ, ท้องที่, กาลสมัย ของแต่ละสังคมว่าเป็นประเทศที่ระบบทุนนิยมที่พัฒนาเต็มที่แล้ว (Fully Developed Country) หรือ “ประเทศด้อยพัฒนา” (Undeveloped Country) หรือ “ประเทศที่กำลังพัฒนา” (Developing Country)

สังคมสยามปัจจุบันนี้อยู่ในสภาพใด และเราจะเทียบตัวอย่างจากประเทศอื่นได้เพียงใดบ้างนั้น ผมจะขอกล่าวไว้ในข้อ ๔.๑.๖.

๔.๑.๕. ประวัติความเป็นมาและลักษณะของประเภท (Genus) กับชนิด (Species) ต่าง ๆ ของชนชั้นคนงานสมัยใหม่ (กรรมกร) โดยสังเขปดังต่อไปนี้

(๑) ในสังคมทาสที่ประมุขของสังคมยึดครองดินแดนกว้างขวาง จึงมีอาจใช้อำนาจของตนได้ทั่วถึงนั้น บุคคลจำนวนหนึ่งในสังคมรอดพ้นจากการถูกควบคุมเอาตัวมาใช้อย่างทาส บุคคลชนิดนี้จึงทำมาหากินตามประสาคนไร้สมบัติ ที่รับจ้างทำงานชั่วคราวชั่วคราว หรือชั่วฤดูกาลหนึ่ง

ต่อมาเมื่อได้มีระบบศักดินาเกิดขึ้น โดยระบบทาสคงอยู่คู่เคียงกันนั้น ทาสยังคงมีอยู่ แต่ทาสจำนวนหนึ่งได้เปลี่ยนฐานะเป็นข้าไพร่ที่ทำงานในที่ดินของเจ้าศักดินา โดยส่งดอกผลเป็นบรรณาการหรือส่ง “ส่วย” ให้แก่เจ้าศักดินา แต่พวกข้าไพร่มีเวลาว่างจากฤดูเพาะปลูก จึงรับจ้างทำงานชั่วคราวชั่วคราวหรือฤดูกาลหนึ่ง

“ขุมปัญญา” ของ...ปรีดี พนมยงค์

บุคคลที่รอดพ้นจากการเป็นทาส และบุคคลที่เป็นข้าไพร่ดังกล่าว นั้น มีฐานะเป็นคนไร้สมบัติซึ่งถือว่าเป็นบุคคลอยู่ในชนชั้นต่ำที่สุดของสังคม บางสังคมได้มีระเบียบกำหนดการแบ่งชนชั้นหรือวรรณะไว้ อาทิ

ก. การแบ่ง “วรรณะ” ตามคัมภีร์พระเวท หลายศตวรรษก่อนพุทธกาลนั้น ถือว่าคนไร้สมบัติเป็นวรรณะต่ำที่สุดของสังคม เรียกว่าวรรณะ “ศูทร” ที่ต้องรับใช้วรรณะอื่นที่สูงขึ้นไปตามลำดับ คือ “แพศย์” ผู้ทำการค้าและเลี้ยงสัตว์ “กษัตริย์” ซึ่งเป็นนักรบ “พราหมณ์” ซึ่งเป็นครูสังคมและหัวหน้าสังคม

ข. สังคมโบราณ (ประมาณ ๓๐๐ ปีก่อนพระเยซูเกิด) ได้กำหนดไว้ในธรรมนูญแบ่งบุคคลที่มีอาชีพออกเป็นชนชั้น เรียกตามภาษาละตินว่า “คลาสสิส” (Classis) เพื่อรับใช้สังคมในกองทัพ โดยถืออันดับตามกำลังของสมบัติของบุคคล เพราะบุคคลที่เป็นนักรบในกองทัพโรมันนั้น จะต้องมียาวยุทธโศภณของตนเอง ผู้ใดมีสมบัติมาก เช่น มีม้า รถ ทาส มาก ก็อยู่ในประเภทชั้นสูง ผู้ใดมีสมบัติน้อยลงมาก็อยู่ในชั้นต่ำลงมา ผู้ใดไม่มีสมบัติจะรับใช้สังคมได้ แต่โดยมีลูกให้รับใช้สังคมซึ่งภาษาละตินเรียกกันว่า “Proles” (โพรเลส) คนโรมันจึงแบ่งลัทธินี้มาเรียกชนชั้นที่ไม่มีสมบัติว่า “โพรเลตารีอุส” (Proletarius)

ค. สังคมอื่นๆ นอกจากสังคมโรมัน ก็นิยมแบ่งชนชั้นลดหลั่นตามฐานะแห่งการมีสมบัติน้อย และการไร้สมบัติ ชนชั้นต่างๆ มีชื่อตามสภาพของระบบทาสและระบบศักดินาของแต่ละสังคมในกาลสมัยต่างๆ

ง. สังคมทาสผสมกับศักดินาของสังคมสยาม ได้รับวิธีการแบ่งวรรณะของอินเดียที่ปรับปรุงแล้วให้อยู่ในสมัยพุทธกาล คือวรรณะกษัตริย์เป็นประมุขของสังคม พราหมณ์ลดฐานะจากหัวหน้า

“ขุมปัญญา”
ของ...ปรีดี พนมยงค์

สังคมมาเป็นเพียงครูของกษัตริย์ เศรษฐีเป็นนายทุนศักดินาร่ำรวยที่สุด และเป็นพระสหายของพระราชฯ, คหบดีเป็นนายทุนชั้นกลาง, กระฎุมพีเป็นนายทุนน้อยทำการค้าเมล็ดพืชในชนบท และให้ชาวชนบทกู้เงิน ส่วนคนที่ไม่มีสมบัตินั้นสังคมสยามไม่ได้เรียกคนชนิดนั้นว่า “สุทร” คือเรียกว่าข้าไพร่ ผู้ได้รับจ้างทำงานก็เรียกว่า “ลูกจ้าง”

(๒) เครื่องมือการผลิตในระบบศักดินา ได้พัฒนาขึ้นอย่างไม่หยุดยั้ง จึงปรากฏว่าตั้งแต่ศตวรรษที่ ๑๖ เป็นต้นมา ก่อนที่จะมีอุตสาหกรรมที่ใช้เครื่องจักรกลกำลังไอน้ำนั้น ในยุโรปตะวันตกก็ได้มีโรงงานหัตถกรรม (Manufacture) ที่ใช้กำลังแรงงานและฝีมือคนจำนวนประมาณ ๕—๑๐๐ ตั้งอยู่อย่างกระจัดกระจาย ซึ่งเป็นวิสาหกิจขนาดย่อม คนงานเหล่านั้นมิใช่ทาส เพราะระบบทาสได้หมดไปก่อนนานมาแล้ว และแม้ว่าในทางนิตินัย คนงานเหล่านั้นยังมิฐานะเป็นข้าไพร่ของเจ้าศักดินา แต่ในทางพฤตินัยก็ไม่ถูกบังคับให้ทำงานในที่ดินของเจ้าศักดินา พวกเขาจึงเป็นลูกจ้างของนายจ้างที่เป็นเจ้าของโรงงานหัตถกรรมและวิสาหกิจขนาดย่อม ลูกจ้างเหล่านี้ได้ค่าจ้างเป็นเงินตรา หรือเป็นเงินตราส่วนหนึ่งและวัตถุสิ่งของอีกส่วนหนึ่ง

เมื่อลูกจ้างเหล่านั้นมิใช่ทาส และในทางพฤตินัยมิใช่ข้าไพร่ทำงานประจำในที่ดินของเจ้าศักดินา นายจ้างจึงเรียกลูกจ้างของเขาเป็นภาษาฝรั่งเศสว่า “Travailleur” หรือ “Ouvrier” ภาษาอังกฤษ “Worker” หรือ “Labourer” ภาษาเยอรมัน “Arbeiter” แม้ว่าตามมูลศัพท์ของแต่ละคำในภาษาฝรั่งเศสและอังกฤษดังกล่าวนั้น จะมีความผิดเพี้ยนบ้าง แต่ต่อๆ มาก็เป็นคำที่มีความหมายเหมือนกัน (Synonym) คือ “คนงานรับจ้าง” ในโรงงานหัตถกรรมและวิสาหกิจแห่งระบบศักดินา ที่พัฒนาขึ้นสูง ก่อนที่จะมีอุตสาหกรรมสมัยใหม่

“ขุมปัญญา”
ของ...ปรีดี พนมยงค์

ตามระบบทุนนิยม

(๓) เมื่อแรกมีอุตสาหกรรม ที่ใช้เครื่องจักรกลกำลังไอน้ำในยุโรปตะวันตกเมื่อปลายศตวรรษที่ ๑๘ ซึ่งเป็นการเริ่มต้นแห่งระบบทุนนิยมสมัยใหม่นั้น ชาวบุรี (Bourgeois) ที่ประกอบเป็นชนชั้นกลางคือมีฐานันดรที่ ๓ รองจากขุนนางบรรพชิตและขุนนางฆราวาสนั้นส่วนหนึ่งก็ได้พัฒนาเป็น “ชนชั้นเจ้าสมบัติ” (Bourgeoisie) ดังที่ผมได้กล่าวไว้ในข้อ ๔.๑.๔. (๑) โดยอาศัยทุนที่สะสมไว้จากการประกอบเศรษฐกิจศักดินานั้นจัดตั้งเป็นอุตสาหกรรมสมัยใหม่ ในการนั้นเจ้าสมบัติจึงใช้ลูกจ้างซึ่งเป็นคนที่พ้นมาจากการเป็นข้าไพร่ทางพฤตินัยทำนองเดียวกับเจ้าของโรงงานหัตถกรรมในสมัยปลายของระบบเศรษฐกิจศักดินาได้ใช้คนรับจ้างดังกล่าวในข้อ (๒) ข้างบนนั้น และเรียกลูกจ้างของตนตามคำฝรั่งดังกล่าวข้างบนนั้น อันเป็นความหมายที่แสดงประเภท (Genus) ของคนรับจ้างสมัยใหม่ ซึ่งหมายถึงลูกจ้างที่ทำงานโดยแรงกายหรือแรงงานทางสมอง

แม้มีอุตสาหกรรมสมัยใหม่ขึ้นแล้ว แต่ชนชั้นเจ้าสมบัติก็ยังมิอาจทำลายวิสาหกิจหัตถกรรมตามระบบศักดินาให้หมดสิ้นไปในทันใด คือยังมีวิสาหกิจชนิดนี้คงค้างอยู่อีกเป็นเวลานาน และอุตสาหกรรมสมัยใหม่นั้นเองก็มีแต่จะมีแต่อุตสาหกรรมขนาดใหญ่เท่านั้น คือยังมีอุตสาหกรรมขนาดย่อม ขนาดกลาง และมีอุตสาหกรรมผสมระหว่างหัตถกรรมและอุตสาหกรรมที่ใช้เครื่องมือเทคนิคและวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ เจ้าของอุตสาหกรรมและหัตถกรรมชนิดและขนาดต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว ก็ต้องใช้ลูกจ้างซึ่งเป็นคนงานตามความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจทุนนิยม คือนายจ้างให้ค่าจ้างเป็นค่าแลกเปลี่ยนแรงงานของลูกจ้าง

ก. คนงานรับจ้างสมัยใหม่จึงมีหลายชนิด (Species) ซึ่ง

“ขุมปัญญา”
ของ...ปรีดี พนมยงค์

รวมเป็นประเภท (Genus) ซึ่งเรียกตามภาษาฝรั่งเศส “Ouvrier”, “Travailleur”, อังกฤษ “Worker”, “Labourer”, เยอรมัน “Arbeiter” อันเป็นศัพท์แสดงประเภท (Genus) ของคนงานรับจ้างตามระบบเศรษฐกิจทุนนิยมดังกล่าวแล้ว

ส่วนชนชั้นของประเภท (Genus) คนงานรับจ้างสมัยใหม่นั้น ภาษาอังกฤษนิยมเรียกว่า “Working Class” ซึ่งแปลเป็นไทยว่า **“ชนชั้นคนงาน”** หรือ **“ชนชั้นกรรมกร”**, ภาษาฝรั่งเศสใช้ว่า “Classe Ouvriere” หรือ “Classe des Fravailleurs” ภาษาเยอรมันใช้ว่า “Arbeiterklasse”

เมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๔๗๕ ได้มีผู้ตั้งศัพท์ไทยขึ้นใหม่อีกคำหนึ่งว่า **“กรรมกร”** โดยเอาคำบาลี “กรรม” ในความหมายว่า **“การงาน”** สมาสกับคำว่า **“กร”** ในความหมายว่า **“ผู้ทำ”** ซึ่งราชบัณฑิตยสถานได้รับเอาศัพท์ใหม่นั้นบรรจุไว้ในพจนานุกรมของสถานนั้น โดยให้ความหมายไว้ว่า คนงาน ลูกจ้าง เป็นจำพวกไม่ใช่ทาส ซึ่งเป็นศัพท์ที่แสดงประเภท (Genus) ของชนชั้นคนงานหรือลูกจ้างตามระบบเศรษฐกิจทุนนิยมสมัยใหม่

ข. บางคนรับทรรศนะคอมมิวนิสต์ นิยามของนายหลี่สี่ซาน ซึ่งคิดอย่างคับแคบว่า กรรมกร (กงเหริน) หมายความว่าเฉพาะลูกจ้างที่ทำงานโดยใช้แรงงานทางกาย ส่วนคนที่ใช้แรงงานทางสมองหรือทำงานในสำนักงานนั้นมิใช่กรรมกร ทรรศนะดังกล่าวนั้นไม่คำนึงถึงการปฏิบัติแท้จริงของวิถีผลิตทางเศรษฐกิจ

ถ้าท่านทั้งหลายพิจารณาตามรูปธรรมว่า วิถีผลิตทางเศรษฐกิจของอุตสาหกรรมสมัยใหม่นั้น เขาทำกันอย่างไร ท่านก็จะเห็นได้ไม่ยากว่าเจ้าของวิสาหกิจนั้น มิได้มีเพียงแต่คนงานรับจ้างที่ทำงานโดยแรงกายเท่านั้น หากจำต้องใช้เสมียนพนักงานที่ทำในสำนักงาน ซึ่งเรียกตามภาษาอังกฤษว่า “White Collar Worker” คือคนงานคอเชิร์ตขาว

“ขุมปัญญา” ของ...ปรีดี พนมยงค์

ด้วย อนึ่ง ท่านทั้งหลายอาจสังเกตได้อีกว่า มีวิสาหกิจหลายอย่างที่มีบริการให้แก่อุตสาหกรรม เช่น ธนาคาร, ธุรกิจซื้อขายสินค้า ฯลฯ ซึ่งใช้ลูกจ้างทำงานทางสมองและเสมียนพนักงาน คือ “คนงานคอเบิร์ตขาว” เป็นส่วนมาก พวกเขาก็ต้องขายแรงงานทางสมองและแรงงานทางกายที่เหน็ดเหนื่อยตามลักษณะงาน ในการนั้นเขาถูกเบียดเบียนน้อยบ้างมากบ้างจากนายจ้าง

ถ้าถือตามลักษณะอีกอย่างหนึ่ง ที่สืบทอดทฤษฎีของหลัลลีซาน ว่าบุคคลแห่งชนชั้นผู้มีทุนน้อย, ชนชั้นกลาง หรือแม้แต่ชนชั้นเจ้าสมบัติ ที่มีเงินพอใช้จ่ายในการศึกษาเล่าเรียน แล้วได้อ่านหนังสือเกี่ยวกับสังคมนิยมหรือคอมมิวนิสต์บางสาขา และทำการเผยแพร่ทฤษฎีให้กรรมกรได้แล้ว มีฐานะเป็น “ปัญญาชนของกรรมกร” ทั้ง ๆ ที่บุคคลชนิดนี้มีได้มีนายจ้างที่ทำการกดขี่เบียดเบียน แต่ผู้ถือตามทฤษฎีของหลัลลีซาน ก็ถือว่าบุคคลชนิดนั้นเข้าลักษณะเป็นกรรมกรได้ ฉะนั้นเหตุใดลูกจ้างที่ทำงานในสำนักงานคือ “คนงานคอเบิร์ตขาว” ซึ่งถูกกดขี่เบียดเบียนจากนายจ้างมากบ้างน้อยบ้างจึงไม่เข้าลักษณะเป็นกรรมกร

องค์การกรรมกรในหลายประเทศตะวันตกนั้นรับสมาชิกที่เป็นลูกจ้างแรงงานทางกายและทางสมอง ซึ่งรวมถึงเสมียนพนักงานที่ทำงานในสำนักงาน แต่ไม่ยอมรับผู้ที่มิใช่ลูกจ้างแรงงานดังกล่าว ผมมีตัวอย่างที่จะกล่าวให้ฟังเพื่อประกอบการพิจารณาของท่านทั้งหลาย คือใน พ.ศ. ๒๔๗๘ ผมได้ไปตรวจราชการที่แม่น้ำโขง คอมมิชชั่นฝรั่งเศสประจำแขวง ท่านเชิญแบกร่วมรับประทานอาหารกับ ม.จีส์แดง โกดาร์ต ร.ม.ต.แรงงานฝรั่งเศส ที่มาตรวจการในลาว ม.โกดาร์ตเล่าให้ฟังว่า ก่อนมาลาวเขาผ่านเมืองปองติเยรี (ริมฝั่งอินเดีย) ขณะนั้นเป็นอาณานิคมฝรั่งเศส ที่ท่าเรือมีคนกลุ่มหนึ่งมาคอยรับ อ้างว่าเป็นกรรมกร ม.โกดาร์ตตอบว่าเขายินดีพบกรรมกร เพื่อทราบถึงความ

“ขุมปัญญา” ของ...ปรีดี พนมยงค์

ประสงค์ที่จะให้เขาช่วยเหลือ แต่อยากทราบว่าหัวหน้าที่นำกรรมกรนั้นทำงานที่โรงงานใด คนนั้นก็ตอบว่าเขาเป็นทนายความของกรรมกร ม.โกดาร์ตจึงตอบว่าตามหลักของเขานั้น ผู้ที่ไม่มีอาชีพเป็นกรรมกร แม้จะมีความรู้เพียงใด แต่ก็ไม่เข้าลักษณะเป็นกรรมกร จึงขอให้กรรมกรมาพูดกับ ม.โกดาร์ตโดยตรงเถิด ทรรศนะขององค์การกรรมกรฝรั่งเศสดังว่านั้นจึงต่างกับทรรศนะของหลี่ลีซาน

สิ่งที่องค์การกรรมกรจะต้องพิจารณาให้ถ่องแท้ถึงลักษณะของลูกจ้างทำงานในสำนักงาน คือต้องพิจารณาว่าถ้าลูกจ้างชนิดนี้คนใด นายจ้างจ้างไว้เพื่อเป็นตัวคุมธุรกิจไซ้ เขาก็มีลักษณะเป็นตัวแทนของนายจ้าง จึงไม่เข้าลักษณะเป็นกรรมกร

ค. ต่อมาในต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ นักประพันธ์ประชาธิปไตยฝรั่งเศสบางท่านได้แต่งคำลาติน “โพรเลตารีอุส” (Proletarius) มาเป็นคำฝรั่งเศส (Proletariat) โพรเลตารีอาต์ หรือออกสำเนียงเร็วเป็นโพรเลตารียาต์) อังกฤษเอาคำฝรั่งเศสนี้ไปทับศัพท์แต่ออกสำเนียงว่า “โพรลิตาเรียต” เยอรมันก็ใช้ทับศัพท์ฝรั่งเศสนี้ ออกสำเนียงว่า “โพรเลทารียาท” ซึ่งหมายถึงชนชั้นผู้ไร้สมบัติ

ชาวมาร์กซิสต์จีนก่อนนายหลี่ลีซานจึงใช้ทับศัพท์ฝรั่งเศสนั้น โดยเขียนอักษรจีนออกสำเนียงว่า “ฝู่ หลอ เลียะ เทียะ เลียะ ยา” ต่อมาจึงถ่ายทอดสาระความหมายตามมูลศัพท์ลาตินและฝรั่งเศสว่า “หวู่ ฉ่าน เจียจี้” แปลว่า “ชนชั้นไม่มีสมบัติ” ผมถ่ายทอดเป็นศัพท์ไทยว่า “ชนชั้นผู้ไร้สมบัติ”

(๔) มาร์กซ์ได้เอาคำฝรั่งเศส “โพรเลตารียาต์” ซึ่งภาษาเยอรมันและอังกฤษใช้ทับศัพท์นั้น มาเรียกคนงานรับจ้างสมัยใหม่ชนิด (Species) หนึ่ง ซึ่งมีลักษณะเฉพาะต่างกับคนงานรับจ้างชนิดอื่น

ใน ค.ศ. ๑๘๘๘ เองเกิลส์ให้คำนิยามคำ “โพรเลตารียาต์”

“ขุมปัญญา”
ของ...ปรีดี พนมยงค์

ไว้ว่า

“ชนชั้นคนงานรับจ้าง (Wage—labourers) สมัยใหม่ ซึ่งไม่มีปัจจัยการผลิตของตนเอง จึงจำต้องขายพลังแรงงานของตนเพื่อดำรงชีพ”

“By proletariat, (is meant) the class of modern wagemen who, having no means of production of their own, are reduced to selling their labour power in order to live”

ก. ถ้าอ่านเฉพาะคำนิยามนั้นแล้วก็ไม่อาจเห็นได้ว่าชนชั้นผู้ไร้สมบัติ (โพรเลตารียาต) มีความแตกต่างกับคนงานรับจ้างหรือกรรมกรสมัยใหม่ชนิดอื่น ๆ เพราะผู้ที่เป็นคนงานรับจ้างนั้นล้วนแต่เป็นคนไม่มีปัจจัยการผลิตของตนเอง จึงจำต้องขายแรงงานเพื่อการดำรงชีพโดยได้รับค่าจ้าง

ฉะนั้น จึงต้องศึกษาแถลงการณ์ฯ ของมาร์กซ์และเอนเงิลส์ ค.ศ. ๑๘๔๘ ทั้งฉบับ และหนังสือ “ดาส กาทิตัล” (Das Kapital) และหนังสือบทความอื่น ๆ ของท่านทั้งสอง และของเลนินที่เกี่ยวข้อง ลักษณะของชนชั้นนี้ประกอบด้วย ก็จะได้ความว่า หมายถึงชนชั้นคนงานรับจ้างที่ทำงานในอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ (Large—scale Industries) ซึ่งต่างกับคนงานรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดเล็ก และโรงงานหัตถกรรมที่ยังมีอยู่ในระบบทุนนิยมสมัยใหม่ ทั้งนี้มิใช่คนงานรับจ้างชนิดอื่น ๆ นั้นถูกขูดรีดเบียดเบียนมากกว่าคนงานรับจ้างในอุตสาหกรรมใหญ่ แต่มาร์กซ์, เอนเงิลส์, เลนิน เห็นว่าคนงานรับจ้างในอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ประกอบเป็นชนชั้นที่ก้าวหน้าที่สุด ซึ่งเกิดขึ้นจากความเป็นอยู่ที่ถูกขูดรีดจากเจ้าสมบัติอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ และจากความจำเป็นที่เขาต้องผนึกกำลังเป็นปึกแผ่น มีความแข็งแกร่ง ได้รับความรู้การฝึกฝนจากการทำงานในโรงงานที่มีเครื่องจักรกล

“ขุมปัญญา”
ของ...บริติช พนมยงค์

สมัยใหม่

ดังนั้น ตามลัทธิมาร์กซ์—เลนินจึงถือว่าชนชั้นคนงานรับจ้างในอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ซึ่งเรียกว่า “โพรเลตารียาต” (ชนชั้นผู้ไร้สมบัติ) นั้นเป็นชนชั้นที่สามารถนำบรรดากรรมกรชนิดต่าง ๆ รวมทั้งผู้ออกแรงทำมาหากินนั้นด้วย เพื่อต่อสู้ระบบทุนนิยมให้สำเร็จได้

ในบทความของเลนินเขียนเมื่อเดือนมิถุนายน ค.ศ. ๑๙๑๙ ที่กล่าวถึงวินัยของการต่อสู้ระบบทุนนิยมนั้น มีความตอนหนึ่งว่า

“วินัยใหม่นี้มิใช่ตกหล่นลงมาจากสวรรค์ หรือเกิดจากคำอธิษฐาน (Pious Wishes) หากเกิดจากสภาพความเป็นอยู่ทางสสารวิสัย (Material Condition) ของการผลิตทุนนิยมขนาดใหญ่ (Large scale Capitalist Production) และจากสภาพการนั้น ซึ่งถ้าไม่มีแล้ววินัยก็ไม่อาจเป็นไปได้ พาหะหรือทางนำมาของสสารวิสัยนี้ คือชนชั้นหนึ่งที่วิวรรตกำเนิดขึ้นแน่นอน ได้เกิดขึ้น ได้จัดตั้งขึ้น ได้เป็นปีกแผ่นขึ้น ได้ฝึกฝนขึ้น ได้เรียนรู้ขึ้น และได้แข็งแกร่งขึ้น โดยระบบทุนนิยมขนาดใหญ่ (Large—scale Capitalism) ชนชั้นนี้คือ โพรเลตารียาต (ชนชั้นผู้ไร้สมบัติ)”

ในบทความอื่นๆ ของมาร์กซ์, เองเงิลส์, เลนิน เกี่ยวกับลักษณะพิเศษของชนชั้นผู้ไร้สมบัติ ปรากฏใจความว่า การที่คนงานรับจ้างเป็นจำนวนมากร่วมกันทำงานในอุตสาหกรรมใหญ่นั้น ทำให้พวกเขาเกิดจิตสำนึกในการร่วมกันทำงานแบบสังคมนิยมได้มากกว่าคนงานที่ร่วมกันทำงานในอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดเล็ก

ฉะนั้น การที่มาร์กซ์ถือว่าชนชั้นผู้ไร้สมบัติ (โพรเลตารียาต) เป็นชนชั้นนำของกรรมกรและของผู้ถูกกดขี่เบียดเบียนชนิดอื่น ๆ นั้น ก็มีไว้ว่าท่านที่เฝ้ามองนามนั้นคิดเพื่อฝันสมมุติให้ชนชั้นผู้ไร้สมบัติเป็นชนชั้นผู้นำ หากท่านได้พิจารณาตามสภาพทางสสารธรรมวิสัยดังกล่าวแล้ว และจากประสบการณ์ของมาร์กซ์, เองเงิลส์ ซึ่งเคยมา

“ขุมปัญญา”
ของ...ปรีดี พนมยงค์

ศึกษาค้นคว้าในฝรั่งเศสว่า แม้ในสมัยนั้นยังมิได้มีพรรคมาร์กซิสต์เป็นผู้นำ แต่กรรมกรก็มีการต่อสู้เจ้าสมบัติเพื่อเรียกร้องค่าจ้างเพิ่มขึ้น และประจักษ์ว่าคนงานในอุตสาหกรรมใหญ่ประกอบตนขึ้นเองเป็นแกนกลางนำการต่อสู้ที่มีคุณภาพและปริมาณ เป็นกองพลังที่รวมกันอยู่เป็นปึกแผ่น ประดุจเป็นกรมกองทหารที่มีวินัย อันเกิดจากการที่ทุกคนต้องร่วมกันทำงานในอุตสาหกรรมใหญ่นั้น

ข. ท่านผู้ใดจะใช้คำไทยโดยทับศัพท์ว่า “โพรเลตารียาต” หรือจะใช้คำไทยว่า “ชนชั้นผู้ไร้สมบัติ” หรือใช้คำไทยว่า “ชนชั้นกรรมมาชีพ” หรือจะถ่ายทอดเป็นคำไทยอื่นอย่างใด ก็ขอให้เข้าใจความหมายของคำว่า “โพรเลตารียาต” ว่ามาร์กซ์, เลนิน ได้ใช้ในความหมายอย่างไร และนำมาประยุกต์ให้ถูกต้องแก่สภาพ, ท้องที่, กาลสมัยของแต่ละสังคม มิฉะนั้นก็จะปะปนกรรมกรชนิดนี้กับกรรมกรชนิดอื่น ๆ ยุ่งเหยิง และอาจเป็นอันตรายแก่ขบวนการของกรรมกรได้ ถ้าเข้าใจผิดว่าคนเลวทรามซึ่งมาร์กซ์เรียกเป็นภาษาเยอรมันว่า “ลุมเพนโพรเลตารียาต” (Lumpenproletariat) เป็นชนิดปลีกย่อย (Sub—species) หนึ่งของชนชั้นกรรมมาชีพ โดยผู้เข้าใจผิดแปลศัพท์เยอรมันนี้ว่า “ชนชั้นกรรมมาชีพจรจัด” ซึ่งผมขอให้ข้อสังเกตไว้ใน (๕) ต่อไป

(๕) มาร์กซ์, เองเงิลส์ ได้กล่าวตักเตือนผู้นำของกรรมกรให้ระมัดระวังคนเลวทรามชนิดหนึ่ง ซึ่งท่านเรียกเป็นภาษาเยอรมันว่า “ลุมเพนโพรเลตารียาต” (Lumpenproletariat) ภาษาอังกฤษว่า “โซเชี่ยล สกัม” (Social Scum) ภาษาฝรั่งเศสว่า “ซูซ์—โพรเลตารียาต” (Sous—proletariat)

ก. คำเตือนของท่านทั้งสองปรากฏในคำแถลงการณ์พรรคคอมฯ พิมพ์ครั้งแรก ค.ศ. ๑๙๔๔ และในบทความอื่น ๆ ต่อมา โดย

“ขุมปัญญา”
ของ...ปรีดี พนมยงค์

เฉพาะในบทบันทึกเขียนเมื่อ ค.ศ. ๑๙๕๓ เพื่อการอภิวัฒน์ชาวนาในเยอรมันนี ท่านทั้งสองได้เตือนผู้นำกรรมกรไว้อย่างหนักแน่นดังต่อไปนี้

“ลุมเพนโพเรเลทาริยา, เศษขยะส่วนที่ไร้ศีลธรรมของทุกชนชั้น ซึ่งตั้งแหล่งอยู่ในนครใหญ่ๆ นั้น เป็นคนเลวร้ายที่สุดของพันธมิตรที่จะพึงมีได้ กุ๊ยะชนิดนี้ขายตัวและไม่มีมายางอายเด็ดขาด ถ้ากรรมกรฝรั่งเศสในการอภิวัฒน์ทุกครั้งได้เขียนไว้หน้าบ้านว่า “พวกขโมยจงตาย” และได้ยิงบางคนชนิดนั้น ก็มีไปกรรมกรห่วยใยสมบัติทรัพย์สิน แต่เพราะกรรมกรพิจารณาถูกต้องว่า เป็นการจำเป็นก่อนอื่นที่ต้องกวัดไกวไล่ลงเหล่าร้ายนั้นให้ออกห่าง ผู้นำกรรมกรทุกคนที่ใช้บุคคลเลวทรามไม่มีศีลธรรมนั้นให้เป็นกองพิทักษ์ หรือเชื่อว่าจะได้รับการสนับสนุนจากคนเลวทรามนั้นแล้ว ก็พิสูจน์ผู้นั้นได้โดยการกระทำเพียงเท่านั้นว่าเป็นคนทรยศต่อขบวนการ”

ฉะนั้น เมื่อมาร์กซ์, เองเกลส์เตือนไว้อย่างหนักแน่นดังกล่าวแล้ว ผู้นำกรรมกรแห่งทุกพรรคทุกองค์กรของกรรมกรและของชนชั้นผู้ไร้สมบัติ (กรรมาชีพ) จึงจำต้องปฏิบัติให้ถูกต้อง เพื่อมิให้ตนเป็นคนทรยศต่อกรรมกร

การที่ผู้นำกรรมกรจะปฏิบัติให้ถูกต้องตามที่มาร์กซ์—เองเกลส์เตือนไว้นั้น ก่อนอื่นผู้นำกรรมกรจำต้องเข้าใจว่า “โพเรเลทาริยาต์” ที่บางคนแปลว่า “ชนชั้นกรรมาชีพ” นั้นคืออะไร และต้องเข้าใจว่าคนเลวทรามชนิดที่เมธีเรียกเป็นภาษาเยอรมันว่า “ลุมเพนโพเรเลทาริยาท” อังกฤษ “โซลเซียล สกัม” ฝรั่งเศส “ซูซ์—โพเรเลทาริยาต์” นั้นหมายถึงชนิดใด ถ้าผู้นำกรรมกรคนใดเข้าใจผิดก็ประยูกต์ทฤษฎีมาร์กซ์ผิด ซึ่งแม้เขาจะไม่ตั้งใจทรยศต่อกรรมกร แต่ผลก็เป็นการทรยศกรรมกรโดยไม่ตั้งใจได้ อันทำให้ขบวนการของกรรมกรเสียหายมากตาม

ที่มาร์กซ์, เองเกลส์กล่าวไว้

“ขุมปัญญา”
ของ...ปริติ พนมยงค์

ก่อนที่มาร์กซ์, เองเงิลส์ เขียนบทความตามที่ผมกล่าวข้างต้น เมื่อ ค.ศ. ๑๘๕๓ นั้น ท่านทั้งสองได้ร่วมกับกรรมกร ๖ ชาติ ประกาศแถลงการณ์พรรคคอมฯ เมื่อ ค.ศ. ๑๘๔๘ ซึ่งผมได้กล่าวไว้ในข้อ ๔.๑.๒ (๑) แล้วว่า แถลงการณ์นั้นได้แจ้งไว้ว่าได้ทำต้นฉบับขึ้น ๖ ภาษา คือ เยอรมัน, อังกฤษ, ฝรั่งเศส, อิตาลี, สเปน, เบลเยี่ยม (เดนมาร์ก) ฉะนั้น ผู้ใดเข้าใจภาษาหนึ่งภาษาใดของต้นฉบับก็ย่อมเข้าใจได้ว่า คนเลวทรามที่เมธีห้ามมิให้คนนั้นคือคนชนิดใด แต่ท่านที่ไม่อาจเข้าใจภาษาอันเป็นต้นฉบับนั้น ก็จำต้องอาศัยฉบับที่มีผู้ปรารถนาได้แปลจากภาษาใดของต้นฉบับนั้น ฉะนั้น หน้าที่ของผู้นำกรรมกรแห่งประเทศต่าง ๆ ที่ไม่ใช่ประเทศแห่ง ๖ ภาษานั้นจึงเกิดขึ้นที่ต้องแปลเป็นภาษาแห่งชาติของตนให้ถูกต้องตรงกับความหมายของต้นฉบับ ดังที่ผมได้อ้างคำเตือนของนักปรัชญาเอเชียผู้หนึ่งว่า ผู้แปลต้องใช้ความประณีตในการแปลศัพท์ที่มีความหมายเฉพาะ เพราะถ้าแปลผิดแม้แต่คำเดียวก็ทำให้ผู้อ่านเข้าใจผิดในระบบปรัชญานั้นทั้งระบบก็ได้

โดยเฉพาะผู้แปลขององค์การกรรมกรใด ๆ ในสยามนั้นก็ยิ่งต้องระมัดระวังเป็นพิเศษยิ่งขึ้น เนื่องจากบางองค์การมีวินัยผูกมัดสมาชิกและแนวร่วมของตนไว้ว่า ต้องใช้ศัพท์ที่ปัญญาชนขององค์การนั้นคิดขึ้น แม้ภายหลังสมาชิกหรือแนวร่วมคนใดสามารถตรวจสอบต้นฉบับของเมธีได้พบว่า คำแปลไทยขององค์การผิดจากความหมายในต้นฉบับก็ตาม แต่สมาชิกและแนวร่วมก็ต้องผูกมัดฝืนใช้ศัพท์ที่ผิด ๆ ดังที่ผมได้กล่าวถึงหลายศัพท์ที่ปัญญาชนขององค์การนั้นคิดขึ้น อันทำให้กรรมกรและราษฎรผู้บริสุทธิ์เข้าใจผิดในลักษณะของระบบสังคมและชนชั้นต่าง ๆ ผิดจากความหมายของมาร์กซ์, เลนิน, สตาลิน, เหมาเจ๋อตุง

“ขุมปัญญา”
ของ...ปรีดี พนมยงค์

ข. ปัญญาชนของบางองค์การกรรมกรในสยามเคยแปลแถลงการณ์พรรคคอมฯ ฉบับ ค.ศ. ๑๙๔๘ ไว้ โดยแปลคำอังกฤษ “ไฮเซิล สกัม” ซึ่งตรงกับคำเยอรมัน “ลุมเพนโพรเลตารียาท” นั้นเป็นภาษาไทยว่า “ชนชั้นกรรมาชีพจรจัด”

เมื่อ ค.ศ. ๑๙๗๔ (พ.ศ. ๒๕๑๗) ผู้แปลสำนักพิมพ์กรุงปักกิ่งก็ได้ใช้คำว่า “ชนชั้นกรรมาชีพจรจัด” ในการแปลแถลงการณ์พรรคคอมฯ ของมาร์กซ์เป็นภาษาไทย ผมจึงคัดคำแปลของสำนักนั้นตอนที่เกี่ยวกับคนเลวทรามชนิดนั้นดังต่อไปนี้

“ชนชั้นกรรมาชีพจรจัดเป็นส่วนที่เฉื่อยเนือย เหลวไหลในชั้นต่ำสุดของสังคมเก่า บางครั้งพวกเขาก็ถูกการปฏิวัติชนชั้นกรรมาชีพดึงเข้าสู่การเคลื่อนไหวเหมือนกัน แต่เนื่องจากสภาพความเป็นอยู่ของพวกเขา พวกเขาจึงยอมให้คนซื้อไปเพื่อประกอบกรรมทำชั่วที่เป็นปฏิริยายิ่งกว่า”

ผู้แปลแถลงว่าแปลจากภาษาจีน และได้เทียบกับฉบับภาษาอังกฤษ และบางแห่งได้เทียบกับต้นฉบับภาษาเยอรมันด้วย

ผมจึงขอให้ท่านที่พอรู้ภาษาอังกฤษอ่านต้นฉบับแถลงการณ์ของมาร์กซ์ ซึ่งมีความดังต่อไปนี้

“The ‘dangerous class,’ the social scum (Lumpenproletariat) that passively rotting mass thrown off by the lowest layers of old society may here and there be swept into the movement by a proletarian revolution, its conditions of life however prepare it far more for the part of a bribed tool of reactionary intrigue”

ท่านที่พอรู้ภาษาอังกฤษย่อมเห็นได้ว่า คำแปลภาษาไทยของสำนักพิมพ์กรุงปักกิ่งแตกต่างกับฉบับภาษาอังกฤษมาก โดยเฉพาะ

“ลุมเพนโปรเลตารีอา”
ของ...ปริติ พนมยงค์

คำว่า “ลุมเพนโปรเลตารีอา” นั้น มาร์กซ์—เองเงิลส์ใส่ไว้ในวงเล็บ แสดงว่าหมายถึงคำอังกฤษ “โซเซียล สกัม” ซึ่งแปลตามตัวว่า “เศษขยะสังคม” ไม่มีคำใดเลยที่จะแปลได้ว่า “ชนชั้นกรรมาชีพจรจัด” และคำว่า “That Passively Rotting Mass” นั้น ก็มิใช่แปลได้ว่า “ส่วนที่เฉื่อยเนือย” เพราะความหมายถึง “มวลชนเสื่อมทราม” (Rotting Mass) ที่ยอมตนโดยไม่หัดทาน (passively) ให้ถูกโยนทิ้ง (Trown off)

โดยที่ผู้แปลสำนักพิมพ์นั้นอ้างว่า “บางแห่งได้เทียบฉบับภาษาเยอรมันด้วย” ผมจึงขอคัดความในต้นฉบับภาษาเยอรมันเพื่อท่านที่รู้ภาษาเยอรมันได้เทียบดู ดังต่อไปนี้

“Das Lumpenproletariat diese passive Verfaulung der untersten Schichten der alten Gesellschaft, wird durch eine proletarische Revolution stellenweise in die Bewegung hineingeschleudert, seiner ganzen Lebenslage nach wird es bereitwilliger sein sich zu reaktionären Umrrieben erkaufen zu lassen”

ท่านที่รู้ภาษาเยอรมันก็จะทราบได้ว่า “ลุมเพน” แปลว่าเศษขี้ริ้ว และมาร์กซ์ใช้เป็นอุปสรรคหน้าคำว่า “โปรเลตารีอา” เป็นคำว่า “ลุมเพนโปรเลตารีอา” นั้น มิได้ทำให้คนจำพวกนี้เป็นชนชั้นกรรมาชีพหรือชนชั้นผู้ไร้สมบัติขึ้นมาได้ เพราะประโยคต่อมาที่ว่า “Diese passive Verfaulung der untersten Schichten der alten Gesellschaft” นั้นมิได้หมายถึงชนชั้นกรรมาชีพจรจัดเป็นส่วนที่เฉื่อยเนือยเลย หากหมายถึงมวลชนเสื่อมทรามซึ่งยอมตนให้ถูกโยนทิ้งโดยชั้นล่างที่สุดของสังคมเก่า ตรงตามความหมายในต้นฉบับภาษาอังกฤษ

ค. การแปลศัพท์ปรัชญาที่มีความหมายเฉพาะของลัทธิใด ๆ นั้น จะอาศัยเพียงพจนานุกรมซึ่งเป็นภาษาสามัญเท่านั้น ยังไม่พอที่

“ขุมปัญญา”
ของ...ปรีดี พนมยงค์

จะรู้ความหมายของเมธีได้

ในกรณีศัพท์ “ลุ่มเพนโพรเลทารียาท” “โซเซียล สกัม” นั้น มาร์กซ์, เองเงิลส์ ได้มีคำอธิบายพรรณนาถึงบุคคลชนิดนี้ไว้ในบทความอื่น ๆ พร้อมทั้งได้ให้ตัวอย่างของคนเสื่อมทรามเหล่านี้ เช่น ในบทความว่าด้วยการต่อสู้ระหว่างชนชั้นในฝรั่งเศส บทความเรื่องวันที่ ๑๙ แห่งเดือนบริแมร์ (ศักราชปฏิวัติฝรั่งเศส) ของหลุยส์ โบนาปาร์ต บทบันทึกเตรียมเพื่อสงครามขานนาในเยอรมันนี ฯลฯ ซึ่งผลสรุปเกี่ยวกับบุคคลชนิดนี้ได้ดังต่อไปนี้

มาร์กซ์อธิบายว่า วิถีหาเงินของขุนคลัง (Finance Aristocracy) และความพึงพอใจสนุกสนานของพวกเขา ได้ยั่วชวนให้คนแสวงหาความร่ำรวยที่ไม่ใช่วิธีการผลิต (Production) หากโดยการฉ้อโกงและอบายมุขต่างๆ ก่อให้เกิดคนเสื่อมทรามประดุจเป็นเศษขยะโสภณของสังคม ท่านได้ยกตัวอย่างไว้หลายชนิด อาทิ คนเสเพลเร่ร่อน, คนปลิ้นปล้อนต้มมनुษย์, คนตลบตะแลง, นักเลงการพนัน, นักเลงล้วงกระเป๋า, คนขี้คุก (ต้องโทษคดีสามัญหลายครั้งไม่เจ็ดหลาย) ทหารรับจ้างที่ปลดจากประจำการ นักโฆษณาคุณภาพยาวิเศษกลางบ้าน พวก “แมงดา” ที่ฝรั่งเศสเรียกว่า “Maqueraux” หัวหน้าช่องโสเภณี และพวกที่มาร์กซ์, เองเงิลส์ เขียนเป็นคำลาตินว่า “Literari” (ออกเสียง “ลิเตรารี”) ท่านใช้อักษรเอียงที่เรียกว่าอิตาลีค ซึ่งแสดงว่ามีความหมายเฉพาะต่างกับคำแปลธรรมดา มาร์กซ์เคร่งครัดในการใช้คำอย่างมีความหมายเฉพาะ เช่น นักเขียน นักประพันธ์ (Litterateur) มาร์กซ์ใช้คำว่า “Ecrivassier” หมายถึงนักเขียนเลวที่บิดปากกาเพื่อลื่นน้ำใจและลื่นบนจากเจ้าสมบัติ ซึ่งต่างกับนักเขียนโดยสุจริตซึ่งเรียกว่า “Ecrivain”

“ขุมปัญญา”

ของ...ปรีดี พนมยงค์

เมื่อเจ้าสมบัตินุคลัง ได้มีอำนาจรัฐโดยการอภิวัฒน์ฝรั่งเศส ค.ศ. ๑๘๔๘ แล้ว ได้จ้างคนเลวทรามประดุจเศษขยะสังคมนั้น โดยเสียค่าจ้างให้คนหนึ่งๆ เพียงวันละ ๑ แฟรงค์ ๕๐ ซองติม จัดตั้งเป็นกองทหารเคลื่อนที่เป็นกองทหารพิทักษ์รัฐบาล คนเลวทรามเหล่านี้ แทนที่จะช่วยเหลือกรรมกร แต่กลับเป็นเครื่องมือขุนคลังทำการปราบปรามกรรมกร

มาร์กซยกตัวอย่างว่า “เจ้าฟ้าหลุยส์ นโปเลียน โบนาปาร์ต” หลานลุงของจักรพรรดินโปเลียนที่ ๑ (Empereur Napoleon I) เป็นหัวหน้าใหญ่ของเศษขยะสังคม คือภายหลังอภิวัฒน์กุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๘๔๘ ท่านเจ้าฟ้าฯ ได้ยืมเงินนายธนาคารใหญ่มาใช้จ่ายเพื่อสมัครรับเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดี ท่านเจ้าฟ้าฯ ได้ตั้ง “สมาคมการกุศล” เป็นฉากกบัง แต่ว่าที่แท้เจ้าฟ้าฯ ใช้เงินนั้นซื้อคนเลวทรามที่เป็นเศษขยะสังคมได้เป็นจำนวนมาก ซึ่งท่านเจ้าฟ้าฯ ใช้เป็นหัวคะแนนในการเลือกตั้ง และใช้วิธีที่เรียกกันในสยามสมัยนี้ว่า “พลร่ม”, “ไฟไฟ” และกลอุบายทุกชนิด อันเป็นผลให้ท่านเจ้าฟ้าฯ ได้รับเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดี ฝ่ายตัวแทนของชนชั้นผู้ไร้สมบัติต้องแพ้ในการเลือกตั้ง เพราะน้ำมือของพวกเขาเศษขยะสังคม เมื่อท่านเจ้าฟ้าฯ ได้เป็นประธานาธิบดีแล้ว ท่านรออยู่ระยะเวลาหนึ่งแล้วก็ได้ทำรัฐประหารปิดสภา เนรเทศฝ่ายค้าน แล้วท่านได้ขอประชามติสถาปนาจักรวรรดิ (Empier) ขึ้นใหม่ โดยพระองค์เองขึ้นครองอำนาจรัฐเป็น “จักรพรรดินโปเลียนที่ ๓” (Empereur Napolion III) ในการลงประชามตินี้พวกเศษขยะสังคมที่เป็นสมุนของเจ้าฟ้าฯ ได้มีบทบาทสำคัญอีกครั้งหนึ่งในการเป็นหัวคะแนนและพลร่ม ไฟไฟ ส่วนนักเขียนเลวก็ใช้วิธีการสรรเสริญเจ้าฟ้าฯ โดยรับสินจ้างขณะนั้นบ้าง และท่านเจ้าฟ้าฯ ก็ได้รับรองที่จะยกย่องนักเขียนเลวเหล่านั้นให้เป็นสมาชิกสภาสูงบ้าง ให้เป็นราชบัณฑิตบ้าง

“ขุมปัญญา”
ของ...ปรีดี พนมยงค์

ง. ตามคำอธิบายของมาร์กซ์—เอนเงิลส์ และตัวอย่างดังที่ ผมกล่าวในข้อ (ก), (ข), (ค) ข้างบนนั้น ท่านผู้อ่านซึ่งไม่ผูกมัดอยู่กับ คำแปลภาษาไทยของนิยายใด ก็คงจะเห็นได้ว่าคนเลวทรามซึ่งเมธี เรียกเป็นภาษาเยอรมันว่า “ลุมเพนโพรเลตารียาท” อังกฤษ “โซเซียล สกัม” นั้น มิใช่เป็นเพียงคนจรจัดเท่านั้น มาร์กซ์ได้กล่าวไว้ชัดเจน แล้วในบทบันทึก ค.ศ. ๑๘๕๓ ว่าเป็น “เศษขยะที่ไร้ศีลธรรมของทุก ชนชั้น” (This scum of the depraved Elements of all classes) นับ ตั้งแต่เจ้าฟ้าหลุยส์ นโปเลียน โบนาปาร์ต และส่วนเลวทรามของชนชั้น เจ้าสมบัติ, ของคนชั้นกลาง, ของคนมีทุนน้อย ตลอดจนนักเขียน เลวทรามที่รับจ้างให้แก่ฝ่ายศักดินา และฝ่ายทุนนิยม ฉะนั้น โดยนัย แล้วคนเลวทรามเหล่านี้จึงมิได้จัดเป็น “ชนชั้น” เพราะถ้าหากจะจัด เป็นชนชั้นเข้าลักษณะที่มาร์กซ์, เอนเงิลส์กล่าวไว้ในแถลงการณ์ฯ ฉบับ ภาษาอังกฤษว่า “ชนชั้นอันตราย” (Dangerous Class) ส่วนคำแถลง- การณ์ฯ ฉบับภาษาฝรั่งเศสเรียกคนชนิดนี้ว่า “ซูซ—โพรเลตารียาต์” (Sous—proletariat) นั้นแปลตามตัวว่า “ใต้ชนชั้นผู้ไร้สมบัติ” หรือ “ใต้ชนชั้นกรรมาชีพ” ได้มีหมายเหตุกำกับไว้—เอนเงิลส์เตือนผู้นำ กรรมกรเหล่านี้ให้ออกห่างที่สุด ฉะนั้นจึงไม่สมควรอย่างยิ่งที่ผู้แปล แห่งสำนักพิมพ์กรุงปักกิ่ง จะใช้คำแปลที่บางนิยายแปลไว้ก่อนว่า “ชนชั้นกรรมาชีพจรจัด” อันจะทำให้ผู้อ่านที่ไม่สามารถเทียบต้นฉบับ ของเมธีได้นั้นเข้าใจผิดไปได้ว่า คนเลวทรามนั้นเป็นชนิดปลีกย่อย (Sub—species) หนึ่งของชนชั้นกรรมาชีพหรือของชนชั้นผู้ไร้สมบัติ ซึ่งจะทำให้มวลราษฎรเข้าใจผิดว่า ชนชั้นกรรมาชีพที่เป็นผู้นำมวล กรรมกรและมวลราษฎรนั้นมีคนเลวทรามเป็นชนิดปลีกย่อยรวมอยู่ด้วย ซึ่งจะทำให้เสียศักดิ์ศรีของชนชั้นนำ

ผมจึงขอเสนอว่า ถ้าท่านผู้ใดเห็นว่ายังหาคำไทยที่เหมาะสม

“ลุ่มปัญญา” ของ...ปรีดี พนมยงค์

ถ่ายถอดคำว่า “ลุ่มเพนโพเลทาริยาท” ไม่ได้ ก็ขอให้ใช้ทับศัพท์คำนั้นไปพลางก่อน โดยเรียกย่อ ๆ ว่า “คนลุ่มเพน” หรือจะเรียกถ่ายถอดคำอังกฤษ “โซเซียล สกัม” เป็นภาษาไทยว่า “เศษขยะสังคม” ก็ได้ แต่มีคำไทยที่ผมเคยแปลไว้ว่า “ก๊วยสังคม” คำว่า “ก๊วย” นั้นเป็นคำจีนออกสำเนียงแต้จิ๋ว ซึ่งราชบัณฑิตยสถานรับรองไว้ในพจนานุกรมแล้ว โดยให้ความหมายว่า “ผีเปรต; หมายถึง คนโซ คนเลวทราม” หวังว่าคนไทยที่มีเชื้อชาติไทยหรือเชื้อชาติจีนที่ไม่ผูกมัดที่จะต้องใช้คำแปลของสำนักใดนั้น จะได้พิจารณาว่าคำว่า “ก๊วยสังคม” จะเหมาะสมหรือไม่ในการที่จะถ่ายถอดคำว่า “ลุ่มเพนโพเลทาริยาท” หรือ “โซเซียล สกัม”

(๖) การนำทฤษฎีมาร์กซ์—เลนินมาใช้แก่สังคมใด ๆ นั้นต้องให้เหมาะสมแก่สภาพ ทั้งที่ กาลสมัยของแต่ละสังคม อาทิ ในสังคมที่ระบบทุนนิยมได้พัฒนาเต็มที่ (Fully Developed) ชนชั้นผู้ไร้สมบัติของสังคมนั้นจึงมีประสิทธิภาพและปริมาณคน สามารถเป็นชนชั้นนำในการต่อสู้ระบบทุนนิยมทั้งระบบได้

แต่ในสังคมระบบทุนนิยมพัฒนายังไม่เต็มที่ คือยังมีอุตสาหกรรมขนาดกลาง ขนาดเล็ก และหัตถกรรม เป็นจำนวนข้างมาก เช่น ในประเทศจีนก่อน ค.ศ. ๑๙๔๙ นั้น เหม่าเจ๋อตุงจึงได้จัดเอา “ชนชั้นกรรมกร” (Working Class) เป็นชนชั้นนำ โดยมีชนชั้นชาวนาเป็นพันธมิตรที่สนิท ประกอบด้วยชนชั้นที่มีทุนน้อย และชนชั้นเจ้าสมบัติแห่งชาติเป็นแนวร่วม “ชนชั้นกรรมกรนั้น” หมายถึงประเภท (Genus) คนงานสมัยใหม่หลายชนิด (Species) แต่ได้รับการอบรมฝึกฝนให้มีจิตสำนึกอย่างชนชั้นผู้ไร้สมบัติ (หวู่ฉ่านเจียจี้) เมื่อได้ชัยชนะต่อก็กมั่นคงแล้วก็ได้มีการวิวัฒนาการทางวัฒนธรรม เพื่อเข้าสู่คุณสมบัติชนชั้นผู้ไร้สมบัติเสมอ ๆ ครั้นแล้วเมื่อ ค.ศ. ๑๙๖๖ จึงได้มีการอภิวัฒน์ใหญ่

“ขุมปัญญา”
ของ...ปรีดี พนมยงค์

ทางวัฒนธรรมของชนชั้นผู้ไร้สมบัติ

(๗) ชนชั้นชนิด (Species) อื่น ๆ ของกรรมกรและคนออกแรงทำงานที่ไม่เข้าลักษณะแห่งชนชั้นผู้ไร้สมบัตินั้นมีหลายชนิดปลีกย่อยเล็กรวมเรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า “Non—proletarian Toiler” ฝรั่งเศส “Travailleur Non—proletarian” แม้จะไม่เข้าลักษณะแห่งชนชั้นผู้ไร้สมบัติ แต่ก็ตกอยู่ในฐานะที่ถูกกดขี่เบียดเบียนจากเจ้าสมบัติที่เป็นนายจ้าง หรือจากนายทุนศักดินาที่ตกค้าง ชนชั้นชนิดนี้มีอยู่มากในประเทศที่ระบบทุนนิยมสมัยใหม่ยังไม่พัฒนาเต็มที่

(๘) ชนชั้นกึ่งผู้ไร้สมบัติ (Semi Proletariat) ในสังคมที่ด้อยพัฒนาและกำลังพัฒนานั้น มีบุคคลจำนวนหนึ่งที่ใช้เวลาส่วนหนึ่งประกอบอาชีพด้วยอาศัยแรงงานของตน และใช้เวลาอีกส่วนหนึ่งเป็นแรงงานรับจ้างในอุตสาหกรรมและวิสาหกิจขนาดต่าง ๆ จึงมีฐานะกึ่งหนึ่งที่ถูกกดขี่เบียดเบียนจากนายจ้าง ฉะนั้นนับได้ว่าเป็นกรรมกรหรือคนงานสมัยใหม่ชนิด (Species)

๔.๑.๖ การวิเคราะห์ประเภท (Genus) ของชนชั้นเจ้าของที่ดินกับของชนชั้นขานาออกเป็นชนิด (Species) ต่าง ๆ แห่งสังคมสยามนั้น ผมขอให้ท่านผู้อ่านระลึกถึงความที่ผมกล่าวไว้ในข้อ ๔.๑.๕ (๘) ดังต่อไปนี้

เมื่อเกิดระบบทุนนิยมขึ้นแล้ว ชนชั้นเจ้าของที่ดินส่วนหนึ่งและชนชั้นขานาส่วนหนึ่งแห่งระบบเศรษฐกิจศักดินา ได้เปลี่ยนจากความสัมพันธ์ตามระบบศักดินามาเป็นความสัมพันธ์ตามระบบทุนนิยมสมัยใหม่ แต่อีกส่วนหนึ่งยังคงอยู่ในสภาพแห่งความสัมพันธ์ตามระบบศักดินาหรือกำลังพัฒนาไปสู่ระบบทุนนิยม หรือข้ามไปสู่ระยะหัวต่อระหว่างทุนนิยมกับสังคมนิยม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระดับแห่งการพัฒนาหลังการผลิตตามสภาพท้องที่, กาลสมัย ของแต่ละสังคม

“ขุมปัญญา”

ของ...ปรีดี พนมยงค์

ท่านที่ศึกษาถึงการเปลี่ยนระบบเศรษฐกิจของสังคมหนึ่งมาสู่ระบบเศรษฐกิจที่ก้าวหน้า ย่อมระลึกกฎสำคัญได้ว่าพลังการผลิต (เครื่องมือการผลิตและคนที่สามารถทำและสามารถใช้เครื่องผลิต) นับเป็นสิ่งที่กำหนดให้ระบบเศรษฐกิจทางต้องเปลี่ยนเป็นระบบศักดินา และระบบศักดินาเปลี่ยนมาเป็นระบบทุนนิยม ฯลฯ

การพิจารณาประเภทและชนิดของเจ้าที่ดินกับประเภทและชนชั้นของชาวนา จึงต้องถือตามระดับการพัฒนาแห่งพลังการผลิตตามสภาพ, ท้องที่, กาลสมัย ของแต่ละสังคมว่าเป็นประเทศที่ระบบทุนนิยมพัฒนาเต็มที่แล้ว (Fully Developed Country) หรือประเทศด้อยพัฒนา (Undeveloped Country) หรือ “หรือประเทศที่กำลังพัฒนา” (Developing Country Fully)

สยามปัจจุบันนี้เป็นประเทศที่กำลังพัฒนา จึงมีระบบเศรษฐกิจทุนนิยมส่วนหนึ่ง และระบบเศรษฐกิจศักดินาที่ค้างมาอีกส่วนหนึ่ง

โดยการพัฒนาของพลังการผลิตสมัยใหม่ ทั้งในทางคุณภาพและในทางปริมาณที่ขยายไปสู่ชนบท ระบบเศรษฐกิจศักดินาก็จะเปลี่ยนแปลงไปเป็นระบบทุนนิยมในอนาคต หรือจนกว่าระบบเศรษฐกิจของสยามจะกระโดดข้ามจากสภาพปัจจุบัน ไปสู่ระบบหัวต่อระหว่างทุนนิยมกับสังคมนิยม

(๑) ในสังคมที่พลังการผลิตสมัยใหม่ ได้พัฒนาเต็มที่ (Fully Developed Country) คือระบบทุนนิยมของสังคมนั้นได้เข้าแทนที่ระบบศักดินาทั่วสังคมนั้น ทั้งในทางอุตสาหกรรม, พาณิชยกรรม, กสิกรรม และการเศรษฐกิจทุกชนิด เช่น ในยุโรปตะวันตกที่ยังมิได้เข้าสู่ระบบสังคมนิยมและในสหรัฐอเมริกา

ก. ชนชั้นเจ้าของที่ดินในสังคมชนิดนั้น จึงมีสภาพเป็นนายทุนสมัยใหม่ คือ เจ้าสมบัติ คนมีทุนชั้นกลาง ผู้มีทุนน้อย ตาม

“ขุมปัญญา” ของ...ปรีดี พนมยงค์

ระบบเศรษฐกิจทุนนิยม ตามที่ผมกล่าวในข้อ ๔.๑.๔

ในภาษาอังกฤษยังคงเรียกเจ้าของที่ดิน ซึ่งให้บุคคลอื่นเช่าที่ดินหรือเคหสถานว่า “Land Lord” ซึ่งแปลตามตัวว่า “เจ้าที่ดิน” นั้น ก็เป็นเพียงแต่ใช้ศัพท์ที่สืบมาจากระบบศักดินา แต่ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าของที่ดินผู้ให้เช่าฝ่ายหนึ่ง กับผู้เช่าอีกฝ่ายหนึ่งนั้น เป็นไปตามระบบทุนนิยม คือผู้ให้เช่าได้ค่าเช่าจากผู้เช่าเป็นการตอบแทน โดยมีกฎหมายตามระบบทุนนิยมให้ความคุ้มครองผู้ให้เช่าไว้

ในประเทศฝรั่งเศส เจ้าของที่ดินหมดสภาพเป็นเจ้าที่ดินศักดินาไปช้านานแล้ว เจ้าของที่ดินจึงเรียกเป็นภาษาฝรั่งเศสว่า “Proprietaire Foncier” เยอรมัน “Grundbesitz”

ข. ชนชั้นขนาวนาในสังคมชนิดนี้ ก็เปลี่ยนสภาพเป็นผู้ประกอบอุตสาหกรรม และมีลักษณะเป็นเจ้าสมบัติชนชั้นกลาง ผู้มีทุนน้อย ตามขนาดวิสาหกิจของแต่ละคน

ค. ชนชั้นลูกจ้างทำนาก็เปลี่ยนสภาพเป็นคนงานรับจ้างสมัยใหม่ชนิดต่าง ๆ ของอุตสาหกรรม

(๒) ในสังคมด้อยพัฒนา (Undeveloped Country) นั้น หมายถึงสังคมที่พลังการผลิตสมัยใหม่ได้เข้ามาสู่บ้าง แต่เศรษฐกิจส่วนมากโดยเฉพาะเกี่ยวกับการกสิกรรม ซึ่งเป็นเศรษฐกิจพื้นฐานของสังคมชนิดนี้ยังล้าหลังอยู่มาก ความสัมพันธ์ในการผลิตของสังคมชนิดนี้จึงเป็นระบบทุนนิยมเพียงส่วนน้อย และมีความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจศักดินาเป็นส่วนใหญ่

ก. เศรษฐกิจส่วนใดเป็นระบบทุนนิยม มีแหล่งใหญ่ในเมืองบางแห่งเท่านั้น เจ้าของที่ดินในเมืองนั้นก็มิสภาพอยู่ในประเภทนายทุนสมัยใหม่ คือเจ้าสมบัติ, คนมีทุนชั้นกลาง, ผู้มีทุนน้อย เช่นประเทศจีนก่อนสถาปนาสาธารณรัฐของราษฎรจีน ใน ค.ศ. ๑๙๔๙

“ขุมปัญญา”

ของ...ปรีดี พนมยงค์

นั่น ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าของที่ดิน ผู้ให้เช่ากับผู้เช่าในเมือง จึงเป็นไปตามระบบทุนนิยมทำนองเดียวกับสยามเมื่อก่อนการอภิวัฒน์ พ.ศ. ๒๔๗๕

ข. เศรษฐกิจส่วนมากโดยเฉพาะเกี่ยวกับการกลีกรรรม ซึ่งเป็นไปตามระบบเศรษฐกิจศักดินานั้น เจ้าของที่ดินจึงมีลักษณะอย่าง “เจ้าศักดินา” คือมีอำนาจบังคับโดยพลการ ให้ผู้เช่าจำต้องส่งผลผลิตที่ทำได้ให้เจ้าของที่ดิน เหมือนดังเจ้าศักดินาใช้ไพร่ให้ทำงานในที่ดิน แม้ว่าการส่งผลผลิตจะเปลี่ยนเป็นวิธีชำระเงินให้แก่เจ้าของที่ดิน แต่ถ้าผู้เช่าไม่สามารถชำระเงินได้ เจ้าของที่ดินก็มีอำนาจยึดทรัพย์สิน และผลผลิตของชาวนาผู้เช่า และมีอำนาจบังคับเอาตัวผู้เช่ากับลูกเมียมาทำงานอย่างบ่าวไพร่ เพื่อทดแทนใช้หนี้ที่ค้างชำระ เช่น ในประเทศจีนเมื่อก่อนการสถาปนาสาธารณรัฐของจีนใน ค.ศ. ๑๙๔๙ ชนชั้นเจ้าของที่ดินศักดินาเรียกเป็นภาษาจีนว่า “ดีจู” แปลตามตัวว่า “เจ้าที่ดิน” มีขนาดใหญ่, กลาง, น้อย ตามลำดับ ส่วนชาวนาจำแนกออกเป็น ชาวนารวย, ชาวนากลาง, ชาวนายากจน

ภายหลังสถาปนาสาธารณรัฐจีนแล้ว รัฐบาลของราษฎรจีน ได้มี “การอภิวัฒน์ที่ดิน” (บางคนเรียกว่า “ปรับปรุงที่ดิน”) เพื่อทำลายระบบเศรษฐกิจศักดินาที่ค้างอยู่ โดยเริ่มจากการริบที่ดินของเจ้าของที่ดินในชนบทเอามาแบ่งให้ชาวนายากจน แล้วจัดตั้งระบบร่วมงานระหว่างชาวนาเพื่อการผลิตระบบสหกรณ์เบื้องต้น แล้วพัฒนาเป็นระบบสหกรณ์เบื้องต้น ตามลำดับ แล้วจึงจัดตั้งเป็น “สหการ” (Commune)

แต่จีนมิได้ทำการอภิวัฒน์ที่ดินในเมืองเพื่อเอาแบ่งให้ผู้เช่า เพราะที่ดินในเมืองเป็นไปตามระบบทุนนิยม ซึ่งเป็นการพัฒนาขึ้น

“ขุมปัญญา” ของ...ปรีดี พนมยงค์

หนึ่งต่อจากระบบศักดินาแล้ว ฉะนั้นถ้ารัฐบาลต้องการใช้ที่ดินของเอกชนในเมือง จึงใช้วิธีเช่าหรือร่วมทุนกับรัฐบาล เพื่อใช้ในรัฐวิสาหกิจของรัฐ อันเป็นวิถีทางเข้าสู่สังคมนิยม

ส่วนสยามเมื่อก่อนอภิวัฒน์ พ.ศ. ๒๔๗๕ นั้น ที่ดินทั้งหลายในสังคมเป็นของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวโดยพระบรมเดชานุภาพ สมบูรณาญาสิทธิราชย์ แต่โปรดเกล้าฯ พระราชทานให้บุคคลถือกรรมสิทธิ์ในที่ดินบางส่วนได้ เจ้าของที่ดินเอกชนที่ไม่ทำนาหรือกสิกรรมโดยตนเอง มีสิทธิเอาที่ดินให้ชาวนาเช่า โดยเก็บค่าเช่าเป็นข้าวเปลือก หรือเป็นเงิน และมีอำนาจยึดผลผลิตที่ผู้เช่าทำได้ และเรียกให้ผู้เช่ากับครอบครัวทำงานแทนหน้าที่ค่างบารุง แม้การขูดรีดชาวนาในสยามจะเบากว่าในจีน แต่เจ้าของที่ดินผู้ให้เช่าก็มีลักษณะเป็นเจ้าศักดินาชนิดหนึ่ง คือ เป็น “เจ้าที่ดิน” ขนาดใหญ่, กลาง, น้อย ส่วนชาวนาก็จำแนกได้เป็นชาวนารวย, ชาวนากลาง, ชาวนายากจน

ภายหลังอภิวัฒน์ พ.ศ. ๒๔๗๕ ในสยามแล้ว รัฐบาลของคณะราษฎรและสภาผู้แทนราษฎร ได้ดำเนินการขั้นแรกเพื่อยกเลิกอำนาจของเจ้าที่ดิน โดยบัญญัติกฎหมายว่าด้วยการยึดทรัพย์สินของกสิกร และห้ามยึดข้าวกินข้าวปลูกของชาวนาผู้เช่า ครั้นแล้วผมได้เสนอเค้าโครงการเศรษฐกิจ เพื่อเวนคืนที่ดินเป็นของรัฐ โดยรัฐชำระค่าทดแทนเป็นพันธบัตร แต่โครงการนั้นถูกปฏิเสธ โดยเสียงข้างมากในรัฐบาล แล้วรัฐบาลซึ่งพระยามโนปกรณีย์ เป็นนายกรัฐมนตรีได้ลงนามรับสนองพระราชกฤษฎีกางดใช้รัฐธรรมนูญและปิดสภาฯ จึงเป็นอันว่าไม่อาจดำเนินการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจศักดินาให้เข้าสู่ระบบสังคมนิยมของราษฎร (People's Socialism) ได้ ระบบเศรษฐกิจศักดินาของสยามจึงมีซากค้างอยู่ ซึ่งรัฐบาลของคณะราษฎรได้ทำการแก้ไขต่อมาบางประการ อาทิ การยกเลิกเงินรัชูปการ และ

“ขุมปัญญา”
ของ...ปรีดี พนมยงค์

ยกเลิกอากรค่านา ซึ่งเป็นซากของการที่เจ้าศักดินาบังคับให้ข้าไพร่ต้องส่งส่วยหรือบรรณาการ

(๓) ในสังคมกำลังพัฒนา (Developing Country) หมายถึง สังคมที่กำลังการผลิต, เทคนิคกับวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ ได้พัฒนาเข้ามาสู่สังคมนั้นเป็นจำนวนมากกว่าสังคมด้อยพัฒนา และการพัฒนานั้นกำลังขยายตัวอย่างไม่เชื่องช้า ซึ่งในอนาคตอันไม่ยาวนานนัก การกลไกกรรมของสังคมนั้นก็จะมีสภาพเป็นอุตสาหกรรมกิจกรรม ดังปรากฏในสังคมยุโรปและ ส.ร.อ. เศรษฐกิจทุนนิยมก็จะเข้าแทนที่เศรษฐกิจศักดินา นอกจากจะกระโดดข้ามเข้าสู่ระบบหัวต่อ ระหว่างทุนนิยมกับสังคมนิยม สยามปัจจุบันนี้อยู่ในระบบสังคมกำลังพัฒนา คือ

ก. ระบบทุนนิยมภายในประเทศได้พัฒนาเข้าสู่เบื้องต้นแห่ง “อิมพีเรียลลิสม์” ตามความหมายของเลนินที่ผมกล่าวแล้วในข้อ ๔.๑.๓ (๓)ข. และระบบทุนนิยมต่างประเทศที่พัฒนาถึงขีดสูงสุดเป็นทุนผูกขาด มีอำนาจเป็นบรมธนาภาพ หรือจักรวรรดินิยมได้แผ่อำนาจและอิทธิพลเหนือสยามมากขึ้นในกรุงเทพฯ และในหลายหัวเมือง และอนาคตอันไม่ยาวนาน ระบบทุนนิยมผูกขาดก็จะแพร่ทุกชนบท ชนชั้นนายทุนสมัยใหม่ก็เป็นไปตามที่ผมกล่าว

ข. ท่านทั้งหลายย่อมเห็นได้ว่า เครื่องมือกลไกกรรม เช่น เครื่องแทรกเตอร์, เครื่องสูบน้ำ, และวิทยาศาสตร์กับเทคนิคสมัยใหม่ก็ได้มีการใช้กันแพร่หลายขึ้น ต่างกับเมื่อ ๑๐ ปีก่อนนี้ และต่างกับประเทศจีนก่อนสถาปนาสาธารณรัฐของราษฎรจีนใน ค.ศ. ๑๙๔๙ ฉะนั้น เครื่องมือ, วิทยาศาสตร์กับเทคนิคสมัยใหม่นี้ ย่อมนำมาซึ่งการพัฒนาที่สามารถและใช้เครื่องมือ ฯลฯ นั้น อันเป็นการเปลี่ยนแปลงพลังการผลิตตามระบบทุนนิยมในท้องที่ชนบท อันเป็นปัจจัยสำคัญของการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจทุนนิยม ชนชั้นเจ้าของที่ดินและ

“ขุมปัญญา” ของ...ปรีดี พนมยงค์

ชนชั้นขาวนาในท้องที่เขื่อนนั้น ก็จะเปลี่ยนสภาพจากเจ้าที่ดินและขาวนาตามระบบเศรษฐกิจศักดินามาเป็นชนชั้นต่าง ๆ ตามระบบทุนนิยม ซึ่งผมได้กล่าวในข้อก่อน ๆ แล้ว

ส่วนในท้องที่ใด พลังการผลิตสมัยใหม่ยังพัฒนาไปถึงชนชั้นเจ้าของที่ดินและชนชั้นขาวนาก็เป็นไปตามระบบศักดินาที่ได้เปลี่ยนแปลงแก้ไขแล้วโดยรัฐบาลของคณะราษฎร

ฉะนั้น ผมขอให้ท่านทั้งหลายบำเพ็ญตน ให้ทันแก่การพัฒนาความก้าวหน้าทางพลังการผลิตอยู่เสมอ เพื่อวิเคราะห์ชนชั้นเจ้าที่ดินและชนชั้นขาวนาในสังคมสยามให้ทันต่อเหตุการณ์ ส่วนตัวอย่างของสังคมอื่นใดที่จะนำมาประกอบพิจารณานั้น ก็ต้องดูให้ดีว่าตัวอย่างนั้นเกิดขึ้นตามสภาพของสังคมอื่นในสภาพและกาละใด แห่งระดับการพัฒนาของพลังการผลิต ซึ่งแตกต่างกับสยามในปัจจุบันและในอนาคตอันไกลอย่างไรร่าง ขอให้ระวังที่จะไม่ลือกคัดเอาตัวอย่างของสังคมอื่นมาทั้งดุ้น

๔.๒.๑ ในสังคมสยามมีผู้เข้าใจต่าง ๆ กันเกี่ยวกับลักษณะและชนชั้นของบุคคลที่เรียกเป็นภาษาไทยว่า “ปัญญาชน”

(๑) ความเข้าใจต่างกันเริ่มมาจากเข้าใจต่างกันในความหมายของคำว่า “ปัญญาชน” ทำนองเดียวกับที่มีผู้เข้าใจต่าง ๆ กันในความหมายเฉพาะของต้นฉบับเมธี ดังที่ผมอ้างไว้แล้วหลายศัพท์ จึงมีผู้นำไปประยุกต์ตามความเข้าใจของตน ต่างกับความหมายต้นฉบับเมธี

โดยเฉพาะศัพท์ไทย “ปัญญาชน” นั้น เป็นศัพท์ผสมระหว่างคำว่า “ปัญญา” กับ “ชน” คำว่า “ปัญญา” ตามมูลศัพท์บาลีแปลว่า “ความรู้รอบรู้, ความรู้ทั่ว, ความฉลาดเกิดแต่เรียนและคิด” ฉะนั้น คำว่า “ปัญญาชน” จึงแปลว่า “ชนที่มีความรอบรู้, ที่มีความฉลาดเกิดแต่เรียนและคิด”

“ขุมปัญญา” ของ...ปรีดี พนมยงค์

ศัพท์ไทยนี้ใช้ถ่ายทอดคำอังกฤษ “อินเทลลิเจนเซีย” (Intelligensia) ซึ่งแปลมาจากคำรัสเซีย “อินเทลลิเจนเซีย” ซึ่งหมายถึงชนชั้นปัญญาชน

ภาษาอังกฤษใช้ศัพท์นี้เป็นสมุหนามของเหล่าชนที่ถือว่าเป็นผู้ได้รับการศึกษาอบรม (Educated) และมีความรู้แจ้ง (Enlightened) และหมายถึงบุคคลต่าง ๆ ที่มีความสามารถทางปัญญา (Mental Ability)

(๒) ทรรศนะผู้นิยมพระเจ้าซาร์ (Czarism) หรือผู้นิยมจักรพรรดิรัสเซียนั้น ถือว่าปัญญาชนเป็นชนชั้นหนึ่งต่างหากจากรากฐานความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจของปัญญาชน

ส่วนเลนินถือว่าปัญญาชนมิได้แยกออกเป็นอีกชนชั้นหนึ่งต่างหากจากรากฐานทางเศรษฐกิจแห่งความเป็นอยู่ทางสังคมของปัญญาชน ทั้งนี้เป็นทรรศนะที่ตรงตามวิทยาศาสตร์สังคมที่จำแนกชนชั้นตามรากฐานเศรษฐกิจของบุคคล

ในบทความของเลนินเรื่อง “จะต้องทำอะไร” เขียนเมื่อ ค.ศ. ๑๙๐๒ มีความตอนหนึ่งว่า “อย่างไรก็ตาม ทฤษฎีสังคมนิยมเติบโตขึ้นจากทฤษฎีปรัชญา, ทฤษฎีประวัติศาสตร์, และทฤษฎีเศรษฐกิจ ซึ่งได้บรรจุประกอบขึ้นโดยตัวแทนที่มีการศึกษาของหลายชนชั้นมีทรัพย์สิน (Properties classes) ผู้เป็นปัญญาชนตามฐานะความเป็นอยู่ทางสังคม (Social Status) ผู้วางรากฐานสังคมนิยมวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ คือ มาร์กซ์และเอนเงิลส์นั้นเองก็เป็นปัญญาชนเจ้าสมบัติ (Bourgeois Intelligensia) โดยทำนองเดียวกันในรัสเซียนั้น ลัทธิทฤษฎีสังคมประชาธิปไตยเกิดขึ้นเป็นเอกเทศ จากการรอกงามแห่งการดำเนินตามธรรมชาติของขบวนการแรงงาน ลัทธิเช่นว่านั้นเกิดจากผลตามธรรมชาติอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น ของการพัฒนาทางความคิดของปัญญาชน

“ขุมปัญญา”
ของ...บริติ พนมมยงค์

สังคมนิยมปฏิวัติ” (Revolutionary Socialist Intelligensia)

ตามคำกล่าวของเลนินข้างบนนั้น เราย่อมเห็นได้ว่าลัทธิมาร์กซ์—เลนินที่แท้จริงนั้น มีพรรคชนต่อสู้ลักษณะชนชั้นของปัญญาชน และต่อพรรคคนคิดสังคมนิยมดังต่อไปนี้

ก. ๑. ฐานะความเป็นอยู่ทางสังคมของปัญญาชนคนใด เป็นเครื่องกำหนดชนชั้นของปัญญาชนคนนั้น

ก. ๒. คำว่า “ชนชั้นมีทรัพย์สิน” (Properties classes) หมายถึงชนชั้นนายทุนสมัยเก่าและนายทุนสมัยใหม่ชนิด (Species) และชนิดปลีกย่อย (Sub—species) ต่างๆ คือในสังคมศักดินาและสังคมทุนนิยม ซึ่งผู้เรียนประถมศึกษาต้องเสียค่าเล่าเรียนนั้น ปัญญาชนตั้งแต่สำเร็จประถมศึกษาขึ้นไป ก็เป็นปัญญาชนแห่งชนชั้นมีทรัพย์สิน แต่ถ้าเป็นสังคมที่บังคับให้เยาวชนเรียนประถมศึกษาโดยไม่ต้องเสียค่าเล่าเรียน ผู้ที่เรียนสูงขึ้นไปจึงจะต้องเสียค่าเล่าเรียนและค่าใช้จ่ายอื่นๆ ที่แพงขึ้นนั้น ก็เป็นปัญญาชนมีทรัพย์สิน คือ เป็นปัญญาชนเจ้าสมบัติหรือปัญญาชนนายทุน

ก. ๓. ปัญญาชนกรรมกรต้องเป็นผู้มีฐานะความเป็นอยู่อย่างกรรมกรแท้จริง ที่มีอยู่จำนวนไม่น้อยสมัยที่เลนินยังมีชีวิตอยู่ และมีอยู่อีกมากในประเทศสังคมนิยม, และมีมากในสังคมทุนนิยมตะวันตก, และมีจำนวนไม่น้อยในสังคมสยามปัจจุบัน

ก. ๔. ส่วนที่นายหลี่สี่ซาน อดีตหัวหน้าพรรคคอมฯ จีน ก่อนเหมาเจ๋อตงนั้น เป็นลูกคนมีเงินชั้นกลาง สามารถมีเงินใช้จ่ายจนเข้าเรียนในโรงเรียนมัธยมได้ นายหลิวเซาฉี อดีตรองหัวหน้าพรรคคอมฯ จีนนั้นก็มีฐานะทางชนชั้นเหมือนนายหลี่สี่ซาน, นายอ้ายซือฉีก็มีฐานะทางชนชั้นซึ่งมีเงินพอใช้จ่ายในการศึกษาโดยทุนของตนเองที่ประเทศญี่ปุ่น เสร็จแล้วกลับมาประเทศจีน ได้รับความสนับสนุนจาก

“ขุมปัญญา” ของ...ปรีดี พนมยงค์

นายหลิวฯ ให้เป็นอาจารย์สถาบันการศึกษาชั้นสูงของพรรคคอมฯ จีน หนังสือเรื่องโลกทัศน์ของนายอ้ายฯ นั้น มีผู้แปลใช้เป็นตำราหลักของบางสำนักในบางประเทศแห่งเอเชียอาคเนย์ แต่การอภิวัฒน์ใหญ่ทางวัฒนธรรมของชนชั้นผู้ไร้สมบัติจีน ได้กวาดล้างทัศนคติของนายอ้ายฯ ในประเทศจีนแล้ว

ฐานะความเป็นอยู่ทางสังคมของนายหลิวฯ, นายหลิวฯ, นายอ้ายฯ ก็เข้าลักษณะเป็น “ปัญญาชนเจ้าสมบัติ” หรือปัญญาชนนายทุนตามพรรคนะเลินที่ผมอ้างข้างต้น และบรรดาสาณาศิษย์ของ ๓ อาจารย์นั้นที่มาจากชนชั้นเจ้าสมบัติ, คนชั้นกลาง, ผู้มีทุนน้อย ซึ่งมีเงินพอเสียค่าใช้จ่ายในการเรียนที่สถาบันการศึกษาได้นั้น ก็เข้าลักษณะที่เป็นปัญญาชนเจ้าสมบัติหรือปัญญาชนนายทุน

แต่เพื่อที่จะจงใจให้สาณาศิษย์ให้ได้ศึกษาเล่าเรียน ซึ่งมาจากชนชั้นผู้มีทุนชนิดต่าง ๆ สมัครเข้าอยู่ในองค์การของตน ซึ่งอ้างว่าเป็นองค์การของกรรมกรนั้น นายหลิวฯ นายหลิวฯ นายอ้ายฯ ได้ใช้วิธีให้บุคคลเหล่านั้นถือตนว่าเป็น “ปัญญาชนกรรมกร” อันเป็นวิธีที่ขัดต่อลัทธิมาร์กซ์—เลินินแท้จริง เพราะมาร์กซ์, เองเกิลส์ ซึ่งเป็นปฐมเมธีแห่งลัทธิได้ทำคุณประโยชน์อย่างมากแก่กรรมกรนั้น เลินินก็ได้วินิจฉัยไว้ว่าเป็นปัญญาชนเจ้าสมบัติหรือปัญญาชนแห่งชนชั้นมีทรัพย์สิน จึงไม่สมควรที่นายหลิวฯ, นายหลิวฯ, นายอ้ายฯ กับพวกจะอ้างว่าตนเองกับพวกของตนเป็นปัญญาชนของกรรมกร

อาจารย์ทั้งสามที่ออกนามนี้กับสาณาศิษย์ ปะปนยุ่งเหยิงเรื่องการสละชนชั้น ซึ่งผมจะกล่าวในข้อ ๔.๓.๑ คือถ้าปัญญาชนนายทุนชนิดต่าง ๆ จะสละชนชั้นเดิมมายืนหยัดฝ่ายกรรมกรชนิดต่าง ๆ แล้ว ก็จะต้องปฏิบัติตามวิธีสสารธรรม มิใช่วิธีจิตนิยมที่คิดเอาเองว่า แม้ตนมิใช่กรรมกรแต่คิดอย่างกรรมกรก็เป็นกรรมกรได้ หรือเป็นปัญญาชน

“ขุมปัญญา” ของ...ปริติ พนมยงค์

นายทุนแต่คิดว่าเป็นปัญญาชนกรรมกรก็เป็นกรรมกรได้

ท่านที่ศึกษาความรู้เบื้องต้นของลัทธิมาร์กซ์ย่อมทราบแล้วว่า ใน การที่มนุษย์สังคมจะก้าวหน้าจากระบบสังคมนิยมเข้าสู่ระบบคอมมิวนิสต์ ได้นั้น มีเงื่อนไขสำคัญอย่างหนึ่งที่ชนชั้นผู้ไร้สมบัติ (โพรเลตารียาต์) ซึ่งเป็นชนชั้นนำจำต้องดำเนินการให้สังคมบรรลุถึงให้ได้ คือการ **ปฏิบัติเพื่อให้ความแตกต่างระหว่างการทำงานทางสมองกับการทำงานทางแรงกายนั้นหมดสิ้นไป** ฉะนั้นเลนิน, สตาลิน, เหมาเจ๋อตุง ซึ่งใช้ลัทธิมาร์กซ์เป็นหลักนำในการปฏิบัติในสหภาพโซเวียต และใน ประเทศจีน จึงได้ดำเนินการที่จะให้การเป็นไปตามเงื่อนไขดังกล่าวนั้น โดยทำให้ควมรู้สึกของผู้ทำงานทางสมองไม่แยกตนอยู่เหนือผู้ทำงาน ทางแรงกาย ผู้ที่ศึกษาความคิดของเหมาเจ๋อตุง และถือเอาคตินั้น เป็นหลักนำอย่างแท้จริง ก็คงจะระลึกอยู่เสมอว่าท่านผู้นี้ได้กำชับมิให้ ปัญญาชนถือตนว่ามีความรู้กว่ามวลราษฎร หรือตั้งตนเป็นครูของ ราษฎร, ชาวนา, และมวลราษฎร เหมาเจ๋อตุงได้กวัดขั้นปัญญาชนมิ ให้แยกตนออกจากชนชั้นผู้ไร้สมบัติ และได้ชี้ให้เห็นในหลายบทความ ถึงการที่นักศึกษาและผู้สำเร็จการศึกษา ซึ่งมีจำนวนหนึ่งที่มีความ ทะนงตนว่า มีความรู้มากกว่าผู้ที่ไม่มีโอกาสศึกษาถึงระดับของตน ซึ่ง เกิดทัศนคติที่ภาษาจีนเรียกว่า “จื่อเกา จื่อต้า” แปลตามตัวว่า ถือว่า ตนเองสูงและยิ่งใหญ่กลายเป็นนายและครูของกรรมกร เหมาเจ๋อตุง เห็นว่าการทะนงตนเช่นนั้นขัดต่อหลักการของสังคมนิยมโดยสิ้นเชิง เพราะนักสังคมนิยมจะต้องมีทัศนคติที่เห็นแก่ส่วนรวม (Altruism) ส่วนการทะนงตนเช่นนั้นก็ตี หรือที่เรียกว่า “**วิรบุรุษส่วนตัว**” ก็ดีนั้น มีลักษณะเห็นแก่ตัว (Egoism) ในการเปิดประชุมรัฐสภาจีนบางครั้ง เหมาเจ๋อตุงได้กล่าวสุนทรพจน์เตือนสมาชิก (ปัญญาชนจำนวนไม่ น้อยที่เป็นสมาชิกรัฐสภา) มิให้ “จื่อเกา จื่อต้า”

“ขุมปัญญา” ของ...ปรีดี พนมยงค์

อนึ่ง พรรคคณะของนายหลี่ๆ, นายหลิวๆ, นายอ้ายๆ กับพวกนั้น ขัดต่อคำสอนของเลนินที่ว่า วินัยของพรรคปฏิวัติ (Revolutionary Party) ของชนชั้นผู้ไร้สมบัติจะรักษาไว้ได้, จะทดลองได้, จะทำให้แข็งแกร่งได้, ก็จำเป็นต้องสามารถเชื่อมตนเอง และเข้าใกล้ชิด และเคลื่อนกลมเข้า (Merger) กับชนชั้นผู้ไร้สมบัติและมวลผู้ออกแรงทำงานที่มีไขผู้ไร้สมบัติ ฉะนั้นแนวทางของนายหลี่ๆ, นายหลิวๆ, นายอ้ายๆ ซึ่งตั้งวุฒิสภา “ปัญญาชนของกรรมกร” จึงขัดต่อแนวทางของเลนิน ซึ่งนำไปสู่ผลและแนวทางปฏิบัติที่ไม่อาจจัดตั้งกรรมกรและมวลผู้ออกแรงทำงานส่วนมากได้ และไม่อาจทำแนวร่วมกับปัญญาชนสังคมนิยม และปัญญาชนปฏิวัติได้

ข. ๑. ปัญญาชนที่มาจากชนชั้นทรัพย์สินใหญ่ๆน้อยต่าง ๆ นั้น แบ่งออกได้เป็น ๒ ประเภท คือ ประเภทหนึ่งคงเป็นปัญญาชนเจ้าสมบัติหรือนายทุนตามรากฐานแห่งชนชั้นของตน ส่วนอีกประเภทหนึ่งเป็น “ปัญญาชนปฏิวัติ” (revolutionary Intelligensia) ซึ่งต้องการเปลี่ยนระบบสังคมเก่ามาเป็นระบบใหม่ที่ก้าวหน้า และ “ปัญญาชนสังคมนิยม” (Socialist Intelligensia) ที่ต้องการเปลี่ยนระบบสังคมเก่าเป็นระบบสังคมนิยม

ข. ๒. เลนินได้คัดค้านพรรคคณะที่เรียกว่า “สปอนเทไนตี” (Spontaneity) คือพรรคคณะที่ถือว่าลัทธิสังคมนิยมเกิดขึ้นจากการงอกงามแห่งการเคลื่อนไหวตามธรรมชาติภายในของขบวนการแรงงานเอง ท่านชี้ให้เห็นในบทความที่ผมนำมานั้นถึงความเป็นมาของลัทธิสังคมนิยมว่า เกิดขึ้นเป็นเอกเทศจากความงอกงามแห่งการเคลื่อนไหวตามธรรมชาติภายในขบวนการแรงงาน กล่าวคือปัญญาชนจากชนชั้นมีทรัพย์สินได้ก่อพรรคคณะสังคมนิยมขึ้นก่อน เลนินได้กล่าวไว้ในหมายเหตุว่า

“ขุมปัญญา”
ของ...ปรีดี พนมยงค์

“แน่นอน, ทั้งนี้ได้หมายความว่า กรรมกรมิได้มีส่วนในการสถาปนาพรรคคนคิต (สังคมนิยม) อย่างหนึ่ง แต่เขามีส่วนด้วย ซึ่งมีพื้นฐานกรรมกร หากในฐานะนักทฤษฎีสังคมนิยม (Socialist Theoritician) เช่น ปрудоต และไวท์ลิง กล่าวอีกอย่างหนึ่งคือ เขามีส่วนด้วยเท่าที่เขาสามารถมากหรือน้อยที่จะมีความรู้ได้ ซึ่งความรู้ที่ก้าวหน้าในยุคของเขา”

(ปрудоต “Proudhon” เป็นลูกคนงาน เขาเริ่มอาชีพด้วยเป็นคนงานเรียงพิมพ์ ได้เขียนบทความมากมายในทางทฤษฎีสังคมนิยม แม้มาร์กซ์คัดค้านความเห็นของเขา แต่ก็ยอมรับว่าเขาเป็นนักสังคมนิยมชนิดหนึ่ง, ไวท์ลิง “Weitling” เป็นลูกจ้างช่างตัดเสื้อ ได้เขียนบทความมากมายในทางทฤษฎีสังคมนิยม แล้วได้ทดลองตั้งอาณานิคมคอมมิวนิสต์ใน ส.ร.อ. แม้มาร์กซ์คัดค้านความเห็นของเขา แต่ก็ยอมรับว่าเขาเป็นนักสังคมนิยมชนิดหนึ่ง)

แม้เลนินจะมีความเห็นหลายอย่างไม่ตรงกับคาร์ล เกาส์กี (Karl Kautsky) แต่มีความเห็นของผู้เฒ่าคนหนึ่งเกี่ยวกับร่างแผนการใหม่ของพรรคสังคมนิยมประชาธิปไตยเยอรมัน ซึ่งเลนินเห็นด้วยว่าถูกต้อง ท่านจึงได้นำมาอ้างอิงไว้ด้วยถ้อยคำของท่านเองดังต่อไปนี้ :-

“เราขออ้างคำกล่าวที่สำคัญที่ถูกต้องอย่างลึกซึ้งของคาร์ล เกาส์กี เรื่องแผนการใหม่ของพรรคสังคมนิยมประชาธิปไตยเยอรมันดังต่อไปนี้...แน่นอน, สังคมนิยมในฐานะเป็นทฤษฎีหนึ่งนั้น มีรากมาจากความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจสมัยใหม่ เช่นเดียวกับการต่อสู้ระหว่างชนชั้นของผู้ไร้สมบัติ ซึ่งเกิดจากการต่อสู้ความยากจน และความทุกข์ยากของมวลชนที่สร้างขึ้นโดยทุนนิยม แต่สังคมนิยมและการต่อสู้ระหว่างชนชั้นเกิดคู่เคียงกัน โดยมีใช้อย่างหนึ่งเกิดจากอีกอย่างหนึ่ง จิตสำนึกสังคมนิยมสมัยใหม่เกิดขึ้นได้จากรากฐานแห่งความรู้ลึกซึ้งทางวิทยาศาสตร์เท่านั้น (Profound Scientific Knowledge)...ทางนำ

“ขุมปัญญา”
ของ...ปริติ พนมยงค์

มาซึ่งวิทยาศาสตร์นั้นมิใช่ชนชั้นผู้ไร้มบัตติ หากโดยปัญญาชนเจ้าสมบัติ ที่มีจิตใจซึ่งเป็นสมาชิกอันดับหนึ่งแห่งชนชั้นนี้ สังคมนิยมสมัยใหม่จึงได้ก่อตัวขึ้น และก็โดยพวกนี้เองที่ได้ติดต่อให้ความรู้แก่ผู้ไร้มบัตติส่วน ที่มีความพัฒนาทางปัญญา ซึ่งนำไปใช้ในการต่อสู้ระหว่างชนชั้นตาม สภาพที่อำนวยให้ทำได้ ดังนั้นจิตสำนึกสังคมนิยมจึงเป็นสิ่งที่นำมาสู่ การต่อสู้ระหว่างชนชั้นจากภายนอก (Von Aussen Hineingetragene) และมีไปเกิดจากภายในโดยการเคลื่อนไหวเอง (Unwuechsig)”

ดังนั้น การที่ปัญญาชนจากชนชั้นมีทรัพย์สินขนาดใหญ่, กลาง, น้อย จะสละชนชั้นเดิมมาเป็นปัญญาชนสังคมนิยมของกรรมกร นั้นจะต้อง “รู้สึกซึ่งทางวิทยาศาสตร์” ดังกล่าวนั้น ถ้าหากว่าแม้แต่ ความรู้เบื้องต้นของวิทยาศาสตร์ก็ไม่มีแล้ว เช่น ไม่รู้ว่า “แมทเทอร์” ใน ทางวิทยาศาสตร์คืออะไร ก็ยากที่จะเป็นปัญญาชนของกรรมกรได้

ข. ๓. วิธีสอนสาธุศิษย์ของหลัลีสาน, หลิวเซาฉี, อ้ายซือฉี นั้น ต่างกับวิธีสอนของเลนินที่ไม่ใช้วิธี “ศรัทธาานุสติ” อันเป็นวิธี จิตนิยม หากเลนินใช้วิธีสอนให้นักศึกษาใช้จิตวิทยาศาสตร์ (Scientific spirit) ในการศึกษาลัทธิมาร์กซ์ ดังนั้นเลนินจึงสอนโดยเริ่มต้นให้ นักศึกษารู้ว่า ลัทธิมาร์กซ์คืออะไร และลัทธินี้มีรากฐานจากคตินิยม โดบบ้าง ในการนั้นท่านมิได้อำพรางเพื่อให้คนเข้าใจผิดว่า มาร์กซ์เป็น สัพพัญญูตรัสรู้ขึ้นเอง หากท่านได้กล่าวไว้ชัดแจ้งว่า ลัทธิมาร์กซ์คือ ทฤษฎีแห่งพรรคและคำสอนของมาร์กซ์ ซึ่งได้ดำเนินต่อและทำให้ สมบูรณ์ขึ้น ซึ่งกระแสพรรคคนคตสำคัญสามประการแห่งศตวรรษที่ ๑๘ คือ ปรัชญาแบบฉบับเยอรมัน เศรษฐกิจแบบฉบับอังกฤษ และสังคมนิยม ฝรั่งเศกับลัทธิอภิวัดณ์ฝรั่งเศโดยทั่วไป

ผู้ศึกษาตามวิธีของเลนินก็ย่อมเข้าใจได้ว่าพรรคคนของเลนิน ดังที่ผมอ้างใน (๒) ก. ๑, ก. ๒, ก. ๓ และ ข. ๑, ข. ๒ นั้น ตรงกัน

“ชุมชนปัญญา”

ของ...ปรีดี พนมยงค์

กับที่เลนินได้ชี้แจงถึงรากฐานของลัทธิมาร์กซ์ นอกจากนั้นท่านยังได้สอนเยาวชนโซเวียตไว้ว่า มิให้ศึกษาลัทธิมาร์กซ์จากคำขวัญ หรือสูตรสำเร็จที่มีผู้แต่งขึ้น หากท่านให้ศึกษาชุมชนวิชาที่มนุษยชาติได้สะสมมาเป็นพื้นฐาน และพึงเลือกเอาสิ่งดีจากความรู้เก่าและปิดความรู้ที่ไม่ดีออกไป การต่อสู้ระหว่างชนชั้นนั้นมิใช่การทำให้กรรมกรมีกรรมชนะคับแคบอยู่ภายในกรอบแห่งคำสอนของผู้ที่อ้างตนว่าเป็นปัญญาชนของกรรมกรเท่านั้น ยิ่งกรรมกรศึกษาให้รู้ถึงทฤษฎีต่าง ๆ รวมทั้งของปัญญาชนอภิวัฒน์และปัญญาชนสังคมนิยม ซึ่งเป็นปัญญาชนเจ้าสมบัติ (นายทุน) ก็ยังเป็นประโยชน์แก่กรรมกรในการต่อสู้ระหว่างชนชั้น

๔.๓.๑ มาร์กซกล่าวว่า “ความเป็นอยู่ทางสังคม (Social being) ของมนุษย์ เป็นเครื่องกำหนดจิต (Consciousness) ของมนุษย์”

แต่ตามรูปการณ์ที่ประจักษ์ ปรากฏว่ามนุษย์บางคนแห่งชนชั้นจำพวกกดขี่เบียดเบียนผู้ออกแรงทำงาน ได้สละชนชั้นของตนมาอยู่ข้างชนชั้นที่ถูกกดขี่เบียดเบียน อาทิ พระพุทธองค์ได้สละวรรณะกษัตริย์ทรงบรรพชาเป็นภิกษุเข้าสู่วรรณะไร้มบัติ แล้วบำเพ็ญพระองค์เพื่อช่วยมนุษย์ที่ตกทุกข์ได้ยาก, พระเยซูซึ่งอยู่ในชนชั้นช่างฝีมือ (ช่างไม้) ได้สละพระชนม์เพื่อช่วยมนุษย์ที่ถูกกดขี่เบียดเบียน, พระมะหะหมัดซึ่งอยู่ในชนชั้นเศรษฐีได้แจกทรัพย์สินของพระองค์ให้แก่คนยากจนเกือบหมดสิ้น, มาร์กซ์เป็นลูกทนายความผู้มีอันจะกิน แต่สละชนชั้นของท่านมายืนหยัดฝ่ายชนชั้นผู้ไร้มบัติ, เองเกิลส์ลูกเจ้าของโรงทอผ้าใหญ่เมื่อบิดาตายแล้วได้รับมรดกมหาศาลจากบิดา แต่ท่านได้สละชนชั้นเจ้าสมบัติมายืนหยัดฝ่ายชนชั้นผู้ไร้มบัติ, เมธีอีกมากมายซึ่งอยู่ในชนชั้นเจ้าสมบัติ, คนชั้นกลาง, ผู้มีทุนน้อย ได้สละชนชั้นเดิมมายืนหยัดฝ่ายชนชั้นผู้ไร้มบัติ ในทางตรงกันข้ามก็มีบุคคลจำนวนไม่น้อย

“ขุมปัญญา”
ของ...ปรีดี พนมยงค์

ซึ่งอยู่ในชนชั้นจำพวกถูกกดขี่เบียดเบียน แต่กลับเห็นดีเห็นชอบโดยยืนหยัดอยู่ข้างฝ่ายชนชั้นจำพวกที่กดขี่เบียดเบียนผู้ออกแรงทำงาน ฉะนั้นผมจึงเห็นว่า เราไม่ควรถือเอาวาทะของมาร์กซ์ดังกล่าวข้างบน นั้นเป็นสูตรสำเร็จว่า บุคคลใดอยู่ในชนชั้นใดก็เกิดจิตสำนึกขึ้นมาทันทีตามชนชั้นนั้น เเล็นินก็ได้เตือนเยาวชนรัสเซียไว้แล้วว่า อย่าศึกษาลัทธิมาร์กซ์ข้ออย่างเป็นสูตรสำเร็จตามวิธีศึกษาของระบบปฏิกิริยา คือจะต้องศึกษาภูมิวิชาที่มนุษยชาติได้สะสมมาประกอบด้วย ดังนั้นในเรื่องการก่อกำเนิดจิตสำนึกของบุคคลนั้น ผมจึงได้กล่าวไว้ในข้อ ๓.๑.๒ ขอให้ท่านผู้อ่านหาโอกาสศึกษาวิทยาศาสตร์ธรรมชาติที่เกี่ยวกับการเคลื่อนไหวของมนุษย์ ที่ส่วนหนึ่งมีความประพฤติ (Behavior) เหมือนสัตว์ชาติทั้งหลาย ที่เคลื่อนไหวโดยอัตโนมัติ ปราศจากความรู้สึกคิดและจิตสำนึก กับอีกส่วนหนึ่งของมนุษย์ที่มีอวัยวะประเสริฐกว่าสัตว์ทั้งหลาย สามารถมีภาวะทางจิต (State of mind) คือความรู้สึกคิด (Thought) เพียงเบื้องต้น และจิตสำนึก (Consciousness) ซึ่งเป็นภาวะทางจิตเบื้องต้น และขอให้ท่านทั้งหลายนำความรู้ที่เป็นวิทยาศาสตร์นั้นมาประกอบกับกฎธรรมชาติแห่งความขัดแย้งเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง ซึ่งผมเรียกเป็นภาษาไทยว่า “สสารธรรมประติการและวิวรรตการ” ดังกล่าวแล้วในบทที่ ๑.๒.๓

(๑) คำว่า “ความเป็นอยู่ทางสังคม” (Social Being) มิได้หมายความว่าเพียงแต่ความเป็นอยู่ทางสังคมปัจจุบันเท่านั้น หากหมายถึงซากจิตสำนึกแห่งความเป็นอยู่ทางสังคมในอดีต และจิตสำนึกที่บุคคลมองเห็นว่าตนจะประสพต่อความเป็นอยู่ทางสังคมในอนาคตที่คืบเข้ามาใกล้

(๒) จิตสำนึกแห่งความเป็นอยู่ทางสังคมในอดีตที่เป็นมรดกตกทอดมาหลายชั่วอายุคน อาทิ

“ขุมปัญญา”
ของ...ปรีดี พนมยงค์

บุคคลจำนวนหนึ่งที่มีสภาพความเป็นอยู่ตามระบบประชาธิปไตยแผนเก่า ซึ่งตั้งอยู่บนรากฐานเศรษฐกิจทุนนิยม แต่ก็ยังมีจิตสำนึกตามระบบทาสศักดินาที่ล้าหลัง

กรรมกรจำนวนหนึ่งที่สามารถประหยัดเงินค่าจ้างไว้ได้เพียงเล็กน้อย แล้วสะสมชั้นกรรมกรทำการค้าเป็นชนชั้นที่มีทุนน้อยก่อนต่อมาเมื่อได้กำไรมากขึ้นก็ขยายกิจการพัฒนาเป็นชนชั้นกลาง แล้วพัฒนาต่อไปเป็นชนชั้นเจ้าสมบัติ อาทิ คนจีนจำนวนมากเมื่อแรกเข้ามาอาศัยอยู่ในเมืองไทยนั้นก็เป็นคนยากจนก่อน แล้วพัฒนาต่อ ๆ มาเป็นผู้มีทุนมากขึ้นตามลำดับ

บุคคลจำนวนหนึ่งซึ่งมีสภาพความเป็นอยู่ตามระบบสังคมนิยม แต่ยังมีจิตสำนึกระบบทาส ศักดินา ทุนนิยมที่ล้าหลัง เช่น นายหลี่ลี่ซ่าน หลิวเซ่าฉี หลินเปียว อ้ายซือฉี ฯลฯ และบุคคลจำนวนหนึ่งที่ปรารถนาให้สังคมของตนดำเนินตามแนวทางสังคมนิยม แต่ยังมีจิตสำนึกระบบทาส ศักดินา ทุนนิยมที่ล้าหลัง

(๓) จิตสำนึกที่เกิดจากสภาพถูกเบียดเบียน ทำให้มองเห็นภัยอันตรายที่ตนจะประสบในอนาคต

ดังที่ผมได้กล่าวถึงคำของมาร์กซ์ในข้อ ๔.๑.๔ (๗) เกี่ยวกับชนชั้นกลางอันดับต่ำ และชนชั้นผู้มีทุนน้อยบางคนทีสะสมชั้นเดิมเข้าอยู่ในฝ่ายชนชั้นผู้ไร้สมบัติว่า เพราะเหตุที่บุคคลในชนชั้นข้างต้นถูกแข่งขันจากชนชั้นเจ้าสมบัติ เขาจึงมองเห็นว่า เวลาใกล้เข้ามาแล้วที่ชนชั้นเดิมของเขาจะสลายไป เขาจึงเกิดจิตสำนึกมองเห็นความเป็นอยู่ในอนาคตอันใกล้ นั่น แล้วสะสมชั้นเดิมเข้าอยู่ฝ่ายชนชั้นผู้ไร้สมบัติ

(๔) จิตสำนึกจากการศึกษาค้นคว้าเข้าใจทฤษฎีวิวัฒนาการทั้งปวงของสังคม

มาร์กซ์, เองเงิลส์ ได้กล่าวไว้ในคำแถลงการณ์ของพรรค

“ขุมปัญญา” ของ...ปรีดี พนมยงค์

คอมมิวนิสต์ว่า

ในที่สุดขณะที่การต่อสู้ระหว่างชนชั้นจนจะถึงขั้นเด็ดขาด ความเสื่อมสลายกำลังดำเนินอยู่ในชนชั้นปกครองตามความจริง คือ ภายในกระบวนทั้งปวงของสังคมเก่าที่มีลักษณะรุนแรงและเกรี้ยวกราด ก็ได้มีจำพวกหนึ่งแห่งชนชั้นปกครองได้ละตนเด็ดขาดออกจากชนชั้นเดิม แล้วเข้าร่วมในชนชั้นอภิวัฒน์ (Revolutionary Class) ซึ่งเป็นชนชั้นที่กุมอนาคตไว้ในมือ เช่นเดียวกับสมัยก่อนที่ส่วนหนึ่งแห่งชนชั้นขุนนางได้เข้าอยู่ข้างฝ่ายชนชั้นเจ้าสมบัติ ในทำนองเดียวกัน สมัยนี้ก็มีส่วนหนึ่งแห่งชนชั้นเจ้าสมบัติเข้าอยู่ข้างฝ่ายชนชั้นผู้ไร้สมบัติ โดยเฉพาะส่วนหนึ่งแห่งเจ้าสมบัตินักทรรศนคติวิทยา (Ideologist) ซึ่งได้พยุงบอนขึ้นสู่ระดับที่เข้าใจในทฤษฎีแห่งวิวัฒนาการทั้งปวง

คำว่า “Ideologist” นี้มีความสำคัญมาก เพราะถ้าแปลเป็นไทยผิดจากความหมายของมาร์กซ์, เองเกลส์แล้ว ก็ทำให้ผู้อ่านเข้าใจผิดไปได้ ว่าระบบปรัชญาของมาร์กซ์ถือเอาจิตเป็นรากฐาน แห่งการที่ปัญญาชนเจ้าสมบัติหรือนายทุน เปลี่ยนชนชั้นเดิมของตนมายืนหยัดฝ่ายผู้ไร้สมบัติ

ผู้แปลแห่งสำนักพิมพ์ภาษาต่างประเทศกรุงปักกิ่งได้แปลเป็นไทยว่า “นักคิด” ตามศัพท์ที่ผู้ถือตามนายหลี่ซ่านได้เคยแปลไว้ก่อน ดังนั้นพวกเขาจึงคิดว่า แม้เขามีไขกรรมกร แต่ถ้า “คิดอย่างกรรมกร” ก็เป็นกรรมกรได้

ถ้าเราสังเกตความในประโยคหลัง คือมาร์กซ์ได้ใช้วลีอันเป็นวิเศษประกอบคนชนิดนั้นไว้ว่า “ซึ่งได้พยุงบอนขึ้นสู่ระดับที่เข้าใจในทฤษฎีแห่งวิวัฒนาการทั้งปวง” ก็พอจะเห็นว่า คำว่า “Ideologist” ที่มาร์กซ์ใช้นั้น มีความหมายเฉพาะ ซึ่งมีไม่ “นักคิด” ตามธรรมดา ครั้นแล้วเราก็จะต้องค้นคว้าว่า ในสมัยที่มาร์กซ์เขียนแถลงการณ์นั้น

“ขุมปัญญา”
ของ...ปรีดี พนมยงค์

คำว่า Ideologist ใช้ในความหมายอย่างไรบ้าง

สมัยนั้นมีวิทยาที่เรียกเป็นภาษาฝรั่งเศสว่า Ideologie อันเป็นศัพท์ผสมระหว่างคำ Ideo ที่แผลงมาจากคำ Idia แปลว่า “ความคิด, ทรรศนคติ” กับคำว่า Logie แปลว่า “วิทยา” คำว่า “Ideologie” หมายถึง “วิทยาศาสตร์” (Science) ที่ศึกษาถึงกำเนิดและกฎแห่งความคิดกับทรรศนคติ นักวิชานชนิดนี้เรียกเป็นภาษาฝรั่งเศสว่า “Ideologie” อังกฤษแผลงคำฝรั่งเศส “Ideologie” นี้เป็น “Ideology” และเรียกผู้ศึกษาเข้าใจในวิชานี้ว่า “Ideologist” มาร์กซ์เรียกเจ้าสมบัติชนิดนี้เป็นภาษาเยอรมันว่า “Bourgeoisideologen” ผู้ที่ศึกษาเข้าใจในวิชานี้จึงเข้าใจกฎแห่งความคิดและทรรศนคติว่าเกิดมาจากสภาพทางสสาร (Material Condition) และเข้าใจว่า มนุษยสังคมต้องวิวัฒนาการไปตามการเปลี่ยนแปลงทางสภาพความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจของสังคม เขาจึงมองเห็นความเป็นอยู่ทางสังคมในอนาคต ซึ่งชนชั้นผู้ไร้สมบัติ (โพรเลตารียาท์) จะเป็นชนชั้นที่กุมอนาคตไว้ในมือ ดังนั้นเขาจึงสละชนชั้นเดิมมายืนอยู่ฝ่ายชนชั้นผู้ไร้สมบัติ

การสละชนชั้นของเจ้าสมบัตินักทรรศนคติวิทยาจึงเป็นการสละชนชั้นทางวิทยาศาสตร์แห่งสสารธรรม มิใช่สละชนชั้น เพียงแต่ “คิดๆ ว่าเป็นกรรมกร” ที่เป็นการสละชนชั้นตามวิธีจิตนิยม

ในสมัยปัจจุบันปัญญาชนแห่งชนชั้นผู้มีทรัพย์สินขนาดใหญ่ ขนาดกลาง ขนาดน้อย ก็สามารถสละชนชั้นเดิมของตนมายืนหยัดฝ่ายชนชั้นผู้ไร้สมบัติได้ โดยวิธีศึกษาให้เข้าใจกฎแห่งวิวัฒนาการทั้งปวงของมนุษยชาติ คือกฎสสารธรรมประติการและวิวัฒนาการ ด้วยอาศัยจิตใจวิทยาศาสตร์ (Scientific Spirit) ดังที่ผมได้กล่าวแล้วในบทที่ ๑ และที่ ๒ และจำต้องวิจารณ์ตนเองอยู่เสมอ เพื่อแก้ไขซากแห่งชนชั้นเดิมที่ตกค้างมา การคิดว่าได้เปลี่ยนเป็นปัญญาชนของกรรมกรแล้ว

“ขุมปัญญา”
ของ...ปรีดี พนมยงค์

เท่านั้นยังไม่เพียงพอ ที่จะถือได้ว่าปัญญาชนแห่งชนชั้นผู้มีทรัพย์สิน
ขนาดต่าง ๆ นั้น ได้กลายเป็นบุคคลแห่งชนชั้นประเภทกรรมกรอย่าง
แท้จริงได้ ขอให้ดูตัวอย่างนายหลี่สี่ซาน, นายหลิวเซาฉี, นายอ้ายซื่อฉี
 ฯลฯ ที่อ้างตนกับพวกของตนว่าเป็นปัญญาชนของกรรมกรนั้น แต่
 ชากแห่งชนชั้นเดิมของพวกเขาค้างอยู่มาก ซึ่งเขาไม่สามารถแก้ไข
 ได้ พวกเขาจึงถูกชนชั้นผู้ไร้สมบัติเงินกวาดล้างออกจากขบวนการ

อนึ่ง กรรมกรย่อมมีความรู้ที่เจริญก้าวหน้าขึ้นอย่างไม่หยุดยั้ง
 และถึงกาลหนึ่งก็กรรมกรสามารถรู้ได้ว่าทรศนะของปัญญาชน
 ที่มาจากชนชั้นผู้มีทรัพย์สิน แต่อ้างตนว่าเป็นปัญญาชนของกรรมกร
 ที่สั่งสอนไว้นั้นผิดพลาด และก็จะบอกปิดทรศนะที่ผิดนั้น ถ้าปัญญาชน
 ได้ต้องการที่จะสละชนชั้นเดิมมายืนหยัดฝ่ายชนชั้นผู้ไร้สมบัติ โดยวิธี
 ที่มั่นคงมิใช่โศดโผนชั่วเล่นแล้ว ก็ควรถือคติถ่อมตน ทำทีละก้าว ๆ
 เริ่มจากแสดงตนเป็นนักศึกษาของกรรมกร เป็นผู้รับใช้ของกรรมกร
 เป็นแนวร่วมของกรรมกร และพัฒนาโดยการศึกษาทฤษฎีให้พิสดารขึ้น
 สอดคล้องกับการปฏิบัติ และมีความเป็นอยู่อย่างกรรมกรแล้ว ในที่สุดก็
 จะบรรลุถึงซึ่งการสละชนชั้นเดิม มายืนหยัดฝ่ายชนชั้นผู้ไร้สมบัติ หรือ
 ชนชั้นประเภทกรรมกรอย่างแท้จริงได้

(ต้นฉบับที่ตรวจพบมีเพียงแค่นี้)

“ระบอบการเมืองตามรัฐธรรมนูญฉบับ ๒๕๑๗

(ซึ่งแก้ไขบางมาตราภายในเวลา ๒ เดือน) นั้น
ได้รับการยกฐานะเศรษฐกิจจากทาส, ชากคักดินา, ทุนนิยม
ที่พัฒนาเป็นทุนผูกขาดและสมุนจักรวรรดินิยมไว้อย่าง
ห่วงใยที่สุด จนถึงกับคิดกันไม่ให้สิทธิประชาธิปไตยแก่
ราษฎรในการเลือกตั้งสิทธิเศรษฐกิจและการเมืองอย่างอื่น
ซึ่งปิดช่องทางที่จะให้ความสัมพันธ์การผลิตทางเศรษฐกิจ
สมานกับพลังการผลิตที่กำลังพัฒนาก้าวหน้า วิกฤตการณ์
ทางเศรษฐกิจจึงทรุดหนักลง ทำให้ราษฎรส่วนมากอดคัด
ขาดสิ้นยังขึ้น ซึ่งกรรมกร, ชาวนา, ผู้มีทุนน้อย, นายทุนรัก
ชาติประชาธิปไตย ประสบแก่ตนเองแล้ว จะมีก็แต่คน
จำนวนน้อยที่ฉวยโอกาสจากชัยชนะของวีรชน ๑๔ ตุลาคม
๒๕๑๖ ไปเป็นประโยชน์ของตนกับพวกพ้อง

วิกฤตการณ์เศรษฐกิจที่สยามประสบอยู่อย่างหนัก
ในปัจจุบันนี้และในอนาคตของระบบรัฐธรรมนูญ ฉบับ ๒๕๑๗
นั้น จะแก้ไขโดยวิธีวิวัฒน์หรือปฏิวัติ ก็เป็นเรื่องของราษฎร
ที่รักชาติประชาธิปไตยจะวินิจฉัยตามสภาพท้องที่ กาละ ของ
สังคมสยาม ในการนี้ผู้
ฉวยโอกาสจากชัยชนะ
ของวีรชน ๑๔ ตุลาคม
๒๕๑๖ จะต้องรับผิดชอบ
ชอบในผลใดๆ ที่จะเกิด
ขึ้น ”

